

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK PROGRAM**

**ÜSKÜDAR MEVLEVİHANESİ'NİN TARİHSEL
GELİŞİMİ VE YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Mimar Murat ARAPOĞLU**

**Danışmanı
Prof. Dr. Vefa ÇETİN**

İstanbul – 2010

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

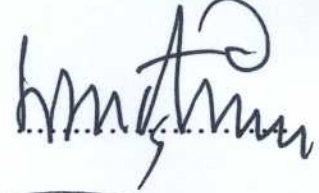
Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Programı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi **Murat ARAPOĞLU** tarafından hazırlanan “**Üsküdar Mevlevihanesinin Tarihsel Gelişimi ve Yeniden Değerlendirilmesi**” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : 18.06.2010

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Vefa ÇETİN
Danışman-HAL.Üniv.Mimarlık ABD Öğr.Üyesi

Jüri Üyesi: Prof.Dr.Onur ALTAN
MSGSÜ ABD Öğr.Üyesi

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Ergun GÜRPINAR
HAL.Üniv.Mimarlık ABD

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Genco BERKİN
HAL.Üniv.İç Mimarlık ABD Öğr.Üyesi (Yedek)

.....

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Fusun SEÇER
MSGSÜ Öğr.Üyesi (Yedek)

.....

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

RESİMLER LİSTESİ.....	I
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VII
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç.....	1
1.2. Kapsam ve Yöntem.....	1
2. MEVLANA VE MEVLEVİLİK.....	2
2.1. Mevlevilik.....	2
3. MEVLEVİHANELER.....	4
3.1. Osmanlı İmparatorluğu'nda Mevlevihanelerin Oluşumu ve Gelişimi.....	4
3.2. Mevlevihane Mimarisi ve Mevlevihanelerdeki Mekanların İncelenmesi.....	5
3.2.1. İbadet ve Eğitim Bölümleri.....	7
3.2.1.1. Semahane.....	7
3.2.1.2. Matbah-ı Şerif.....	14
3.2.1.3. Meydan-ı Şerif.....	15
3.2.1.4. Kütüphaneler.....	17
3.2.2. Ziyaret Bölümleri.....	18
3.2.3. Yaşama Bölümleri.....	18
3.2.3.1. Harem ve Selamlık Bölümü.....	18
3.2.3.2. Dedegan Hücreleri.....	19
3.2.4. Diğer Bölümler.....	20
4. İSTANBUL'DAKİ MEVLEVİHANELER.....	22
4.1. Kalenderhane Mevlevihanesi.....	23

4.2. Fatih (İstanbul) Mevlevihanesi.....	24
4.3. Galata Mevlevihanesi.....	25
4.4. Kasımpaşa Mevlevihanesi.....	31
4.5. Beşiktaş (Bahariye) Mevlevihanesi.....	34
4.6. Yenikapı Mevlevihanesi.....	37
5. ÜSKÜDAR MEVLEVİHANESİ.....	41
5.1. Konumu.....	41
5.2. Tarihçe.....	45
5.2.1.1925 Yılına Kadar Geçirmiş Olduğu Değişiklikler.....	45
5.2.2.1925 Sonrası Geçirmiş Olduğu Değişiklikler.....	46
5.3. Binaların İncelenmesi.....	46
5.3.1. Türbe ve Semahane Binası.....	47
5.3.2. Selamlık ve Mutfak Binası.....	66
5.3.3. Dedegan Binası.....	75
5.3.4. Su Sarnıcı.....	80
6.ÜSKÜDAR MEVLEVİHANESİNİN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	85
6.1.Üsküdar Mevlevihanesi'nin Mevcut Durumu ile Beraber Yeniden Değerlendirilmesi.....	85
7. SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA.....	101
EK	

RESİMLER LİSTESİ

- Resim 1: Semahane Çizimi (A. Süheyl Ünver Arşivi'nden)
- Resim 2: Yenikapı Mevlevihanesinde Ayin 4. Selamı gösteren çizim (A. Ülker Erke'den).
- Resim 3: Kalenderhane Camii güney cephesinden görünüm.
- Resim 4: Adile Sultan Şadırvanı (Ekrem Işın Arşivi'nden).
- Resim 5: Galata Mevlevihanesi, Şeyh Galib Türbesi (İstanbul Mevlevihaneleri, 2004, Erdem
- Resim 6: Galata Mevlevihanesi Semahane (E. Yücel'den, 1969).
- Resim 7: Galata Mevlevihanesi, bugün müze olarak kullanılan yapıdan görünüm.
- Resim 8: Kasımpaşa Mevlevihanesi'nin semahane ve harem bölümleri (Erdem Yücel, İstanbul Mevlevihaneleri, 2004).
- Resim 9: Kasımpaşa Mevlevihanesi Kuzey'den Görünümü gösteren 1958 tarihli bir fotoğraf.
- Resim 10: Bahariye Mevlevihanesi'nin Mescidi (E. Işın Arşivi'nden).
- Resim 11: Bahariye Mevlevihanesi'nin bugün bulunmayan ana kapısı (İstanbul Mevlevihaneleri, 2004, Erdem Yücel)
- Resim 12: Yenikapı Mevlevihanesi'nin 19.yy'dan bir fotoğrafı (Prof. Dr. Baki Baykara Arşivi'nden).
- Resim 13: Semahane- Türbe Binası Doğancılar caddesi yönünden dış görünüş
- Resim 14: Semahane-Türbe Binası Çatı Örtüsü
- Resim 15: Semahane-Türbe Binası Girişi
- Resim 16: Semahane-Türbe Binası Giriş (Fotoğrafın yanında tamirden önce 1948 ibaresi yer almaktadır).
- Resim 17: Semahane-Türbe Binası Giriş Cephesi
- Resim 18: Semahane-Türbe Binası Doğu Cephesinden Görünüş (İsmail Hakkı Konyalı Kitaplığı - İsmail Hakkı Konyalı Arşivi – Selimiye)
- Resim 19: Semahane-Türbe Binası Doğu ve Kuzey Cephesi (İsmail Hakkı Konyalı Kitaplığı - İsmail Hakkı Konyalı Arşivi – Selimiye)
- Resim 20: Türbe içersinden sepetkulpu biçimlere sahip pencereler

Resim 21: Dışarıdan üçgen kemerli olarak gözüken pencerelerin, iç kısımdan üst noktada yuvarlak bir nişle çevrelendiği görülmektedir. Aradaki boşluk daha sonradan kalem işleri tezyin edilmiştir.

Resim 22: . Doğu cephesindeki pencerelerden, orta pencerenin kuzey yönüne doğru yanında bulunan pencerenin önünde her iki yanından birer basamakla çıkılan ufak bir sahanlık bulunmaktadır. Bu sahanlığın varlığı, pencerenin ziyaretçilerin dua etmesi amacıyla oluşturulmuş olduğunu göstermektedir.

Resim 23: Üstteki resimde işaret edilen sahanlık kırmızı daire içerisinde görülmektedir.

Resim 24: Pencere önündeki sahanlığın yakın çekim görüntüsü

Resim 25: 1964 yılından bir görüntü. Üsküdar Mevlevihanesi'nin türbe olduğu dönemi göstermektedir.

Resim 26: Türbe içersinde ortasında 14x14 santimetre ebatlarında üç ahşap sütun bulunmaktadır. Bu sütunlar tavandaki ahşap kirişe saplanmaktadır.

Resim 27: Bina içerisinde ahşap sütunları gösteren fotoğraf

Resim 28: Semahaneye giriş kısmını ve girişi sağlayan merdivenleri gösteren fotoğraf.

Resim 29: Semahaneye giriş ve girişi sağlayan merdivenlerin görüntüsü.

Resim 30: Dört adet kare kesitli ahşap sütunun taşıdığı doğu-batı yönünde üç ahşap kemer

Resim 31: Mükebbiriye Fotoğrafı (Süleymaniye Kütüphanesi – 42 Numaralı Defter – Süheyl Ünver, Mevlevihaneler, 1964).

Resim 32: Mükebbireye ve Kuzey Cephesi

Resim 33: Yarım daire planlı mükebbireye. Basit bir korkuluk duvarına sahiptir ve beş adet kare kesitli ahşap sütun arasında kemer biçimli saçaklıklar vardır.

Resim 34: Semahane Doğu Cephesi'nin pencere düzeni

Resim 35: Mevlevihane mihrap nişi (Süleymaniye Kütüphanesi - 42 No'lu Defter – Mevlevihaneler –Prof. Dr. Süheyl ÜNVER)

Resim 36: Mihrap nişi çevresinde uçları püsküllü kordonlar ile tutturulmuş perde ve kandil motifleri

Resim 37: Semahane Doğu Cephesi'nin pencere düzeni

Resim 38: İç kısımdaki mihrap nişinin olduğu kısma denk düşen, dış cephedeki sıva ile yapılan "Mevlevi tacı" kabartması.

Resim 39: Selamlık – Mutfak Binası'nın Girişi

Resim 40: Selamlık – Mutfak Binası Giriş Holü

Resim 41: Selamlık – Mutfak Binası’nda yer alan yarım daire kemerli, tuğladan örölü ocak.

Resim 42: Ocak ve Selamlık – Mutfak Binası Merdiven Sistemi

Resim 43: Bodrum katındaki alçak tavanlı birimler. Kiler ve benzeri kullanımların yanı sıra yatakhane olarak kullanıldığı da düşünölmektedir.

Resim 44: Bodrum katındaki birimlerden görüntü.

Resim 45: Bodrum katı girişlerinden, yapının dışında sağ yan cephedeki kapı.

Resim 46: Yapının üst katında sofa ve etrafındaki odalardan üçüne ait giriş.

Resim 47: Selamlık – Mutfak Binası Ocak Kısmı ve Yanında Merdiven Sistemi

Resim 48: Yapı zemin katı taş – tuğla karışık örgü tekniğı ile inşa edilmiştir (İsmail Hakkı Konyalı Kitaplığı - İsmail Hakkı Konyalı Arşivi – Selimiye).

Resim 49: Bina çatısı dört yöne eğimli kırma çatıdır ve alaturka kiremit ile kaplıdır.

Resim 50: Hazireden görünüm.

Resim 51: Dedegan Binası’nın moloz taş ve tuğla örgölü, sonradan sıvanan duvarları (Süheyl Ünver’in 42 numaralı defterinden alınan eski fotoğraf).

Resim 52: Dedegan Binası’nın girişi güney cephesinin batı yönündedir ve girişten itibaren bir koridor uzanır.

Resim 53: Dedegan Binası koridorunda yer alan odaların girişleri.

Resim 54: Oda aydınlatmaları, güneydeki hariç, doğu cephesine atılan ikişer pencere ile sağlanmaktadır.

Resim 55: Dedegan Binası’nın doğu cephesinde sekiz, güney cephesinde bir pencere bulunur.

Resim 56: Dedegan Binası doğu ve güney cephelerinin görüntüsü (Süheyl Ünver 42 numaralı defterden alınan eski fotoğraf).

Resim 57: Dedegan Binası doğu cephesini gösteren fotoğraf.

Resim 58: Yapının örgüsü içinden taş – tuğla karışık örgölü, üzeri ise sıvalıdır.

Resim 59: Üzeri sıvalı yapının görüntüsü.

Resim 60: Su Sarnıcı bugün orijinal halinde değildir.

Resim 61: Su Sarnıcı’ndan görüntü.

Resim 62: Yapı tek mekan bir su sarnıcından ibarettir. Zemini tuğla üst kısmı malta döşelidir. Kuzey cephesinde küçük tuğla kemerli bir pencere bulunur.

Resim 63: Bugün bir vakıf tarafından kullanılan selamlık – mutfak binasının cephesini gösteren fotoğraf.

Resim 64: Selamlık Binası'nın Güncel Fotoğrafi

Resim 65: Selamlık Binası'nın Üst Katından Görüntü

Resim 66: Ocak Kısmı, Günümüzde Vakfın Girişi ve Bekleme Salonu

Resim 67: Giriş Kısmına İnen Merdivenlerin Bulunduğu Koridor

Resim 68: Somathane Odası, Şimdiki Vakıf Dersliği

Resim 69: Selamlık Binası Bodrum Katı. Günümüzde Vakfın Sanat Malzemeleri Satış Ofisi.

Resim 70: Selamlık Binası Bodrum Katı. Günümüzde Vakfın Sanat Malzemeleri Satış Ofisi.

Resim 71: Dedegan Hücreleri, Günümüzde Derslik Olarak Kullanılmaktadır.

Resim 72: Dedegan Hücreleri, Cepheden Görünüm

Resim 73: Dedegan Hücreleri, Klasik Sanatlar Dersliği.

Resim 74: Mevlevihane'nin Bahçesi

Resim 75: Türbe ve Semahane Binası

Resim 76: Türbe İç Mekanından Görünüm

Resim 77: Türbe İç Mekanından Dua Penceresinin Görünümü

Resim 78: Mevlevi dedelerinin ve dervişlerinin giydiği sarıklar ve kıyafetlerin olduğu dolap.

Resim 79: Semahane İç Mekan Görünümü.

Resim 80: Selamlık Girişi'nden Bir Fotoğraf

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Osmanlı İmparatorluğu Sınırları İçerisindeki Başlıca Mevlevihaneler

Şekil 2: Galerisiz Bir Semahane'nin Mimari Yerleşimi (Bahrihüda Tanrıkorur'dan).

Şekil 3: Semahane ve Türbe Şeması (Bahrihüda Tanrıkorur'dan).

Şekil 4: Semahane Şeması: 1. Cümle Kapısı, 2. Mihrab, 3. Şeyh Postu, 4. Hatt-ı İstiva, 5. Kutub Noktası, 6. Mesnevi Kürsüsü, 7. Züvvar Mahfili (Erkek), 8. Züvvar Mahfili (Kadın), 9. Mutrib Mahfili (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983).

Şekil 5: Hatt-ı İstiva Çizgisi (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983). Sema töreninin düzenini gösteren bu şemanın da gösterdiği gibi, her bir sema bir anlama sahiptir.

Şekil 6: İlk üç devri hareketini gösteren şema (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983).

Şekil 7: Dördüncü devir hareketini (Post sema-1) gösteren şema (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983).

Şekil 8: Matbah Şeması (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983).

Şekil 9: Meydan-şerif iç düzen şeması (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983).

Şekil 10: Meydan-1 Şerif'i Gösteren Şematik Çizim (Bahrihüda Tanrıkorur'dan).

Şekil 11: Meydan-1 Şerif ve Kahve Ocağı Şematik Görünüşü (Bahrihüda Tanrıkorur'dan).

Şekil 12: Dedegan Hücrelerini Şematik Çizim (Bahrihüda Tanrıkorur'dan).

Şekil 13: İstanbul Mevlevihanelerinin Harita Üzerindeki Konumları'nı Gösteren Harita.

Şekil 14: Galata Mevlevihanesi Plan ve Kesit.

Şekil 15: Kasımpaşa Mevlevihanesi Plan ve Kesit (Bahrihüda Tanrıkorur'dan)

Şekil 16: Kasımpaşa Mevlevihanesi Rölöve'si (M.S.Ü. Arşivi'nden).

Şekil 17: Bahariye Mevlevihanesi Vaziyet Planı (İstanbul Ansiklopedisi, E. Işın'dan, 1994).

Şekil 18: Yenikapı Mevlevihanesinin Yakın Çevresini Gösteren Harita (İ.B.B. Harita Müdürlüğü).

Şekil 19: Mimar Kemalettin Bey'in çiziminden orijinal plan şeması (Burhan Öçal Arşivi'nden)

Şekil 20: Alman Mavilerinde Üsküdar Mevlevihanesi'nin yerleşim planı (Yay. Haz. İrfan Dağdelen, Proje Sorumlusu Ramazan Minder, 2006).

Şekil 21: Pervititch'de Mevlevihane'nin yeri (İstanbul, Üsküdar, Plan, 1932).

Şekil 22: Kadastral Haritada Üsküdar Mevlevihanesi (1951).

Şekil 23: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden Üsküdar Mevlevihanesi Planı

Şekil 24: Üsküdar Mevlevihanesi'nin Konumu.

Şekil 25: Üsküdar Mevlevihanesi ve yakın çevresi.

Şekil 26: Jacques Pervititch Sigorta Haritaları'nda Türbedar Dairesi'nin konumu (Pervititch, 2001).

Şekil 27: Alman Mavileri'nin planlarında Türbedar Dairesi'nin görünümü (Yay. Haz. İrfan Dağdelen, Proje Sorumlusu Ramazan Minder, 2006).

Şekil 28: Osmanlı Devlet Arşivi İ. DH 595 Numaralı – 1286 Tarihli Belge. Belgede Türbedar Dairesi'nin görünümü tespit edilmektedir.

Şekil 29: Pervititch haritasına göre selamlık – mutfak binasının orijinal plan tipi, karnıyarık Türk evi şeklindedir.

Şekil 30: Pervititch haritasına göre, bu yapının orijinal hali tek katlıdır.

Şekil 31: Alman Mavileri'nde Selamlık – Mutfak Binası

Şekil 32: Osmanlı Devlet Arşivi İ. DH 595 Numaralı – 1286 tarihli belgede görülen Dedegan Binası.

Şekil 33: Jacques Pervititch Sigorta Haritaları'nda Dedegan Binası.

Şekil 34: Jacques Pervititch Sigorta Haritaları'nda Su Sarnıcı'nın Konumu.

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Murat ARAPOĞLU
Anabilim Dalı : Mimarlık
Programı : Mimarlık
Tez Danışmanı : Prof.Dr. Vefa ÇETİN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Haziran 2010

ÜSKÜDAR MEVLEVİHANESİ'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Bu araştırmanın temel hedefi, Üsküdar Mevlevihanesi'nin mevcut durumunun saptanması ve bu tarihi binanın yeniden değerlendirilmesidir. Bu yüzden, Üsküdar Mevlevihanesi'nin tarihsel gelişimi araştırılmış ve analiz edilmiştir. Bu araştırma Üsküdar Mevlevihanesi, onun çevresi, tarihsel gelişimi ve diğer İstanbul Mevlevihaneleri ile sınırlandırılmıştır.

Metodolojik olarak, öncelikle geniş çapta bir kaynak taraması yapılmıştır. Ardından Üsküdar Mevlevihanesi'nin mevcut durumu saptanmıştır. Üsküdar Mevlevihanesi'nin rölöve ve restitüsyon çizimleri yapılmış ve ayrıca geçmişten günümüze bu tarihi yapıya ait görsel malzemeler elde edilmiştir.

Böylece, çalışmamız beş ana bölümden oluşmaktadır. Öncelikle “Mevlevilik” düşüncesi, inançları ve tarihi analiz edilmiş, ardından Mevlevihanelerin mimari bölümleri ele alınmıştır. Sonrasında Üsküdar Mevlevihanesine dair doğru bir analiz ve konumlandırma için beş İstanbul Mevlevihanesi gözden geçirilmiştir. Son olarak, bütün mimari yapısı ile Üsküdar Mevlevihanesi detaylı olarak incelenmiştir.

Üsküdar Mevlevihanesi; yapılışından bu yana çeşitli onarımlar ve tadilatlar ile değişimler geçirmiştir. Son dönemde yapılan restorasyonlar; Mevlevihanenin tarihsel formunu tekrar elde etmesi için uygun görünmektedir. Üsküdar Mevlevihanesi'nin, bir eğitim kurumu olarak, içinde barındırdığı semahane ve türbe binası beraber güncel kullanımının uygun olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üsküdar Mevlevihanesi, Mevlevilik, İstanbul Mevlevihaneleri.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Murat ARAPOĞLU
Field : Architecture
Program : Architecture
Supervisor : Prof.Dr. Vefa ÇETİN
Degree Awarded and Date : Master –June 2010

HISTORICAL EVOLUTION AND REUTILIZE OF THE USKUDAR MEVLEVIHANE

ABSTRACT

The main purpose of this study is to state the actual situation of the Uskudar Mevlevihane and to reutilize this historical building. Therefore, the historical evolution of the Uskudar Mevlevihane is searched and analyzed. This study is limited by Üsküdar Mevlevihane, its environment, the historical evolution of it and the other İstanbul Mevlevihanen.

Methodologically, we firstly did a literature review in a wide range. We determined the actual situation of the Uskudar Mevlevihane. We drew the building surveys and restitutions of the Uskudar Mevlevihane. We also acquired the visual materials of this historical building from the past to date.

Therefore, our study consists of mainly five chapters. We analyzed firstly the idea, beliefs and the history of “Mevlevi”. Secondly, it is considered the architectural parts of a Mevlevihane. Then, we reviewed five İstanbul Mevlevihanen for a true analyze and stating the Uskudar Mevlevihane. Lastly, it is undertaken the Uskudar Mevlevihane in detail included all its architectural elements.

During the time period of present day and constructed time; Üsküdar Mevlevihane had modifications and renovations. The recent restorations of the building in last days;decades seem appropriate to recover its historical form. We think that the actual using of this building is accurate as an educational enterprise within the semahane and tomb buildings.

Keywords: Üsküdar Mevlevihanesi, Mevlevi, İstanbul Mevlevihaneleri.

ÖNSÖZ

Bir kültürün, ulusun, devletler düzeyinde dünyada bıraktığı iz, sosyal olarak kuşaktan kuşağa aktarılan kültür kadar, maddesel olarak aktarılan mimari mirasları da kapsar. Bu bağlamda Osmanlı İmparatorluğu'na ait eserlerin korunması ve yaşatılması, günümüzde gözlemlenen kültürel ve mimari açılımların içerisinde onların birer tarihi miras olarak yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi önemli bir olgudur.

Bu yaklaşımla, geleneksel mimarimizin özgün ve önemli eserlerinden Üsküdar Mevlevihanesi'nin tarihsel gelişimini netlikle ortaya koyabilmek ve yaşatılması yolundaki yönündeki açılımları gösterebilmek bu çalışmanın oluşturulması öncelikli hedefimiz olmuştur.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük katkıları olan ve tezin hazırlanmasında bana güç veren danışmanıma teşekkürlerimi borç bilirim.

Haziran, 2010

Murat ARAPOĞLU

1.GİRİŞ

1.1.Amaç

Üsküdar Mevlevihanesi diğer İstanbul Mevlevihanelerine göre ilk baştaki tasarımıyla, Anadolu'dan İstanbul'a gelen dervişlerin ikametleri için oluşturulmuştur. Bu bağlamda, yapı tam bir külliye özelliği göstermemektedir. Bu yapı sadece konaklamanın ve sema ayinin yapıldığı bir zaviye özelliği sergiler. Üsküdar Mevlevihanesi Mevlevi kültürü ve tarihi açısından önemli bir yapıdır. Bu nedenle tezin başlangıcı olan 2009 tarihi itibarıyla yapının mimari açıdan incelenmesi ve yeniden değerlendirilmesine zemin oluşturacak çalışmalara başlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda tez içerisinde Üsküdar Mevlevihanesi'ne yeniden işlev kazandırılması için yeni öneriler araştırılmıştır.

1.2.Kapsam ve Yöntem

Bu tez kapsamında; Üsküdar Mevlevihanesi'nin diğer Mevlevihane plan tipolojileri içerisindeki yeri saptanmış, yapının eski çizimleri ve fotoğrafları incelenmiş; yapının tarih içerisinde geçirdiği tadilat ve onarımlar incelenmiş ve özellikle yerinde yapılan ölçümler ile Mevlevihane'deki binaların rölöve ve restitüsyon projeleri hazırlanmıştır.

Eserin tarihsel araştırmasında, Üsküdar Mevlevihanesi'nin ve çevresinin gelişimi, geçirdiği değişiklikler ele alınmış, ayrıca çalışma içerisinde bibliyografya olacak çeşitli yayınlara ulaşılmış ve mimari bağlamda Prof. Dr. Baha Tanman'ın özelde Mevlevi tekkeleri ve genelde tarikat yapıları ile ilgili olan çalışmaları da dikkate alınarak, yapının tarihsel değişimlerinin araştırılmasında, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphanesi, Mimar Sinan Üniversitesi Kütüphanesi'nden yararlanılmıştır.

2.MEVLANA VE MEVLEVİLİK

Mevlevihaneler üzerinde inceleme yapılabilmesi için öncelikle bu tesislerin hangi amaçla kullanıldıklarını belirlenmesi ve Mevlevilik hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir.

2.1. Mevlevilik

Mevlevilik 13.yüzyılın sonlarında Konya’da Mevlana Celaleddin Rumi adına oğlu Sultan Veled tarafından kurulmuş olan bir tarikatın adı olup, kendi ideolojik dizgeleri içerisinde, İslamiyet içerisindeki köklerini, soy ağaçları vasıtasıyla Hz. Ali’ye dayandırmaktadır.

Mevleviliğin kurucusu Mevlânâ Celaleddin-i Belhi Rumi 30 Eylül 1207’de, bugün Afganistan sınırları içerisinde yer alan Horasan Ülkesi’nin Belh şehrinde doğmuştur. Mevleviliğin temel ilke ve öğretilerini anlattığı “*Mesnevi*” adlı eserinin yazımından sonra 17 Aralık 1273 yılında ölmüştür.

Mevlana her ne kadar Mevlevilik tarikatının temellerini atmışsa da tarikatın esas anlamda kurulması oğlu Sultan Veled ile birlikte olmuştur. Mevlana’nın ölümünden sonra postnişin olan oğlu Sultan Veled tarikat için bir merkez inşa ettirmiştir.

Mevleviliğin yaygınlaşması ile beraber Mevlevilik adap, ayin ve erkân bakımından da zenginleşmiş ve İstanbul’un gündelik hayatının bir parçası haline gelmiştir. Mevleviliğin Farsça kaynaklara sahip olması da aynı zamanda onu

aristokrat kişilerin de katılacağı bir hale getirmiş ve bu sayede Osmanlı hükümdarları, yöneticileri yani saray ve çevresini de belli ölçülerde etkilemiştir.

Mevlevi tekkeleri de bu ilişkiler ağı ve manevi dünyası içinde şekillenmiş ve bu inanç dünyasının şekillendirdiği ayin ve adap kurallarına göre belli bir mimari sistem göstermiştir. Bu ritüellere örnek vermek gerekirse, halk arasında yaygın olarak bilinen sema töreninin dışında muhiplerin tarikata girme törenleri, yine tarikata girenlerin eğitim süreçleri, dervişlerin şeyh olma törenleri gibi ritüeller sayılabilir.

Mevlevi felsefesi tasavvuf çerçevesinde gelişerek, diğer tasavvuf düşüncelerinde olduğu gibi varlığın birliği düşüncesini temel almış ve bu inancı pekiştirmek için müzik ve semayı kullanmıştır. Mevleviliğin sanatla olan yakın ilişkisi de buradan gelmektedir. Bu anlamıyla tarikat aynı zamanda musiki, edebiyat ve hat gibi sanat dallarında sanatçılar yetiştiren bir kurum olmuştur. Özellikle 18. ve 19.yüzyıllarda birçok ünlü müzisyenin de yetiştiği görülmektedir.

3.MEVLEVİHANELER

3.1.Osmanlı İmparatorluğu'nda Mevlevihanelerin Oluşumu ve Gelişimi

Mevlevilik, kuruluşundan kısa bir süre sonra Osmanlı Devletinin her yerine yayılmış, kurumsallaşmış ve bununla beraber 90 kadar tarikat merkezine sahip olmuştur. Bu tarikat merkezlerinin kuruluş yerlerine bakıldığında, ağırlıklı olarak dönem içerisindeki ticari merkezlerin ve bu ticari merkezleri birbirine bağlayan yollar üstündeki şehirlerin bulunduğu görülmektedir. Genel olarak bu durumun oluşmasında, 13. ve 15. yüzyıllar arasında Sultan Veled ve devamında tarikatın başına gelen “*çelebi*”ler önemli bir rol üstlenmişlerdir. Mevlana'ya sevgi ve saygı besleyen dönem yöneticileri vasıtasıyla vakıf mülkleri gelişmiş ve ekonomik anlamda da tarikat belli olanaklara kavuşmuştur. Bu tarikat merkezlerine örnek verilirse, bu merkezler arasında Amasya, Bağdat Belgrat, Kayseri, Karaman gibi merkezler sayılabilir. (Şekil 1).

Şekil 1: Osmanlı İmparatorluğu Sınırları İçerisindeki Başlıca Mevlevihaneler

Mevlevi tekkeleri tarikatın inancı ile bağlantılı olarak, maddi hayattan kopuşu sağlayabilmek ve tarikat düşüncesine yoğunlaşabilmek maksadıyla genellikle kuruldukları zamanlarda şehrin dışında olduklarını saptamak mümkündür. Fakat şehirlerin büyümesi ile beraber bu yapılar da şehrin birer unsuru haline gelmiştir.

Mevlevi dervişi yetiştirme yetkisi olan ve sema ayini düzenleyebilen asitane yapıları ve konaklama maksatlı kullanılan zaviye yapıları olarak Mevlevi tekkeleri işlevsel yönden ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrım da yapıların işlevsel ihtiyaçlarına bağlı olarak zaman içerisinde çeşitli değişimler göstermiştir. Genel olarak, konaklama için kurulan tesisler, kurumsallaşmanın artması ve şehrin büyümesi ile birlikte şehrin içinde kalması gibi nedenlerle kimi zaman diğerinin işlevini üstlenebileceği ya da yeni ihtiyacı gözeterek ek yapılarla zenginleştirilmişlerdir.

3.2. Mevlevihane Mimarisi ve Mekanların İncelenmesi

Mevlevihane mimarisi incelendiğinde Mevlevihaneler, farklı bir tipolojik özellik sergilerler. İlk Mevlevihane'nin ne zaman kurulduğu kesinlik kazanmamakla beraber Hz Mevlana'nın oğlu Sultan Veled tarafından düzenlendiği Divani Mehmed Çelebi (Sultan Divani) zamanında çoğaldığı sanılmaktadır. Hz. Mevlana'nın yaşamında birkaç derviş hücresi Mevlevihane'nin çekirdeğini oluşturmuştur. Konya'daki ilk Mevlevihane Asitane-i Aliyye, Huzur, Huzur-ı Pir isimleri ile

anılmıştır. Hz Mevlana'nın vefatından sonra ilk yapılan derviş hücreleri genişletilmiş, onlara semahane ve çelebi dairesi eklenmiştir (Yücel, 2004)

“Mimari açıdan [Mimari yerleşim açısından]¹ mevlevihaneler geniş bir bahçenin ortasında selamlık, harem, derviş hücreleri, somathane, kütüphane, hamuşan ve türbelerden meydana gelmiştir. Ne var ki bu ilginç yapılar ahşap olmalarından ötürü yanmış yıkılmış ve orijinal biçimleriyle günümüze ulaşamamışlardır. Bu nedenle de Türk yapı sanatı içerisinde bir mevlevihanenin mimari gelişimini izleyebilmek çok zordur.” (Yücel, 2004).

Prof. Dr. Baha Tanman yayınlanmamış doktora tezinde mevlevihanelerin yerleşimi konusunda şunları demektedir:

“Mevlevi tekkeleri daima geniş bir bahçe içinde yer alır ve bir yanında susanlar adı verilen mezarlık bulunur. Bahçenin yanında da şeyh ailesinin oturması için harem dairesi vardır. Mevlevi tekkelerinde semahane merkezi bir noktaya yerleştirilmiş olup mukabele günlerinde ibadet mekanı olarak kullanılır.” (Tanman, 1990).

Genel olarak, mevlevihane avlusunun bir köşesi mevlevi mezarlarına ayrılır. Hamuşane veya hamuşan denilen bu mezarlık, “susanlar yurdu” anlamına gelir. Bundan ayrı olarak, ünlü şeyhlerin türbeleri de hamuşanın yanında yapılmış olup, bunun en güzel örnekleri Konya Hz. Mevlana Dergahı'nda, Galata ve Yenikapı Mevlevihanelerinde görülebilmektedir.

Genel olarak mimari yerleşim açısından, dergahın türbe bölümü semahaneyle bir arada olup, türbe ve semahane birbirlerinden iç mekandaki parmaklıklarla ayrılırlar. Türbede dergahın büyük şeyhleri gömülüdür. Mevlevihanelerde bulunan diğer bir bölüm de şeyh dairesidir. Şeyh konuklarını şeyh dairesinde kabul eder, gece konaklayacak olanlar bu dairede kalırlar. Şeyh dairesi selamlık bölümündedir. Kahve ocağı da mevlevihanelerde önemli bir bölümdür. Kahvecilik yapan derviş, gelen misafirlere kahve ikram eder. Aynı zamanda dervişlerin mevlevihanede yaptıkları bazı özel toplantılardan sonra kahve içmeleri tarikatın geleneğidir. Dedegan hücrelerinin bulunduğu kolun bir bölümü matbahtır. Meydan-ı şerif odası da matbahla bağlantılı olarak yanında yer alır. Dergah içinde mescit yer alır. Helâlâr, dedegan hücrelerinin bulunduğu kolun bir ucunda toplanmıştır (Tanman, 1990).

¹ Köşeli parantez içerisindeki ifade bu araştırmanın yazarına aittir.

Mevlevihaneler; işlevleri açısından başlıca 4 ana bölümden oluşmaktadır.

1-İbadet ve Eğitim bölümleri;

2-Ziyaret bölümleri;

3-Yaşama bölümleri;

4- Diğer bölümler (Hazırlık, temizlik, ulaşım ve tali bölümler)

3.2.1.İbadet ve Eğitim Bölümleri

Mevlevihanelerde eğitimi, ibadeti ve barınma fonksiyonları kendi aralarında girift bir bütün teşkil eder ve birbirlerinden kesin olarak ayrılmaları mümkün değildir.

Bu sebepten dolayı; bir mimari mekan birkaç fonksiyonu birden karşılayabilir. Namaz kılınan mekanlarda, Mesnevi şerhi yapılabildiğinden, tefsir ve hadis gibi dersler verilebilir ve ibadetle eğitim aynı mekanda yapılabilir. Mevlevi dedegan hücreleri ise, barınmanın yanı sıra Muhiplerin yetiştirildiği mekanlar olarak aynı zamanda ibadet ve eğitim fonksiyonları için aynı mekanlar kullanılmaktadır.

İbadet ve eğitim fonksiyonları için kullanılan mekanlar, semahane, matbah-ı şerif, meydan-ı şerif ve kütüphanelerdir.

3.2.1.1.Semahane

Bu bölüm Mevlevi tekkelerinde önemli bir yer tutar. Mevlevi ayini yani “*mukabele-i şerif*”in icra edildiği mekandır. Semahanelerde mihraplar bulunmaktadır. Mescit olarak ve bazı Mevlevihanelerde konumları ile beraber camii olarak kullanılmışlardır. Bu özellikte olanlara “*mescid-semahane*” denilmiştir. Yenikapı ve Bahariye Mevlevihanelerinde semahanedan bağımsız mescid de bulunabilir.

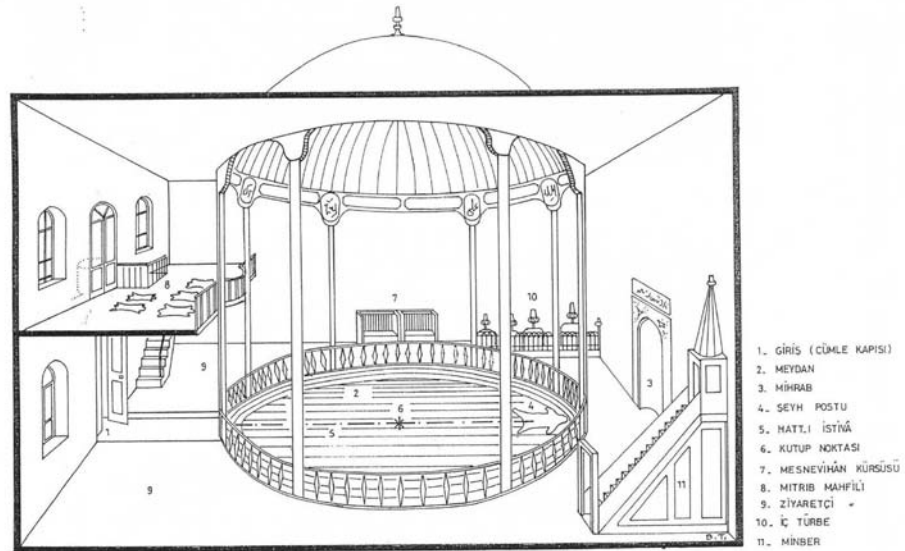
Bu bölümle ilgili olarak Gölpınarlı şöyle demektedir:

“Mevleviliğin en önemli özelliği semahanedan okunan mukabeleden önce yapılan mesnevi şerhleridir. Sema törenlerinde dairesel formun egemen olması dolayısıyla semahanelerin mimarisine yansımış, semaya tahsis edilen alanlar köşeleri pahlanarak yumuşatılmış kare, sekizgen biçiminde veya doğrudan doğruya dairesel olarak tasarlanmıştır (Resim 1). Mevlevi mukabelelerinin herkese ve açık olarak icra

edilmesinden ve Mevlevi semalarının seyirlik yönünün ağır basmasından dolayı sema alanını kuşatan erkek ve kadın seyirci mahfilleri Mevlevihanelerin vazgeçilmez parçalarıdır. Mesnevihan kürsüsü Mevlevi tekkelerine has mimari unsurlar arasındadır. Kürsü, şeyh postunun bulunduğu mihrab önünün tam karşısına gelen noktada kuzey duvarının ekseninde yer almaktadır” (Gölpınarlı, 1983) (Şekil 2).

Resim 1: Semahane Çizimi (A. Süheyl Ünver Arşivi'nden)

Şekil 2: Galerisiz Bir Semahane'nin Mimari Yerleşimi (Bahrihüda Tanrıkorur'dan).

Sema törenlerinin herkesin izlemesine açık olması nedeniyle oluşturulmuş olan mahfil kısımları vardır. Semahanelerde sema alanı genellikle izleyici yönünde parmaklıklarla sınırlandırılmış ve bu bölümün arkası erkekler mahfili bölümünü oluşturmuştur. Erkekler mahfili bölümünün üst katında ise kadınlar mahfili, hünkâr mahfili ve mutrıb mahfili bulunmaktadır. Mutrıb mahfili, sema ayinine eşlik eden ney kudüm, rebab gibi müzik aletlerini çalanların dışında ayinhan ve na'than'dan oluşan mutrıb heyetinin bulunduğu mahfildir (Şekil 4).

Mihrap cümle kapısının tam karşısında yer alır. Mihrap kısmının yan tarafında da mesnevi kürsüsü konumlandırılmıştır. Mihrabın önünde şeyh postu yer alır ve tarikatın inanışları doğrultusunda şeyh postundan cümle kapısına doğru bir hatt-ı istiva çizgisi olduğu düşünülür. Bu çizginin maddi alem ile mutlak varlık alemini birbirinden ayıran çizgi olduğuna inanılır ve ayin süresince bu çizgiye kesinlikle basılmaz (Resim 2). Semanın son bölümünde ise, şeyh yerinden kalkar ve bu çizgi boyunca gelerek tam ortasında durur. Bu nokta kutup noktası olarak adlandırılır. Şeyh kutup noktasında dururken diğer semazenler çevresinde bir daire oluştururlar. Şeyh ve semazenler durdukları yerde sema ederler (Şekil 5).

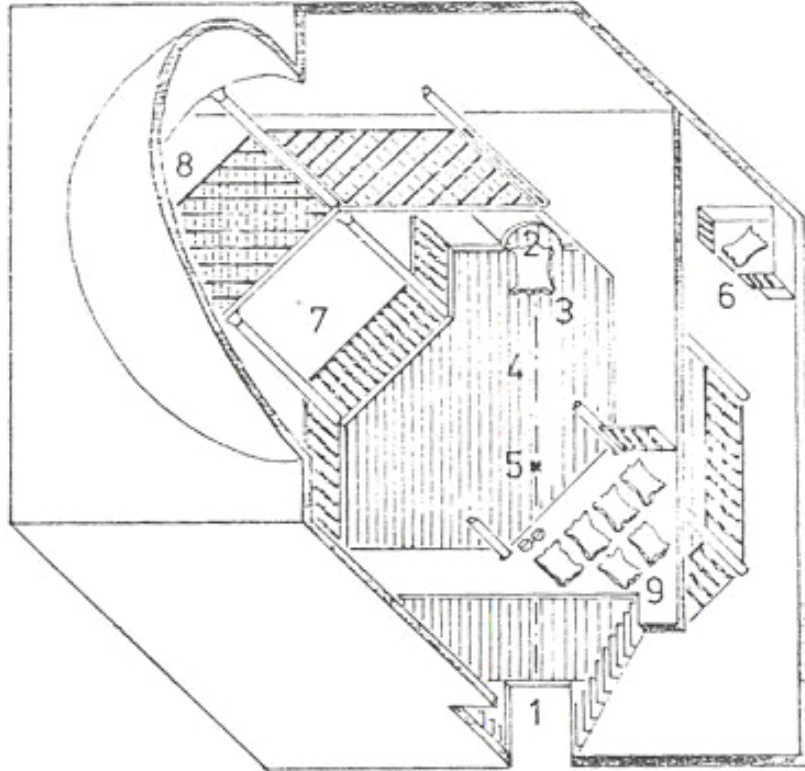
Mevlevi mukabelesinin bütün safhaları ve ritüelleri sistemleşmiş olduğundan bu özellik mimariye de yansımıştır. Bu durumdan dolayı bütün mevlevihanelerin semahaneleri aynı mekan kurgusuna sahiptir (Şekil 6 ve 7).

Kudümzenbaşı ve Neyzenbaşı odası ve semazenbaşı odası ise büyük ve tam kapsamlı Mevlevihanelerde varolan bölümlerdir. Mukabelelerde, musikiyi idare eden Kudümzenbaşı ve neyzenbaşının dinlendiği, misafir kabul ettiği, musiki meşikleri ve mukabelelerden önce sazların akord yapıldığı mekandır. Bu mekanda ayrıca, Mevlevihanelerde kullanılan müzik aletleri ve notalar saklanırdı. Semazen başı odasında da semazenlerin kıyafetleri saklanır ve semazen başı mukabelelerden önce semazenlerin tennure eteklerinin plilerini, düzgün bir şekilde açılabilmesi için gerekli bir mekandır. Mukabelelerden önce bu odalardan doğrudan doğruya semahaneye inilir ve bitişinde gene bu mekana çıkıldığı görülmektedir.

Hünkâr mahfili veya hünkâr dairesi de, gene, büyük ve tam kapsamlı Mevlevihanelerde var olan bölümdür. İstanbul Mevlevihaneleri ve asithanelerinde bu bölüm genelinde var olduğu görülmektedir. Mevlevihane'de sema mukabelesini

izlemeye gelen hükümdar, maiyeti ile birlikte Şeyh efendi ve Tekke'nin ileri gelenleri tarafından törenle cümle kapısında karşılanır, ardından hünkar dairesine buyur edilirdi. Hünkar dairesi, genellikle bir sofranın etrafında, mukabeleden önce veya sonra padişahın dinlenmesi, Şeyh efendi veya misafirin bulunan başka kimselerle sohbet etmesi için bir oda, sultanın maiyeti için diğer bir oda ve bir hela / abdestlikten meydana geliyordu. Hünkar dairesinden geçilen ve hünkar mahfili denilen özel birimden padişah ile beraberindekiler mukabeleyi izleyebilirlerdi. Genel de yüksek kotta tasarlanmış olan hünkar daireleri ve hünkar mahfilleri bağımsız bir girişle ulaşılır ve ayrıca sema meydanını kuşatan erkek ve kadın mahfilleri ile irtibatlı olarak projelendirilmiştir.

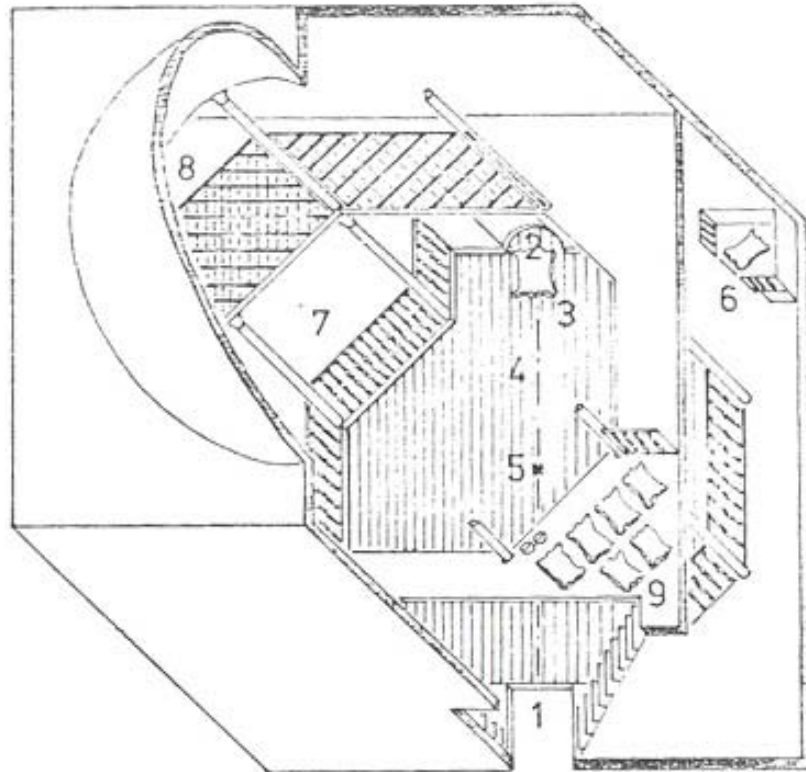
Mescit veya camii olarak kullanılan semahanelerde, ezan okunması için bir minare bölümü bulunmaktadır. Sadece Mevlevihane'dekilerin kullandığı semahanelerde minyatür minareler tasarlanmıştır.

Şekil 4: Semahane Şeması: 1. Cümle Kapısı, 2. Mihrab, 3. Şeyh Postu, 4. Hatt-ı İstiva, 5. Kutub Noktası, 6. Mesnevi Kürsüsü, 7. Züvvar Mahfili (Erkek), 8. Züvvar Mahfili (Kadın), 9. Mutrib Mahfili (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983).

izlemeye gelen hükümdar, maiyeti ile birlikte Şeyh efendi ve Tekke'nin ileri gelenleri tarafından törenle cümle kapısında karşılanır, ardından hünkar dairesine buyur edilirdi. Hünkar dairesi, genellikle bir sofranın etrafında, mukabeleden önce veya sonra padişahın dinlenmesi, Şeyh efendi veya misafirin bulunan başka kimselerle sohbet etmesi için bir oda, sultanın maiyeti için diğer bir oda ve bir hela / abdestlikten meydana geliyordu. Hünkar dairesinden geçilen ve hünkar mahfili denilen özel birimden padişah ile beraberindekiler mukabeleyi izleyebilirlerdi. Genel de yüksek kotta tasarlanmış olan hünkar daireleri ve hünkar mahfilleri bağımsız bir girişle ulaşılır ve ayrıca sema meydanını kuşatan erkek ve kadın mahfilleri ile irtibatlı olurdu.

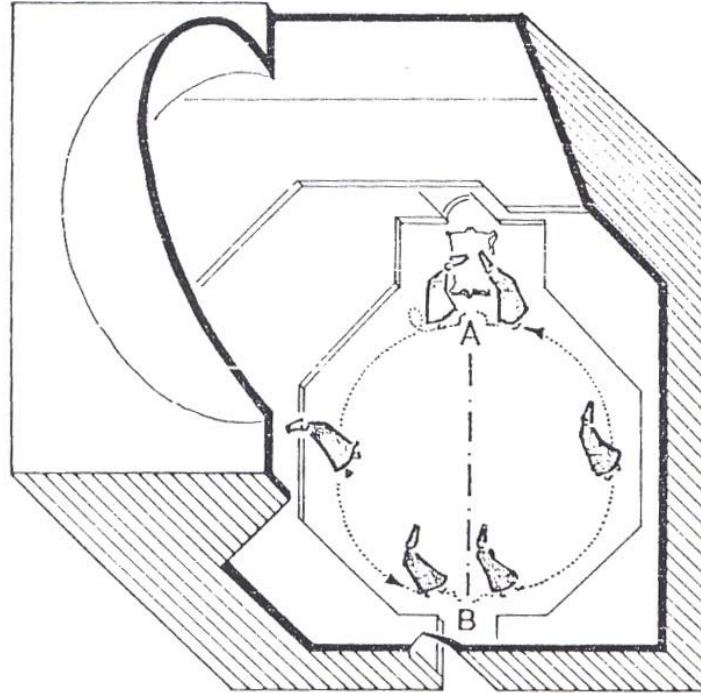
Mescit veya camii olarak kullanılan semahanelerde, ezan okunması için bir minare bölümü bulunmaktadır. Sadece Mevlevihane'dekilerin kullandığı semahanelerde minyatür minareler tasarlanmıştır.

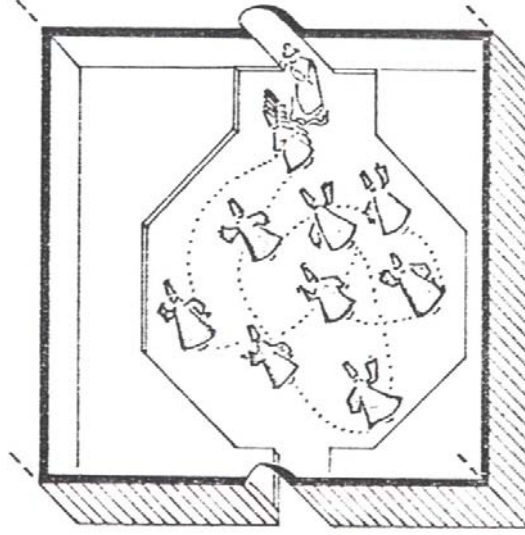
Şekil 4: Semahane Şeması: 1. Cümle Kapısı, 2. Mihrab, 3. Şeyh Postu, 4. Hatt-ı İstiva, 5. Kutub Noktası, 6. Mesnevi Kürsüsü, 7. Züvvar Mahfili (Erkek), 8. Züvvar Mahfili (Kadın), 9. Mutrib Mahfili (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983).

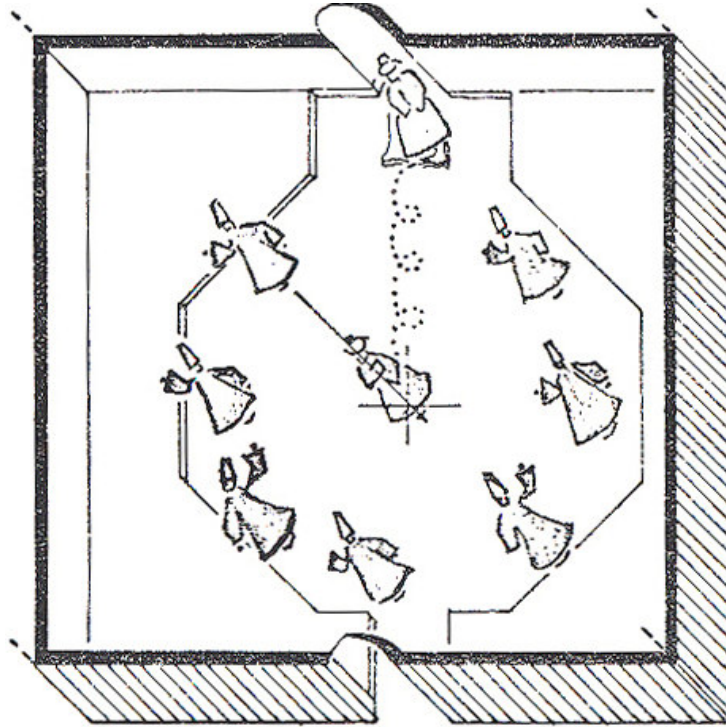
Resim 2: Yenikapı Mevlevihanesinde Ayin 4. Selamı gösteren çizim (A. Ülker Erke'den).

Şekil 5: Hatt-ı İstiva Çizgisi (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983). Sema töreninin düzenini gösteren bu şemanın da gösterdiği gibi, her bir sema bir anlama sahiptir.

Şekil 6: İlk üç devri hareketini gösteren şema (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983).

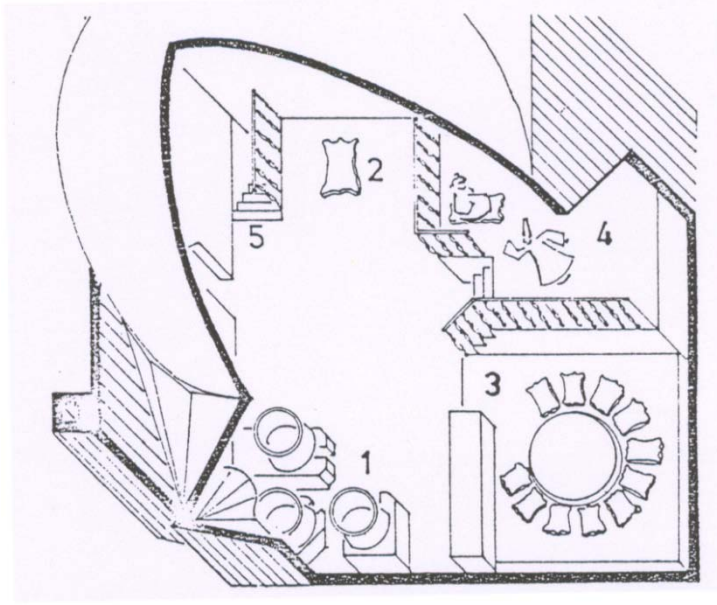

Şekil 7: Dördüncü devir hareketini (Post sema-ı) gösteren şema (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983).

3.2.1.2. Matbah-ı Şerif

Matbah sözcük karşılığı olarak yemek pişirilen yer, mutfak anlamına gelir. Mevlevilikte ise önemli bir mecazi anlam taşır. Matbah, tarikata giren kişilerin eğitim ve öğretim gördüğü ve bir anlamda pişirildiği yer anlamına gelir. Mevlevilikte derviş olana kadar çekilmesi gereken 1001 günlük çile bu kısımda doldurulur. Mevleviliğin ilk aşaması muhipliktir. Muhip'in tarikata girmesi belli bir törenle olur ve bu törenin ardından muhip "*nevniyaz*" mertebesine yükselir. Tarikat adabı ve sema öğrenmesi için dergahtaki dedelerden birinin yanına verilir ve Kazancı Dede'nin yanında 18 gün hizmet verir. 18 günlük hizmetinin ardından Aşçı Dede'ye götürülür. Burada ona mutfak tennuresi giydirilir ve Aşçı Dede'nin gözetiminde 1001 günlük çilesini tamamlar. Bu çile doldurma kısmı matbah-ı şerifte gerçekleştirilir. Matbah-ı şerif, derviş adayının hem ruhen hem de bilgi görgü olarak olgunlaştırıldığı yer olmaktadır.

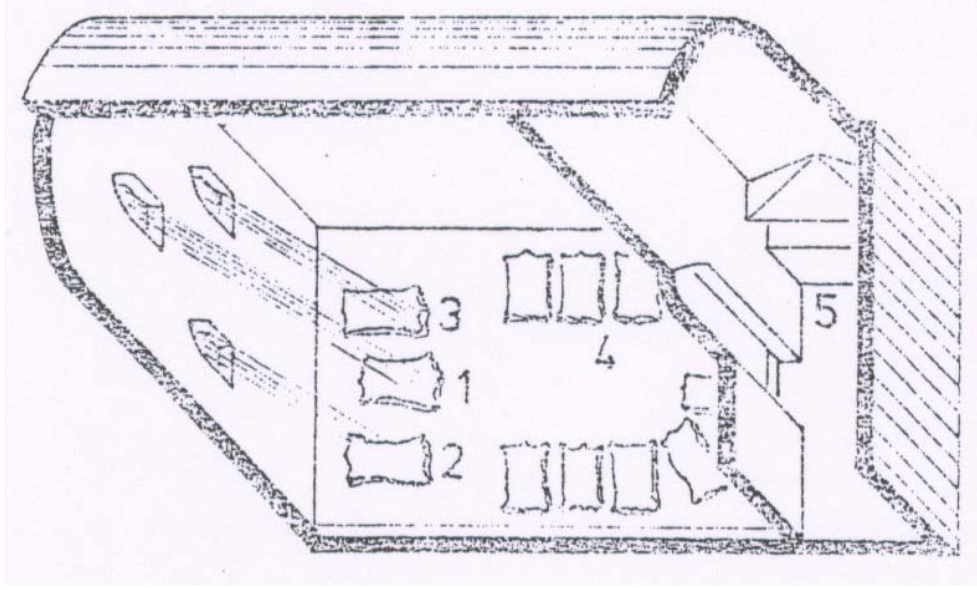
Matbah'ın girişinde saka postu olarak adlandırılan ocak kısmı bulunmaktadır. Saka postu, tarikata girmek isteyen üyenin 3 gün süreyle kendini ruhen hazırladığı yerdir. Bundan sonra 1001 günlük çilesini doldurmaya başlar. Matbah-ı şerif'te ayrıca bu yeni adayların çalışma yapmaları için yerden yükseltilmiş bir de semahane bulunmaktadır. Bu bölüm, adayın sema töreni esnasında kol açma, yürüme ve mukabelenin belli bölümlerinde nasıl davranması gerektiğinin öğretildiği mekandır (Şekil 8).

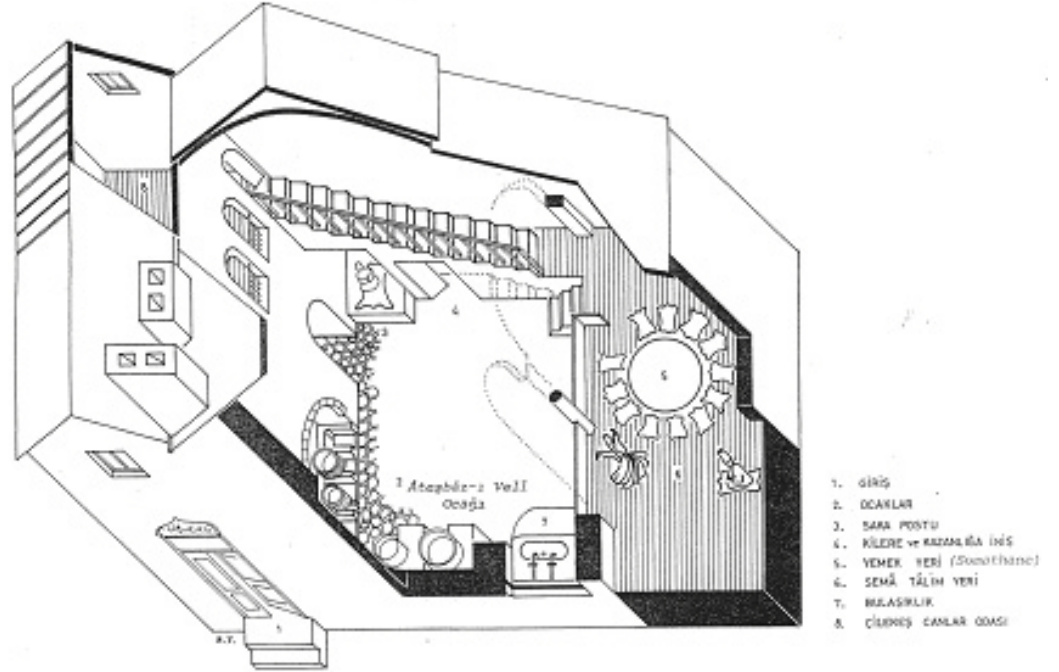
Şekil 8: Matbah Şeması (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpinarlı, 1983).

3.2.1.3.Meydan-ı Şerif

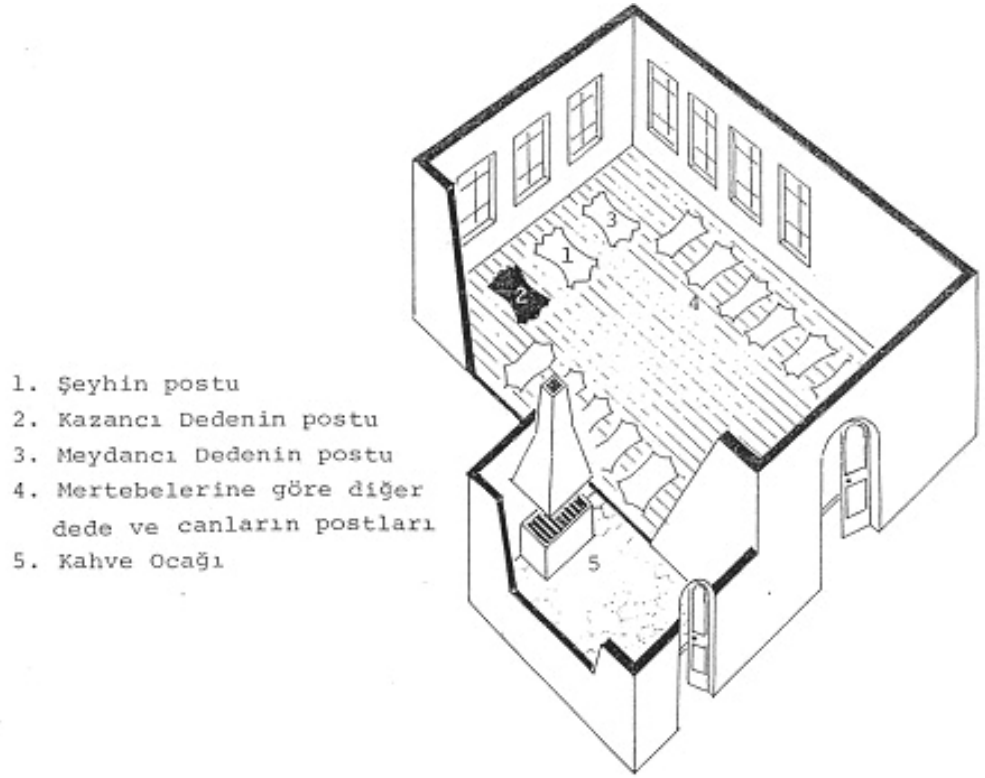
Mevlevi tekkelerindeki bir diğer önemli mekan da meydan-ı şeriftir. Burası aynı zamanda “*erenler meydanı*” olarak da isimlendirilir. Bu kısım şeyh ve dedelerin her sabah bir araya gelerek toplandıkları yerdir. Bu mekanın düzenlemesi de belli bir sistematiğe göredir. Girişin hemen karşısına 3 post serilir. Postların sıralamasında hiyerarşik bir düzenleme gözetilir. Ortadaki kırmızı post şeyhe aittir. Onun sağ tarafında bulunan siyah post ise kazancı dedeye sol taraftaki post ise meydancı dedeye aittir. Şeyh postu diğer postlardan biraz daha önde yer almaktadır. Daha sonra her iki duvar boyunca giriş kısmına kadar bir “u” şekli oluşturacak şekilde diğer dede ve dervişlerin postları bulunur. Giriş mekanının hemen dışında da bir kahve ocağı yer almaktadır (Şekil 9, 10 ve 11).

Şekil 9: Meydan-şerif iç düzen şeması (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpınarlı, 1983).

Şekil 10: Meydan-ı Şerif'i Gösteren Şematik Çizim (Bahrihüda Tanrıkorur'dan).

Şekil 11: Meydan-ı Şerif ve Kahve Ocağı Şematik Görünüşü (Bahrihüda Tanrıkorur'dan).

3.2.1.4. Kütüphaneler

Mevlevihanelerde köklü ve sağlam bir eğitim geleneğinin oturmasındaki en önemli sınır taşlarından biri oluşturulan tüm belgenin saklanması ve arşivlenmesidir. Mevlevihanelerin genelinde bir genel kütüphane bulunduğu, hem verilen dini ve tasavvufî eğitim müfredatı ile Mevlevilerin ortaya koydukları edebiyat, musiki, hat, tezhip vb. eserlerin varlığından ve eldeki vakıf kütüphanesi ve dergah kitaplık listelerinden bilinmektedir. Buradaki listelerden hadis, fıkıh, din büyüklerinin eserlerin yanı sıra tarih, astronomi, coğrafya ve müzik konusunda da pek çok eserin bu kütüphanelerde bulunduğu görülmektedir. Mevlevihane kütüphanelerinde, kıymetli el yazması eserler, ebru ve hat sanatının kıymetli örnekleri bulunmaktadır.

3.2.2.Ziyaret Bölümleri

Mevlevihanelerde ziyaret fonksiyonu için tasarlanan bölümleri, Mevlevihane içinde bulunan türbe ve hazire bölümlerdir. Mevlevihanelerde kurucularının ve şeyhlerin ve bunların aile efradının gömülü olduğu türbeler Mevleviler ve halk tarafından ziyaret edilmektedir. Birçok Mevlevihanelerde Mevlevi şeyhi olmayan kurucunun türbenin dışında gömüldüğü, türbenin ise Mevlevihane'nin "*manevi kurucusu*" durumundaki ilk postnişin merkezde olmak üzere, postnişinlere ve bunlara yakınlarına tahsis edildiği görülmektedir. Genellikle semahanenin kible yönünde yer almaktadır. Batı ve doğu yönlerinde de bu mekanı kuşatan "*suskunlar beldesi*" hamuşan veya "*ruhların bahçesi*" hadikatü'l – ervah denilen hazirelerde Mevlevihane'nin dervişleri, muhibleri veya akrabalık yoluyla Mevlevihane'ye bağlı olanlar tahsis edilmiştir. Bazı Mevlevihanelerde türbenin bakımı ile görevli olan türbedarın, türbeye yakın bağımsız bir türbe odası tasarlanmıştır.

3.2.3.Yaşama Bölümleri

Mevlevihanelerde yaşama fonksiyonları için oluşturulan bölümler, şeyh ve ailesinin konakladığı ve şeyhin misafirlerini kabul ettiği,sohbetler düzenlediği harem ve selamlık,dervişlerin konaklaması için dedegan hücreleridir.

3.2.3.1.Harem ve Selamlık Bölümü

Şeyh ve ailesinin yaşadığı mekan harem olarak adlandırılmaktadır. Genelde Mevlevihanelerde bir veya iki odadan ibaret olarak tasarlanmıştır. Fakat, büyük ve kapsamlı Mevlevihanelerde ayrı bir bina olarak da tasarlandığı görülmektedir. Kadın misafirlerde yani Mevlevihane'ye bağlı olan hanımların Mevlevi teşrifatını (hurde-i tariki) öğrendiği, Mevlevi hayatının kolektif yönünü uygulamalı olarak gördüğü yer harem dairesidir. Hanımlar bu mekanda sema meski, mesnevi dersi, sohbet vb. eğitimi harem mekanında yapılmaktaydı. Ayrıca, Mevlevihane'den ayrı, harem mekanlarında, harem mutfağı ve harem hamamı bulunmaktadır. Bu mekana "*Şeyh ikametgahı*" da denilmektedir.

Erkek misafirlerin ağırlandığı mekana da selamlık denmektedir. Şeyh efendi misafirlerini bu mekanda kabul eder, dervişler gene bu mekanda görüşürlerdi. Sohbet toplantıları, müzik çalışmaları bu mekanda yapılmaktadır. Ayrıca erkek misafirlerin barındığı mekanlar selamlıkla bağlantılı veya doğrudan selamlık mekanında tasarlandığı görülmektedir. Birçok Mevlevihanelerde kışın aşırı soğuk havalarda semahanenin açılmamakta, gerek mukabelelerin gerekse de diğer faaliyetler için selamlık kullanıldığı anlaşılmaktadır. Plan tipi olarak semahaneye bitişik bir iki odadan ibaret olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Ayrı bir bina olarak da uygulandığı örnekler vardır.

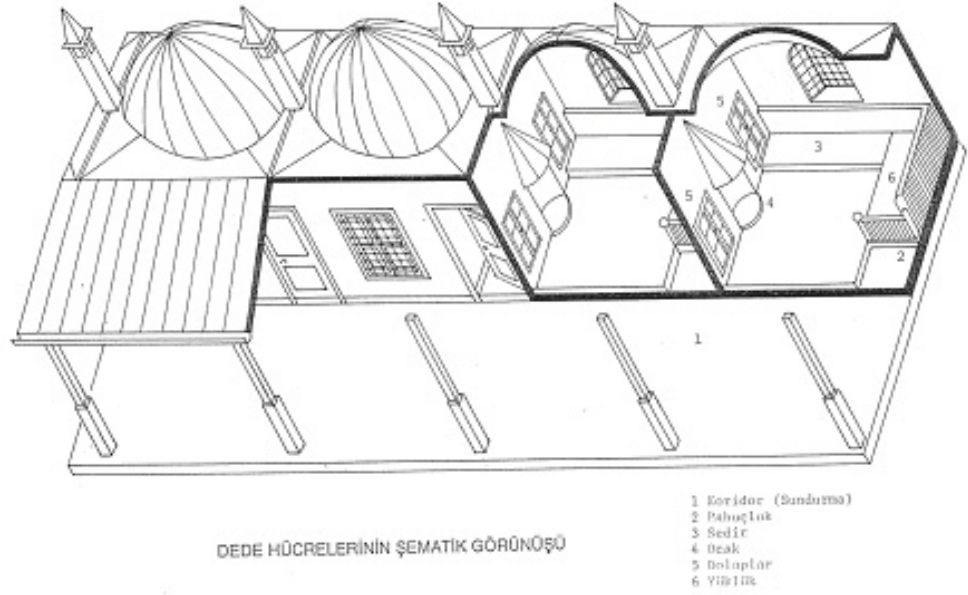
Selamlıklarda şeyhin misafirlerini ağırladığı ve sohbet toplantılarının tertip edildiği bir şeyh odası bulunmaktadır. Ayrıca misafir kabul edildiği faaliyetlerde ikram edilen çay ve kahvenin pişirildiği bir kahve ocağı bulunmaktadır. Bu mekanın denetimi kahvecibaşı olan mevlevinin görevi idi.

Harem ve selamlık bölümleri arasındaki bağlantıyı sağlayan mabeyn odası, birbirine bitişik olan harem ve selamlık için aynı görevi görürdü. Hem hareme hem de selamlığa dahil edilebilecek mabeyn odasında her iki bölüme açılan kapılar bulunmaktadır. Genellikle bu kapılar kaydırılmış eksenler üzerinde yer almaktadır.

3.2.3.2.Dedegan Hücreleri

Tarikata girmek isteyen üyelerin çilelerini tamamladıktan sonra yerleştikleri mekânlardır. 1001 günlük çileyi başarıyla tamamlayarak “dede” payesini kazananlar, yani “dedegan” zümresine dahil olanlar Mevlevihane de kendilerine ait birer hücreye sahip olurlar; bunlara da dedegan hücresi denilmektedir. Çile sonunda hücrenişin olan adayların bu hücrelerinin sayısı Mevlana'nın uğurlu rakamı olan 18'dir (Gölpınarlı, 1983). Bununla bağlantılı olarak 18 dede ve 18 hücre mevcuttur.

Hücreler bir kişinin ihtiyaçlarını minimum ölçüde karşılayacak boyuttadır. Hücrelerin giriş kapısında bir pabuçluk ve yüklük, bir duvarında ocak bulunur. Diğer bir duvarında da zeminde yükseltilmiş olan sedir, sedirin üzerinde dervişin postu serilidir (Doğan,1977) (Şekil 12).

Şekil 12: Dedegan Hücrelerini Şematik Çizim (Bahrihüda Tanrıkorur'dan).

3.2.4. Diğer Bölümler

Mevlevihanelerde ayrıca yemek hazırlama, temizlenme, ulaştırma ve binek hayvanları için oluşturulan bölümler ve tali bölümler bulunmaktadır.

Matbah veya mutfak bölümü gerek günlük gerekse de kalabalık toplantılarda yemeğin pişirildiği merkezdi. Mutfak mekanın genellikle selamlık kısmı ile irtibatlı olarak tasarlandığı görülmektedir. Mutfak mekanı ile irtibatlı olarak kiler, fırın, somathane ve şerbethane bölümleri bulunmaktadır. Ayrıca Mevlevihane mutfaklarının genellikle arka bahçesi ve bu bahçede bir kümesi bulunurdu.

Mevlevihanelerde topluca yemek yenen mekanlara somathane denilmiştir. Somathane de kurulan 20-25 cm. yükseklik ve etrafına 10 kişi sığacak büyüklükte yuvarlak tahta sofralara “*somat*” denilmektedir. İnce ve uzun olan sofraya da Arapçada elif harfine benzediği için “*elifi somat*” denilmektedir. Mevlevi geleneğinde önemli bir yer tutan sohbet toplantılarında, misafirlere ikram edilen

şerbetlerin hazırlandığı bölümlere de şerbethane denmiştir. Özellikle dini yönden önemli gecelerde, özel şerbetler bu mekanda hazırlanmaktadır.

Tam teşekküllü büyük mevlevihanelerde, halkın da yararlanacağı hamam yapılmıştır. Fakat genelinde dervişler ve misafirler için selamlık mekanına yakın bir gusülhane bulunmaktadır. Mevlevihanelerin hepsinde şadırvan bulunduğu tespit edilmiştir. Şadırvan bulunmayan küçük Mevlevihanelerde ise, abdest teknesi bulunmaktadır. Mevlevihanelerde tuvalet bölümleri genelde kokudan rahatsız edilmemesi için tecrit edilmiş bir grup olarak tasarlandığı tespit edilmiştir. Mevlevihanelerde mutfak, gusülhane ve abdest alma mekanlarında kullanılan suyun depo edildiği sarnıç bölümleri bulunmaktadır.

Mevlevihaneler de binek hayvanları için girişe yakın bir yerde ahır ve deniz yolu ile ulaşabilinen Mevlevihanelerde ise, deniz taşıtlarının yanaşabilmesi için iskele bulunmaktadır.

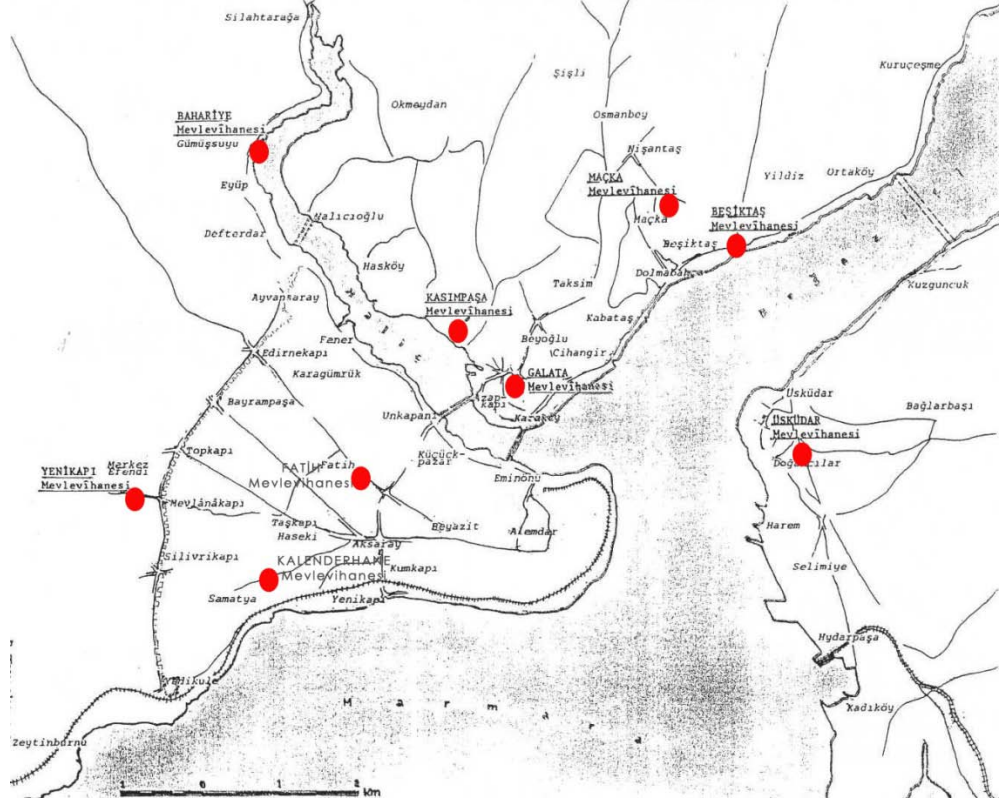
4. İSTANBUL'DAKİ MEVLEVİHANELER

Mevlevilik İstanbul'da esas olarak 5 Mevlevihane'de faaliyet göstermiştir. Bu merkezler, Galata, Yenikapı, Kasımpaşa, Beşiktaş ve Üsküdar Mevlevihaneleri'dir. Bu saydıklarımızdan ilk dördü mimari programları bakımından külliye tipi büyük merkezler olurken, Üsküdar Mevlevihanesi ise Anadolu'dan İstanbul'a gelen dervişlerin konaklama ihtiyacını karşılamak ve sema ayini yapılmasına olanak veren daha dar kapsamlı ele alınmış bir özellik göstermektedir.

Bu merkezlerin yapım yerlerini göz önüne aldığımızda, yapılış tarihleri itibariyle imparatorluğun diğer merkezlerinde bulunan benzerleri gibi şehir dışında inşa edilmiş oldukları görülmektedir. Fakat şehrin fetih süreci sonrasında hızlı bir gelişim göstermesi nedeni ile zamanla şehir içinde kalmış olan yapılardır.

Bu tarikat yapıları, merkezinde semahane'nin bulunduğu, ibadet, eğitim ve konaklama gibi ihtiyaçların karşılandığı birer külliye niteliğini ortaya koymaktadır.

Bu yapılar arasında büyük merkezler olarak sayılmayan ve kayıtlarda çok az rastlanan iki Mevlevi yapısı daha mevcuttur. Kalenderhane ve İstanbul (Fatih) Mevlevihaneleri çeşitli nedenlerden dolayı yapımlarından kısa bir süre sonra ortadan kalkmıştır. Bunun dışında kimi kaynaklarda iki Mevlevihane'nin daha adına rastlanılmaktadır. Bu iki Mevlevihane Eyüp ve Çukurbostan Mevlevihaneleridir. Her ikisi ile ilgili kapsamlı bir bilgi bulunmamaktadır (Şekil 13).

Şekil 13: İstanbul Mevlevihanelerinin Harita Üzerindeki Konumları'nı Gösteren Harita.

4.1. Kalenderhane Mevlevihanesi

İstanbul'un fethinden sonra camiye çevrilmiş olan Akataleptos (Diaconissa) Kilisesi'nin içinde veya yanında kurulmuş olduğu düşünülmektedir. Kalenderhane Camii'nin içerisinde olan bu yapı ile ilgili Fatih Sultan Mehmed, vakfiyesinde burada mesnevi okunmasını ve sema ayini düzenlenmesini istemiştir.

Bu Mevlevihane ile ilgili çok az bilgi elde mevcuttur. Bununla ilgili Abdülbaki Gölpınarlı "*Hız. Mevlana'dan sonra Mevlevilik*" (1983) isimli çalışmasında buranın İstanbul içerisindeki ilk Mevlevihane olduğunu belirtmektedir.

Bu yapının açılışından kısa bir süre sonra kapandığı ve büyük olasılıkla medreseye dönüştürüldüğü düşünülmektedir. Yapının camiye çevrilene kadar geçirmiş olduğu süreç tam anlamıyla bilinmemektedir. Bu konuda bir açıklama sağlayabilecek ve işlevlerini anlatabilecek bir kaynak olarak İstanbul'un fethinden sonra Fatih'in buradaki vakfiyeye verdiği emir değerlendirilebilir. Burada Fatih

özetle buranın derviş ve fakirlere yardım edecek dünya ile ilişkisini kesmiş bir şekilde bu zaviyenin kullanılmasını buyurmuştur. Bunun dışında ayrıca cuma namazlarından sonra mesnevi-i manevi'den ve Kuran'dan parçalar okunması, aynı zamanda da bir sema ayininin yapılmasını buyurduğu anlaşılmaktadır. Fakat buranın doğrudan Mevlevi tarikatı ile ilişkisinin boyutları tam olarak bilinmemektedir. Ekrem Işın bu yapının kalenderilere tahsis edilmiş olabileceğini belirtir (1997). Ki bu inanın İran ve Hindistan kökenleriyle Orta Asya kökenleri düşünüldüğünde bu varsayım da belli bir haklılık zeminine oturmaktadır (Resim 3).

Resim 3: Kalenderhane Camii güney cephesinden görünüm.

4.2.Fatih (İstanbul) Mevlevihanesi

İstanbul Mevlevihanesi, Fatih, Çarşamba'da, Otlukçu Yokuşu ile Salih Zeki Sokağı'nın birleştiği yerde bulunmaktaydı. Hz. Mevlana'nın torunu Abid Çelebi kurmuştur. Daha sonradan Abid Çelebi Dergâhı adı ile anılmıştır. İstanbul Mevlevihanesi'nde, cumartesi günleri sema ayini yapılmıştır.

Günümüze hiçbir iz bırakmamış olan bu yapı Fatih Yangını sırasında yanarak yok olmuştur. Bu yangından geriye dergahın bir kısım duvarı ve Abid Çelebi, Nadiri Mehmed Efendi ve Sahip Efendinin mezar taşları kalmışsa da bunlar da zaman içerisinde yok olmuşlardır.

4.3.Galata Mevlevihanesi

Galata Mevlevihanesi, Beyoğlu İlçesi, Şahkulu Mahallesi, Galip Dede Caddesi'nde yer almaktadır. İstanbul Mevlevihaneleri arasında günümüze en iyi biçimde ulaşan Mevlevihanedir. Halk arasında Galip Dede Dergahı olarak bilinmekle beraber kimi tarihi kaynaklarda Kulekapısı Dergahı olarak geçmektedir. Bunun dışında yabancı yazarlar içerisinde Beyoğlu Mevlevihanesi ve Kulekapısı Mevlevihanesi olarak da geçmektedir.²

Yapının konumu olarak Evliya Çelebi, Kulekapısı dışında bir tepede yer aldığını belirtmektedir. *“Kulekapısı dışında bir kuh-i bala'nın zirvesinde Mevlevihane bulunduğu, İskender Paşa'nın yüz adet derviş hücresi ile cühhannüma bir ulu Asitane yaptırmıştır”* demektedir (Çelebi, 2006).

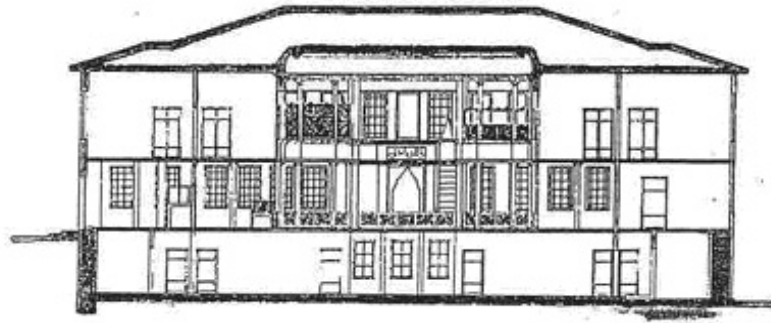
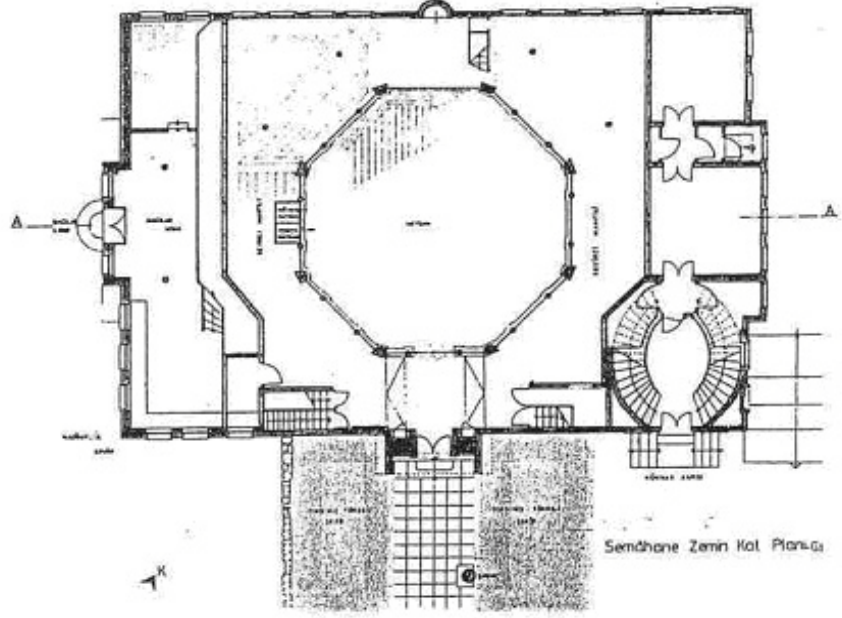
Yapının konumu ile ilgili bir başka bilgiye de Reşid Saffet Atabinen'in *“Galata Mevlevihanesi”* eserinde rastlanılmaktadır. Adı geçen eserde mevlevihanenin konumu ile ilgili olarak geniş bir değerlendirme yer alır. Bu değerlendirme içerisinde mevlevihane'nin konumu şu şekilde anlatılır. *“İstanbul'un fethinden sonraki dönemlerde Mevlevihane'nin bulunduğu sırt ağaçlarla kaplı fundalıklı, ıssız boş bir yerd. Ayrıca buralarda tarlalar, bağlar bahçeler vardı. Bu geniş araziye Sultan II. Bayezid (1481-1512), Bostancıbaşı ve Beylerbeylik yapan vezir İskender Paşa'ya vermiş, o da bu alanı geniş bir av çiftliği haline getirmiştir. Hz. Mevlana'nın torunlarından Semai Mehmed, İskender Paşa'dan Mevlevi dergahı yaptırmak için arazisinin bir bölümünü istemiştir. İskender Paşa da onun bu dileğini kabul etmiş ve h. 897 (1491) senesinde Galata Mevlevihanesi'nin yapımına başlanmıştır. Bu ilk Mevlevihane Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi ile bugünkü Mevlevihane arasındaki St. Thodore Manastırı'nın kalıntıları üzerinde idi. Beyoğlu Evlendirme Dairesi (Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi) yapılırken toprak tavsiyesi*

² Bu konuda adı geçen iki yazar ve eser olarak Theophile Gautier, *“İstanbul”* (1853) ve Edmonde de Amicis *“İstanbul”* (1874) ismini sayabilmekteyiz.

sırasında burada Bizans duvar kalıntıları, lahitler ve mimari parçalar ortaya çıkmıştır. Ayrıca Mevlevihane'nin yanındaki Alman Lisesi'nin bahçesinde de yine aynı üslupta sütun başlıkları ve mimari parçalarla karşılaşmıştır.” (Atabinen, 1947).

Yapının, İstanbul yangın ve depremlerinde zarar görüp görmediği net bir şekilde bilinmemektedir. Ama büyük Tophane yangınında Galata Mevlevihanesi'nin tamamen yandığı bilgisi Vasıf Efendi Tarihi'nde geçmektedir.

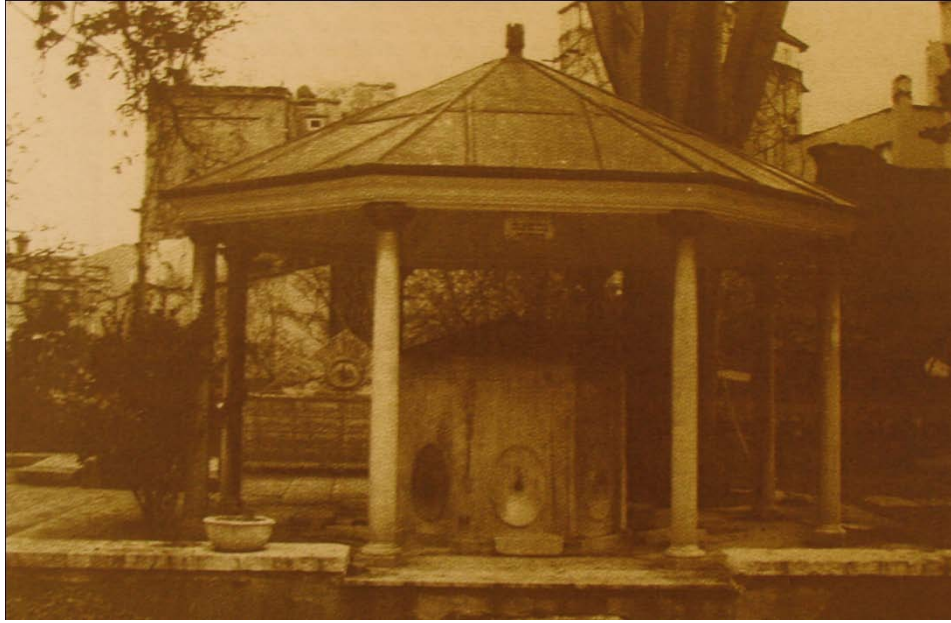
17.yüzyılın başlarından itibaren yapı birçok onarım ve yenileme geçirmiştir. Esas yerleşim düzeni ve plan şeması III. Selim'in 1791'de gerçekleştirdiği yenileme sonucu oluşmuştur. Bu yapının geçirdiği önemli onarımları sırası ile saymak gerekirse daha önce bahsettiğimiz Büyük Tophane Yangını'ndan (1765) sonra yeniden yapımını (1766) sayılabilir. Daha sonra 1796 yılında III. Selim tarafından yeniden tamir ettirilmiş, 1818 yılında Halet Efendi tarafından çeşitli tamir ve onarımlar görmüştür. Daha sonrasında II. Mahmud 1835'te bu yapıyı tekrar tamir ettirmiş ve müştemilat ile semahaneyi yeniden yaptırmıştır. II. Mahmud'un kızı Adile Sultan 1847'de dergâha bir sarnıç ve şadırvan yaptırmıştır. Mevlevihane'ye son şeklini veren geçirdiği yangın sonrasında 1858-1860 yıllarında Abdülmecit tarafından geçirmiş olduğu onarım olmuştur. Yapı 1910 yılında bir tamir daha görmüştür. Yapı cumhuriyet döneminde tekelerin kapatılmasına bağlı olarak polis karakolu olarak kullanılmaya başlamış olduğu yapılan incelemelerde tespit edilmiş bulunmaktadır. İçindeki kitaplar da Süleymaniye Kütüphanesi'ne devredilmiştir (Şekil 14).

GALATA MEVLEVİHANESİ

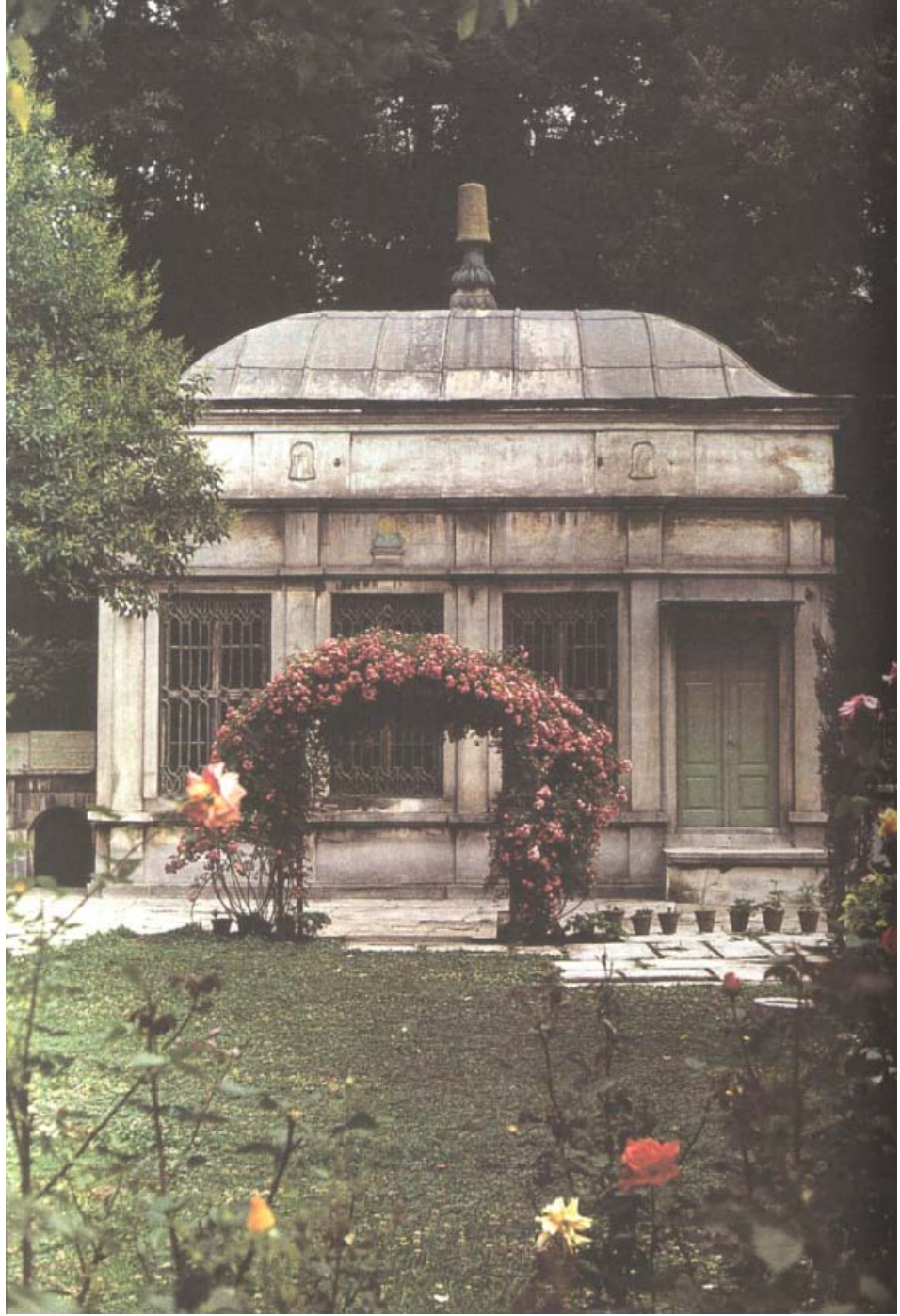
Şekil 14: Galata Mevlevihanesi Plan ve Kesit.

Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin 10 Teşrinievvel 1331'de (10 Ekim 1913) hazırlattığı haritaya göre yapının semahane, derviş hücreleri, Halet Efendi Kütüphanesi ve Sebili, hadikat'ül-ervah, Şeyh Galip Türbesi, hamuṣhane, matbah, Hasan Ağa Çeşmesi, sarnıç, Adile Sultan Şadırvanı (Resim 4), harem dairesi ve çamaşırhaneden meydana geldiği görülmektedir. Bu yapılar içinde harem ve hadikat'ül-ervah dışındaki yapılar günümüze ulaşmışlardır.

Resim 4: Adile Sultan Şadırvanı (Ekrem Işın Arşivi'nden).

Binaya giriş kemerli bir kapıdan sağlanmakta ve girişin sağ tarafında Halet Efendi Kütüphanesi, Çeşme ve Sebili sol tarafında da küçük boyutlu bir hazire yer almaktadır. Bu hazire demir parmaklıklarla çevrili olup rokoko stilineki süslemeleriyle dikkat çekmektedir. Türbe yapısı küfeki taşı ve mermer malzeme ile yapılmıştır. Üst örtüsü kubbeyi andıran kademeli yükseltilmiş bir tonozla geçilmiştir. Buradaki Şeyh Galip Türbesi dikdörtgen bir plan şeması sergilemektedir (Resim 5).

Resim 5: Galata Mevlevihanesi, Şeyh Galib Türbesi (İstanbul Mevlevihaneleri, 2004, Erdem Yücel).

Avlunun sonunda ise semahane, selamlık ve derviş hücrelerinin bir arada olduğu yapı bulunmaktadır. Bu yapı arazinin konumu nedeni ile ön cephesinde 2 arka cephesinde 3 kata sahiptir. Semahane ve şeyh dairesine giriş avludan iki ayrı kapı ile sağlanırken derviş hücrelerine ise giriş bir yan kapı ile sağlanmıştır.

Semahane kısmı iki katlıdır ve sema yapılan alanın çevresi sütun görünümü verilmiş on dört ahşap direk ile çevrelenmiştir. Sütunların arasına ahşap korkuluklar konularak yapı sekizgen bir hale çevrilmiştir. Bu sütunlar alt katta İyon üst katta ise korint tarzı bir üslup gösterirler ve on dokuzuncu yüzyıl içinde yaygın olan barok etkisi vermektedir. Kubbe sekizgen bir kasnağa oturtulmuş olup, semanın yapıldığı alan diğer benzerleri gibi cilalı ahşap ve çivisiz bir döşemeye sahiptir. Mihrap ve minber giriş eksenine yerleştirilmiştir. Bu alanın iki yanından üst katlara geçiş sağlayan merdiven şebekeleri bulunmaktadır. Giriş kapısının hemen üstündeki mahfil, mutrib heyetine ayrılmıştır (Resim 6). Bu yapının bütünlenmesi selamlık bölümü ile beraber olmaktadır. Burada üst kısmında hünkar mahfili ve hemen onun altında bir şeyh odası bulunmaktadır. Derviş hücreleri ise ikişer pencereye sahip olup karşılıklı olarak sıralanmışlardır. Bu hücrelerin önünde bir sedir uzanmaktadır. Benzerleri gibi ocaklıdırlar ve duvarlarında dolap nişleri bulunmaktadır. Bu kısma matbah ve meydan odası da eklenmiştir.

Resim 6: Galata Mevlevihanesi Semahane (E. Yücel'den, 1969).

Binanın mutfak, kiler ve haremi ise avlunun ayrı bir köşesinde konumlandırmıştır. Yapının bu parçasından günümüze ocak nişleri, kuyu ve duvar kalıntıları gelebilmiştir.

Galata Mevlevihanesi günümüzde Divan Edebiyatı Müzesi olarak kullanılmaktadır (Resim 7).

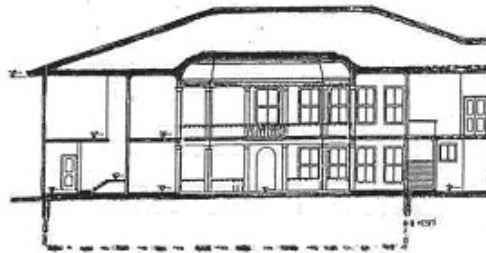
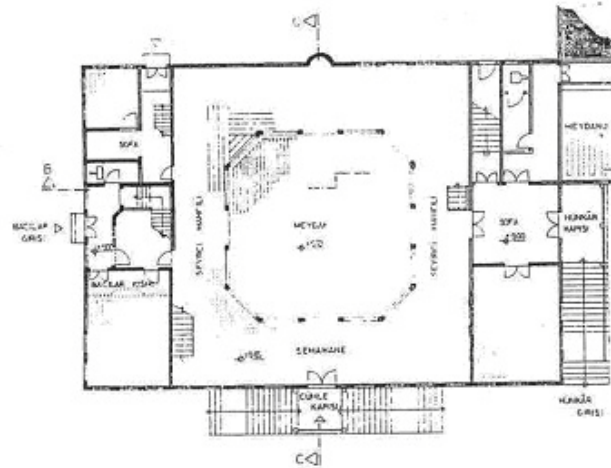

Resim 7: Galata Mevlevihanesi, bugün müze olarak kullanılan yapıdan görünüm.

4.4.Kasımpaşa Mevlevihanesi

Kasımpaşa Mevlevihanesi, İstanbul Beyoğlu ilçesine bağlı Kasımpaşa semtinin Sururi Mahallesi'nde bulunmaktadır. Mevlevihane'nin kurucusu Galata Mevlevihanesi şeyhlerinden Fırıncızade Sırrı Abdi Dede'dir ve yapım tarihi 1631'dir. Evliya Çelebi'nin verdiği bilgilere göre "*Sultan IV. Murad döneminde, Abdi Dede Hazretleri, ahbablarının himmetiyle, kendisi de Ferhat gibi ırgatlık yaparak bu dergâhı yaptırmıştır*" (Çelebi, 2006). Aşçıdede Halil İbrahim Bey de hatıralarında bu konu ile ilgili bilgi vermekte olup, Sırrı Abdi Dede'nin Kasımpaşa'da babadan kalma bostanları içerisine kendisini sevenlerin de yardımıyla bu mevlevihaneyi yaptırmış olduğunu söyler.

Yapı 1731-32 yıllarında Lale Devri baş mimarlarından Kayserili Mehmed Ağa tarafından yenilenip onarılmıştır. Daha sonra geçirdiği bir diğer önemli onarım ve yenileme de 1834-35 yıllarında Sultan II. Mahmud tarafından yaptırılmıştır. Bu onarıma ait bir kitabe de avlu kapısı üstüne yerleştirilmiştir. Yapı ile ilgili çeşitli dönemlerdeki onarımlar cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir. Cumhuriyet döneminde yapının semahane bölümü Kasımpaşa Güreş Kulübü'ne verilmiştir. Diğer bölümler ise ilkokul olarak kullanılmıştır. Sonrasında ise yapı vakıflar tarafından, sağlam kalan kısımlarıyla oda oda kiraya verilmiştir. Yapı 1979 yılında çıkan yangında tamamen yanarak ortadan kalkmıştır. Yapıdan geriye iki taş merdiven ve bir Mevlevi mezarı dışında bir şey kalmamıştır. Bu alanın bir bölümü günümüzde Sururi İlköğretim Okulu'nun bahçesini oluşturmaktadır (Şekil 15).

KASIMPAŞA MEVLEVİHANESİ
semâhane plan ve kesidi

Şekil 15: Kasımpaşa Mevlevihanesi Plan ve Kesit (Bahrihüda Tanrıkorur'dan)

Kasımpaşa Mevlevihanesi ahşap ve üç katlı bir yapıdır (Resim 8). Semahane, selamlık, dedegan hücreleri, harem, hünkar dairesi ve mutfaktan oluşmuştur. Yapı bu içerdiği diğer birimlerle birlikte iki bloklu bir konak görünümü sergilemektedir.

Resim 8: Kasımpaşa Mevlevihanesi'nin semahane ve harem bölümleri (Erdem Yücel, İstanbul Mevlevihaneleri, 2004).

Kasımpaşa Mevlevihanesi, harem ve selamlık olmak üzere iki ayrı bölümden oluşur. Bina görüntüsü itibariyle ahşap malzeme kullanımı ve bu iki ayrı birimin birleştirilmesi ile işlevsel mekânların yaratılmış olması gibi nedenlerle mevlevihaneden çok bir konak görünümü sergilemektedir (Resim 9). Mevlevihane'nin cephe kısmında içerisinin aydınlatılması amacıyla pencereler bulunmaktadır (Şekil 16).

Semahane mimari plan bakımından korkulukların yardımı ile dikdörtgenden sekizgen plana çevrilmiştir. Semahanenin çevresi boyunca iki katlı mahfiller bulunmaktadır. Mihrap yapının kuzey yönünde konumlandırılmıştır. Yapının bodrum katında da beş derviş hücresi ile altı hela bulunmaktadır.

Resim 9: Kasımpaşa Mevlevihanesi Kuzey'den Görünümü gösteren 1958 tarihli bir fotoğraf.

Şekil 16: Kasımpaşa Mevlevihanesi Rölöve'si (M.S.Ü. Arşivi'nden).

Süsleme özellikleri bakımından semahane tavanında Mevlevi ayininde kullanılan müzik aletleri ile bir Mevlevi sikkesi resmedilmiştir. Yapı ampir üslubunda ahşap kubbeliydi.

4.5.Beşiktaş (Bahariye) Mevlevihanesi

Yapı 1613 yılında Bostancı Ocağı'nda yetişerek önce Kaptan-ı Derya sonra da sadrazam olan Ohrili Hüseyin Paşa tarafından yaptırılmıştır. Dergah 1867'ye kadar bugünkü Çırağan Sarayı'nın olduğu yerde faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu tarihte saray inşası nedeni ile yıkılmış ve 1871 yılında tamamlanmış olan Maçka'daki

binasına geçmiştir. 1874 yılında askeri kışla yapımı için bu bina da yıkılmış ve yapı 1877 yılında Eyüp Bahariyesi'ndeki yerine geçmiş 1925 yılına kadar burada faaliyet göstermiştir. Tekkelerin kapatılmasından sonra 1935 yılında semahanesi yıkılmış, 1939 yılında çıkan bir yangın sonucunda da harem dairesi yok olmuştur. Mescid kısmı ise bir tuğla imalathanesinin deposu olarak kullanılmıştır. Mevlevihanenin arsası ise 1986 yılında yapılan Haliç çevre düzenlemesi sırasında kamulaştırılmıştır.

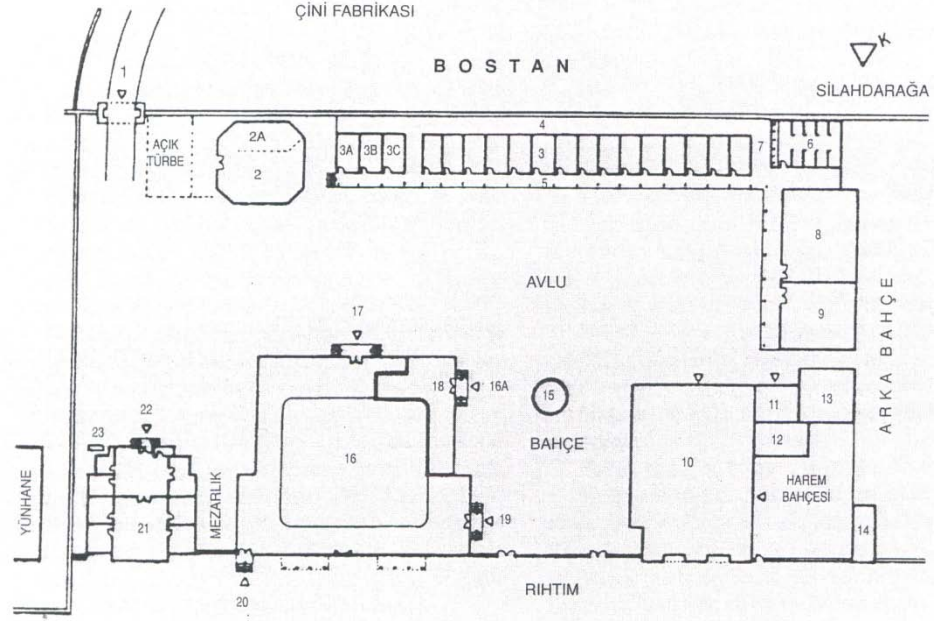
Hüseyin Ayvansarayı, Beşiktaş Mevlevihanenin ilk kurulduğu yıllarda sadece semahane ve mescitten meydana geldiğini, matbahın bulunmadığını belirtmektedir (Ayvansarayı, 2001) Aynı durumu Ekrem Işın da vurgulamaktadır (Işın, 1999).

Beşiktaş Mevlevihanesine ait bilgilerden ilk mevlevihanenin bir külliye olarak kurulmayıp zamanla genişletildiği anlaşılmıştır. Beşiktaş Mevlevihanesi, 1867 yılında yıktırılmadan önceki son durumuna göre ana binası dikdörtgen planlı ahşap bir yapıdır. Semahanesi kare planlıdır (Işın, 1994).

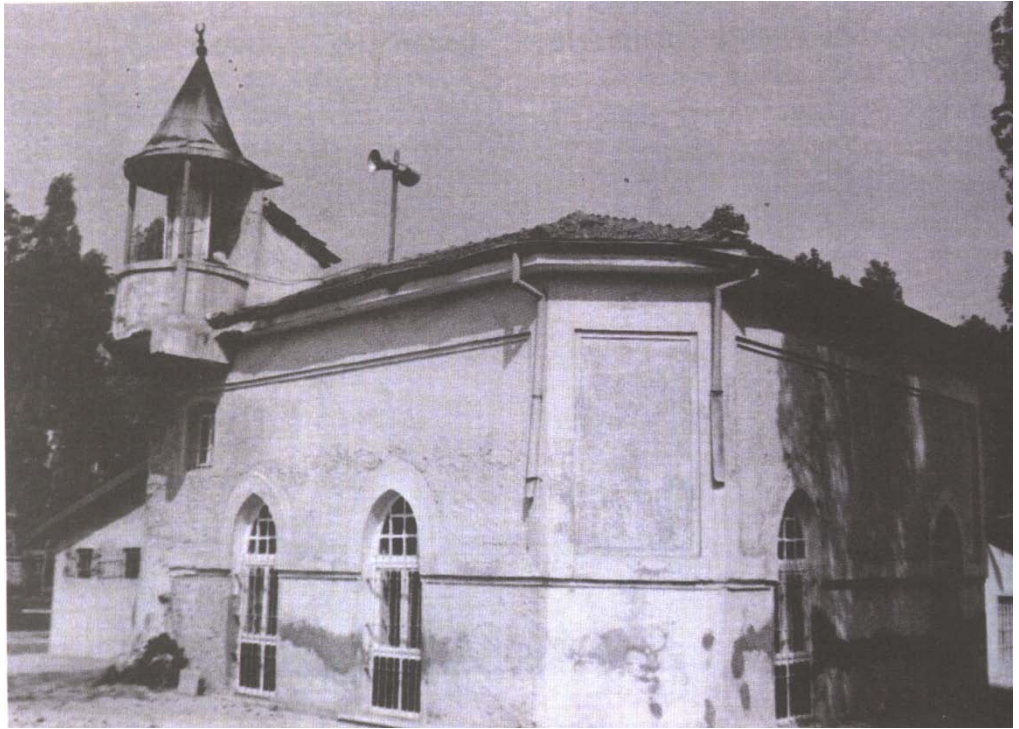
Üst kısmı kırık çatı ile örtülü olan binanın ön cephesinde iki basamakla çıkılan yuvarlak kemerli bir kapısı bulunmaktaydı. Buradan kare planlı semahaneye geçiş sağlanırdı.

Bahariye'de yapılan mevlevihanede ise semahane, harem, selamlık ve türbe birbirinden bağımsız yapılar olarak ele alınmıştır.

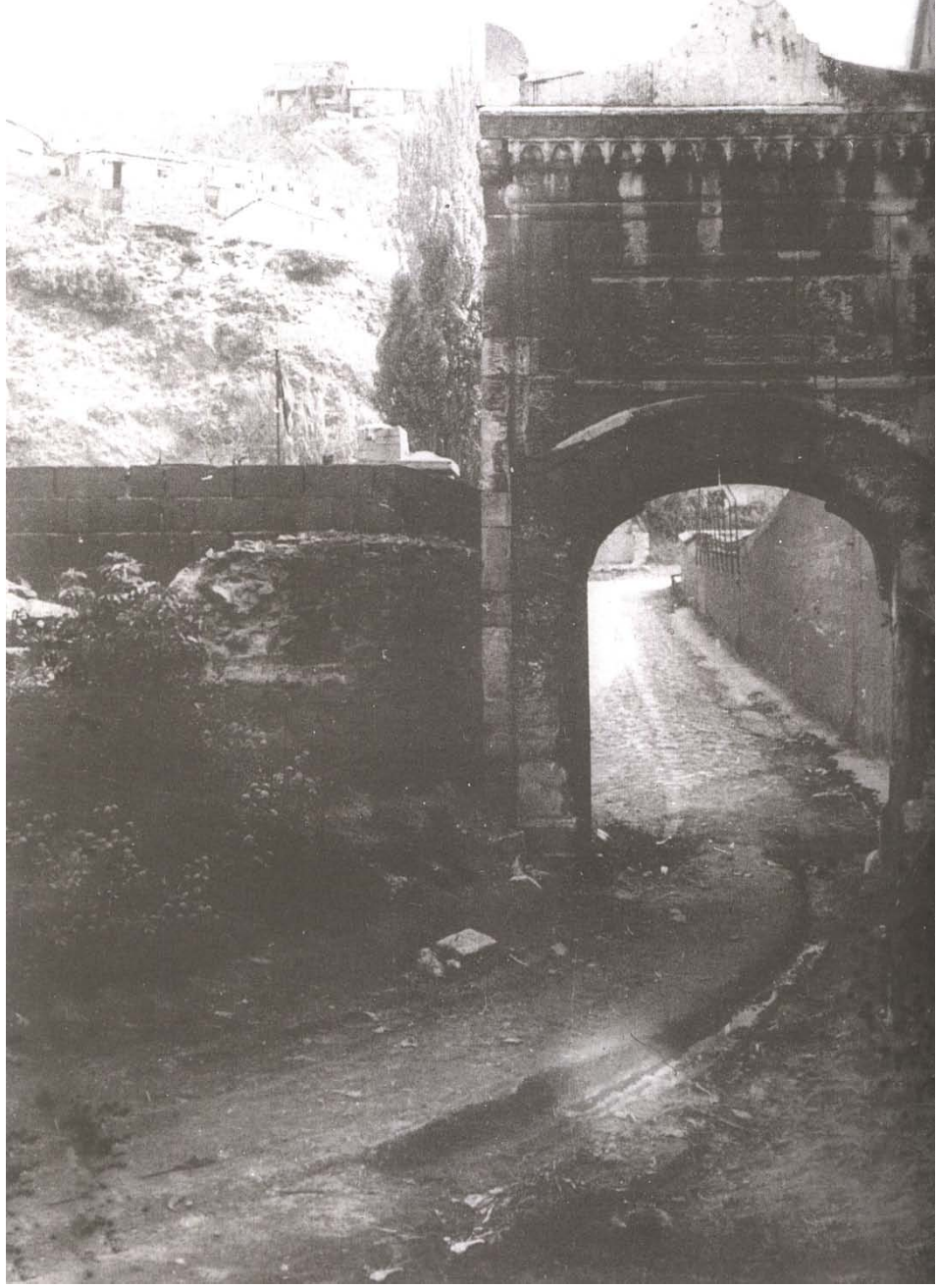
Yapılar deniz kenarında su seviyesinde 1-2 metre kadar yukarıda konumlandırılmıştır. Avlu girişinin sol tarafında 10x10 ebatlarında bir mescit bulunmaktadır. Bu yapının daha sonra köşeleri kesilerek altıgene dönüştürülmüştür. Mescit duvarına bitişik olarak arka tarafına da derviş hücreleri konumlandırılmıştır mescidin karşısındaki yönde ise yapının semahane, hazire ve harem dairesi gibi diğer teşkilatları bulunmaktadır (Şekil 17, Resim 10 ve 11).

Şekil 17: Bahariye Mevlevihanesi Vaziyet Planı (İstanbul Ansiklopedisi, E. Işın'dan, 1994).

Resim 10: Bahariye Mevlevihanesi'nin Mescidi (E. Işın Arşivi'nden).

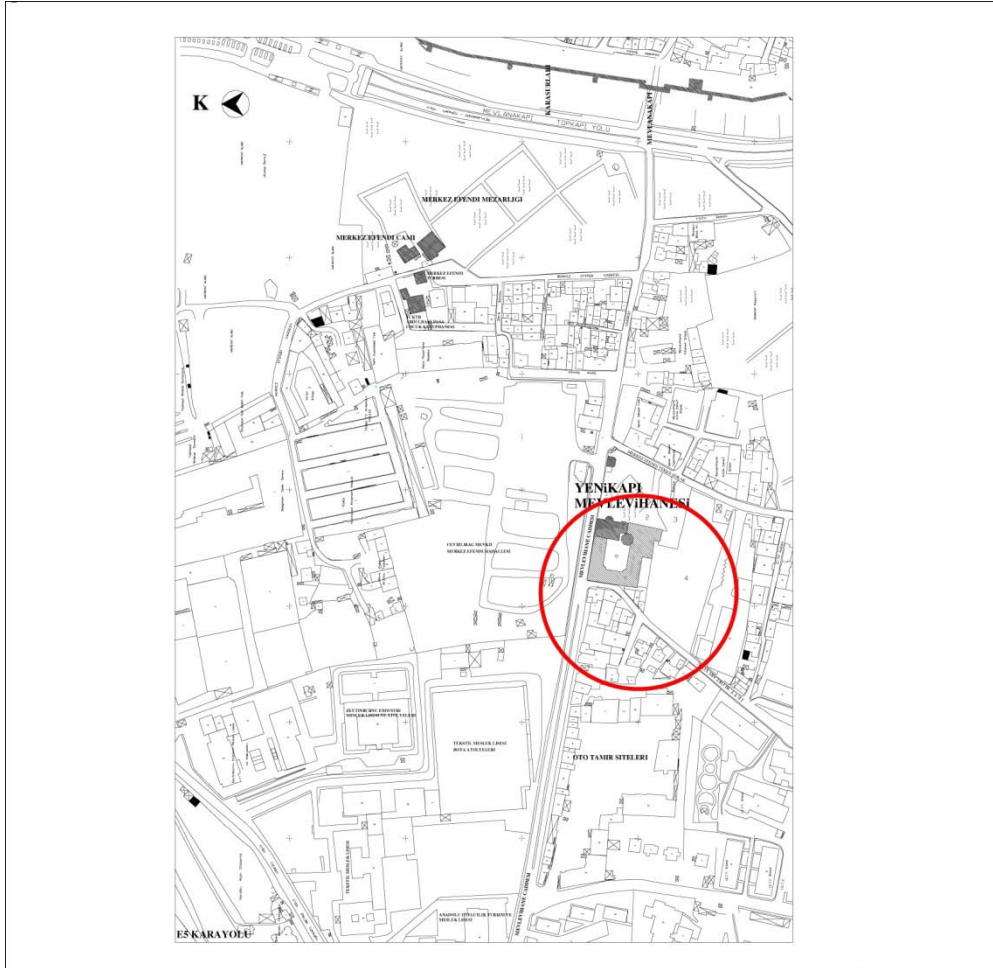

Resim 11: Bahariye Mevlevihanesi'nin bugün bulunmayan ana kapısı (İstanbul Mevlevihaneleri, 2004, Erdem Yücel)

4.6.Yenikapı Mevlevihanesi

Yenikapı Mevlevihanesi Zeytinburnu'nun Merkezefendi Mahallesi'nde Mevlevihane Caddesi üzerinde sur dışında yer almaktadır. Yapının cümle kapısı Mevlevihane Caddesi üzerinde bulunmaktadır. İstanbul'un batı yönündeki surlardan

Silivrikapı ile Topkapı arasında bulunmaktadır. Yenikapı'dan şehrin dışına doğru devam eden yol üzerinde kurulmuştur (Şekil 18).

Şekil 18: Yenikapı Mevlevihanesinin Yakın Çevresini Gösteren Harita (İ.B.B. Harita Müdürlüğü).

Yenikapı Mevlevihanesi Malkoç İskenderoğlu Mehmed Efendi tarafından 1597 yılında yaptırılmaya başlanmış olup 1598 yılında açılmıştır. Tarih itibarıyla yapı Galata Mevlevihanesi'nden sonraki en eski İstanbul Mevlevihanesidir.

İlk Mevlevihane semahane, mescit ve 18 derviş hücrelerinden meydana gelmiştir. Bu yapılara daha sonraları selamlık, harem, sebil, somathane, muvakkithane, hünkar mahfili, matbah-ı şerif, sarnıçlar, hamuşan ve türbeler eklenmiş ve bu sayede yapı büyük bir külliye haline gelerek İstanbul'da Mevleviliğin merkezi konumuna gelmiştir. 1608 yılında yapıldığı belirtilen kayıtlara göre Ekrem Işın yapının bir mescit, bir semahane, bir matbah, bir somathane ve yirmi dört adet

derviş hücrelerinden oluştuğunu belirtmektedir (Işın,1997). Evliya Çelebi ise Seyahatname'sinde yapının semahanesi, imarethanesi ve yetmiş kadar derviş hücresi olduğunu belirtmektedir.

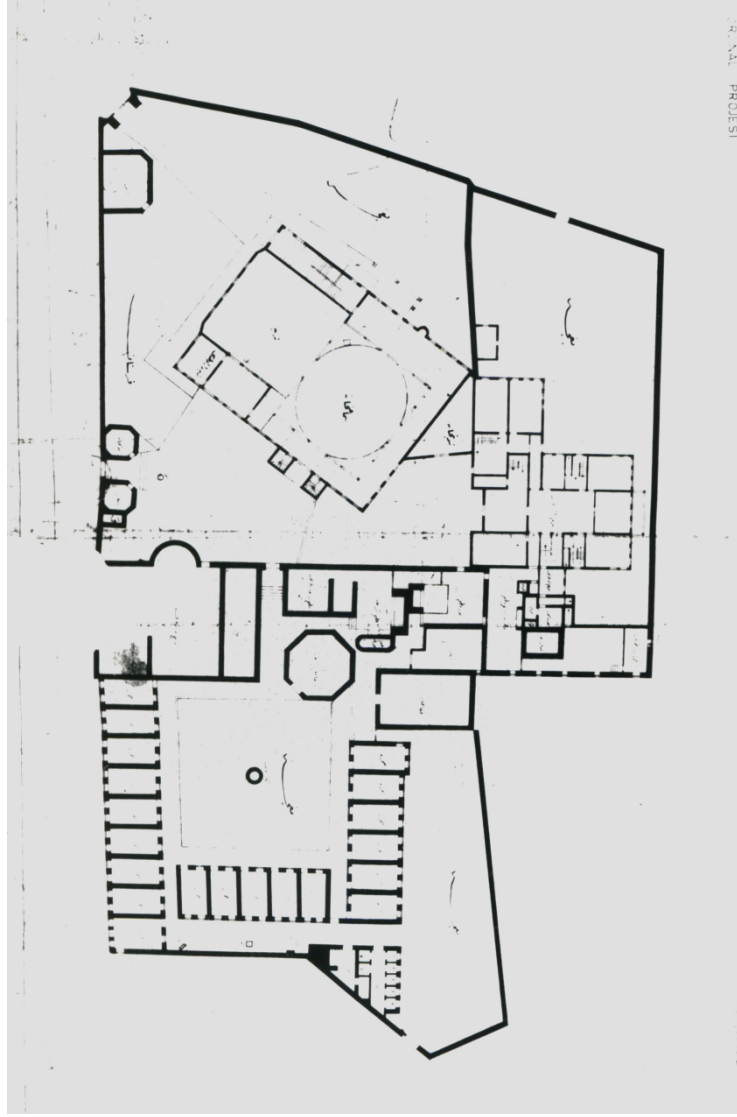
Yapı çeşitli dönemlerde yangınlar geçirmiş ve bunun sonucu olarak onarımlar görmüştür. Bu onarımların en önemlileri 1816-17 ve 1837-38 yıllarında, Sultan Mahmud döneminde yapılan onarımlardır. 1845 yılında da Sultan Abdülmecid tarafından onarım ve çevre duvarlarının inşası yapılmıştır. Abdülaziz devrinde (1861-1876) dedegan hücreleri, harem ve şeyh daireleri kısımları yeniden yaptırılmış ve semahanesi de tamir ettirilmiştir (Resim 12). 1903 yılında yapı mahzendeki odunların tutuşmasıyla yanmış ve Sultan Reşad tarafından 1910 yılında projesi Mimar Kemalettin Bey'e çizdirilerek yeniden yaptırılmıştır.

Resim 12: Yenikapı Mevlevihanesi'nin 19.yy'dan bir fotoğrafı (Prof. Dr. Baki Baykara Arşivi'nden).

Yapının geçirdiği onarım ve yenilemelerle ilgili bilgilerimizin çokluğuna karşılık yapının daha önceki plan şeması, yapısal özellikleri ve boyutları hakkındaki bilgiler yetersizdir. Mimar Kemalettin Bey'in hazırlamış olduğu plan düzenine göre avluya giriş sağlayan cümle kapısı Mevlevihane caddesi üzerinde bulunmaktadır (Şekil 19). Cümle kapısının sağ tarafında şeyh dairesi yer almaktadır ve şeyh dairesinin devamında duvar boyunca dedegan hücreleri devam etmektedir. Cümle kapısından girişte sol tarafta ise duvara bitişik olarak duvar aksı üstünde sebil, kütüphane ve muvakkithane bulunmaktadır. Cümle kapısının tam karşısında ise

mescit yer almakta ve mescit ile avluya açılan bir diğer köşedeki kapıya kadar bulunan bölüm ise hazire olarak kullanılmıştır.

Şekil 19: Mimar Kemalettin Bey'in çiziminden orijinal plan şeması (Burhan Öçal Arşivi'nden)

5. ÜSKÜDAR MEVLEVİHANESİ

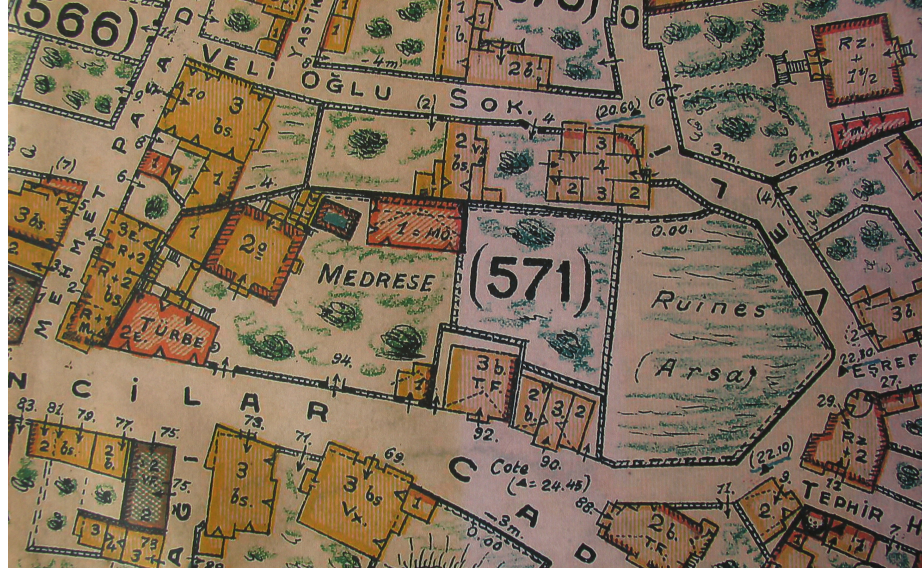
Tezin asıl konusunu teşkil eden Üsküdar Mevlevihane'sinin rölöve ve restitüsyon çalışmalarına geçmeden önce fiziki yapısının incelenmesinde yarar bulunmaktadır.

5.1. Konumu

Üsküdar Mevlevihanesi, İstanbul'un Üsküdar ilçesinde, İmrahor semtinde, Ayazma Mahallesi'nde, Doğancılar Caddesi'nin batı yakasında yer almaktadır. Yapı Doğancılar Caddesi ile Tulumbacılar sokağının birleştiği köşede bulunur. Yapının konumunu gösteren çizimler Alman Mavileri ve Pervititch'de de bulunmaktadır (Şekil 20 ve 21).

Şekil 20: Alman Mavilerinde Üsküdar Mevlevihanesi'nin yerleşim planı (Yay. Haz. İrfan Dağdelen, Proje Sorumlusu Ramazan Minder, 2006).

Şekil 21: Pervititch'de Mevlevihane'nin yeri (İstanbul, Üsküdar, Plan, 1932).

Yapının çevresi yakın zamana kadar seyrek bir iskâna sahip, ahşap evlerden oluşmaktaydı. Her ne kadar çevresi son zamanlardaki apartman yapılaşmasından payını almışsa da yine de İstanbul'un diğer mahallelerine nazaran daha fazla korunmuş durumdadır. Yapının arsası doğuda Doğancılar Caddesi ile diğer yönlerden ise bahçeli meskenlerle çevrilmiş durumdadır. Yapının birimleri bu arsa içinde dağılmaktadır. Arsanın güneydoğu köşesinde cadde üzerinde semahane-türbe binası yer alır. Kuzeybatısında yine cadde üzerinde selamlık –mutfak binası ve bu yapının güneyinde ise yedi kabri barındıran bir hazire bulunur. Arsa batı sınırında dedegan dairesini ve kuzeydoğu köşesinde cadde üzerinde de harem bölümü yer almaktadır. (Şekil 22, 23, 24 ve 25).

Şekil 24: Üsküdar Mevlevihanesi'nin Konumu.

Şekil 25: Üsküdar Mevlevihanesi ve yakın çevresi.

Yapı konum özelliği açısından diğer İstanbul Mevlevihanelerinden ayrı bir özellik göstermektedir. Öncelikli olarak bu yapı İstanbul'daki mevlevihaneler içerisinde İstanbul'un Anadolu yakasında olan tek mevlevihanesidir. Üsküdar Mevlevihanesi'nin yapılış amacı da İstanbul'dan Anadolu'ya giden veya gelen dervişlerin konaklamaları için kurulmuş olmasıdır.

Yapı bir asitane değil, zaviyedir. Bu özeliği nedeniyle hem mimari açıdan hem de konumlanması açısından İstanbul'un diğer mevlevihanelerinden ayrılır.

5.2. Tarihçe

Eskiden İmrahor Tekkesi adıyla bilinen Üsküdar Mevlevihanesi, İstanbul Mevlevihaneleri içerisinde en son yapılmış olan yapıdır.

Üsküdar Mevlevihanesi'ni Yeğen Ali Paşa'nın oğlu, Galata Mevlevihanesi postnişini Halil Numan Dede, burada bulunan evini de içerisine katarak h.1207'de (1792) kurmuştur. (Yücel, 2004)

Sefine-i Evliya'da aktarılan vakfiye ile ilgili bilgilere göre; 5 Rebiu'levvel 1205/1790 tarihli vakfiye senedi, Galata Mevlevihanesi meydan odasında teşkil edilen bir mecliste akdedilmiştir. Tanzim edilen bu vakfiye senesinde; mevlevihanenin yeri tarif edilmiş ve Numan Dede'nin evini, mevlevi zaviyesi olarak vakfettiği belirtilmiştir. Vakfın tevliyeti de önce kendisine, kendisinden sonra ise sulbünden gelen ve mevlevi terbiyesi görmüş ve şeyh olmaya layık, küçük veya büyüklüğüne bakılmaksızın evladına veya torunlarına, eğer sulbünden biri hayatta değil veya nesli kesilmişse, evlatlarının halifelerinden birine verilmesi şart koşulmuştur. (Küçük, 2003).

Bir başka kaynakta ise Galata Mevlevihanesi'nin yirminci postnişini H. Numan Dede'nin burada bulunan evini tadil etmek ve buna bir semahane eklemek suretiyle ilk mevlevihane binasının meydana getirildiği belirtilmektedir. (Tanman, 1994).

Kuruluşundan bu yana birçok değişiklik ve yenilemeye uğrayan yapı mevlevihaneler için alışılmışın dışında bir plan şemasına sahiptir. Bunun nedenleri arasında yapının konumu ve yapılış şekli sayılabilmekle beraber buranın bir asitane olmaması da düşünülmektedir.

5.2.1. 1925 Yılına Kadar Geçirmiş Olduğu Değişiklikler

Bina, 19. yüzyıl içinde çeşitli yenileme ve onarım faaliyetleri geçirmiştir. II. Mahmud, 1843-35 yıllarında yapıyı yeni baştan inşa ettirmiştir. Abdülmecid döneminde de 1844, 1845 ve 1851 yıllarında yapının onarımı yapılmış ve bir takım eksiklikleri giderilmeye çalışılmıştır. Yapının günümüzdeki şekline kavuşmasını sağlayan onarım ise Kaptan-ı Derya Hacı Ahmed Vesim Paşa tarafından 1872 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu haliyle yapı, bugünkü şekli olan semahane-türbe, matbah-ı şerif, dedegan ve harem dairelerinden oluşur durumdadır. Baha Tanman yapının 19. yüzyılın son çeyreği içerisinde de birtakım onarımlardan geçmiş olabileceğini belirtmektedir. (Tanman, 1994).

Yapı bundan sonra harap duruma düşmüş ve ancak son postnişin Şeyh Ahmed Remzi Dede Efendi zamanında onarılmıştır. İkinci Meşrutiyet döneminde Sultan V. Mehmed (Reşad) tarafından, yapının yenilenmesi düşünülmüş ve bu doğrultuda Mimar Kemaleddin Bey tarafından bir taslak hazırlanmışsa da, gerek Balkan Savaşı ve gerek I. Dünya savaşının araya girmesiyle bu proje hayata geçirilememiştir.

5.2.2. 1925 Sonrası Geçirmiş Olduğu Değişiklikler

Üsküdar Mevlevihane'si 1925 yılında dergâhların kapatılması sonrasında bir süre cami olarak ibadete açılmış, daha sonra da kullanım dışı kalmıştır. Bundan sonra yapı atıl durumda kalarak harap duruma düşmüştür. Selamlığın bulunduğu bölüm bir süre vakıf memba sularının dağıtım merkezi olmuştur.

1975-80 yıllarında yapı bir takım hayırseverler tarafından onarılmış, semahane-türbe yapısı ziyarete açık hale getirilmiş ve bir takım kültürel faaliyetler yapılmasına olanak sağlanmıştır. Bu onarımı yapan kişi olarak kimi kaynaklar Şahap Geyik Bey'i göstermektedir. Ayrıca bu tarihte yapılan onarımda bahçeye bir de şadırvan eklenmiştir

5.3. Üsküdar Mevlevihanesi'ndeki Binaların İncelenmesi

Üsküdar Mevlevihanesi içersindeki 4 adet ana bina bulunmaktadır;

1. Türbe ve Semahane,
2. Selamlık,
3. Dedegan hücreleri,
4. Su sarnıcı

Üsküdar Mevlevihanesindeki dört ana bina ayrı ayrı incelenmiştir, bu incelemede mimari açıdan ele alınan rölöve ve restitüsyon projeleri araştırmanın sonuna eklenmiştir.

5.3.1. Türbe ve Semahane

Üsküdar Mevlevihanesi ibadet ve ziyaret bölümleri açısından birleşik bir karakter göstermektedir. Semahane ve Türbe birimleri iki katlı bir binanın içerisinde bir arada değerlendirilmiştir. Üsküdar Mevlevihanesinde Türbe- semahane binası; mevlevihanenin üzerinde olduğu arsanın güneydoğu köşesinde cadde üzerinde yer almaktadır ve mevlevihane girişinin sol tarafında bulunmaktadır. Bina dörtgen bir yamuk planına sahiptir ve boyutları kuzeyde 5.89, batıda 14.42, güneyde 9.58 ve doğuda 15.90 metredir. Binanın duvarları moloz taş ve tuğla malzeme kullanılarak örülmüş ve her iki yanından sıva ile kaplanmış olup 56-58 santimetre kalınlığındadır. Binanın pencere ve kapı söveleri kesme küfeki taşındandır. Zemin kat pencereleri ayrıca demir parmaklıklarla techiz edilmiştir (Resim 13). Ahşap kırma çatısı alaturka kiremitle kaplanmıştır. Binanın kırma çatısı bir yenileme sırasında marsilya tipi kiremitle değiştirilmiş (Resim 14) ve sağır cephe parapet duvarı kumlu membranla yalıtılmıştır.

Resim 13: Semahane- Türbe Binası Doğancılar caddesi yönünden dış görünüş

Resim 14: Semahane-Türbe Binası Çatı Örtüsü

Bina iki katlı olup zemin katı türbe üst katı ise semahane olarak tasarlanmıştır. Zemin kata giriş yapının batı duvarında bulunan bir kapıdan sağlanmaktadır (Resim 15). Giriş sahanlığına altı rıhtlı merdivenle çıkılmaktadır ve girişin her iki yanında üçgen kemerli birer pencere bulunmaktadır Buradaki merdivenin orijinal olduğu fakat giriş sahanlığının üstünde bulunan sundurmanın sonradan eklendiği görülmektedir (Resim 16). Eski tarihli olan fotoğrafta bu sundurmanın yerine girişin üstünde bir üçgen alınlık bulunduğu görülmektedir (Resim 17). Binanın zemin-türbe katının pencere şebekelerinin düzeni doğrultusunda batı cephesindeki girişin yanında yer alan pencereler hariç kuzey duvarında bir ve Doğancılar Caddesi üzerinde kalan doğu duvarında beş penceresi daha bulunmaktadır (Resim 18). Güney duvarı ise sağır durumda bulunmaktadır. Binanın doğu cephesinde ortada bulunan pencere hariç diğer dört pencere ve binanın batı cephesinde girişin her iki yanında bulunan pencereler duvarın dış sathındaki sövelerle oluşturulmuş üçgen görünümlü kemerlere sahiptirler. Fakat binanın içerisinden bakıldığında bu pencerelerin de sepetkulpu kemerler oldukları yerinde yapılan tespitler ile görülmüştür(Resim 19 ve 20).

Resim 15: Semahane-Türbe Binası Girişi

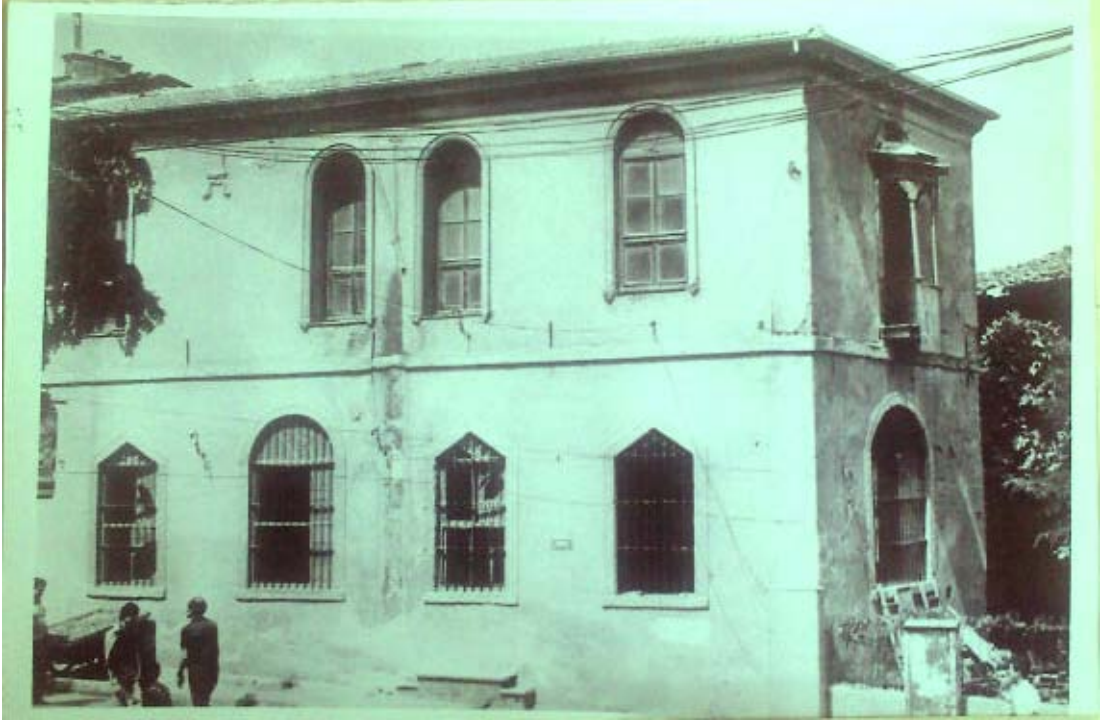
Resim 16: Semahane-Türbe Binası Giriş (Fotografın yanında tamirden önce 1948 ibaresi yer almaktadır).

Resim 17: Semahane-Türbe Binası Giriş Cephesi

Resim 18: Semahane-Türbe Binası Doğu Cephesinden Görünüş (İsmail Hakkı Konyalı Kitaplığı - İsmail Hakkı Konyalı Arşivi - Selimiye)

Resim 19: Semahane-Türbe Binası Doğu ve Kuzey Cephesi (İsmail Hakkı Konyalı Kitaplığı - İsmail Hakkı Konyalı Arşivi – Selimiye)

Resim 20: Türbe içersinden sepetkulpu biçimlere sahip pencereler

Bu üçgen kemerler hiçbir mimari tarz tarafından tanımlanamamaktadır. Dışarıdan üçgen kemerli olarak gözüken bu pencereler içerden üst noktasında yuvarlak bir nişle çevrelenmiştir ve bu arada kalan boşluğa daha sonradan kalem işleri tezyin edilmiştir (Resim 21). Kuzey duvarında ve doğu duvarının ortasında kalan diğer pencereler ise dışarıdan da sepetkulpu kemer düzenine sahiptir. Binada bulunan pencerelerin tamamının yan duvarları kavis oluşturacak şekilde pahlanmıştır. Doğu cephesindeki pencerelerinden orta pencerenin kuzey yönüne doğru yanında bulunan pencerenin önünde her iki yanından birer basamakla çıkılan ufak bir sahanlık bulunmaktadır (Resim 22). Bu sahanlığın varlığı, bu pencerenin ziyaretçilerin dua etmesi amacıyla oluşturulmuş olduğunu göstermektedir. Bu pencerenin niyaz penceresi ya da hacet penceresi olarak isimlendirilen pencereye çevrilmesinin daha sonradan olduğu düşünülmektedir. Çünkü doğu duvarında yer alan hem şekil hem de ebat olarak farklılaşan pencere orta pencere olmaktadır (Resim 23). Aynı zamanda yine bu orta pencerenin yanlarında kandil askılıkları bulunmaktadır (Resim 24 ve 25). Bu durum, esas hacet penceresinin bu pencere olduğu yönünde bir izlenim vermektedir. Bu kandiller aynı zamanda sokak aydınlatılmasında da kullanılmıştır.

Resim 21: Dışarıdan üçgen kemerli olarak gözüken pencerelerin, iç kısımdan üst noktada yuvarlak bir nişle çevrelediği görülmektedir. Aradaki boşluk daha sonradan kalem işleri tezyin edilmiştir.

Resim 22: . Doğu cephesindeki pencerelerden, orta pencerenin kuzey yönüne doğru yanında bulunan pencerenin önünde her iki yanından birer basamakla çıkılan ufak bir sahanlık bulunmaktadır. Bu sahanlığın varlığı, pencerenin ziyaretçilerin dua etmesi amacıyla oluşturulmuş olduğunu göstermektedir.

Resim 23: Üstteki resimde işaret edilen sahanlık kırmızı daire içerisinde görülmektedir.

Resim 24: Pencere önündeki sahanlığın yakın çekim görüntüsü

Resim 25: 1964 yılından bir görüntü. Üsküdar Mevlevihanesi'nin türbe olduğu dönemi göstermektedir.

Binanın içinde, mekanın ortasında 14x14 santimetre ebatlarında üç ahşap sütun bulunmaktadır (Resim 26 ve 27). Bu sütunlar tavadaki ahşap kirişe saplanmaktadır. Binanın tavanı sunta kaplı olup zemin döşemesi ise beyaz kırçılı, dikdörtgen formda mozaik kaplıdır.

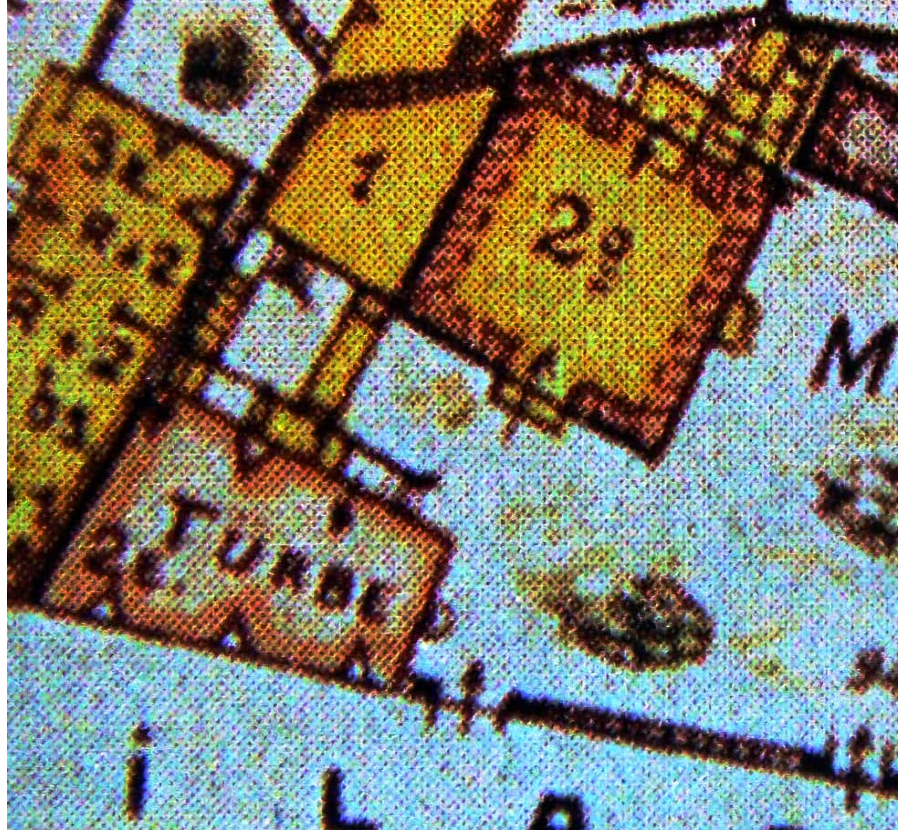

Resim 26: Türbe içersinde ortasında 14x14 santimetre ebatlarında üç ahşap sütun bulunmaktadır. Bu sütunlar tavadaki ahşap kirişe saplanmaktadır.

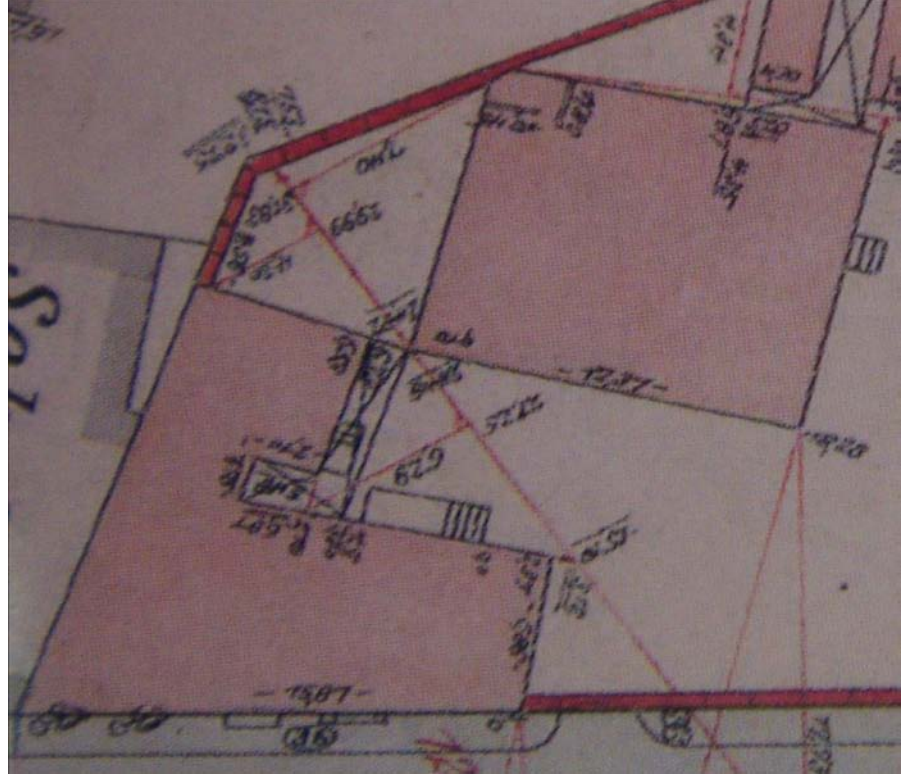

Resim 27: Bina içersinde ahşap sütunları gösteren fotoğraf.

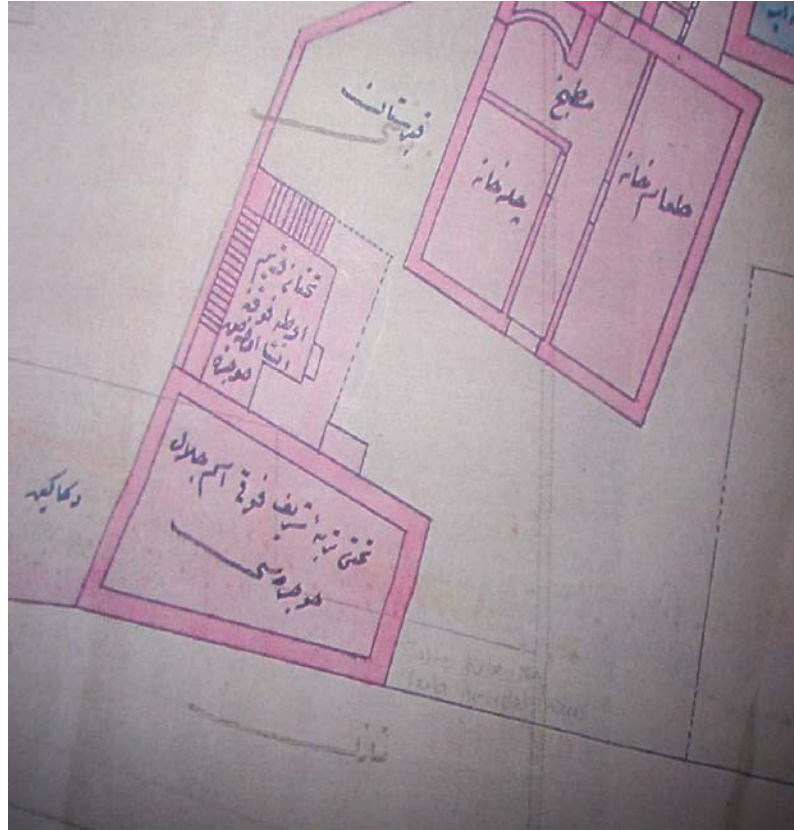
Türbenin sağır olan güney cephesinin güneybatı yönünde, bu yapıyla bitişik nizamda, bugün olmayan, tek katlı, dikdörtgen planlı bir türbedar dairesinin varlığı tespit edilmektedir. Baha Tanman'a göre tek katlı ve 20 santimetre kalınlığında ahşap duvarlara sahip olan türbedar dairesi yapıya sonradan eklendiği izlenimini vermektedir (Tanman, 1994). Türbenin batı cephesinin güney ucuna bitişik, günümüzde örülmüş olan bir kapıdan buraya geçiş sağlanmaktadır. Bunun dışında binanın başka bir kapısı bulunmamaktadır ve bu da buradaki binanın doğrudan türbe ile ilgili olduğunu göstermektedir. Binanın doğrudan ve yalnız tek bağlantısı türbeyle dir. Bu yapıyla ilgili elde, Pervititch, Alman Mavileri ve Osmanlı Devlet Arşivi'nden elde edilen bir krokide görülen çizimden başka bir şey bulunmamaktadır. (Şekil 26, 27 ve 28).

Şekil 26: Jacques Pervititch Sigorta Haritaları'nda Türbedar Dairesi'nin konumu (Pervititch, 2001).

Şekil 27: Alman Mavileri'nin planlarında Türbedar Dairesi'nin görünümü (Yay. Haz. İrfan Dağdelen, Proje Sorumlusu Ramazan Minder, 2006).

Şekil 28: Osmanlı Devlet Arşivi İ. DH 595 Numaralı – 1286 Tarihli Belge. Belgede Türbedar Dairesi'nin görünümü tespit edilmektedir.

Türbedar Dairesi'nin kuzeybatı köşesinden başlayan 28 rıhtlı, iki kollu ve moloz taş örgülü kagir bir merdiven üst kattaki semahane bölümüne çıkışı sağlamaktadır (Resim 28 ve 29). Üst kat da yamuk planlı olup, bütünüyle semahaneye ayrılmıştır. Bu katta duvar kalınlığı 40-42 santimetre kadardır. Kat silmesinin saçak silmesi ile aynı profilde olmayışı semahane bölümünün yapıya sonradan eklenmiş olabileceğini ortaya koymaktadır.

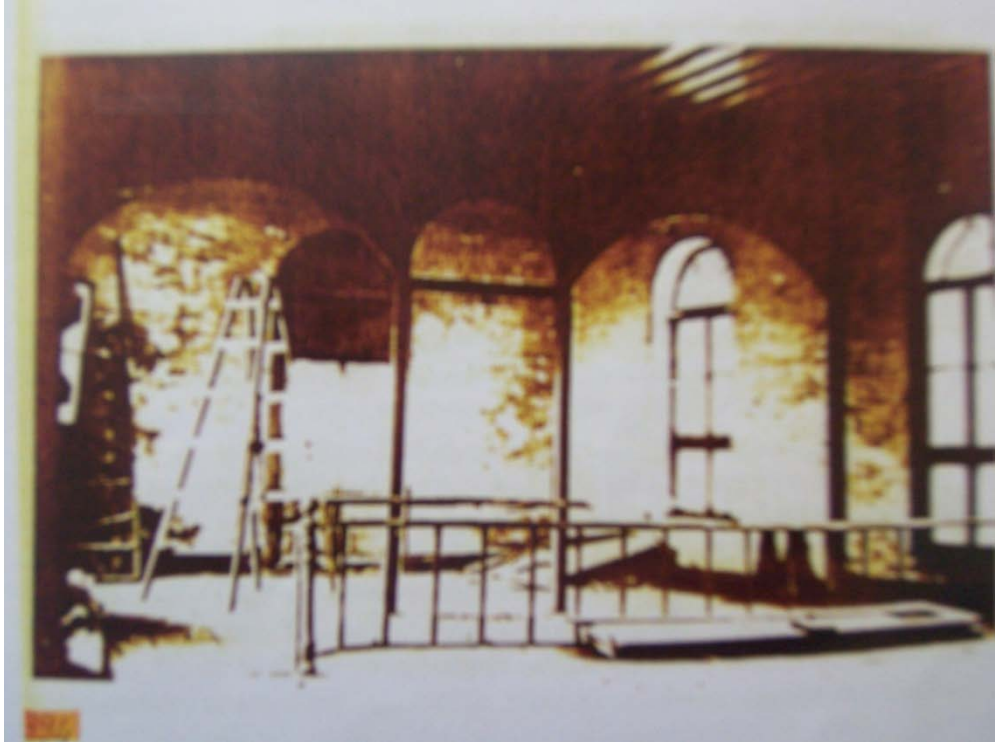
Resim 28: Semahaneye giriş kısmını ve girişi sağlayan merdivenleri gösteren fotoğraf.

Resim 29: Semahaneye giriş ve girişi sağlayan merdivenlerin görüntüsü.

Üst katın bütününe işgal eden semahanenin kuzey yönünde yer alan, yaklaşık 5.5x5.5 metre boyutlarındaki kesim, iki ucu kavisli bir ahşap parmaklıkla ayrılarak kısmen “*mutrib*” kısmen de “*züvvara*” mahsus bir maksureye dönüştürülmüştür. Ayrıca yine bu yönde parmaklıkların az gerisinde dört adet kare kesitli ahşap direğinin taşıdığı üç ahşap kemer sıralanmaktadır. Maksureden geriye kalan, ortalama 8.50x6.50 metre boyutlarındaki bölüm sema alanı olarak ayrılmıştır (Tanman, 1994).

Ayrıca yine bu yönde parmaklıkların az gerisinde, iki uçtakileri duvara yaslanan dört adet kare kesitli ahşap sütunun taşıdığı üç ahşap kemer, doğu-batı yönünde sıralanmaktadır (Resim 30). Ahşap tavanın taşınmasında kagir duvarlara yardımcı olmanın yanı sıra, bu kemer dizisi, parmaklığa ilaveten maksureyi ana mekandan ayıran ikinci ve daha etkili bir unsur niteliğindedir. Maksureden geriye kalan ortalama 8.5/6.5 metre boyutlarındaki bölüm sema alanı olarak ayrılmıştır (Tanman, 1990).

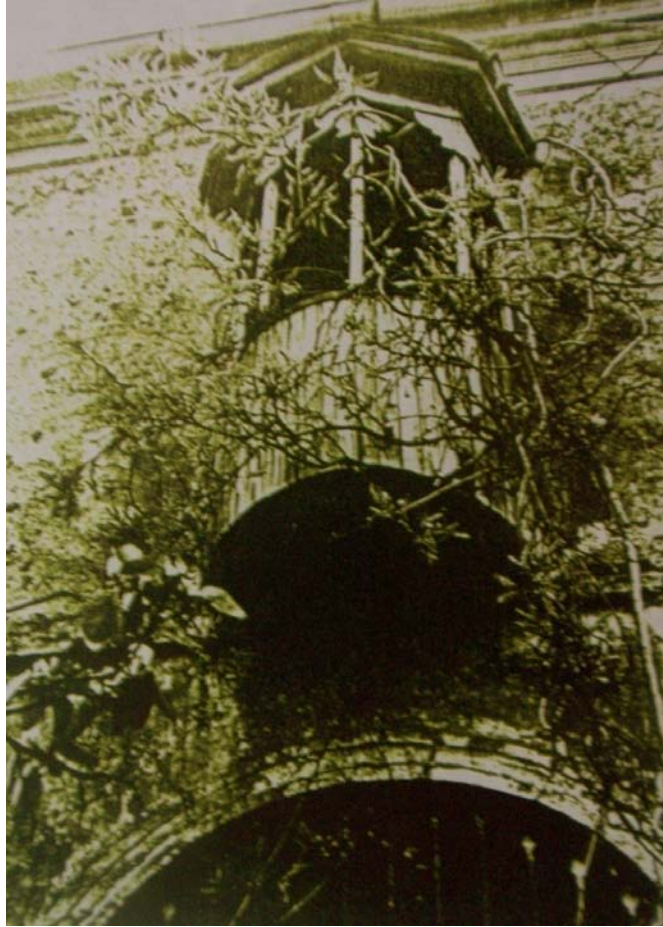

Resim 30: Dört adet kare kesitli ahşap sütunun taşıdığı doğu-batı yönünde üç ahşap kemer

Türbe katında olduğu gibi semahane katının da güney cephesi sağırdır. Ancak bu duvara bir niş açılarak buraya bir dolap yerleştirilmiştir.

Binaya giriş, batı cephesinden yuvarlak kemerli ve ahşap kasalı dikdörtgen bir açıklıkla sağlanmaktadır. Yine bu cephede girişin dışında iki adet pencere yer almaktadır.

Bina içerden kuzey bölümünde maksureye ayrılmıştır ve bu bölümden açılan yuvarlak bir kapı kuzey yönünde dışarıya taşan yarım daire planlı bir mükebbireye açılır (Resim 31). Mükebbireye yarım daire planlıdır. Basit bir korkuluk duvarına sahiptir. Beş adet kare kesitli ahşap sütunun arası kırık kaş kemer biçiminde ahşap alınlıklarla geçilmiştir. Üst örtüsü ahşap malzemedен piramit şeklinde olup kısa saçaklıklarla sonlandırılmaktadır (Resim 32 ve 33).

Resim 31: Mükebbireye Fotoğrafi (Süleymaniye Kütüphanesi – 42 Numaralı Defter – Süheyl Ünver, Mevlevihaneler, 1964).

Resim 32: Mükebbireye ve Kuzey Cephesi

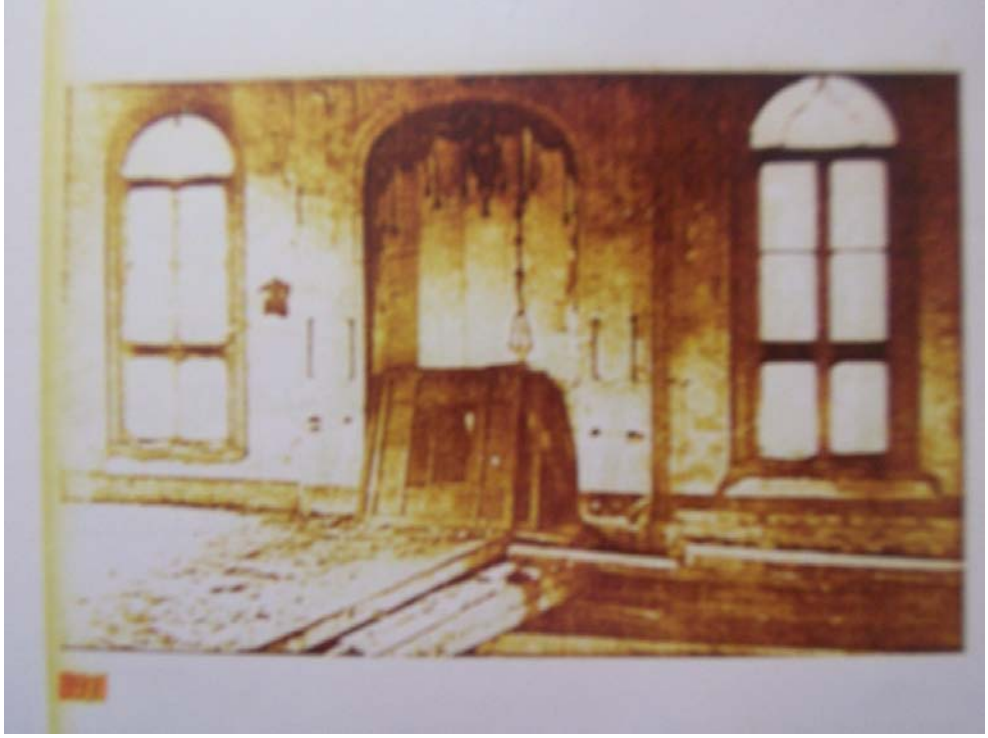
Resim 33: Yarım daire planlı mükebbireye. Basit bir korkuluk duvarına sahiptir ve beş adet kare kesitli ahşap sütun arasında kemer biçimli saçaklıklar vardır.

Semahanenin doğu duvarında 5 adet sepet kulbu pencere yer almaktadır. Bu cephenin kuzey yönündeki pencere hariç diğer pencereler ikili olarak gruplanmış ve birbirine yakın görünümündedir. Bu ikili pencere gruplarının ortasında dışarıya çıkıntı yapmayan mihrap nişi bulunmaktadır. Mihrap yarım sekizgen planlıdır. Mihrap nişi yan taraflarından payelerle belirginleştirilmiştir. Semahanede mevcut pencerelerin hepsi yarım daire kemerlerle donatılmıştır (Resim 34).

Resim 34: Semahane Doğu Cephesi'nin pencere düzeni

Semahane-türbe binasında süsleme olarak kayda değer pek bir şey kalmamıştır. Semahanenin mihrap nişi çevresinde uçları püsküllü kordonlar ile tutturulmuş perde ve kandil motifi yer almaktadır (Resim 35). Semahanenin zemini ahşap kaplama üzerine boydan boya halı ile kaplanmıştır. Ayrıca mihrabı kaplayan yağlı boyanın dökülen kısımlarında da kalem işleri olduğu görülmektedir. Fakat dönem özelliği yansıttığı düşünölen bu süslemeler günümüze ulaşmamıştır (Resim 36).

Resim 35: Mevlevihane mihrap nişi (Süleymaniye Kütüphanesi - 42 No'lu Defter – Mevlevihaneler –Prof. Dr. Süheyl ÜNVER)

Resim 36: Mihrap nişi çevresinde uçları püsküllü kordonlar ile tutturulmuş perde ve kandil motifleri

Dış cephede ise içerden mihrap nişinin olduğu kısmın üstüne denk gelen yerde sıva ile oluşturulmuş bir “Mevlevi tacı” kabartması bulunmaktadır (Resim 37). Bu süsleme, geç devir tarikat yapılarında sıklıkla görülen tekke eşyaları ve tasavvufi simgelerin mimari süslemede kullanılması anlayışıyla uyumludur (Resim 38).

Resim 37: Semahane Doğu Cephesi'nin pencere düzeni

Resim 38: İç kısımdaki mihrap nişinin olduğu kısma denk düşen, dış cephedeki sıva ile yapılan “Mevlevi tacı” kabartması.

5.3.2. Selamlık ve Mutfak Binası

Üsküdar Mevlevihanesinde diğer bölümleri altbaşığında incelenen mutfak ve yaşama bölümleri altbaşığında incelenen selamlık birimleri ikili olarak aynı bina içerisinde inşa edilmiştir. Ayrıca ziyaret bölümlerinden “hamuşan” adı verilen hazire bölümü de, yapıya yakınlığı nedeniyle bu başlık altında değerlendirilmektedir. Selamlık-mutfak binası mevlevihane alanının kuzeybatı yönünde bulunmaktadır. Yapı ampir üsluplu olup, bodrum zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapı planı kareye yakın olup ebatları doğuda 12.42, batıda 12.34, kuzeyde 11.47 ve güneyde 11.00 metre ölçülerine sahiptir. Şu anda ortası sofalı plan tipi gösterse de Pervititch haritasına göre orijinal plan tipi karnıyarık Türk evi şeklindedir. Yine bu haritaya göre yapının orijinal hali tek katlıdır (Şekil 29). Giriş kapısı aksında bugün ocak bulunan yerden bahçeye geçiş sağlanmaktadır ve bu koridor çevresinde diğer odalar yer almaktadır. Arka bahçede de tuvaletler yer almaktadır (Şekil 30 ve 31).

Şekil 29: Pervititch haritasına göre selamlık – mutfak binasının orijinal plan tipi, karnıyarık Türk evi şeklindedir.

Şekil 30: Pervititch haritasına göre, bu yapının orijinal hali tek katlıdır.

Şekil 31: Alman Mavileri'nde Selamlık – Mutfak Binası

Giriş holü yönünde önce bir rıht yükselir (Resim 39) ve daha sonra ocak bölümüne geçiş üç rıhtlı merdivenle inerek sağlanır. Bu sofa koridorun sağ tarafında kalan oda şeyh odasıdır. Baha Tanman'ın tezinde belirtildiğine göre, girişteki taşlıktan ahşap kaplamalı esas sofaya çıkılmaktadır. Yine sağ tarafta şeyh odası ve sol tarafta taamhane odası görülmektedir. Ön ve arka cephelerdeki kot farkı nedeniyle daha sonra ocak bölümüne doğru üç rahtlı bir iniş bulunmaktadır. Sofanın sonunda, binanın güneybatı köşesinde tuğla ile örülmüş yarım daire kemerli ocak yer alır (Resim 40). Mutfağın güneydoğu köşesinde bodrum kata inen kagir merdiven bulunmaktadır (Resim 41) (Tanman, 1990).

Resim 39: Selamlık – Mutfak Binası'nın Girişi

Resim 40: Selamlık – Mutfak Binası Giriş Holü

Resim 41: Selamlık – Mutfak Binası'nda yer alan yarım daire kemerli, tuğladan örülü ocak.

Bodrum katında kuzey ve güney yönünde açılmış olan pencerelerden ışık alan, birbirlerine kapılarla bağlanmış alçak tavanlı birimler mevcuttur. Buradaki birimlerin kiler ve benzeri kullanımlarının yanı sıra kimi zaman yatakhane olarak da kullanıldığı dşnlmektedir (Resim 42). Buraya giriş hem yapının dışında girişin sağındaki yan cepheden açılan bir kapı ile (Resim 43) hem de zemin katta bulunan ocağın yanından açılan merdivenle girilmektedir (Resim 44 ve 45).

Resim 42: Selamlık – Mutfak Binası Merdiven Sistemi

Resim 43: Bodrum katındaki alçak tavanlı birimler. Kiler ve benzeri kullanımların yanı sıra yatakhane olarak kullanıldığı da dşnlmektedir.

Resim 44: Bodrum katındaki birimlerden görüntü.

Resim 45: Bodrum katı girişlerinden, yapının dışında sağ yan cephedeki kapı.

Selamlık yapısının güney cephesinde birbirini tekrarlayan demir parmaklıklı ahşap pencereler bulunmaktadır. Yine bu cephede bodrum katına ait iki pencere bulunmaktadır. Bu pencere düzeni diğer yönde yani kuzey yönündeki cephede de devam ettirilmiştir. Bu pencereler tuğla örgülü bir kemer sistemine sahiptir. Batı cephesine ise giriş aksındaki çıkış kapısı yerleştirilmiş bulunmaktadır

Yapının üst katı orijinal değildir ve tam olarak ne zaman yapıya eklendiği bilinmemektedir. Bu kısma geçiş de giriş katındaki ocak bölümünün giriş yönünde solundaki bölümden uzanan bir merdivenle sağlanmaktadır (Resim 46). Bu bölümde bir sofa oluşturulmuş ve çevresine altı tane oda yerleştirilmiştir (Resim 47). Bu yüzden bu katta bulunan bu altı odanın burada konaklayan dervişlerle ilgili olduğu düşünülmektedir. Fakat alt kattaki şeyh odasının üstüne gelen oda diğerlerinden konum ve ebatlarıyla farklılaşmaktadır. Bu da, bu mekânın alelade bir oda olmak yerine buranın “*meydan-ı şerif*” ya da “*ayn-ı cem*” lere mahsus bir oda olduğunu düşündürmektedir. Üst kattaki koridorun sonundan sağa doğru dönülür, üç yönden pencerelere sahip olan ve girişin üstünde yer alan cumba ile noktalanır.

Resim 46: Yapının üst katında sofa ve etrafındaki odalardan üçüne ait giriş.

Resim 47: Selamlık – Mutfak Binası Ocak Kısmı ve Yanında Merdiven Sistemi

Yapının alt katı kagir üst katı ahşaptır. Yapı; bodrum, zemin ve bir normal kattan oluşur. Cephe özellikleri bakımından zemin katı taş tuğla karışık örgü tekniği ile inşa edilmiştir (Resim 48). Üst kat ise bağdadi ahşaptır. Binanın çatısı dört yöne eğimli kırma çatıdır. Çatının üstü alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Çatı saçakları ahşap profil olup yine alt kısımları da ahşap kaplamalıdır (Resim 49).

Resim 48: Yapı zemin katı taş – tuğla karışık örgü tekniği ile inşa edilmiştir (İsmail Hakkı Konyalı Kitaplığı - İsmail Hakkı Konyalı Arşivi – Selimiye).

Resim 49: Bina çatısı dört yöne eğimli kırma çatıdır ve alaturka kiremit ile kaplıdır.

Yapının güney kısmında Mevlevilerin “*hamuşan*” dedikleri, yedi adet kabrin olduğu küçük bir hazire semahane merdivenlerinin olduğu yere kadar uzanmaktadır (Resim 50).

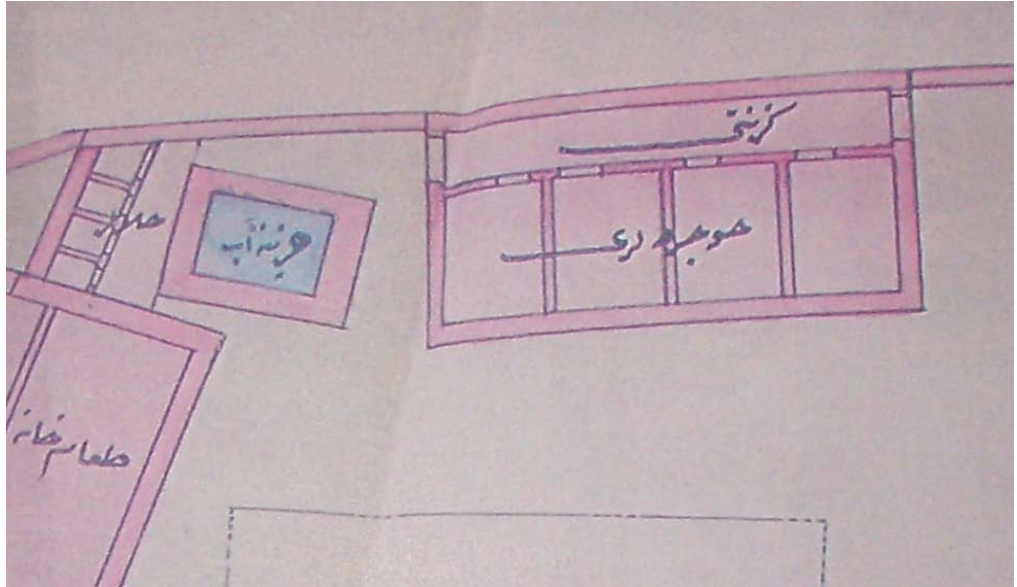
Resim 50: Hazireden görünüm.

Şeyh odası, matbah-mutfak, ocak ve yaşam birimleri gibi bölümler burada bulunmaktadır. Diğer İstanbul Mevlevihanelerinden ayrılan özeliği mutfak bölümünün oldukça küçük olarak tasarlanmış olmasıdır. Bunun nedeni, daha önce

belirttiğimiz gibi burasının bir asitane olmaması ve zaviyeden ibaret bulunmasıdır. Asitane yapılarında mutfak yemek pişirmenin yanı sıra aynı zamanda mevlevi terbiyesinin de verildiği ve çile doldurulan mekânlardır. Buna bağlı olarak, bu bölümde, asitanelerde sema ritüeline dair adab ve usullerin eğitiminin yapılması veya tarikat içinde kademe değiştirmenin bir simgesi olan kıyafetin değiştirilmesi gibi ek mekânlar bulunmaktayken, bu yapıda bu birimler düşünülmemiştir.

5.3.3. Dedegan Binası

Tarikata girmek isteyen üyelerin çilelerini tamamladıktan sonra yerleştikleri mekânlar olan dedegan binaları yaşama bölümleri başlığı altında değerlendirilmektedir. Dedegan binası tek katlı bir yapıdır ve dikdörtgen planlıdır. Hamuşan ve selamlık-mutfak binasının kuzeybatısında yer almaktadır (Şekil 32). Yapının dış ölçüleri kuzeyde 7.77, güneyde 7.74, doğuda 14.43 ve batıda 14.49 metredir. Duvarlar moloz taş ve tuğla ile örülmüş olup üstü sonradan sıvanmıştır (Şekil 33 ve Resim 51).

Şekil 32: Osmanlı Devlet Arşivi İ. DH 595 Numaralı – 1286 tarihli belgede görülen Dedegan Binası.

Şekil 33: Jacques Pervititch Sigorta Haritaları'nda Dedegan Binası.

Resim 51: Dedegan Binası'nın moloz taş ve tuğla örgülü, sonradan sıvanan duvarları (Süheyl Ünver'in 42 numaralı defterinden alınan eski fotoğraf).

Yapının girişi güney cephesinin batı ucunda yer almaktadır ve girişten itibaren duvar boyunca bir koridor uzanmaktadır (Resim 52) Bu koridor boyunca dört adet oda sıralanmaktadır (Resim 53). Burası Mevlevihane dedelerinin kaldığı bölümdür. Bu odalarda ocak ya da baca bulunmamakta olduğundan burada ısıtmanın mangallarla sağlanıldığı dşnlmektedir. Aydınlatma bu odalardan güneydeki hariç her birinin doğu cephesine açılan ikişer penceresi ile sağlanmaktadır (Resim 54). Güneydeki odada ise güney yönünde fazladan bir pencere daha bulunmakta ve oda  pencereleli bir oda olmaktadır. Yapının bu durumda doğu cephesinde sekiz (Resim 55) ve güney cephesinde bir tane olmak üzere dokuz penceresi bulunmaktadır (Resim 56). Pencere yatay hizaları birbirini tutmaktadır. Pencereler dışarıdan basık tuğla kemerli ve demir korkulukludur (Resim 57). Yapının batı cephesi ise dolu ,masif bir duvardan ibaretdir.

Resim 52: Dedegan Binası'nın girişi güney cephesinin batı yönündedir ve girişten itibaren bir koridor uzanır.

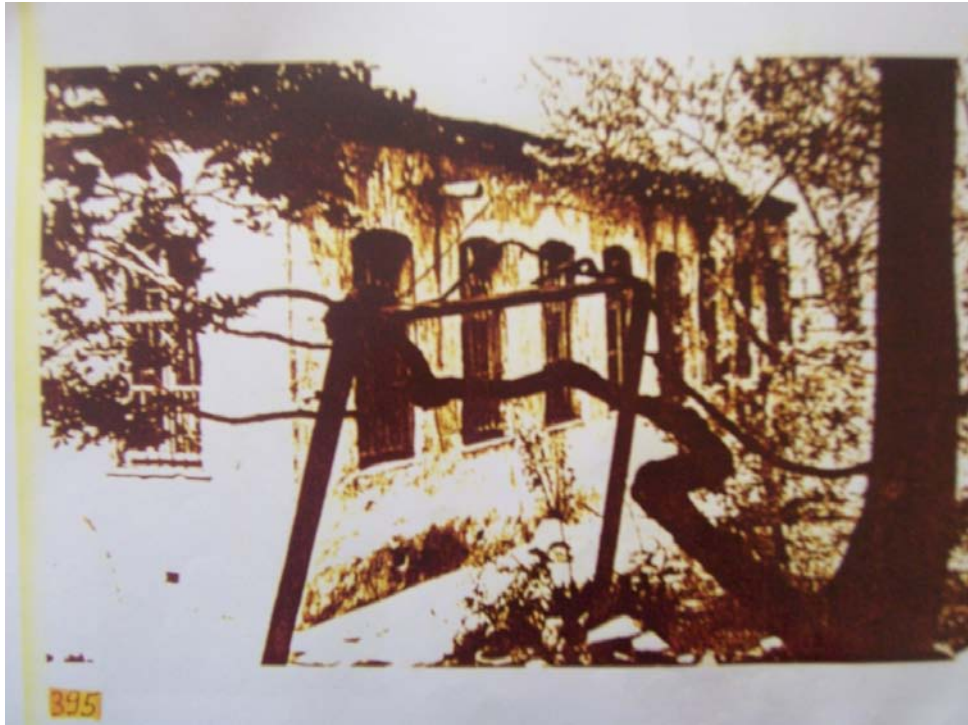
Resim 53: Dedegan Binası koridorunda yer alan odaların girişleri.

Resim 54: Oda aydınlatmaları, güneydeki hariç, doğu cephesine atılan ikişer pencere ile sağlanmaktadır.

Resim 55: Dedegan Binası'nın doğu cephesinde sekiz, güney cephesinde bir pencere bulunur.

Resim 56: Dedegan Binası doğu ve güney cephelerinin görüntüsü (Süheyl nver 42 numaralı defterden alınan eski fotoğraf).

Resim 57: Dedegan Binasi doğu cephesini gösteren fotoğraf.

Dedegan binası oturtma ahşap bir çatıya sahiptir. Çatı alaturka kiremit örgüsü ile kaplanmıştır.

5.3.4. Su Sarnıcı ve Ekleri

Mevlevihanelerin mimari elemanları içerisinde tali bölümler başlığı altında değerlendirilen iki birim de, su deposu ve tuvalet binalarıdır. Üsküdar Mevlevihanesindeki bu yapı, selamlık binasının batı cephesi ile dedegan binasının kuzey cephesi arasında bulunmaktadır (Şekil 34). Duvar örgüsü içeride tuğla dışarıda taş tuğla karışık örgülü olup üzeri sıvalıdır (Resim 58 ve 59). Yapı ile ilgili ölçüler 4.42 – 4.39 / 5.40 – 5.56 metredir.

Şekil 34: Jacques Pervititch Sigorta Haritaları'nda Su Sarnıcı'nın Konumu.

Resim 58: Yapının örgüsü içinden taş – tuğla karışık örgülü, üzeri ise sıvalıdır.

Resim 59: Üzeri sıvalı yapının görüntüsü.

Yapıda bugün bulunan bölmelerin hiçbiri orijinal halinde bulunmamaktadır (Resim 60). Yapı tek mekân bir su deposundan ibarettir. Zemini tuğla üst kısmı malta taşı döşeli olup, kuzey cephesinden üç adet abdest musluğu bulunmaktadır. Yine kuzey cephesinde küçük bir tuğla kemerli pencere bulunmaktadır (Resim 61) Çatı kaplaması kesme küfeki taşından tonozludur. Tonozun üstü yine taş tuğla karışık dolguludur (Resim 62).

Resim 60: Su Sarnıcı bugün orijinal halinde değildir.

Resim 61: Su Sarnıcı'ndan görüntü.

Resim 62: Yapı tek mekan bir su sarnıcından ibarettir. Zemini tuğla üst kısmı malta döşelidir. Kuzey cephesinde küçük tuğla kemerli bir pencere bulunur.

6.ÜSKÜDAR MEVLEVİHANESİNİN YENİDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

6.1.Üsküdar Mevlevihanesi'nin Mevcut Durumu ile Beraber Yeniden Değerlendirilmesi

Üsküdar Mevlevihanesi'nin yapılan çalışmalar ile beraber İstanbul'daki mevcut Mevlevihanelere göre farklı bir fonksiyon için ile tasarlandığı ve inşa edildiği; yapılan çalışmalar ile tespit edilmiştir. Üsküdar Mevlevihanesi, diğer İstanbul Mevlevihanelerinden farklı olarak sadece eğitim amaçlı değil esas olarak, Anadolu'dan İstanbul'a gelen dervişlerin ikametleri için oluşturulduğu ortaya konmuştur.

Üsküdar Mevlevihanesi'nin yeniden değerlendirilme çalışması için, öncelikli olarak, yapı içerisindeki binaların hangi fonksiyonlar için kullanılabilceği araştırılmıştır. Binalar içerisinde yapılan çözümler ile beraber, türbe ve semahanenin bir arada bulunduğu binanın fonksiyonun değiştirilmesinin olasılık dışı olduğu ortaya çıkmaktadır. Mevlevihane içerisinde yer alan diğer selamlık, dedegan hücreleri ve su sarnıcı binaları ise yeniden değerlendirilebilecek binalardır.

Mevlevi kültürü içerisinde, yapılan incelemeler ve çalışmalar sonucunda, Mevlevi eğitiminde, dini bir eğitimin yani tasavvuf eğitiminin yanında, sanat eğitimine de önem verildiği görülmüştür.

Mevlevihanelerde sema ibadeti sırasında, çalınan kudüm, ney gibi enstrümanlar ile müzik çalışmaları yapılmıştır. Bu enstrümanların gelişimi ve musiki sanatı içerisindeki önemi Mevlevi kültürü ile ortaya çıkmıştır.

Mevlevi kültüründe, Mevlevi dedelerinin ve tarikatın diğer elemanlarının içerisinde edebiyata ilgi gözlemlenmiştir. Bu ilgi, edebi sanatlarda kütüphane arşivleri ve yapılan çalışmalarda açıkça görüldüğü gibi, Mevlevihaneleri edebiyat alanında da önemli bir kurum haline getirmiştir.

Türk kültüründe önemli bir yer tutan, hat, ebru, tezhip ve minyatür ve bunlar gibi eski Türk Görsel Sanatları üretim biçimlerinde çalışma pek çok önemli sanatçı, Mevlevihanelerde yetişmiştir. Mevlevi kültürünün barındırdığı en önemli özellikler

arasında olan engin hoşgörü ile sanata ve sanatçıya verilen önem sayesinde, bu sanat dallarında eser veren sanatçılar eserlerini rahatlıkla ortaya koyabilmişlerdir.

Mevlevihanelerin içerisinde varolan eğitim fonksiyonundan yola çıkıldığında, Mevlevihaneleri eğitim yapıları olarak değerlendirmek en olası pozitif çözüm olarak görünmektedir. Yapı içerisindeki binalar incelendiğinde, günümüzde de aynı fonksiyona dönük olarak yenilenebileceği açıkça ortadadır.

Üsküdar Mevlevihanesi, bugün geleneksel Türk Sanatları üzerinde yoğunlaşan bir vakıf tarafından kullanılmaktadır (Resim 63). Bu kurum, geleneksel yöntemler ile gerçekleştirilen hat, tezhîb, minyatür, ebrû, cilt, çini, kalemişi, sedef kakma, naht, kâti'a, künde-kârî gibi sanatlar üzerine eğitim kursları açmakta, ayrıca bu sanatları icra eden sanatçılar ve bu sanatlar üzerine çalışmalar yapan akademisyenlere seminerler verdirerek bu sanatların gelişimine destek olmaktadır.

Resim 63: Bugün bir vakıf tarafından kullanılan selamlık – mutfak binasının cephesini gösteren fotoğraf.

Mevcut Selamlık binası, seminerler için ayrılmış olan mekanların oluşturulduğu bina olarak kullanılmaktadır (Resim 64 ve 65). Matbah-ı Şerif'e girilen mutfak kısmı idari binanın girişi olarak hizmet vermektedir (Resim 66). Mutfak olan kısım, bir bekleme alanı olarak düzenlenmiştir ve somathane ve şeyh

odası olarak kullanılan odalar da seminerler için eğitim odaları olarak kullanılmaktadır (Resim 67). Bina içersinde eski kotlar korunmuş ve değıştirilmemiştir. Selamlık binasının bodrum katı, bugün bu binada işlev gören vakıfta öğrenimlerini tamamlamış öğrencilerin ve eğitim veren sanatçıların eserlerinin sergilendiğı ve satışının yapıldığı bir sergi mekanı olarak değerlendirilmektedir (Resim 68). Ayrıca, bu sanatlar için gerekli olan sanatsal üretim malzemeleri sergilenmekte ve bunların satışı yapılmaktadır (Resim 69). Bina içerisindeki üst kat içerisinde vakfın idari işleri için bir oda ayrılmıştır ve geri kalan üç oda dersaneler ve seminer verilen eğitim mekanları olarak düzenlenmiştir. Yeniden değerlendirilme aşamasında, mevcut kotlar ve cephe korunarak, binanın inşasından bu yana barındırdığı kutsal havanın kaybedilmemeye çalışıldığı tespit edilmiştir. Kullanılan malzemelerde seçim yapılırken, zorunlu olmadıkça, yeni ve modern malzemeler seçilmemiştir (Resim 70).

Resim 64: Selamlık Binası'nın Güncel Fotoğrafi

Resim 65: Selamlık Binası'nın Üst Katından Görüntü

Resim 66: OcaK Kısmı, Günümüzde Vakfın Girişİ ve Bekleme Salonu

Resim 67: Giriş Kısımına İnen Merdivenlerin Bulunduğu Koridor

Resim 68: Somathane Odası, Şimdiki Vakıf Dersliği

Resim 69: Selamlık Binası Bodrum Katı. Günümüzde Vakfın Sanat Malzemeleri Satış Ofisi.

Resim 70: Selamlık Binası Bodrum Katı. Günümüzde Vakfın Sanat Malzemeleri Satış Ofisi.

Dedegan hücrelerinin olduğu binada dört adet derslik oluşturulmuştur (Resim 71 ve 72). Ebru, hat ve minyatür atölyeleri olarak düzenlenen bu dersliklerde öğrenciler uygulamalı eğitim almaktadırlar. Hücreler içersindeki kotlar, cepheler, iç ve dış duvarlar, yüksek tavan ve tavandaki süslemeler aynen korunmuş, böylece atölyelerde eski çalışma ortamı sağlanmak istenmiştir (Resim 73). Dedegan hücresi ile selamlık binasının arasındaki alanın üzeri kapanmış, fakat eski halinde olmayan bu uygulama binaların arasındaki bütünlüğü bozmamıştır. Su sarnıcı olan kısım

tuvaletler olarak kullanılmaktadır. Bu fonksiyon değişikliği yapılırken mevcut altyapı sistemi geliştirilmiş, binalara zarar verilmeden bir çözüme gidilmiştir.

Resim 71: Dedegan Hücreleri, Günümüzde Derslik Olarak Kullanılmaktadır.

Resim 72: Dedegan Hücreleri, Cepheden Görünüm

Resim 73: Dedegan Hücresi, Klasik Sanatlar Dersliği.

Mevlevihanenin avlusunda bir bakım çalışması yapılmıştır. Avlu içerisindeki sert zemin sınırında ve kotlarda değişiklik yapılmamış, bahçedeki peyzaj çalışması da, abartısız bir tasarımla sade ve yalın bir estetik uygulama ile gerçekleştirilmiş, böylece binalar ile bir bütünlük sağlamıştır (Resim 74).

Resim 74: Mevlevihane'nin Bahçesi.

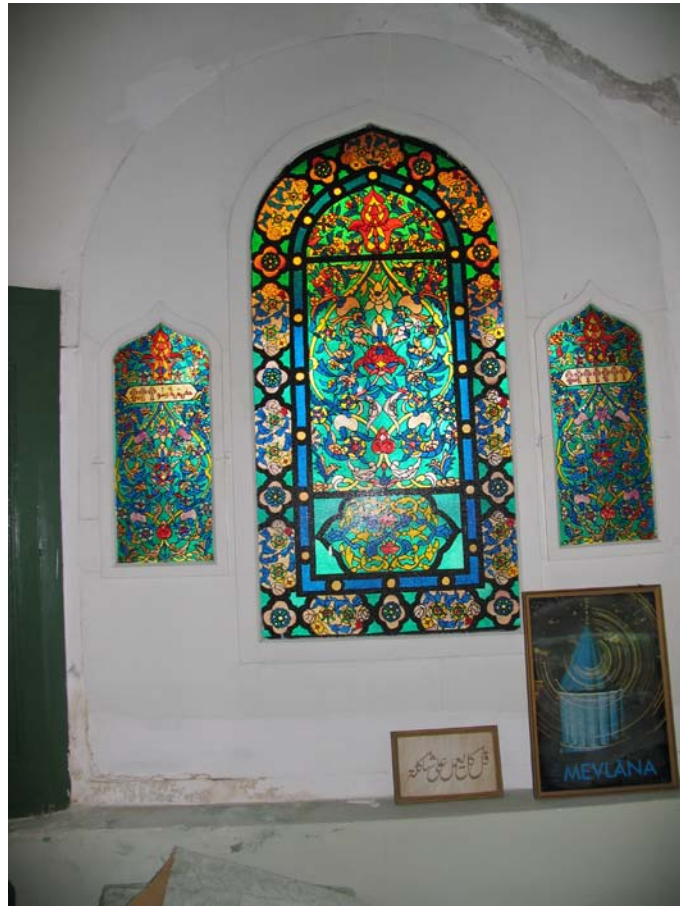
Türbe ve semahane binasının ilk katında bulunan türbe mekanı ve üst kattaki semahane aynen korunmuştur (Resim 75). Giriş katta türbe mekanı, bugünde ziyaretçiler tarafından ziyaret edilmektedir (Resim 76). Cephe değiştirilmemiş, halkın ziyaret esnasında, sokaktan duasını yaptığı pencere, mevcut kotu ve şekli ile aynen korunmuştur (Resim 77). Türbe içersinde, Mevlevi dedelerinin ve dervişlerinin giydiği sarıklar ve kıyafetlerin olduğu bir dolap mevcuttur (Resim 78).

Resim 75: Türbe ve Semahane Binası.

Resim 76: Türbe İç Mekanından Görünüm

Resim 77: Türbe İç Mekanından Dua Penceresinin Görünümü

Resim 78: Mevlevi dedelerinin ve dervişlerinin giydiği sarıklar ve kıyafetlerin olduğu dolap.

Bu binanın üst katı semahane olarak kullanılmaktadır. Haftanın belli günlerinde, ibadet ve sema ayini için toplanan Mevlevilerin gösterileri kimi zaman semt sakinleri tarafından da izlenmektedir. (Resim 79).

Resim 79: Semahane İç Mekan Görünümü.

Üsküdar Mevlevihanesi'nin selamlık binası, günümüzde geleneksel Türk sanatları eğitiminin verildiği bir vakıf tarafından kullanılmaktadır.

Semahane binası bir mevlevi derneği tarafından günümüzde de sema ayinlerinin yapıldığı bir ibadet yapısı olarak kullanılmaktadır. Türbe binası, bakım ve temizlikle korunmuş, aynı fonksiyonu ile de kullanılmaya devam edilmektedir. Böylece Üsküdar Mevlevihanesi içerisindeki binaların inşa edildiği zamanki haline sadık kalınarak kullanılması doğru bir tercih yapıldığını ortaya koymaktadır (Resim 80).

Resim 80: Selamlık Giriş'i'nden Bir Fotoğraf

7. SONUÇ

Üsküdar Mevlevihane'si ile ilgili yapılan çalışmaların sonucu olarak, İstanbul'da Cumhuriyet sonrası dönem ile önemini kaybeden mevlevihaneler, Osmanlı İmparatorluğu zamanında, padişahların ve devrin önemli kimselerinin ziyaret ettikleri ibadet yapılarıdır. Mevlevi kültürünün halk arasındaki gücünden daha çok saray çevresindeki etkinliği ile yapılar, sivil ve askeri otoritenin desteği ile gelişmiş bir mimariye sahip olmuşlardır. İlk yapılaşmaları şehir dışında olan Mevlevihaneler, zamanla şehirlerdeki gelişmeler sebebi ile şehrin iç bölgelerinde kalmışlardır.

Mevlevihaneler içersinde mimari planlama yapılırken, ibadet ve eğitim için ziyaret, yaşama fonksiyonu ve diğer işlevler için hazırlanan müstemilat bölümlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Mevlevihanelerin plan tiplerinde, eğitim ve ibadet için muhakkak bir semahane, matbah-ı şerif ve meydan-ı şerif, mevlevihanenin büyüklüğüne göre bir kitaplık veya kütüphane bulunduğu tespit edilmiştir. Zaman içersinde toplum tarafından ziyaret edilen, türbe ve hazire yerleri olduğu gözlemlenmiştir. Yaşama bölümleri olarak da mevlevi dedesinin kaldığı selamlık binası ve bu bina içersinde bulunan mutfak, somathane ve şerbethane gibi mekanların bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca yaşama fonksiyonu için yapı içersinde, mevlevi dervişlerinin kaldığı dedegan hücreleri olan binaların olduğu görülmüştür. Temizlenme ve ulaştırma, ayrıca binek hayvanları için de oluşturulan müstemilat bölümleri yapı planı içersinde belirlenmiştir.

İstanbul'da bulunan mevlevihanelerin, merkezinde semahanenin olduğu külliye yapıları tipinde planlandığı tespit edilmiştir. İstanbul'daki başlıca beş büyük merkezde bulunan mevlevihaneler ile ilgili tespitlerde, Üsküdar Mevlevihanesi'nin, diğer Galata, Yenikapı, Kasımpaşa ve Beşiktaş Mevlevihanelerinden farklı olarak Anadolu'dan İstanbul' a gelen mevlevi dervişlerinin konaklaması için planlandığı ve yapıldığı tespit edilmiştir.

Üsküdar Mevlevihanesi'nin tarih içerisinde geçirdiği değişimler incelenmiştir. Mevlevihane içerisindeki binaların, zaman içerisinde geçirdiği onarımlar tespit edilmeye ve ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Günümüzdeki mevcut durumunun tespitleri hazırlanarak, rölöve projeleri ortaya konulmuştur. Binanın özgün tasarımının ortaya konabilmesi ve daha sonra yapılacak çalışmalara yön verebilmesi için ve aynı zamanda mevlevihane içerisindeki binalara gerçeğe aykırı onarımlar ve tadilatlar yapılmaması için restitüsyon proje önerileri çalışmanın sonunda yer almaktadır.

Günümüzdeki kullanımının, Mevlevihane içerisinde bulunan binalar ile olan ilişkisi incelenmiş, incelemeler sonucunda, bu fonksiyonların binaların mimarisi ile uyumu irdelenmiştir. Üsküdar Mevlevihanesi'nin, eğitim, ibadet ve ziyaret fonksiyonlarının, günümüzde mevlevihaneyi kullanan vakıf ve dernek tarafından kullanılırken, binalara zarar vermeden ve mümkün olduğunca eski haline sadık kalınarak kullanılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca sadece ibadethane olarak değil, eğitim için kullanılması ile beraber, mevlevihanenin ilk tasarımındaki haline uygun olarak kullanılmasının, mevlevihanenin günümüzde yeniden eski halindeki canlılığı kazandırdığı tespit edilmiştir.

Üsküdar Mevlevihanesi için yapılan bu araştırmayla, İstanbul Anadolu yakasında bulunan tek mevlevihane binasının önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Şehir kültürü içerisinde eskiden çok önemli bir yer tutan, sadece ibadethane değil aynı zamanda önemli bir eğitim yapısı olan mevlevihanelerin, yeniden canlandırılması ve Mevlevihanelere yeniden işlev kazandırılmasıyla birlikte mimari kültüre de bir zenginlik kazandırmış olacağı gibi aynı zamanda buldukları bölgeye tarihsel açıdan artı değer katacakları düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Amicis, E. (1981). İstanbul. Prof. Dr. Beynun Akyavaş, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Arseven,C.E. (1940). Türk Sanatı Tarihi (c. II). İstanbul: MEB Yayınları.
- Atabinen, R.S. (1947). Galata Mevlevihânesi,İstanbul: Türkiye Turing Otomobil Kurumu.
- Ayvansarayı, H.E. (2001). Hadikatül Cevami: İstanbul Camileri ve Diğer Dini Sivil Mimari Yapıları. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Çelebi, E. (2006). *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*. (10 Cilt). Prof.Dr. Robert Dankoff, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı (haz.). İstanbul: Y.K.Y.
- Dağdelen, İ. (yay.haz.). (2006). Alman Mavileri, 1913- 1914 I. Dünya Savaşı Öncesi İstanbul Haritaları, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü.
- Doğan, A.I., Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları Tekkeler, Zaviyeler ve Benzer Nitelikli Fütüvvet Yapıları, İstanbul, 1977
- Erdoğan, M. (1976). Mevlevi Kuruluşları arasında İstanbul Mevlevihaneleri, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, c.4-7, Türkiye, 4 – 32.
- Gautier, T. (2007). İstanbul, İstanbul: İstanbul Kitap.
- Gölpınarlı, A. (1983). Mevlana'dan sonra Mevlevilik. İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1963). Mevlevi Adab ve Erkanı. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Işın, E. (1994). İstanbul'un Mistik Tarihinde Mevlevihaneler, *İstanbul Dergisi*, İstanbul, s.4, Türkiye, 119 – 131.
- Işın, E. (1997). Tarikatların İstanbul'da Gündelik Hayatı Resimlendirmesi Üzerine Bazı Notlar (15. – 17. Yüzyıllar), İstanbul Armağanı 3, Gündelik Hayatın Renkleri, İstanbul: İ.B.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı.
- Işın, E. (1999). İstanbul'da gündelik Hayat. İstanbul: Y.K.Y.
- Karataş, N. (1987). *Tarikat Yapıları Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: M.S.Ü.
- Küçük, S. (2003). Mevleviliğin Son Yüzyılı. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Pervititch,J. (2001). J.Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Küçük, S. (2003). Geçmişten Günümüze Üsküdar Mevlevihanesi, *I. Üsküdar Sempozyumu*, İstanbul.

Küçük, S. (2003). *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul 2003.

Tanman, B. (1990). *İstanbul Tekkelerinin Mimari ve Süsleme Özellikleri Tipoloji Denemeleri*, 4 Cilt. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tanman, B. (1994). Yenikapı Mevlevihanesi (mimari). *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Yenikapı Mevlevihanesi içinde (c. 7, 481 – 485). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tanrıkorur, B. (2000). *Türkiye Mevlevihanelerinin Mimari Özellikleri*, 3 Cilt. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünver, S. (1964). Osmanlı İmparatorluğu Mevlevihaneleri ve Son Şeyhleri. Konya: Mevlana Güldestesi.

Yücel E. (1969). İstanbul Mevlevihaneleri, *Hayat Tarih Mecmuası*, İstanbul, s. 11, Türkiye, 28 – 34.

Yücel, E. (2004). *İstanbul Mevlevihaneleri*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

EKLER

EKLER

- EK 01 :** Üsküdar Mevlevihane'si yerleşim planı
- EK 02 :** Üsküdar Mevlevihane'si hava fotoğrafı
- EK 03 :** Semahane-Türbe rölöve projesi vaziyet planı
- EK 04 :** Zemin kat (Türbe) rölöve projesi planı
- EK 05 :** Üst kat (Semahane) rölöve projesi planı
- EK 06 :** Semahane-Türbe Çatı katı rölöve projesi planı
- EK 07 :** Zemin kat (Türbe) döşeme ve tavan rölöve projesi planı
- EK 08 :** Üst kat (Semahane) döşeme ve tavan rölöve projesi planı
- EK 09 :** Semahane-Türbe rölöve projesi kesitler
- EK 10 :** Semahane-Türbe rölöve projesi doğu cephesi
- EK 11 :** Semahane-Türbe rölöve projesi kuzey cephesi
- EK 12 :** Semahane-Türbe rölöve projesi batı cephesi
- EK 13 :** Semahane-Türbe rölöve projesi giriş kapısı sistem detayı
- EK 14 :** Semahane-Türbe rölöve projesi sistem detayı
- EK 15 :** Semahane-Türbe rölöve projesi kapı detayı
- EK 16 :** Semahane-Türbe rölöve projesi pencere detayı
- EK 17 :** Selamlık rölöve projesi vaziyet planı
- EK 18 :** Selamlık rölöve projesi bodrum kat planı
- EK 19 :** Selamlık rölöve projesi zemin kat planı
- EK 20 :** Selamlık rölöve projesi 1. kat planı
- EK 21 :** Selamlık rölöve projesi çatı katı planı
- EK 22 :** Selamlık rölöve projesi bodrum tavan ve döşeme planı
- EK 23 :** Selamlık rölöve projesi zemin kat tavan ve döşeme planı
- EK 24 :** Selamlık rölöve projesi 1. kat tavan ve döşeme planı
- EK 25 :** Selamlık rölöve projesi kesitler
- EK 26 :** Selamlık rölöve projesi kuzey ve batı cephesi

- EK 27 :** Selamlık rölöve projesi güney ve doğu cephesi
- EK 28 :** Selamlık rölöve projesi giriş kapısından sistem detayı
- EK 29 :** Selamlık rölöve projesi giriş kapısı planları
- EK 30 :** Selamlık rölöve projesi kapı detayı
- EK 31 :** Selamlık rölöve projesi pencere detayı
- EK 32 :** Dedegan rölöve projesi vaziyet planı
- EK 33 :** Dedegan rölöve projesi planı
- EK 34 :** Dedegan rölöve projesi tavan döşeme ve çatı planı
- EK 35 :** Dedegan rölöve projesi kesitler
- EK 36 :** Dedegan rölöve projesi güney ve doğu cephesi
- EK 37 :** Dedegan rölöve projesi kuzey ve batı cephesi
- EK 38 :** Dedegan rölöve projesi giriş kapısından sistem detayı
- EK 39 :** Dedegan rölöve projesi kapı detayı
- EK 40 :** Dedegan rölöve projesi pencere detayı
- EK 41 :** Su sarnıcı rölöve projesi vaziyet planı
- EK 42 :** Su sarnıcı rölöve projesi plan döşeme ve tavan planı
- EK 43 :** Su sarnıcı rölöve projesi kesitler ve cepheler
- EK 44 :** Su sarnıcı rölöve projesi kapı detayı
- EK 45 :** Semahane-Türbe restitüsyon projesi vaziyet planı
- EK 46 :** Semahane-Türbe restitüsyon projesi zemin kat ve üst kat planı
- EK 47 :** Semahane-Türbe restitüsyon projesi çatı planı
- EK 48 :** Semahane-Türbe restitüsyon projesi zemin kat (Türbe) tavan ve döşeme planı
- EK 49 :** Semahane-Türbe restitüsyon projesi üst kat (Semahane) tavan ve döşeme planı
- EK 50 :** Semahane-Türbe restitüsyon projesi kesitler
- EK 51 :** Semahane-Türbe restitüsyon projesi doğu cephesi
- EK 52 :** Semahane-Türbe restitüsyon projesi kuzey cephesi
- EK 53 :** Semahane-Türbe restitüsyon projesi batı cephesi
- EK 54 :** Semahane-Türbe restitüsyon projesi giriş kapısı sistem kesiti
- EK 55 :** Semahane-Türbe restitüsyon projesi ezan balkonu sistem detayı
- EK 56 :** Selamlık restitüsyon projesi vaziyet planı
- EK 57 :** Selamlık restitüsyon projesi bodrum kat planı

- EK 58 :** Selamlık restitüsyon projesi zemin kat planı
- EK 59 :** Selamlık restitüsyon projesi 1. kat planı
- EK 60 :** Selamlık restitüsyon projesi çatı planı
- EK 61 :** Selamlık restitüsyon projesi bodrum tavan ve döşeme planı
- EK 62 :** Selamlık restitüsyon projesi zemin kat tavan ve döşeme planı
- EK 63 :** Selamlık restitüsyon projesi 1. kat tavan ve döşeme planı
- EK 64 :** Selamlık restitüsyon projesi kesitler
- EK 65 :** Selamlık restitüsyon projesi güney ve doğu cephesi
- EK 66 :** Selamlık restitüsyon projesi kuzey ve batı cephesi
- EK 67 :** Selamlık restitüsyon projesi giriş kapısından sistem planları
- EK 68 :** Selamlık restitüsyon projesi giriş kapısından sistem detayı
kesit-görünüş
- EK 69 :** Dedegan restitüsyon projesi vaziyet planı
- EK 70 :** Dedegan restitüsyon projesi kat ve tavan planı
- EK 71 :** Dedegan restitüsyon projesi döşeme ve çatı planı
- EK 72 :** Dedegan restitüsyon projesi kesitler
- EK 73 :** Dedegan restitüsyon projesi güney ve doğu cephesi
- EK 74 :** Dedegan restitüsyon projesi kuzey ve batı cephesi
- EK 75 :** Dedegan restitüsyon projesi giriş kapısından sistem detayı
- EK 76 :** Su sarnıcı restitüsyon projesi vaziyet planı
- EK 77 :** Su sarnıcı restitüsyon projesi kat planı, döşeme ve tavan planı
- EK 78 :** Su sarnıcı restitüsyon projesi kesitler ve cepheler

ÜSKÜDAR MEVLEVİHANESİ

İSTANBUL BOĞAZI

SAHİL YOLU

AYAZMA
MAHALLESİ

Kız Kulesi

MARMARA DENİZİ

YERLEŞİM PLANI ÖLÇEK:1/5000

ÜSKÜDAR MEVLEVİHANESİ

EK 1

SAHİL YOLU

AYAZMA CAMİİ

HAVA FOTOĞRAFI

ÜSKÜDAR MEYLEVİHANESİ

EK 2

Görüntü Tarihi: 10 Oca 2007

41°01'22.70" K 29°00'32.12" D yükseklik 0 m

© 2010 Basarsoft
Image © 2010 DigitalGlobe

© 2009 Google

RÖLÖVE PROJELERİ

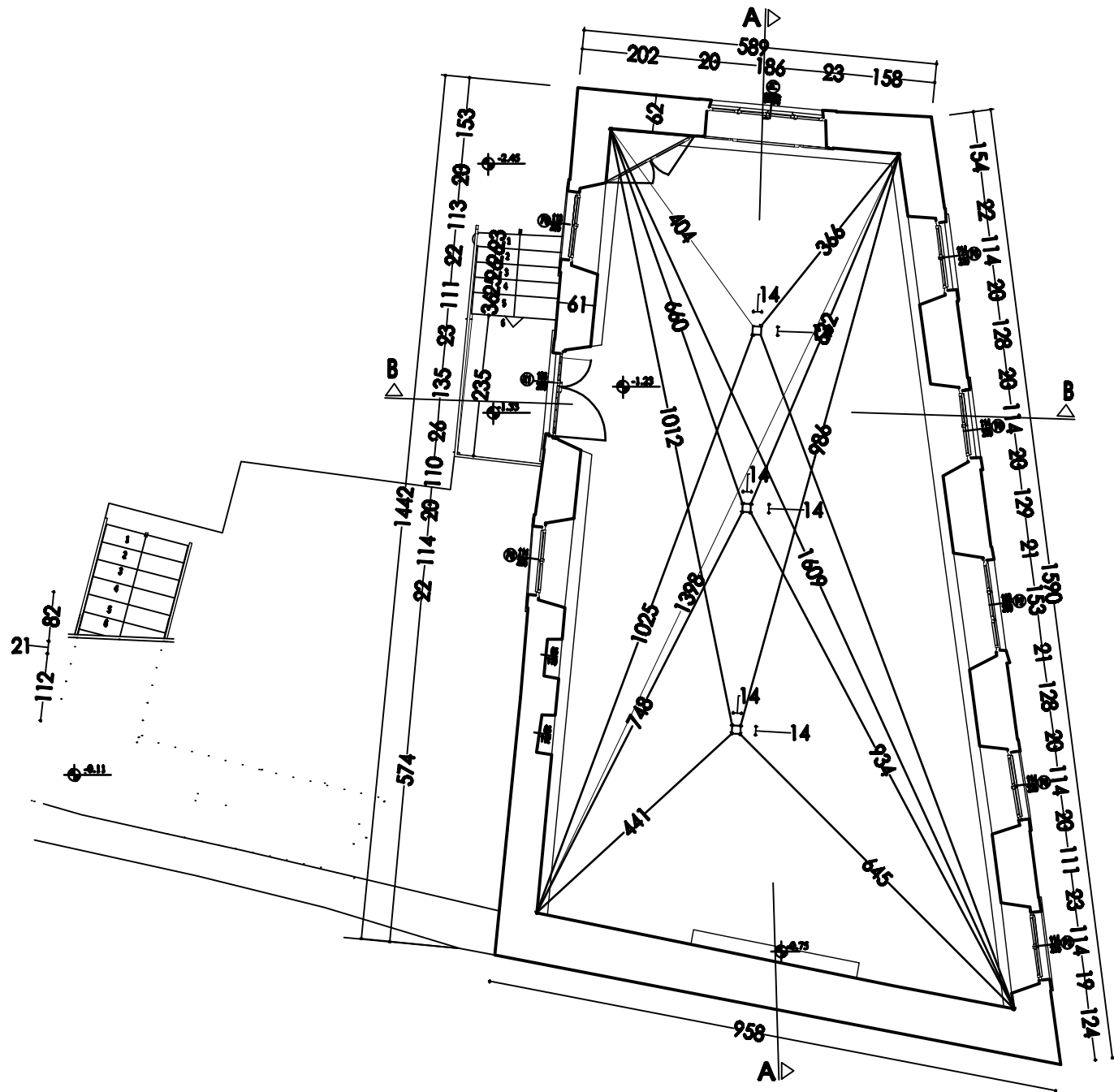
1- SEMAHANE – TÜRBE

2- SELAMLIK

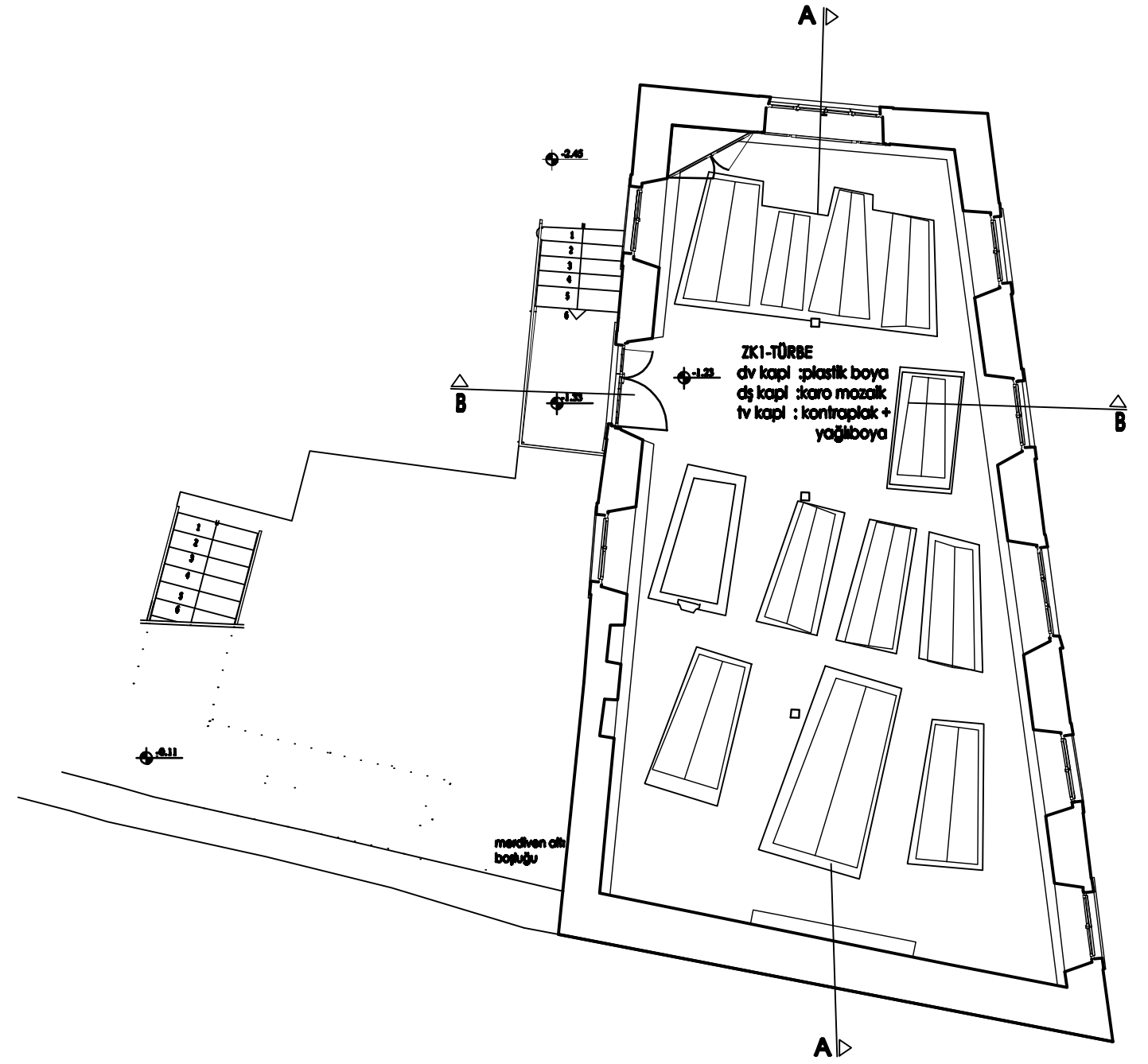
3- DEDEGAN

4- SU SARNICI

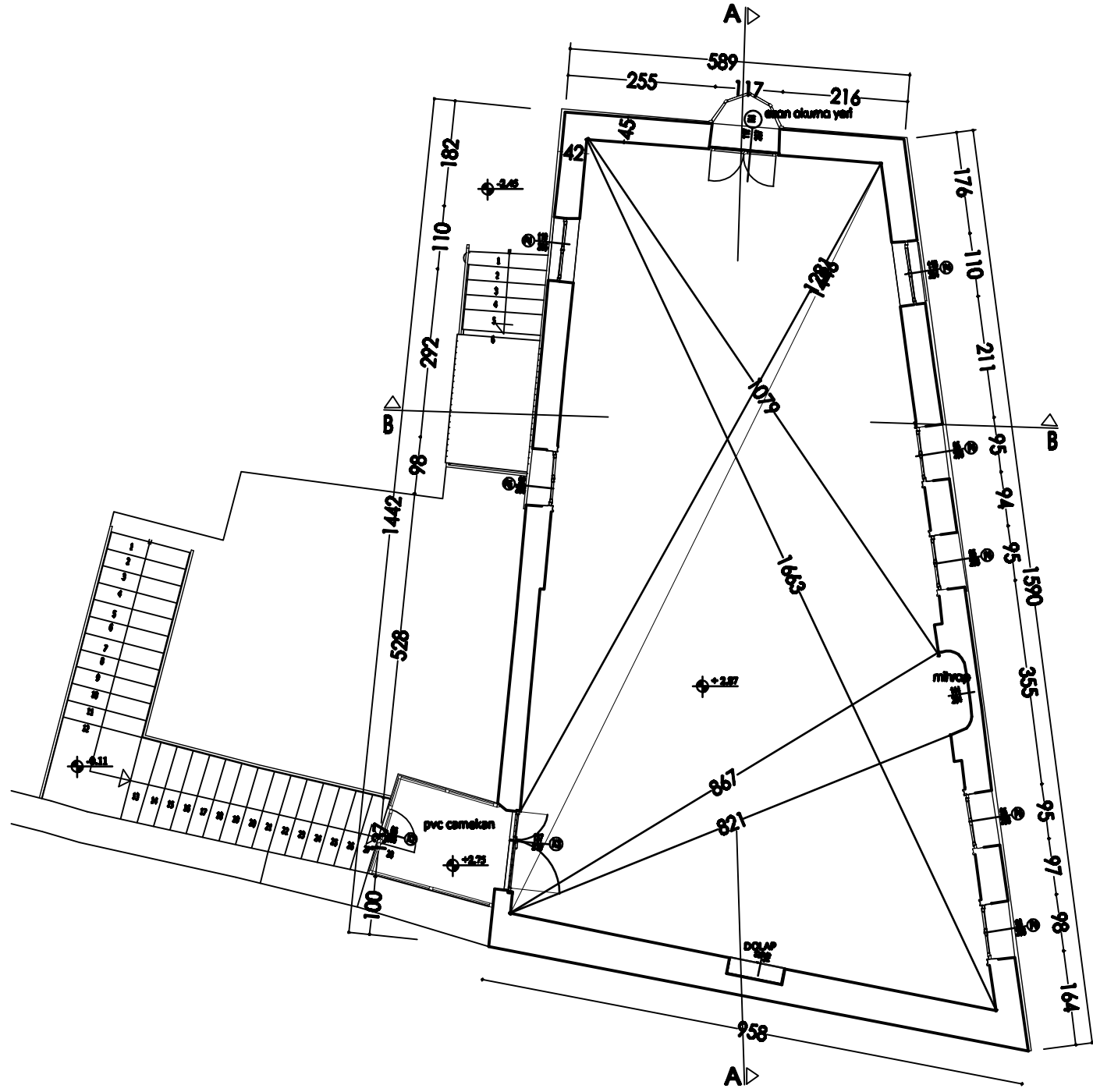
SEMAHANE - TÜRBE

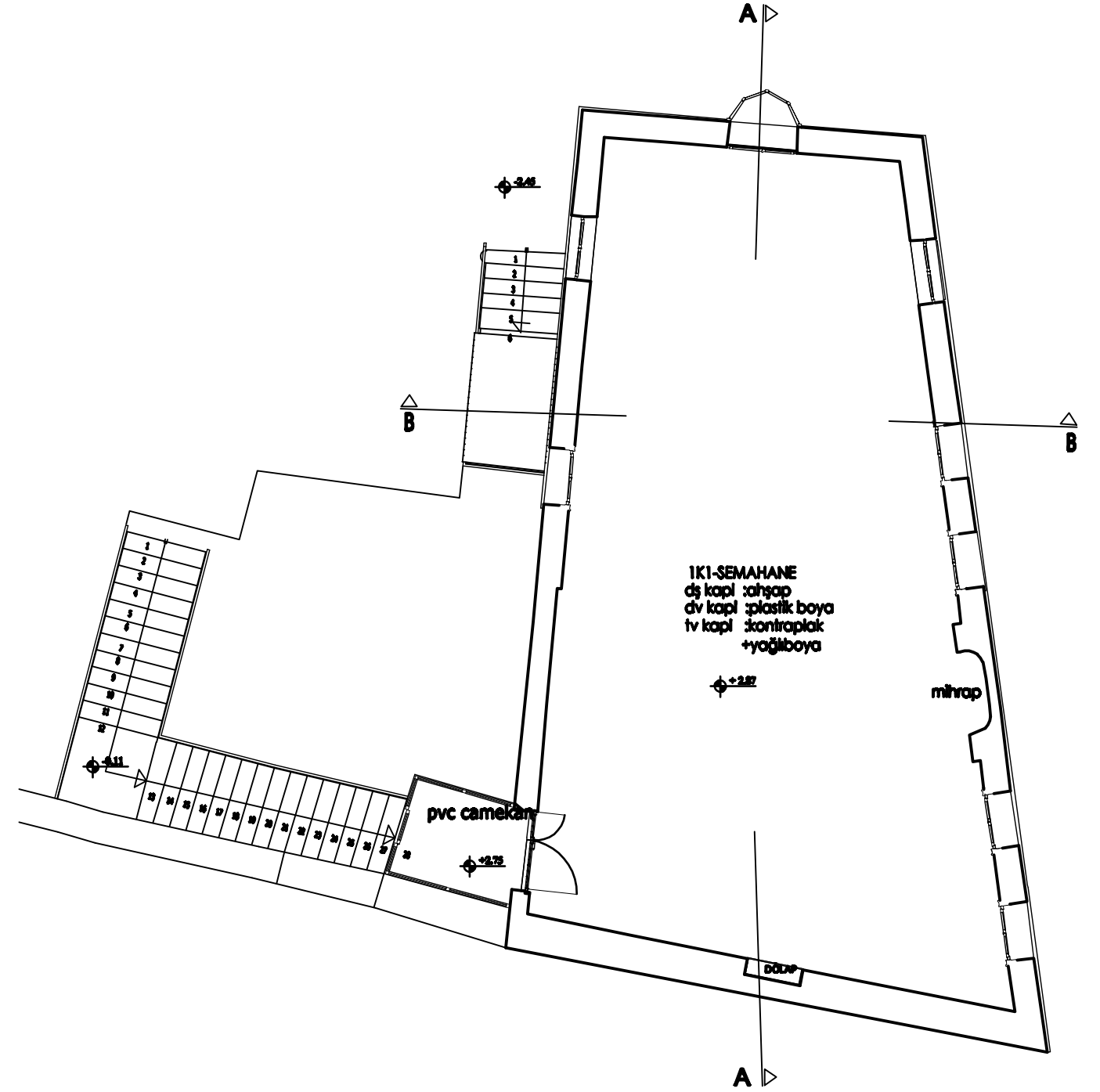
ZEMİN KAT - TÜRBE PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

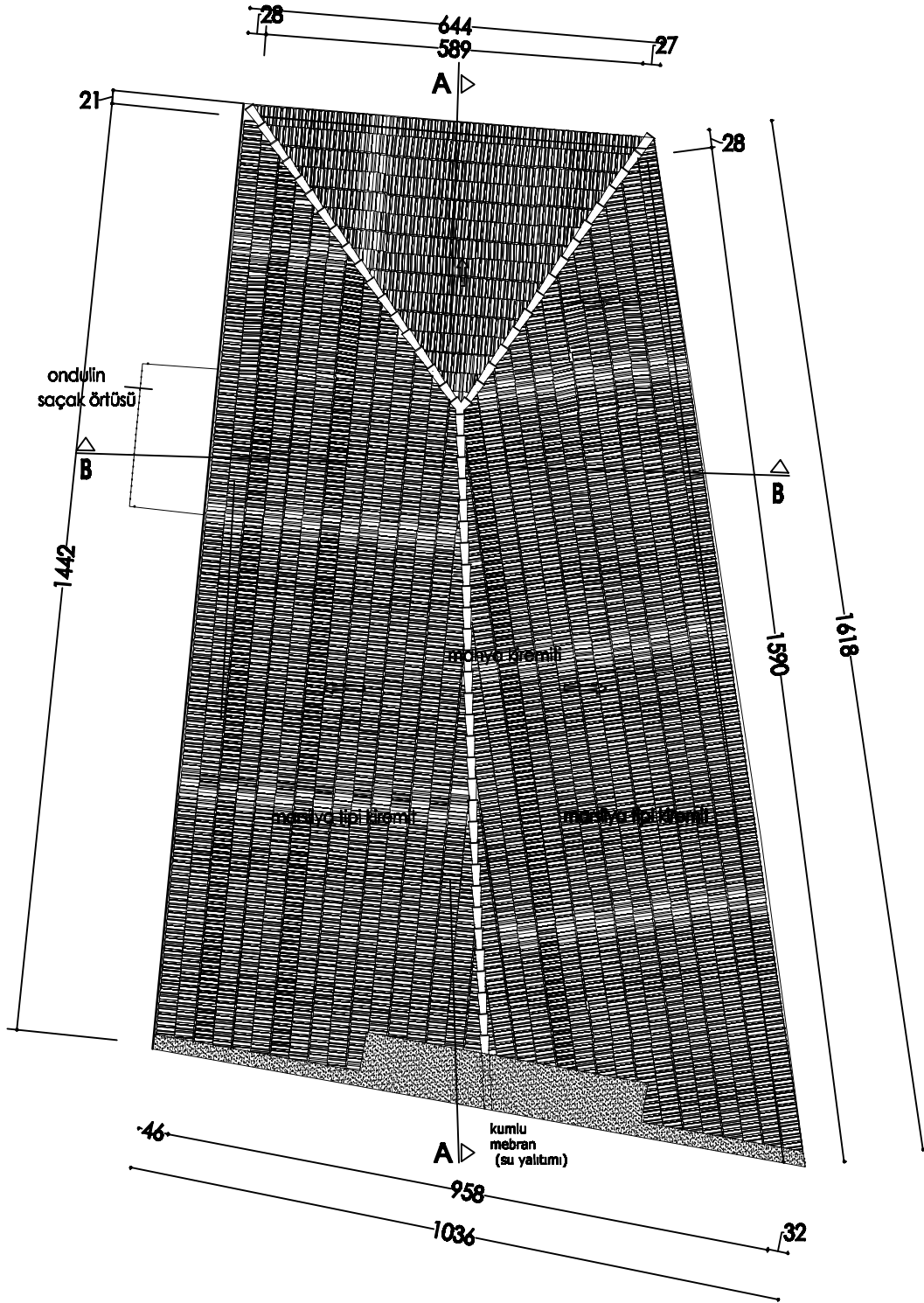
ZEMİN KAT - TÜRBE (ölçüsüz) PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

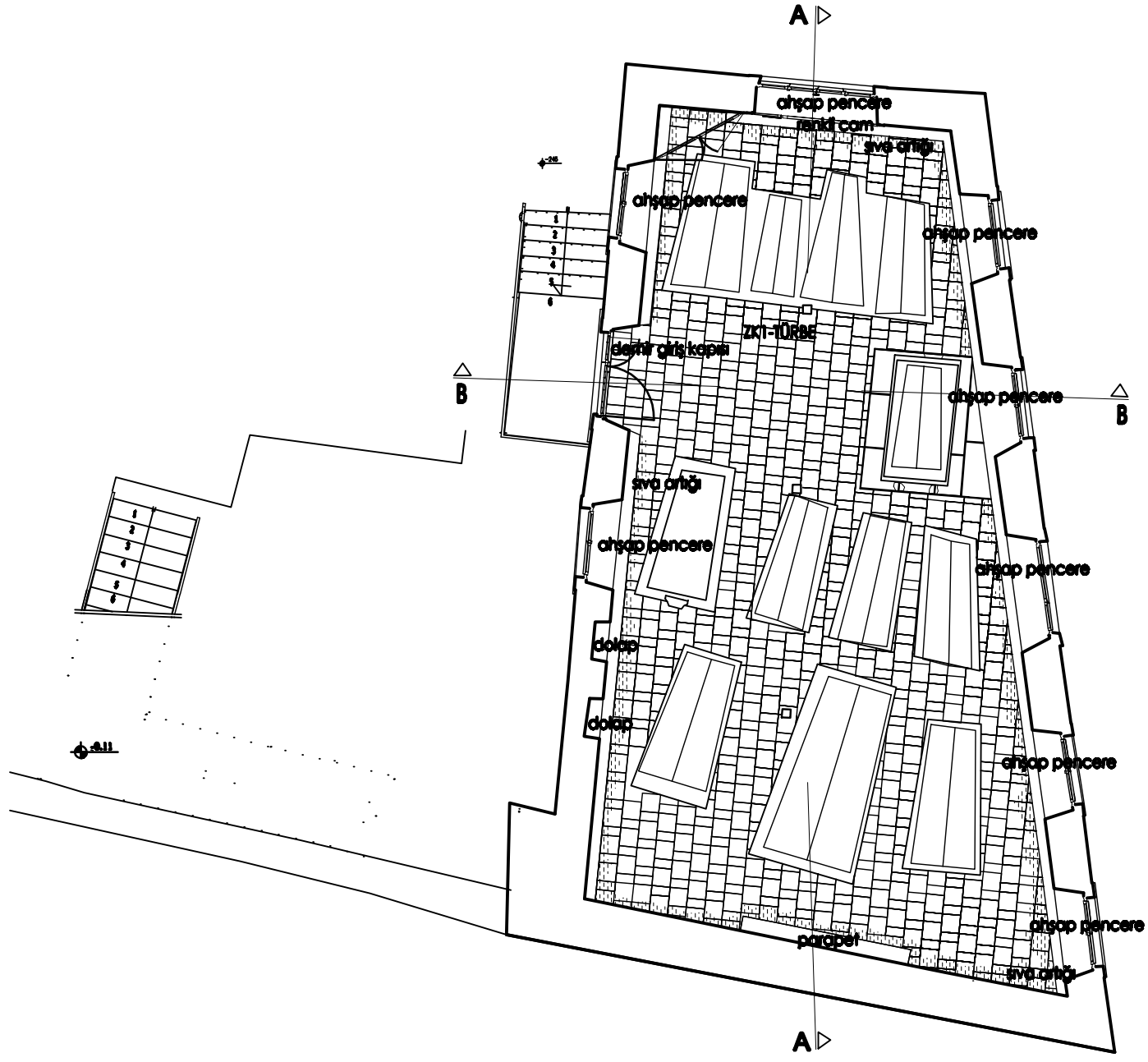
ÜST KAT - SEMAHANE PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

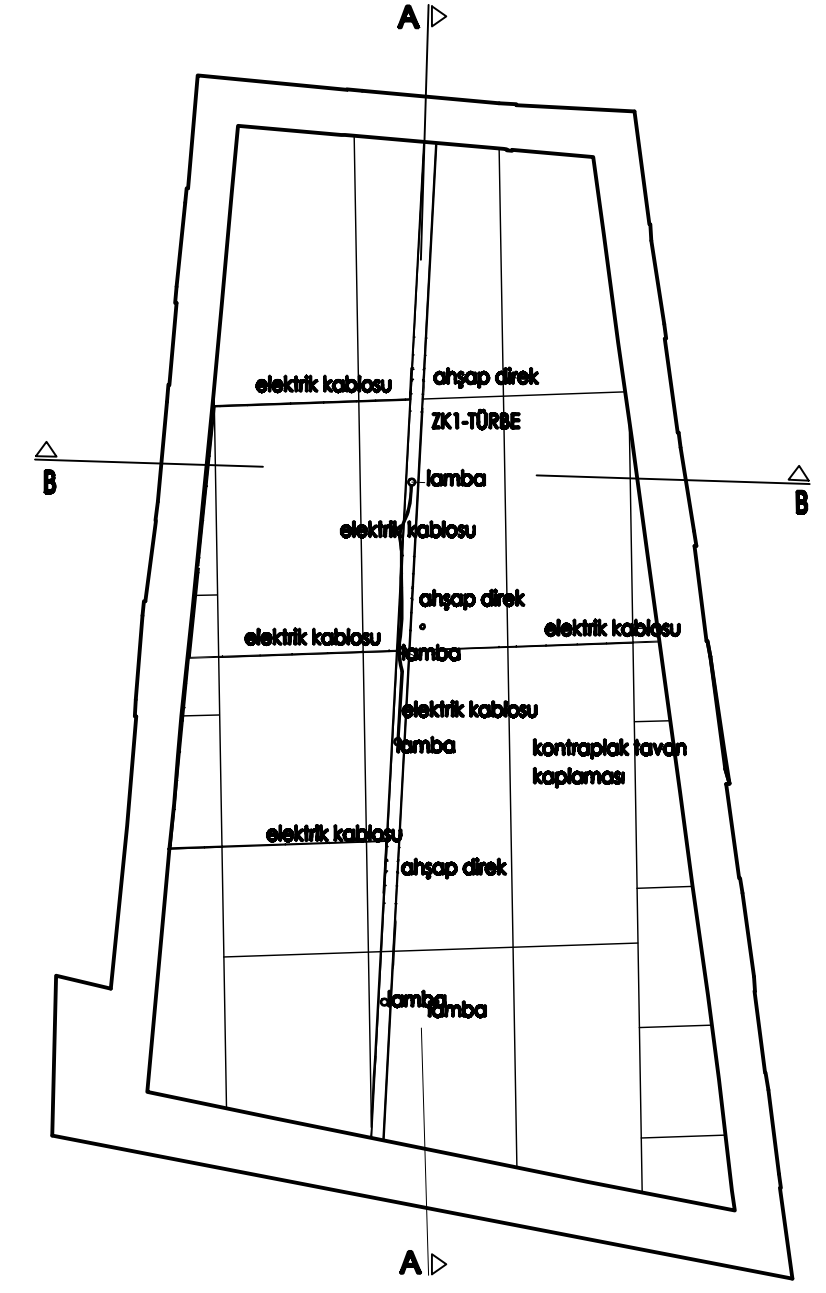
ÜST KAT - SEMAHANE (ölçüsüz) PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

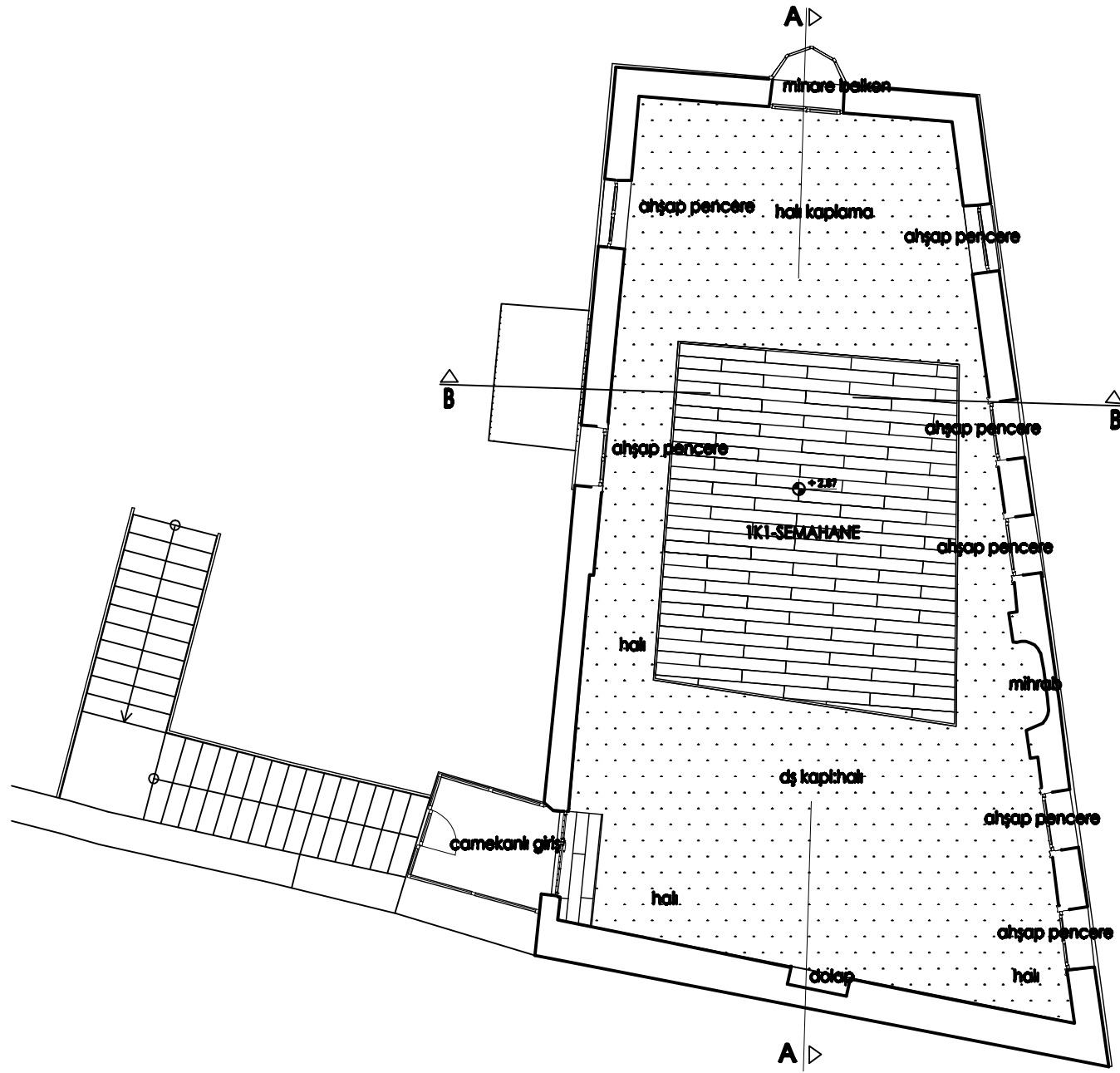
TÜRBE - SEMAHANE ÇATI PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

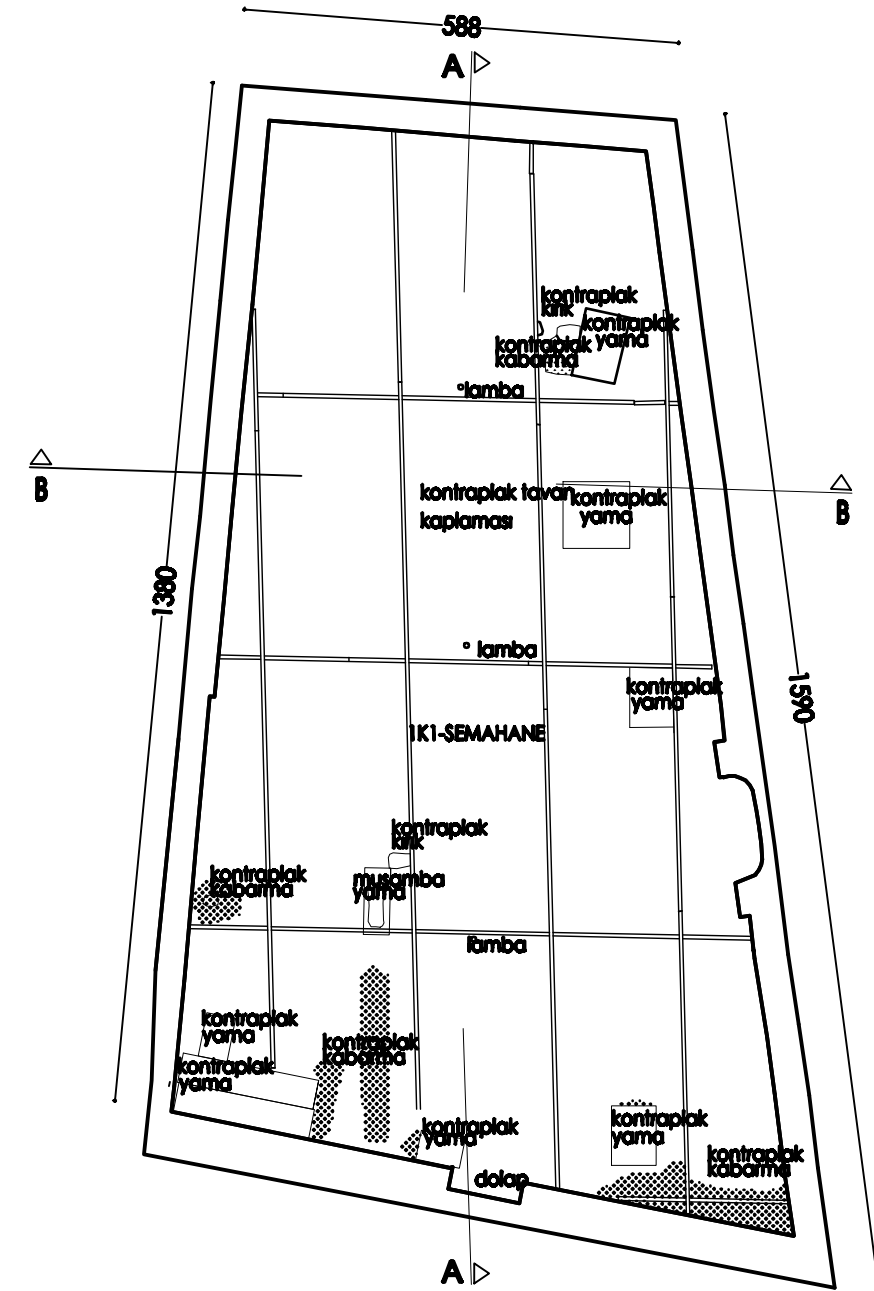
ZEMİN KAT - TÜRBE DÖŞEME PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

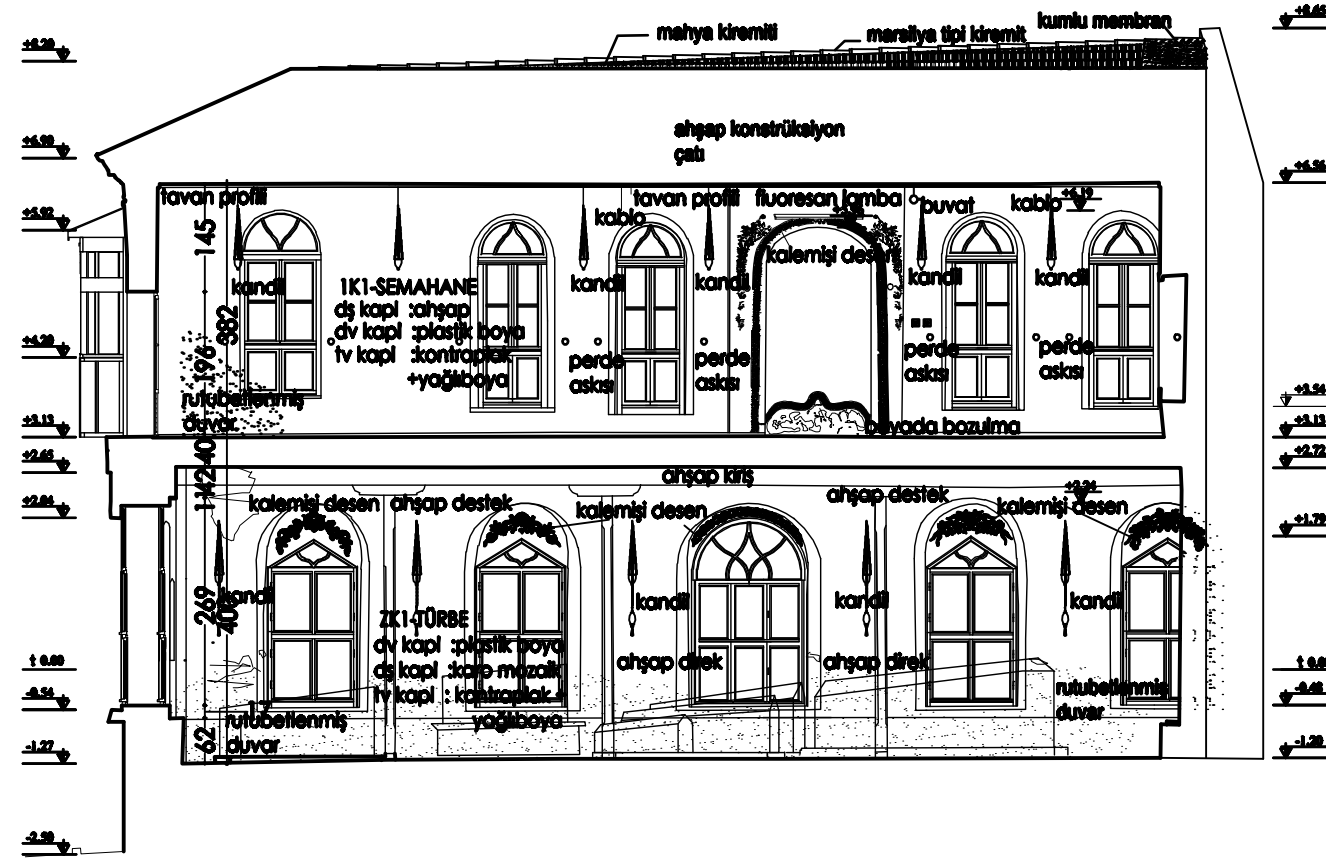
ZEMİN KAT - TÜRBE TAVAN PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

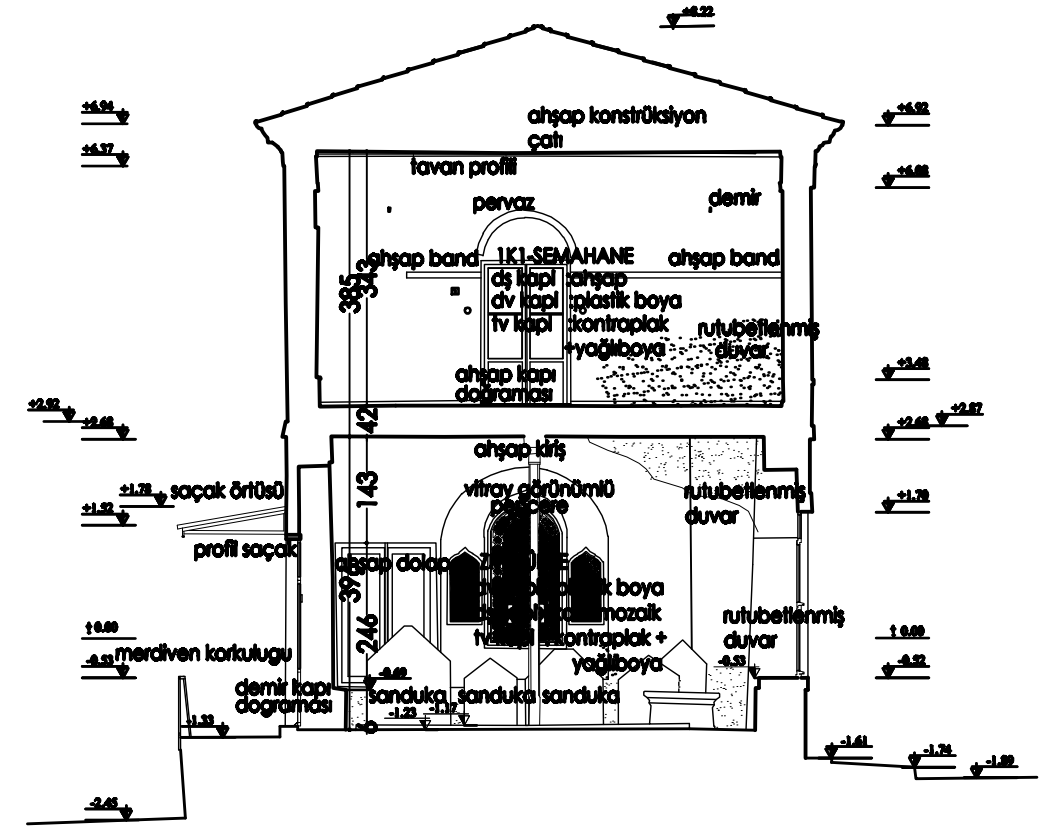
ÜST KAT - SEMAHANE DÖŞEME PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

ÜST KAT - SEMAHANE TAVAN PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

A - A KESİTİ ÖLÇEK: 1 / 100

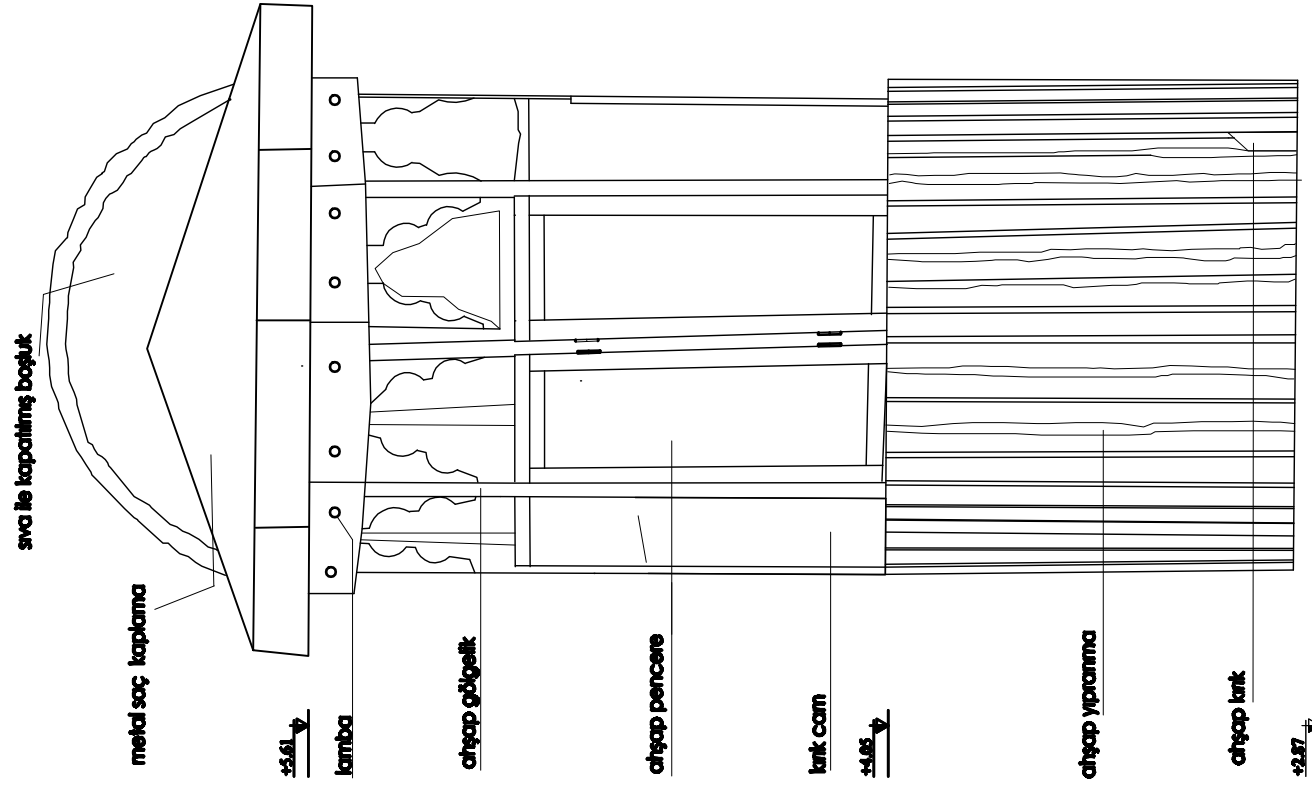

B - B KESİTİ ÖLÇEK: 1 / 100

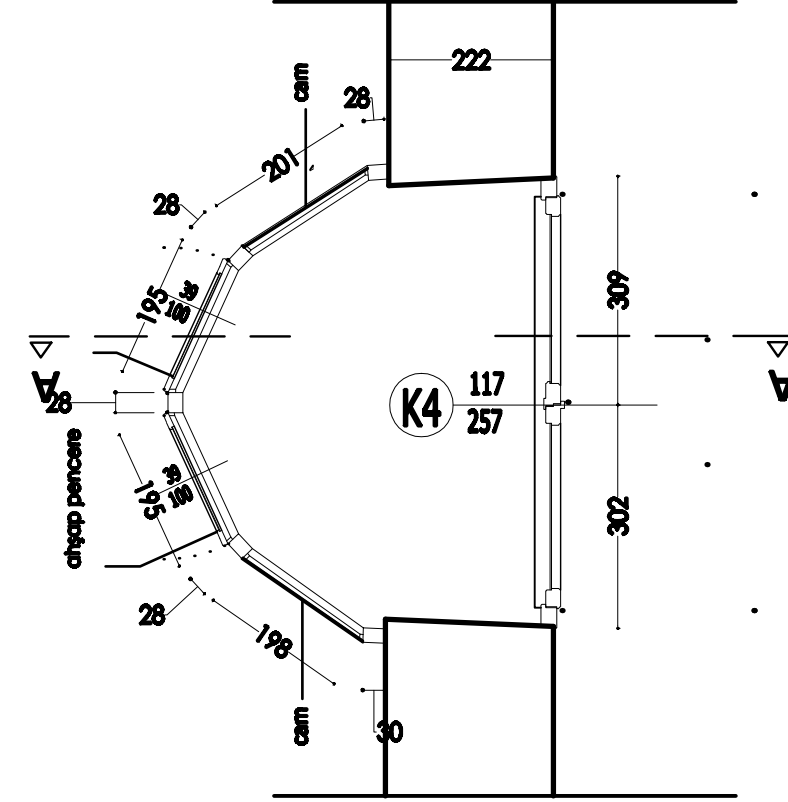
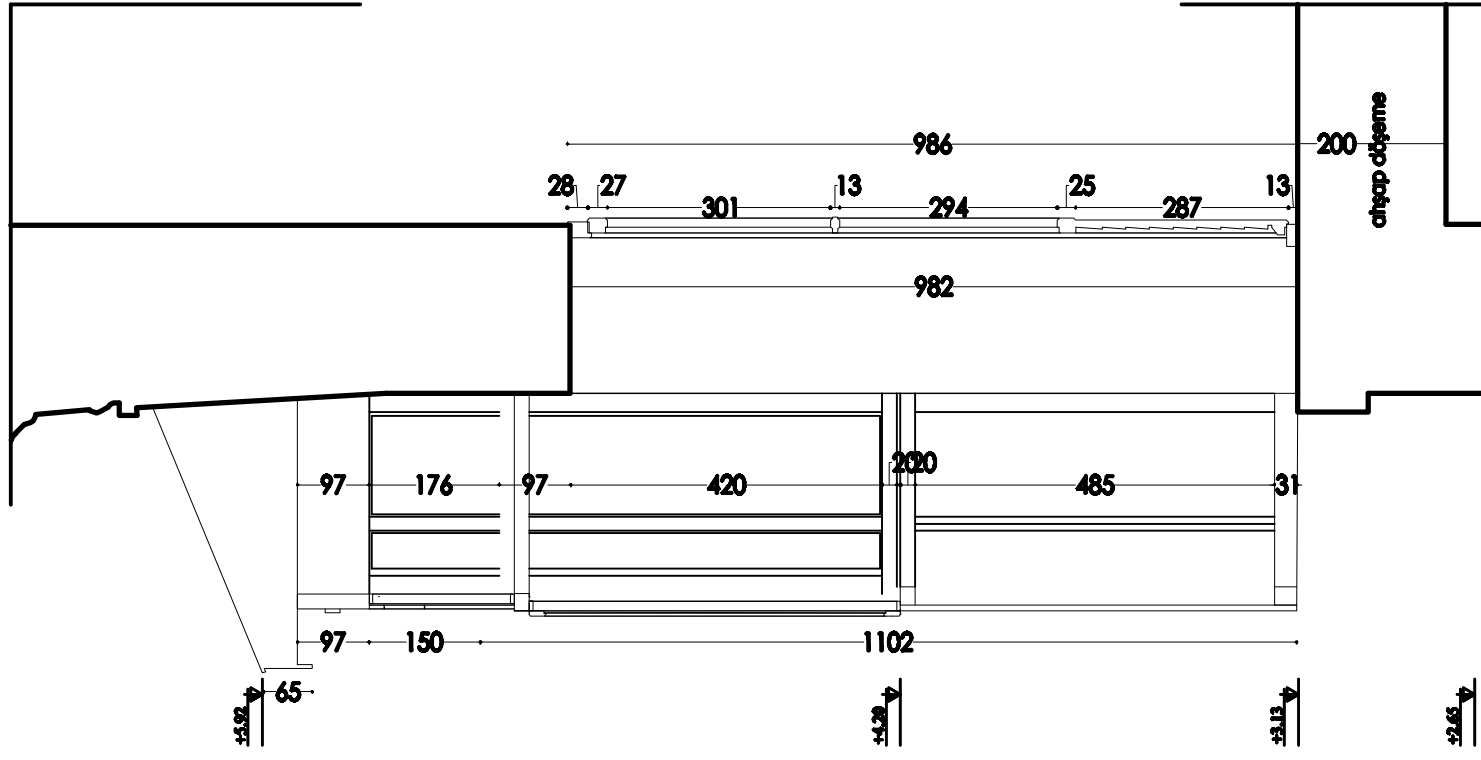

BATI CEPHESİ ÖLÇEK: 1 / 100

Sistem Görünüşü

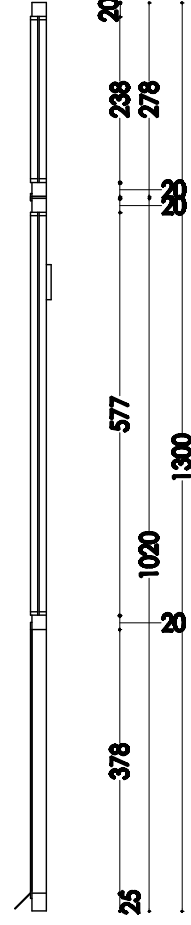
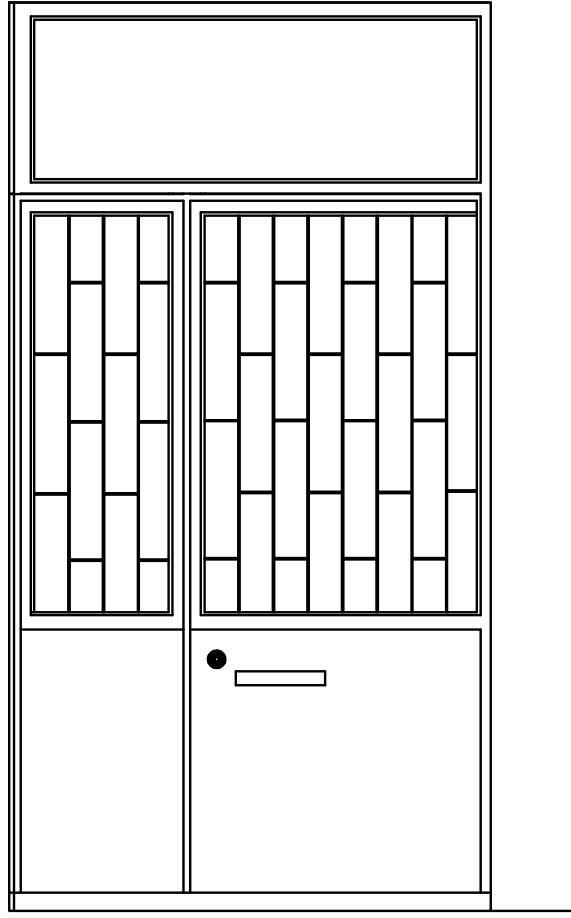

A-A Sistem Kesit 1/20

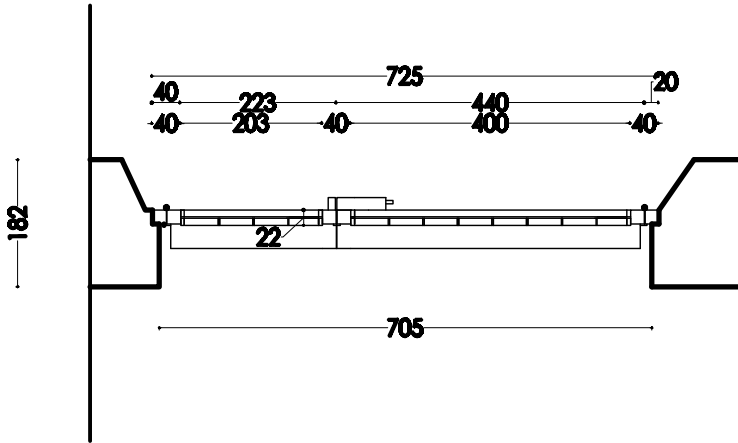
Ezan Balkon System Planı 1/20

SEMAHANE'DEN SİSTEM DETAYI ÖLÇEK: 1 / 20

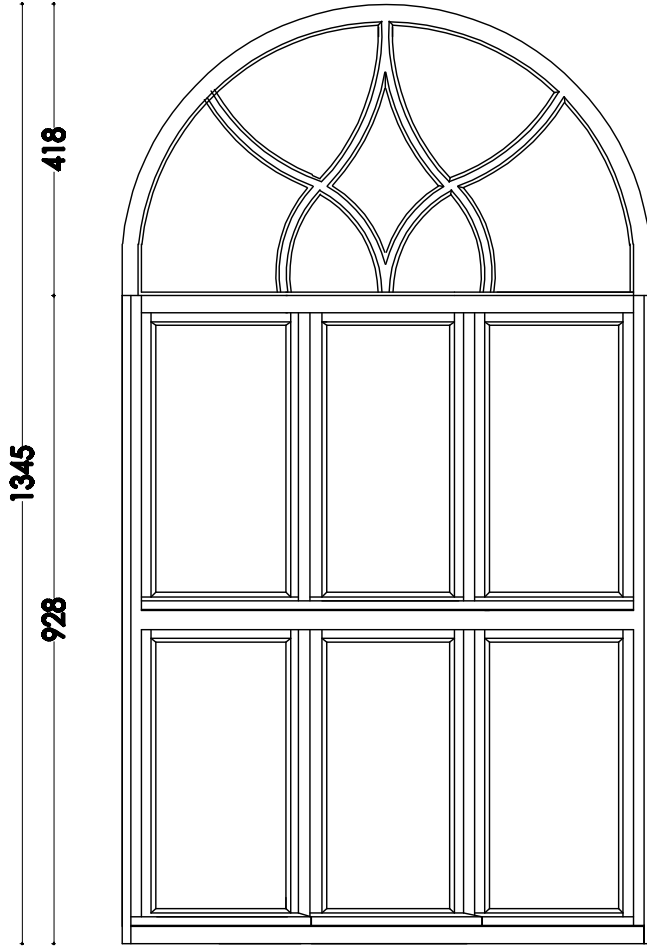
Görünüş 1/20

Kesit 1/20

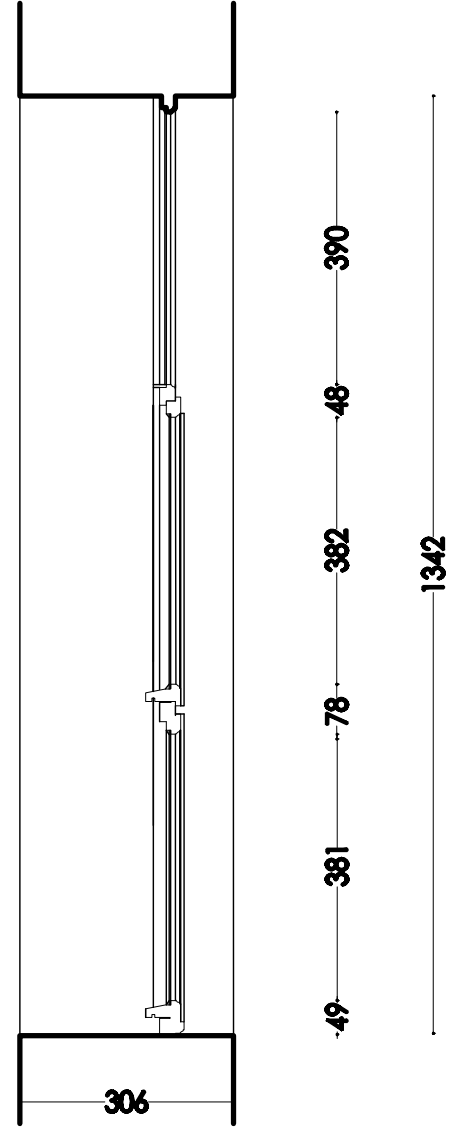

Plan 1/20

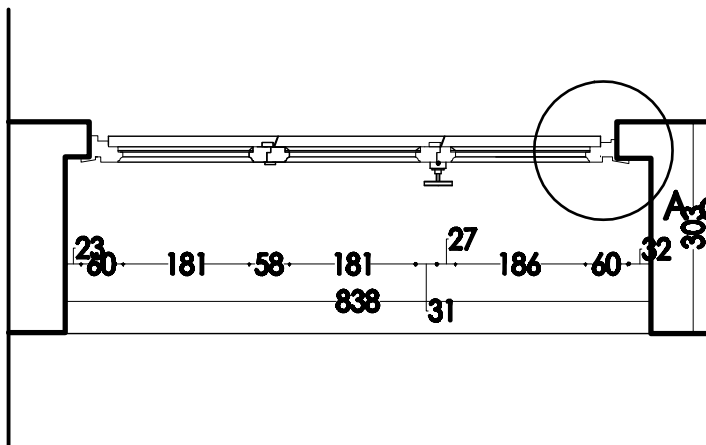
K1 KAPI DETAYI ÖLÇEK: 1 / 20

Görünüş 1/20

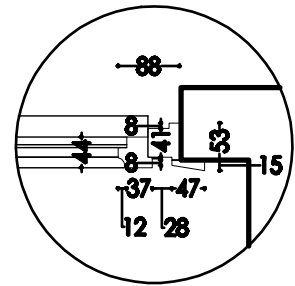

Kesit 1/20

Plan 1/20

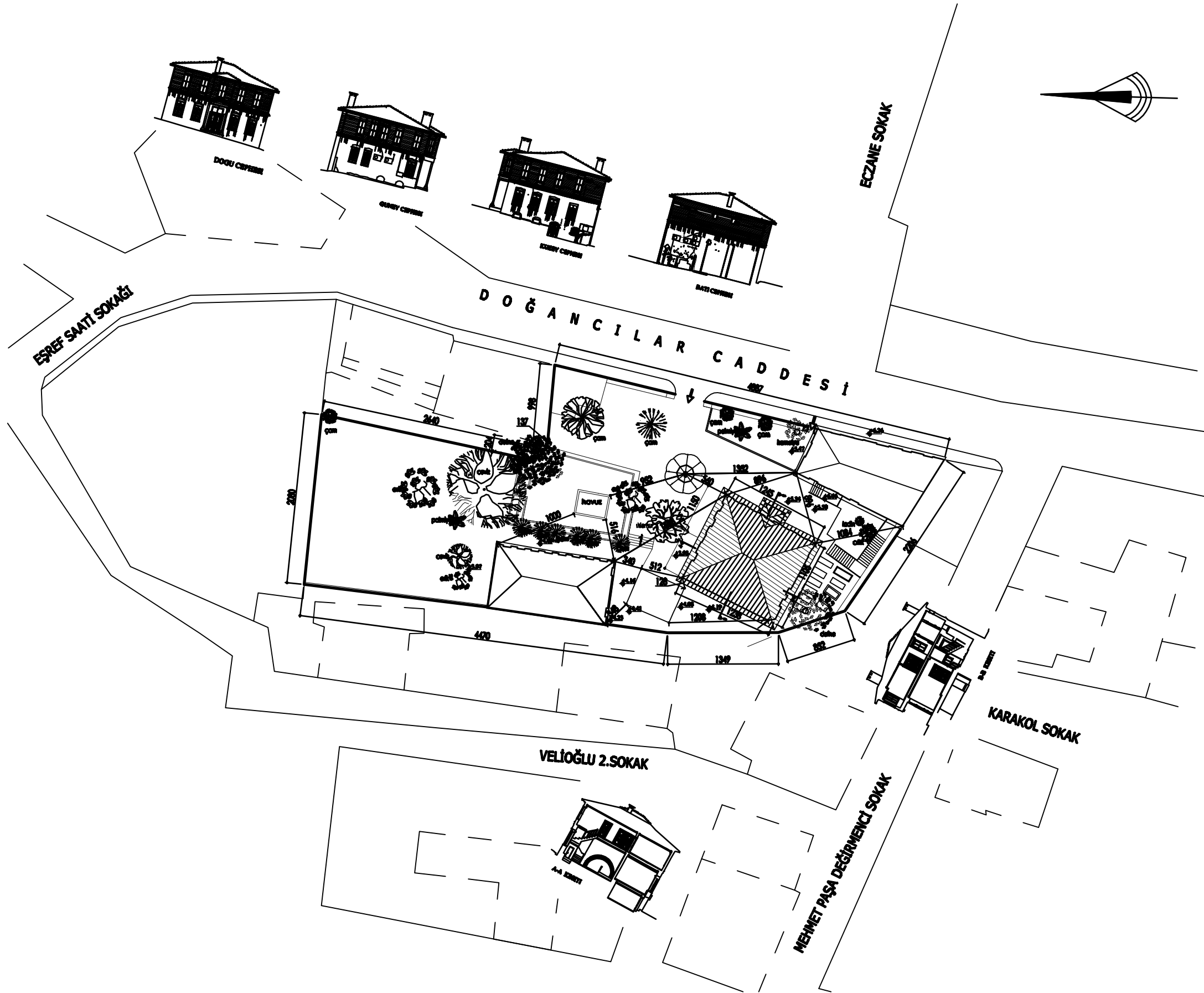
A detayı

A detayı
ölçek:1/5

P2 PENCERE DETAYI ÖLÇEK: 1 / 20

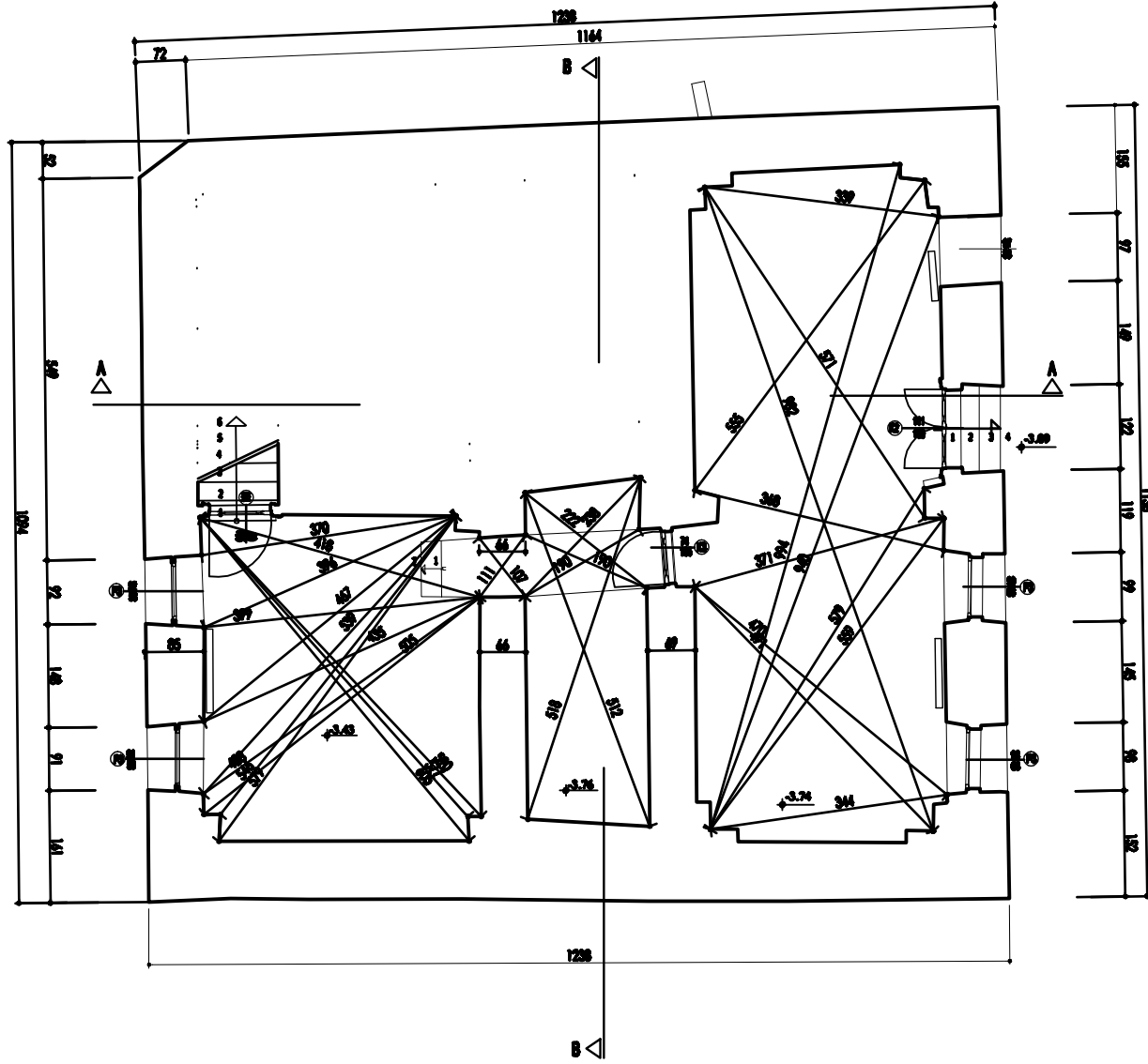
SELAMLİK

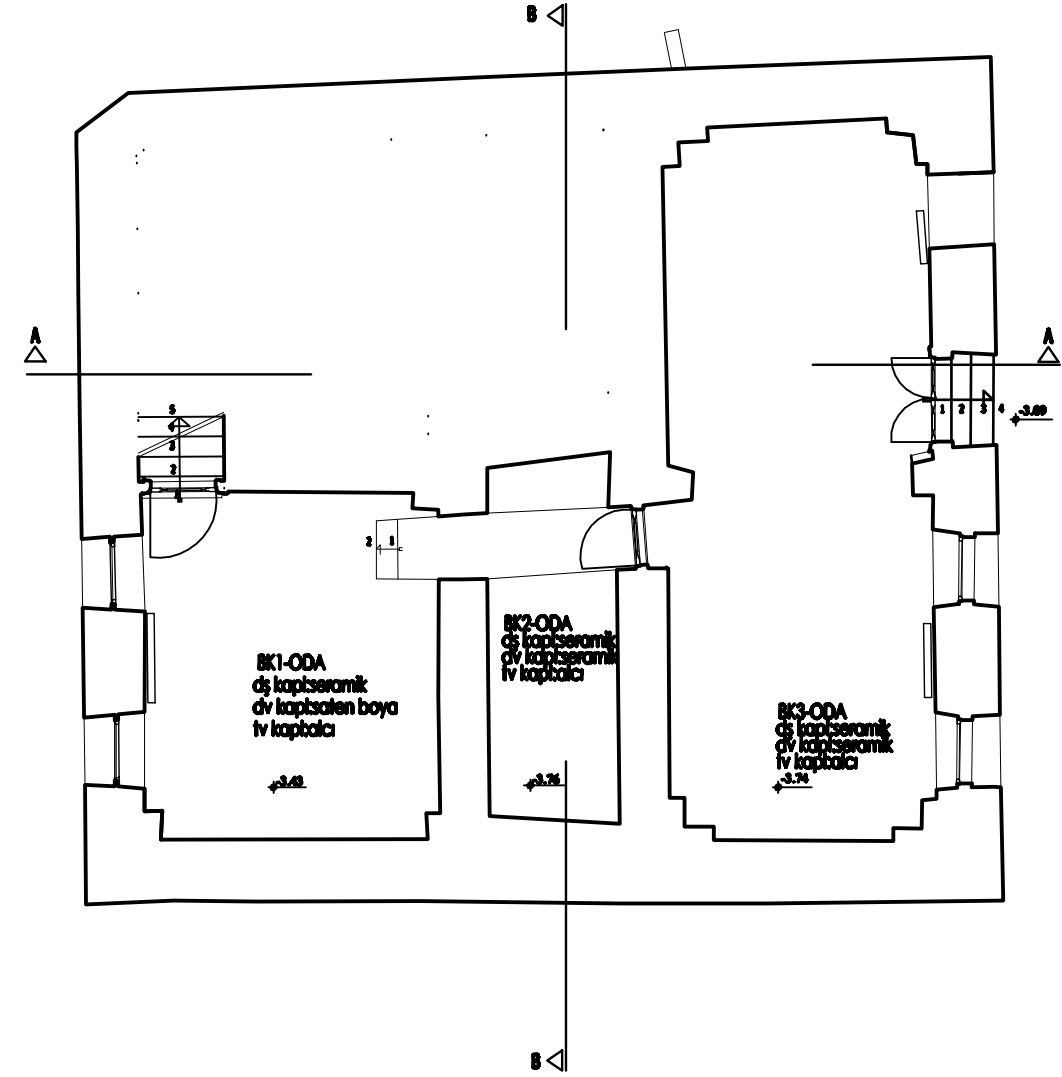
VAZİYET PLANI 1/500

SELAMLIK

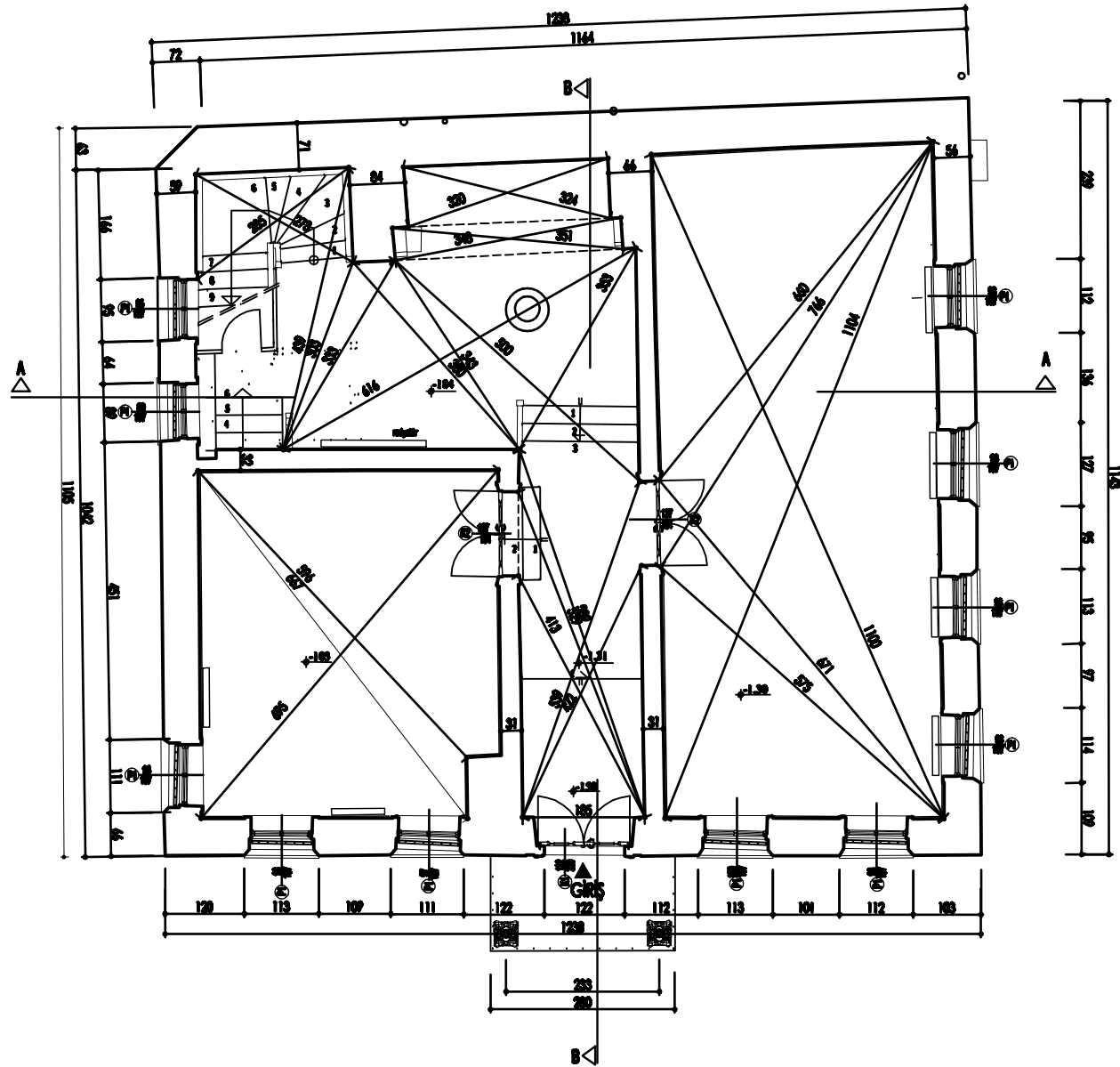
EK 17

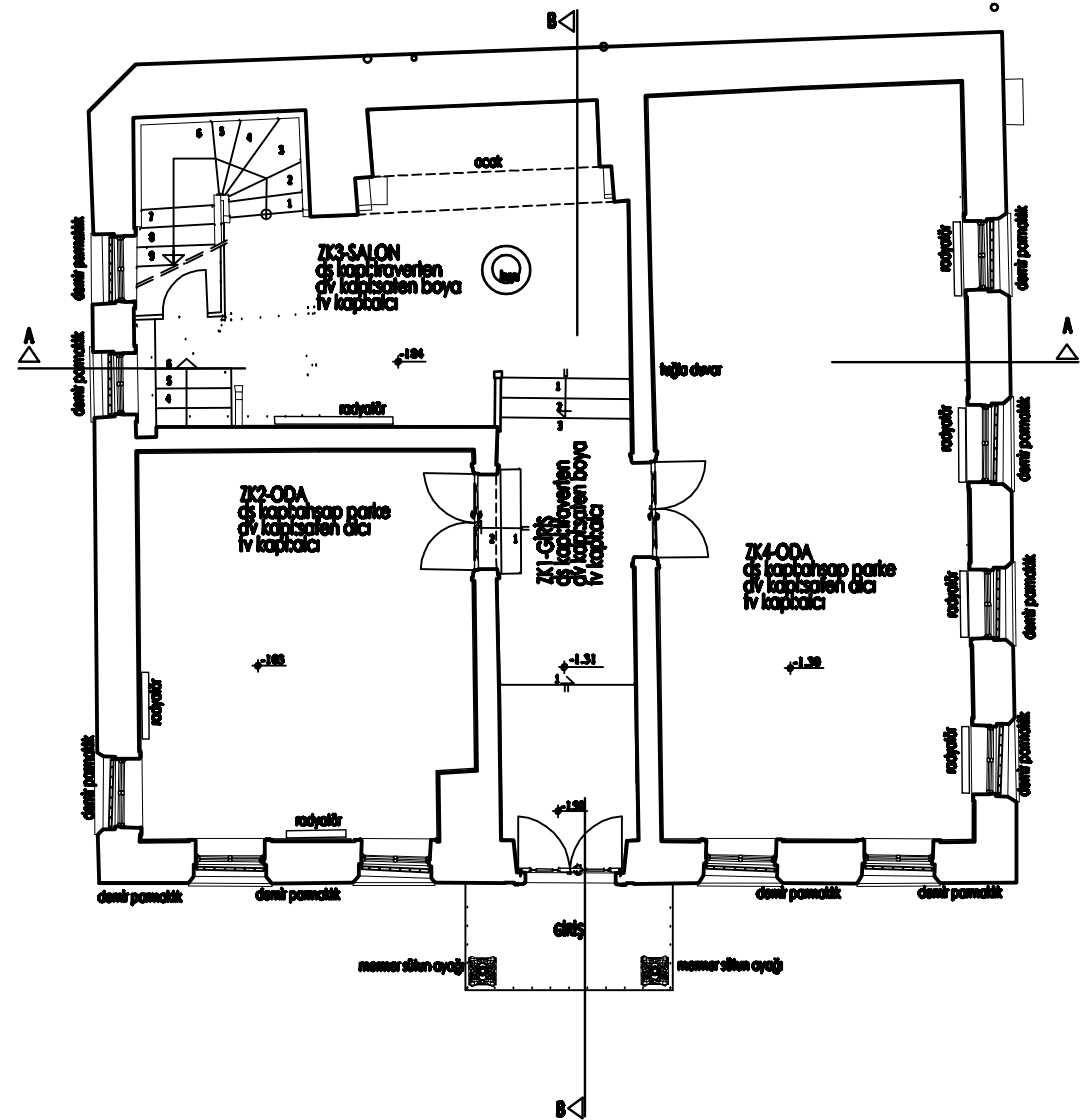
BODRUM KAT PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

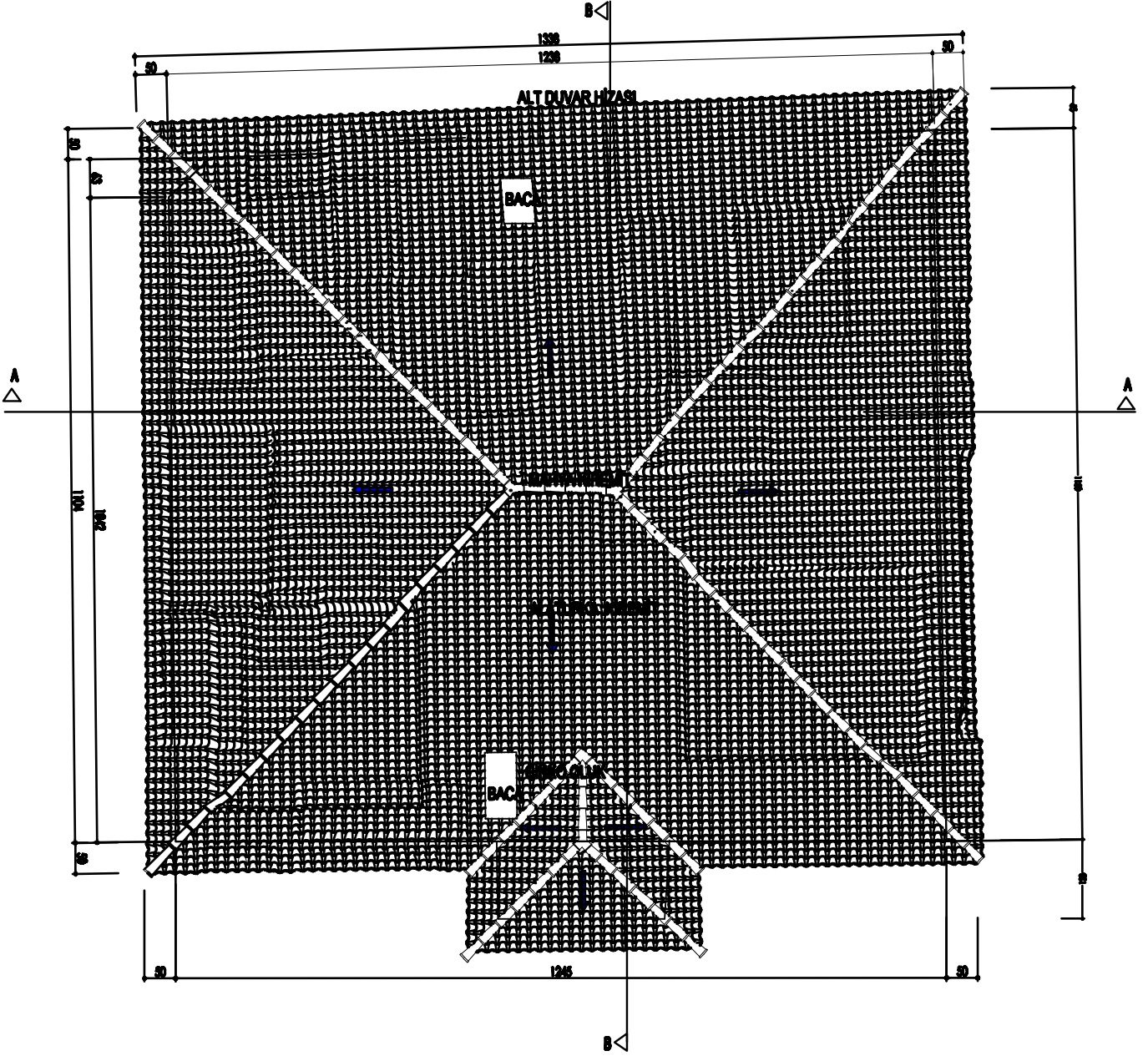
BODRUM KAT (ölçüsüz) PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

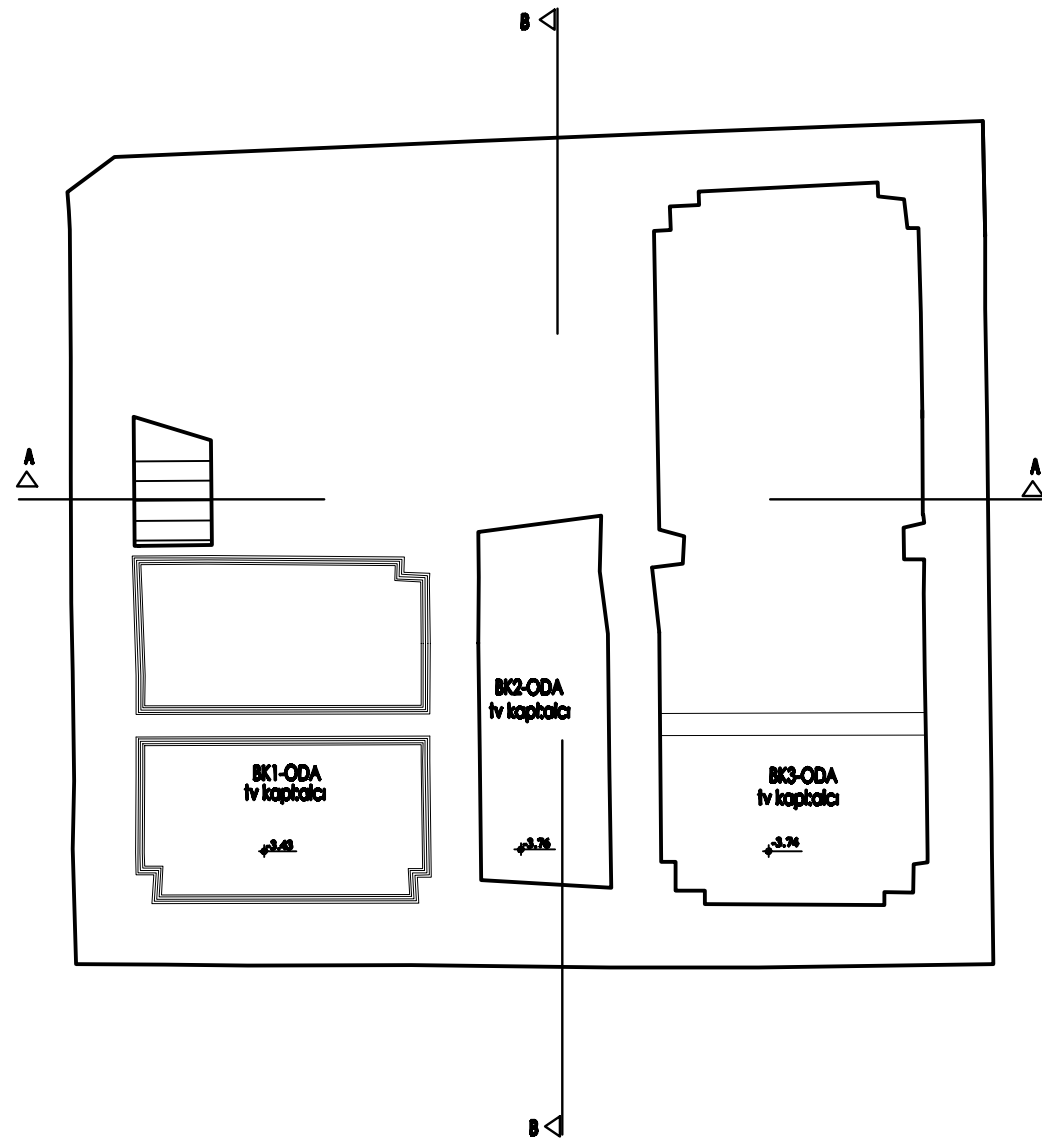
GİRİŞ KAT PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

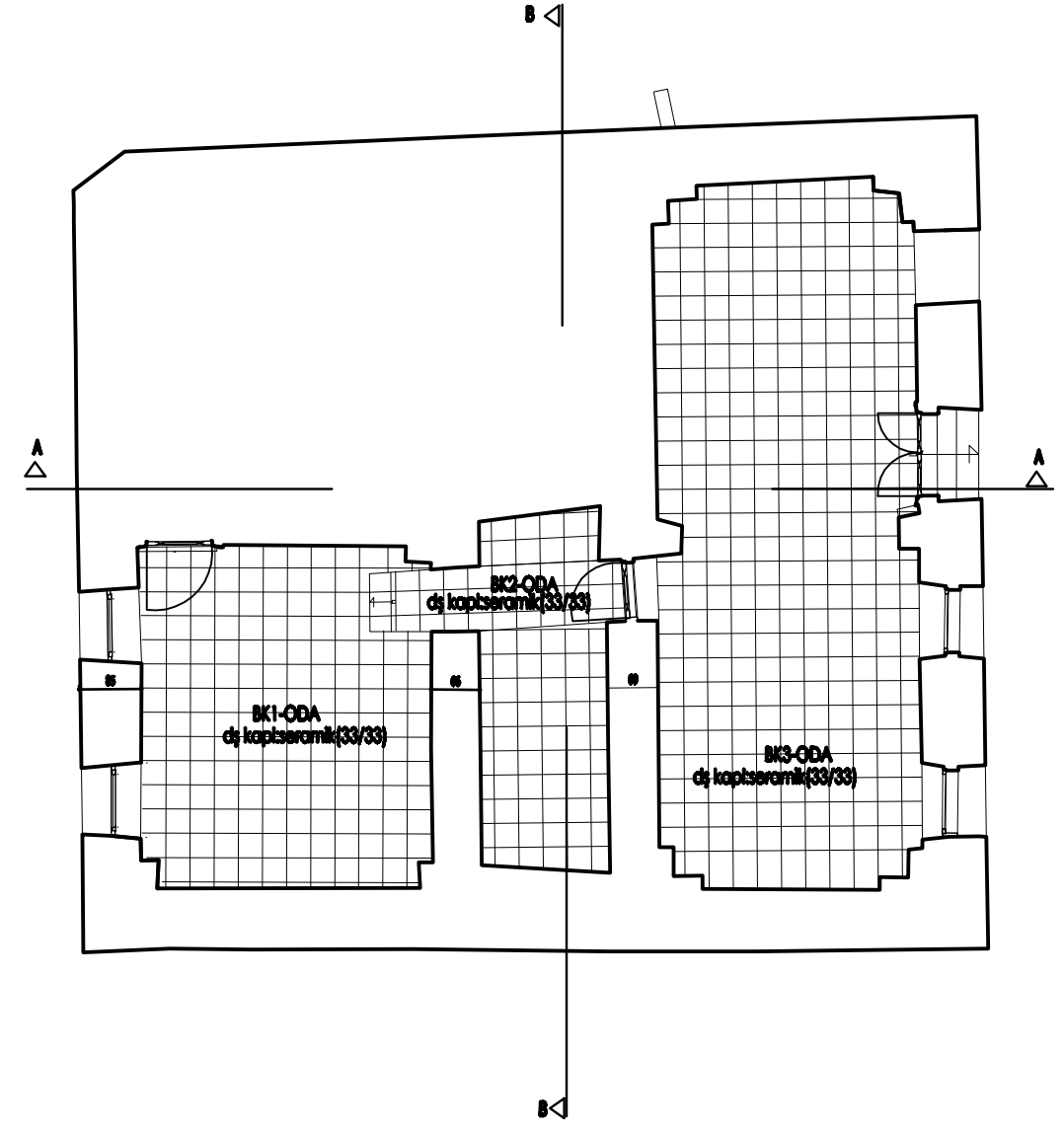
GİRİŞ KAT (ölçüsüz) PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

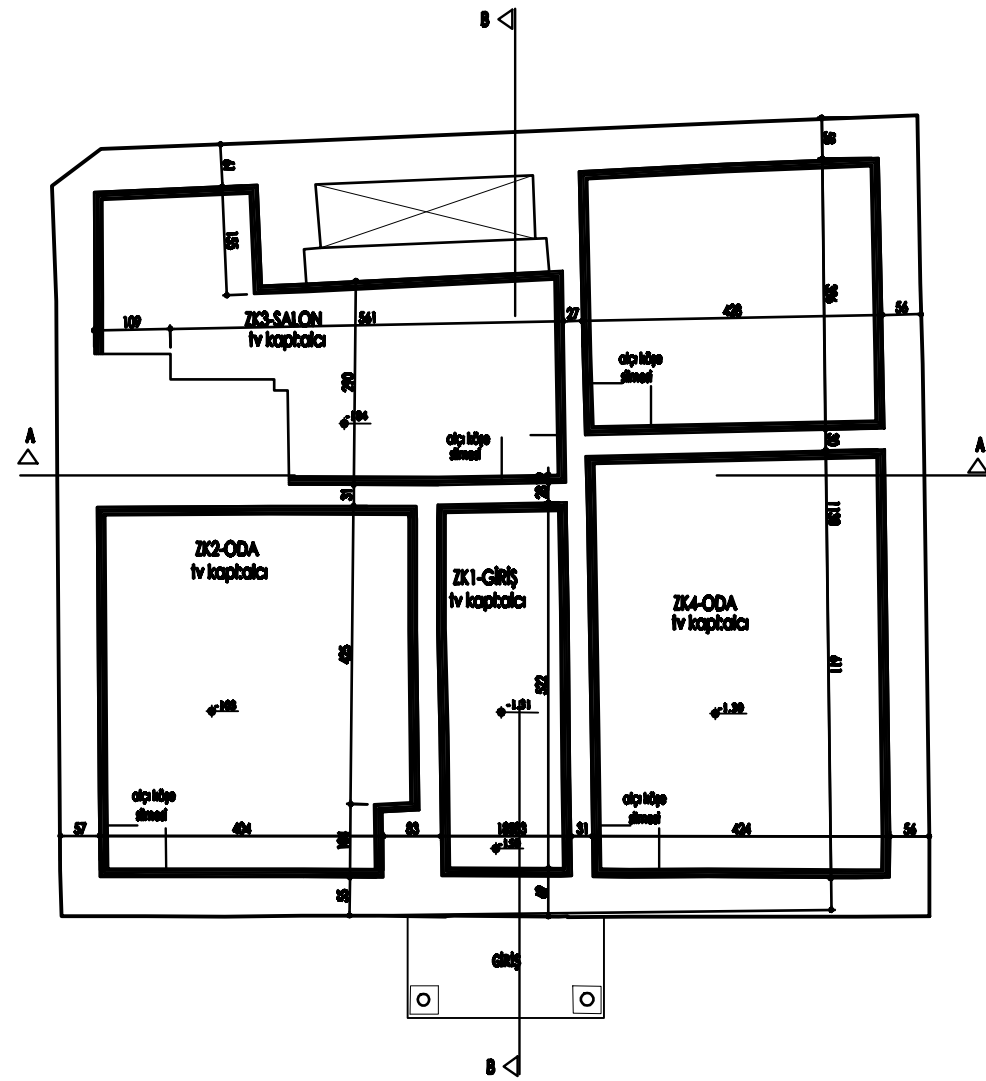
ÇATI PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

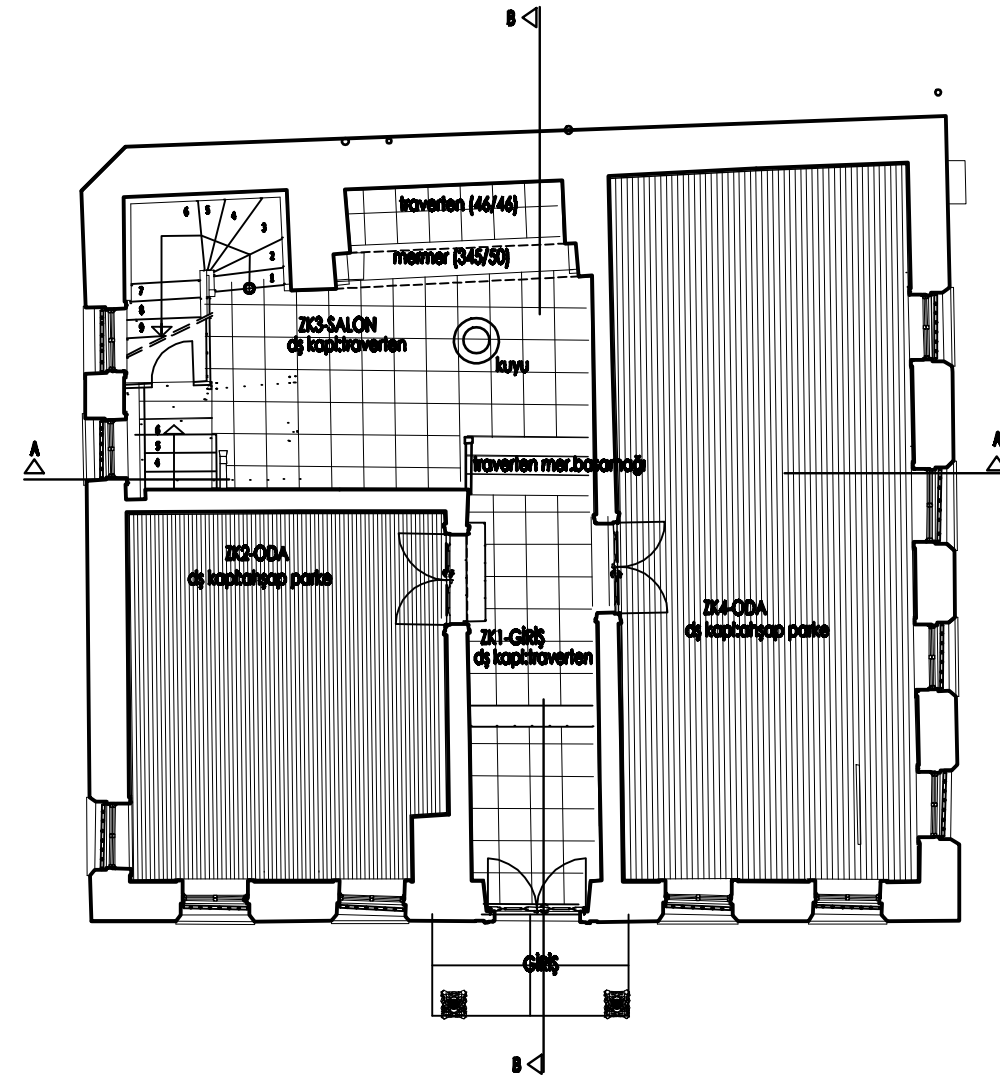
BODRUM KAT TAVAN PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

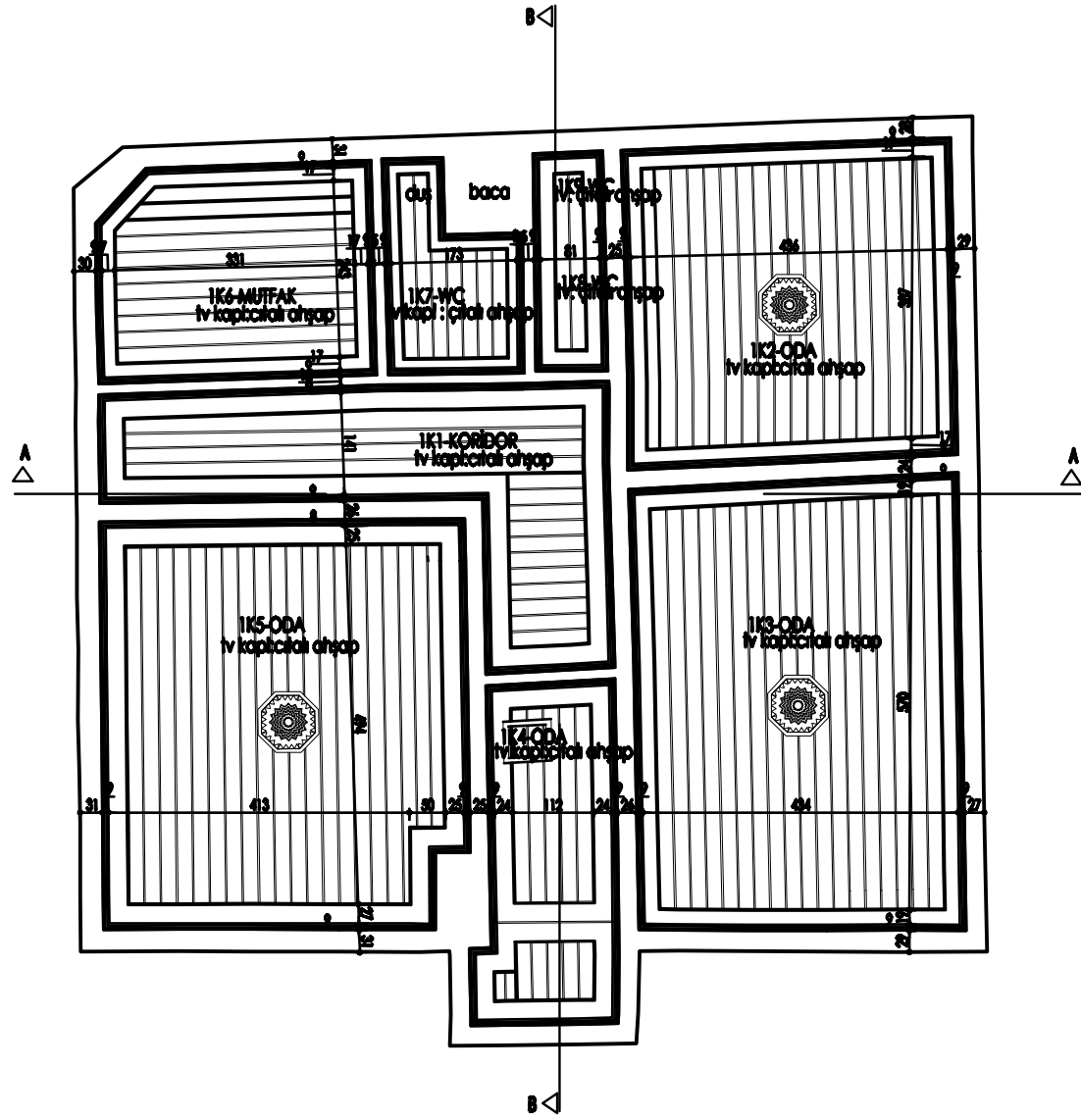
BODRUM KAT DÖŞEME PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

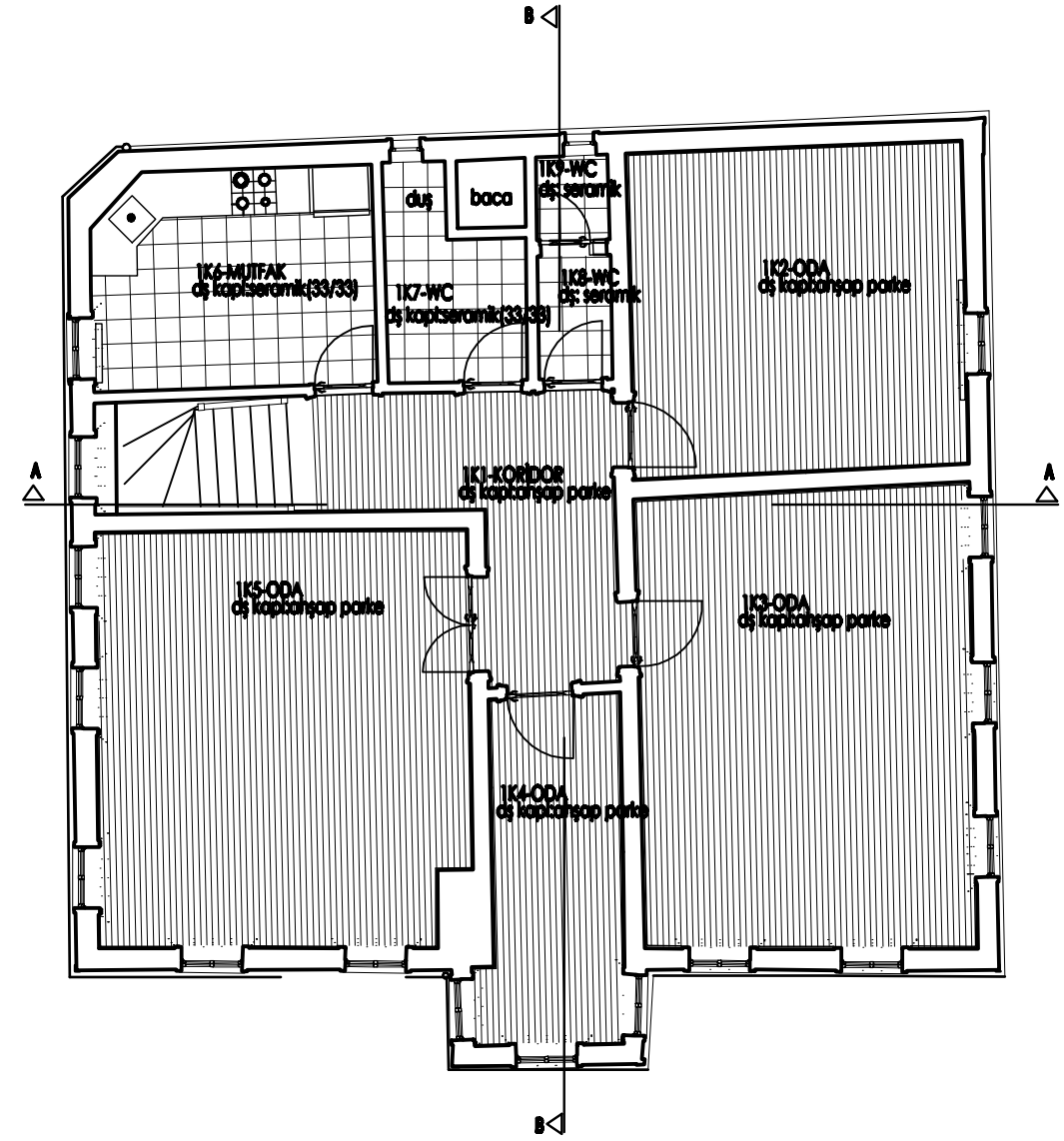
GİRİŞ KAT TAVAN PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

GİRİŞ KAT DÖŞEME PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

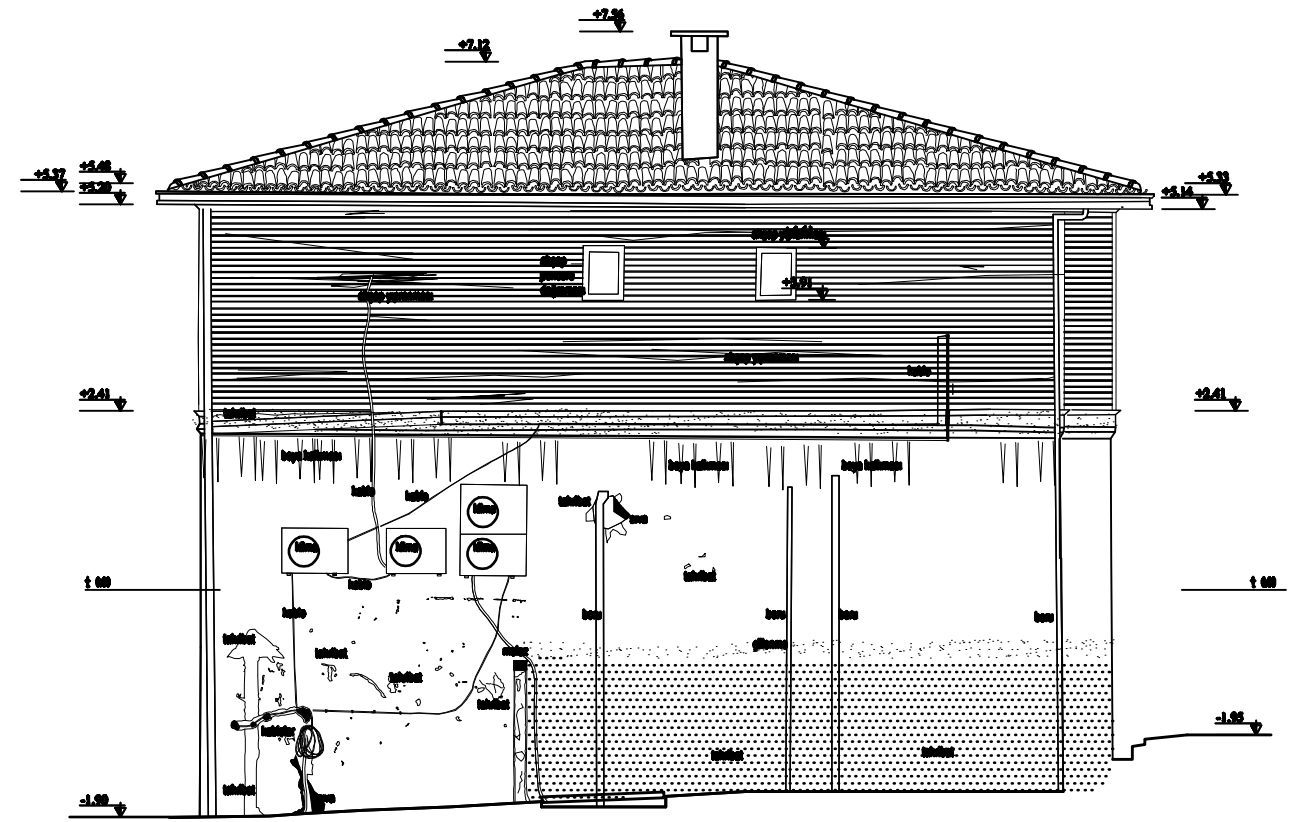
1.KAT TAVAN PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

1. KAT DÖŞEME PLANI ÖLÇEK: 1 / 100

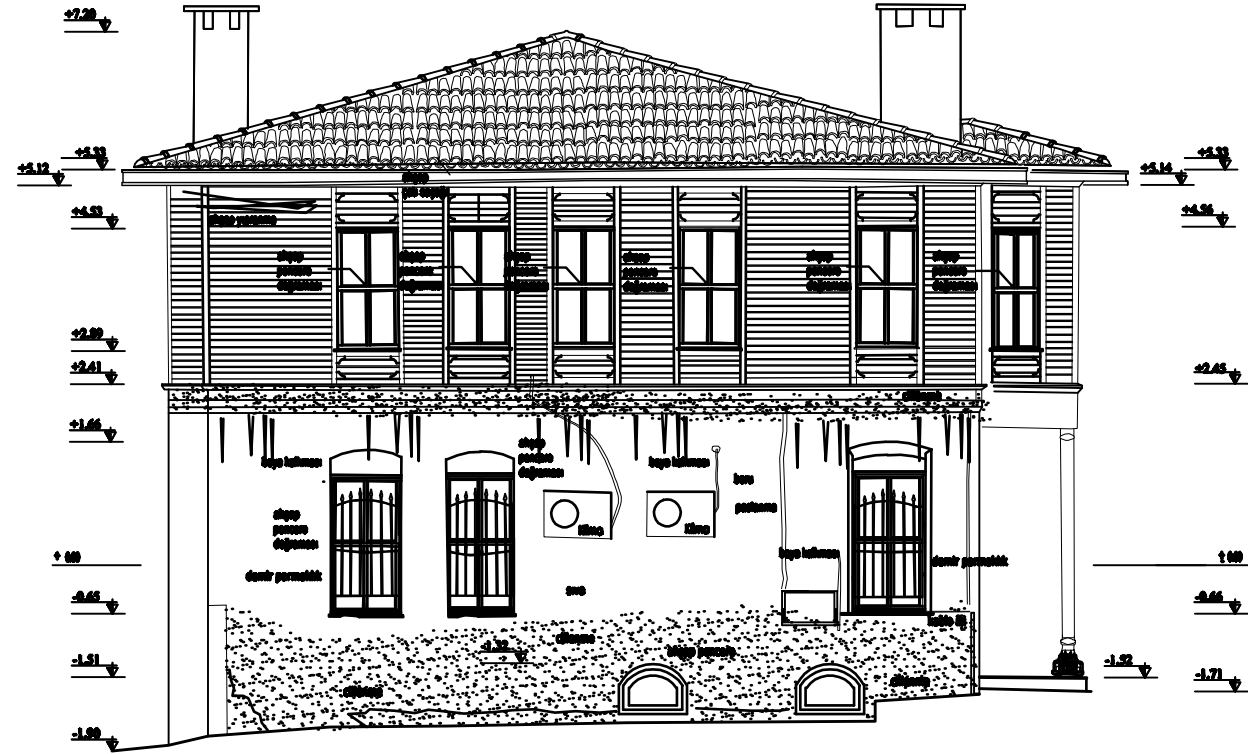
KUZAY CEPHESİ ÖLÇEK: 1 / 100

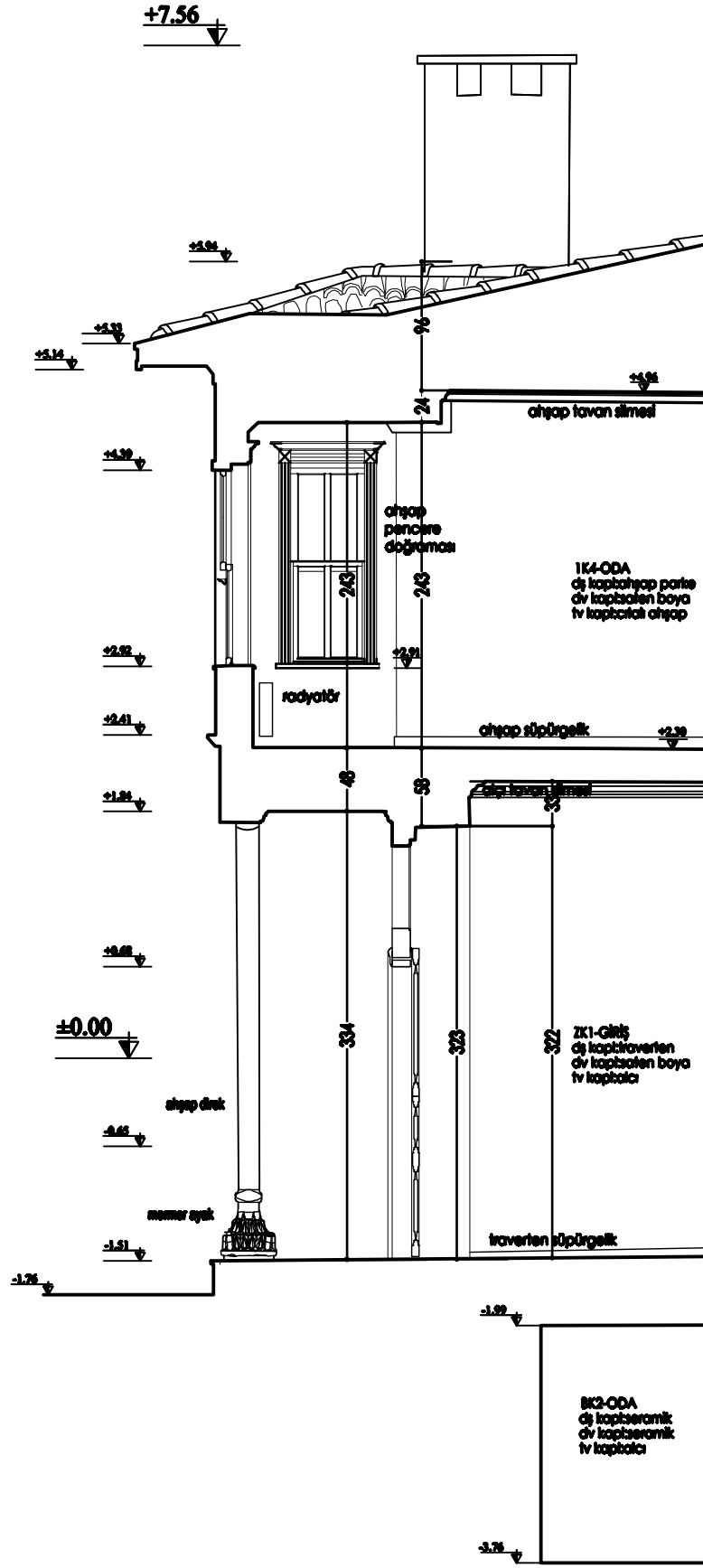
BATI CEPHESİ ÖLÇEK: 1 / 100

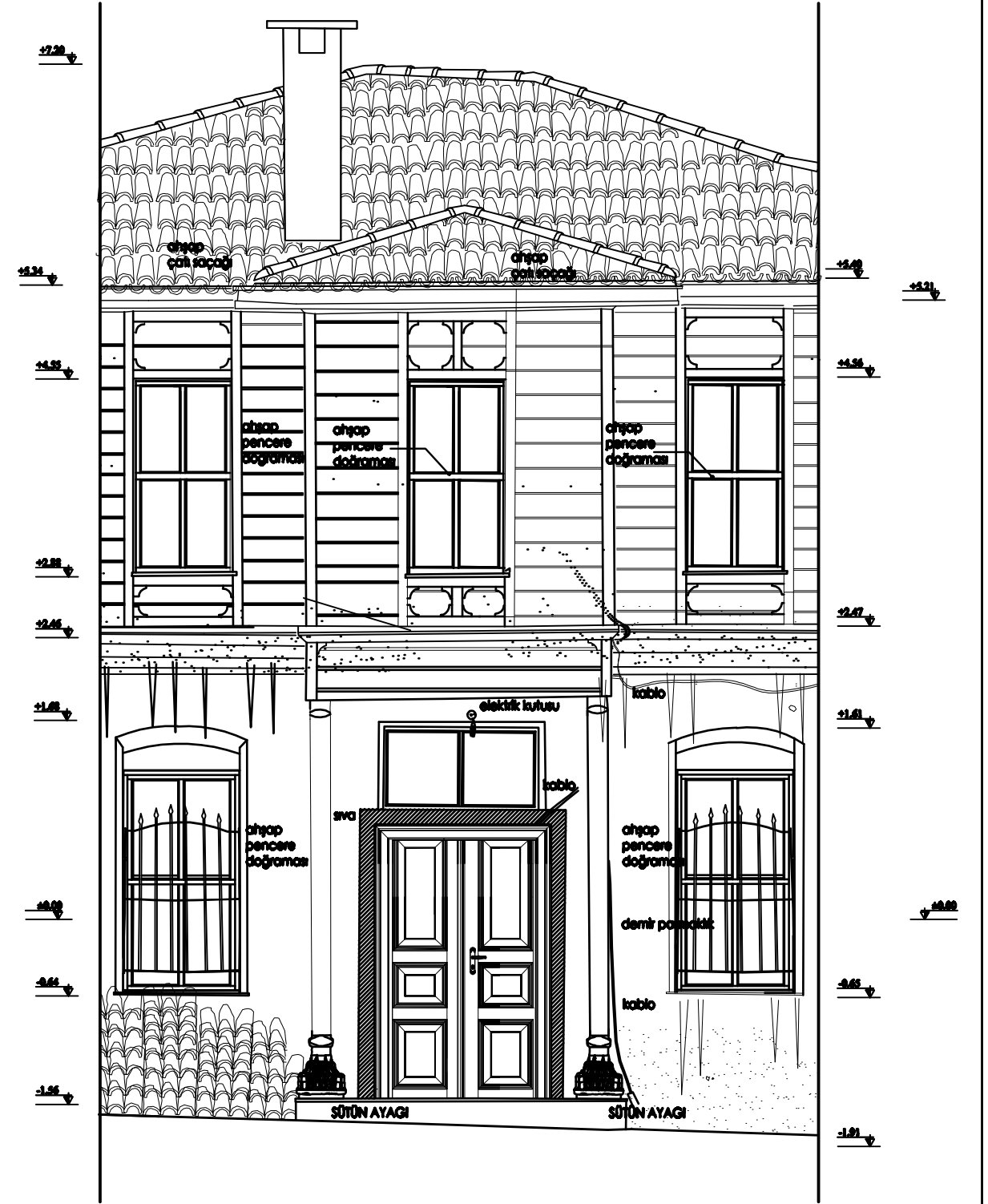
DOĞU CEPHESİ ÖLÇEK: 1 / 100

GÜNEY CEPHESİ ÖLÇEK: 1 / 100

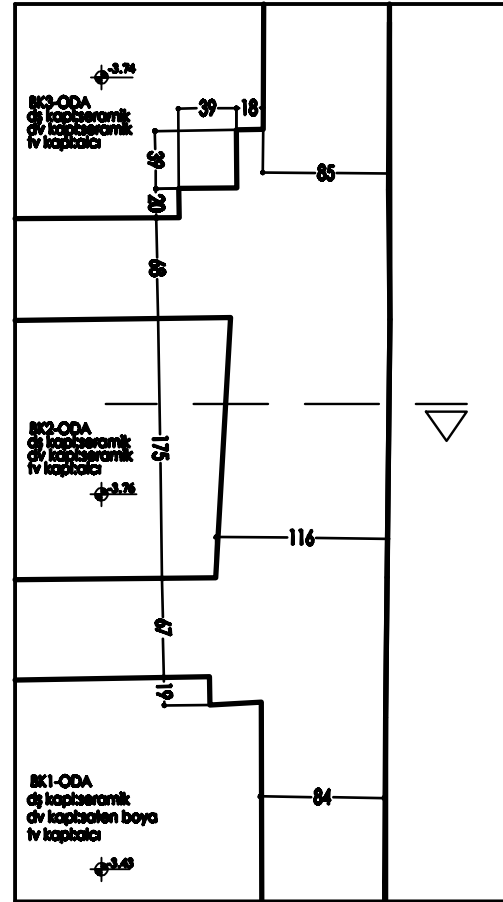

KESİT ÖLÇEK: 1 / 50

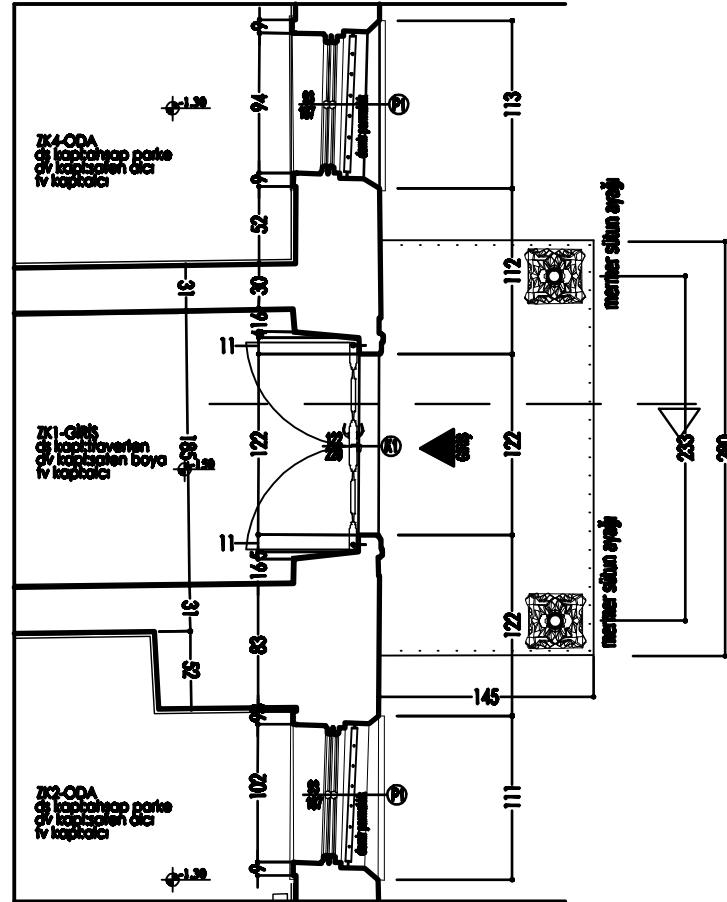

Ön Görünüş

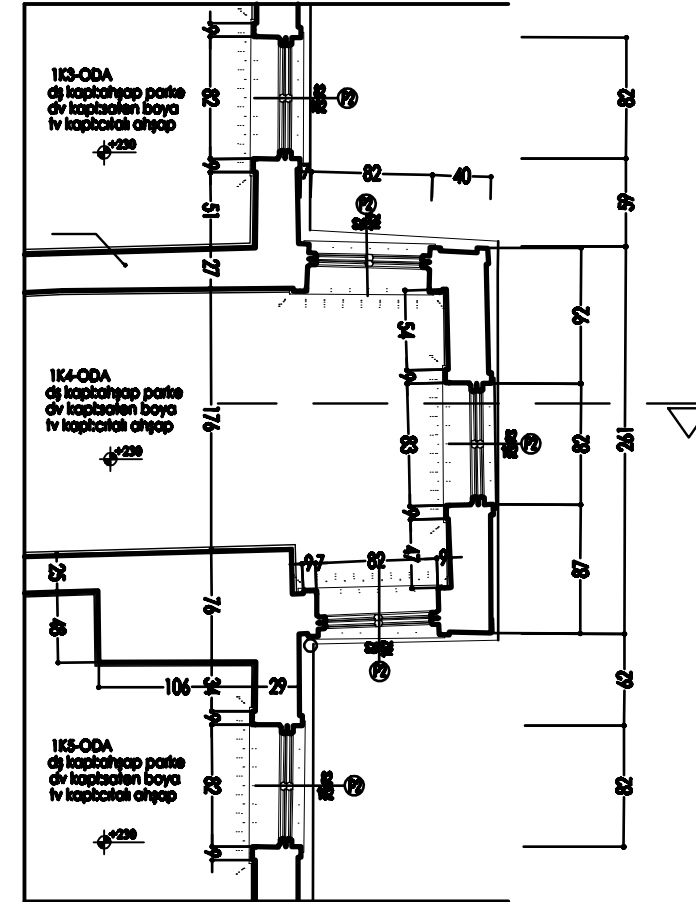
GİRİŞ KAPISINDAN SİSTEM DETAYI ÖLÇEK: 1 / 50

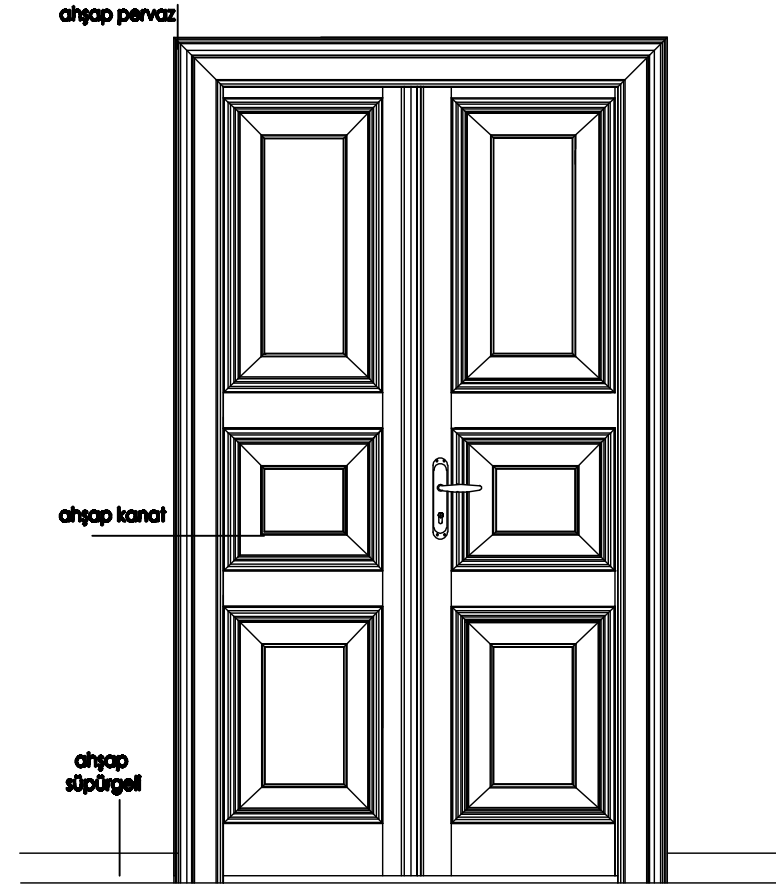
GİRİŞ KAPISINDAN SİSTEM DETAYI
Bodrum Kat Planı

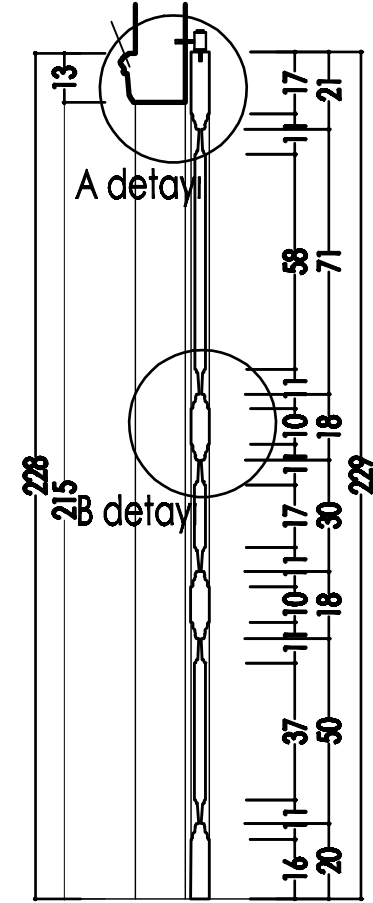
GİRİŞ KAPISINDAN SİSTEM DETAYI
Zemin Kat Planı

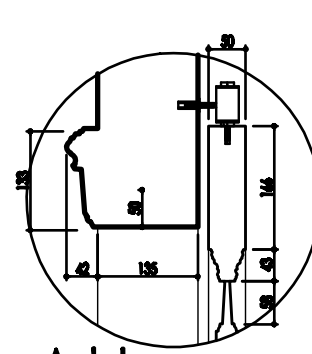
GİRİŞ KAPISINDAN SİSTEM DETAYI
1.Kat Planı

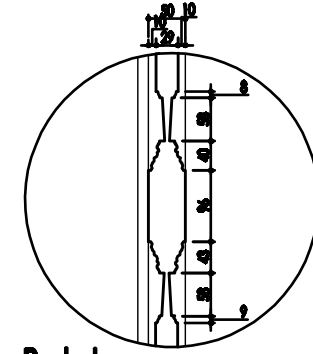
Görünüş

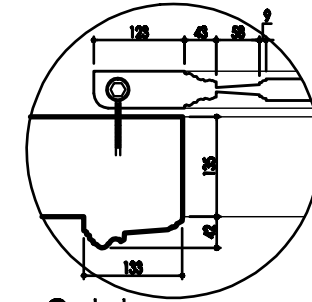
Kesit

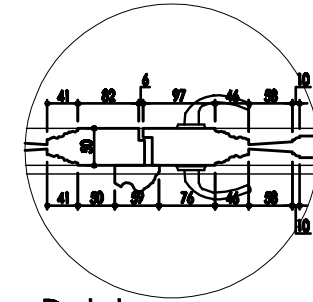
A detayı

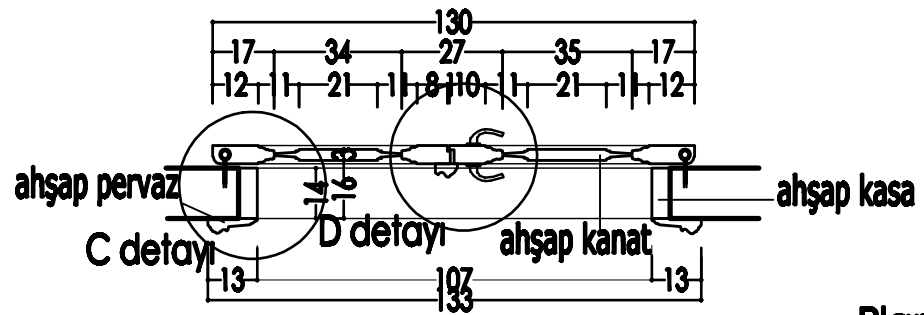
B detayı

C detayı

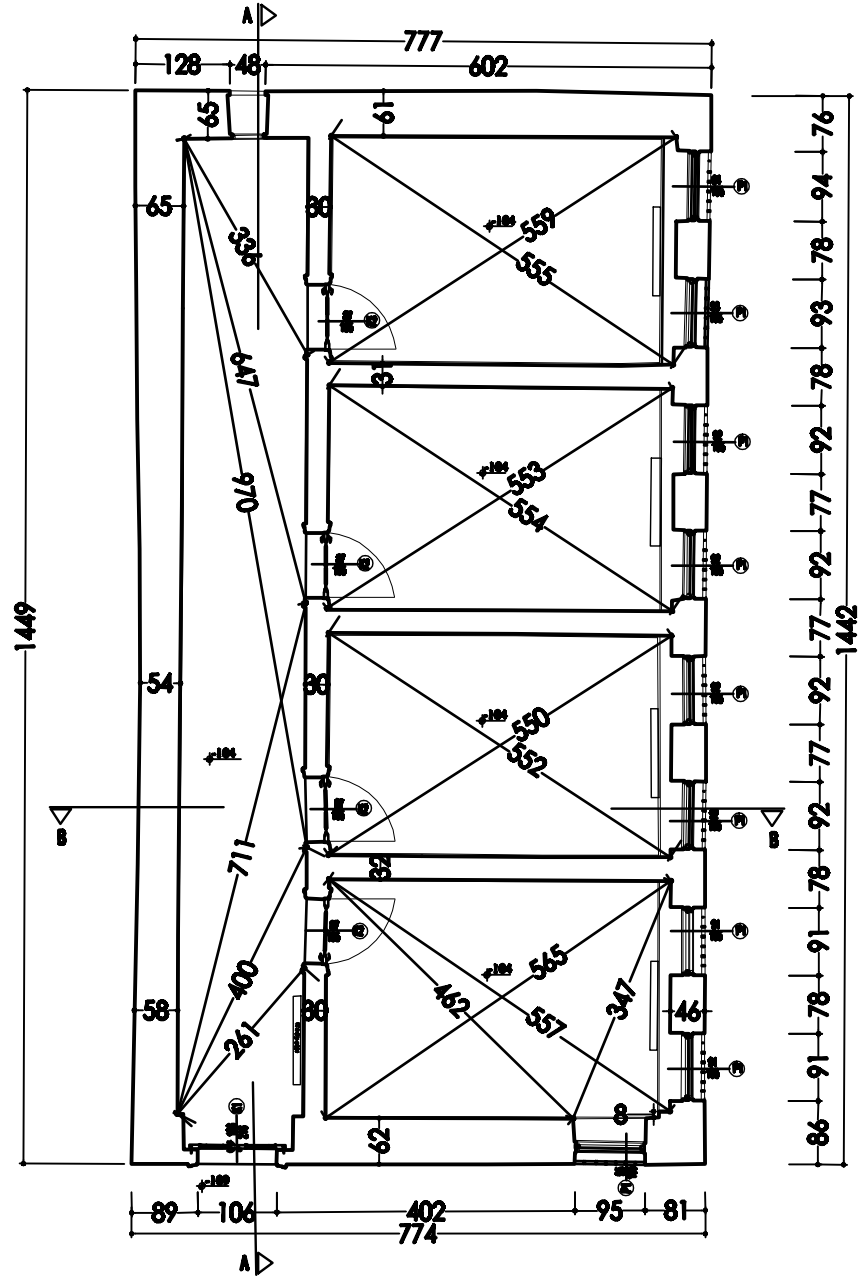
D detayı

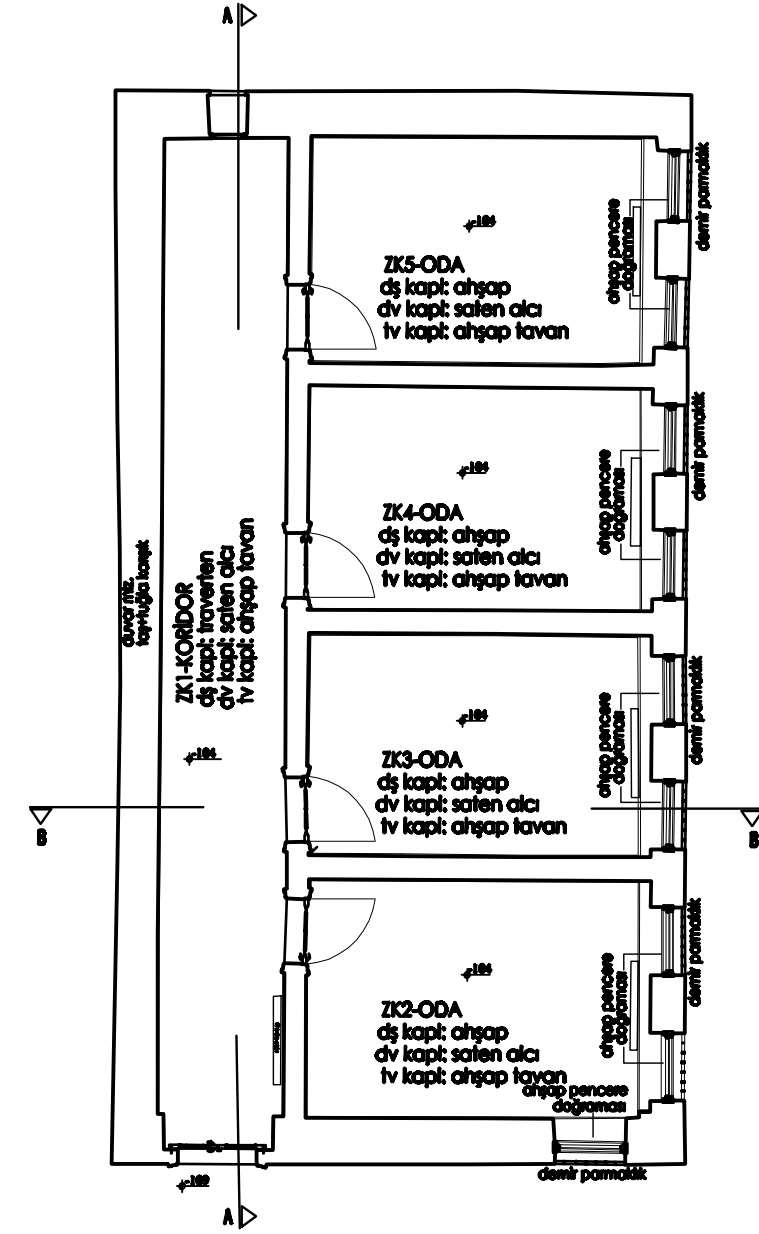
Plan

K1 KAPI DETAYI ÖLÇEK: 1 / 20

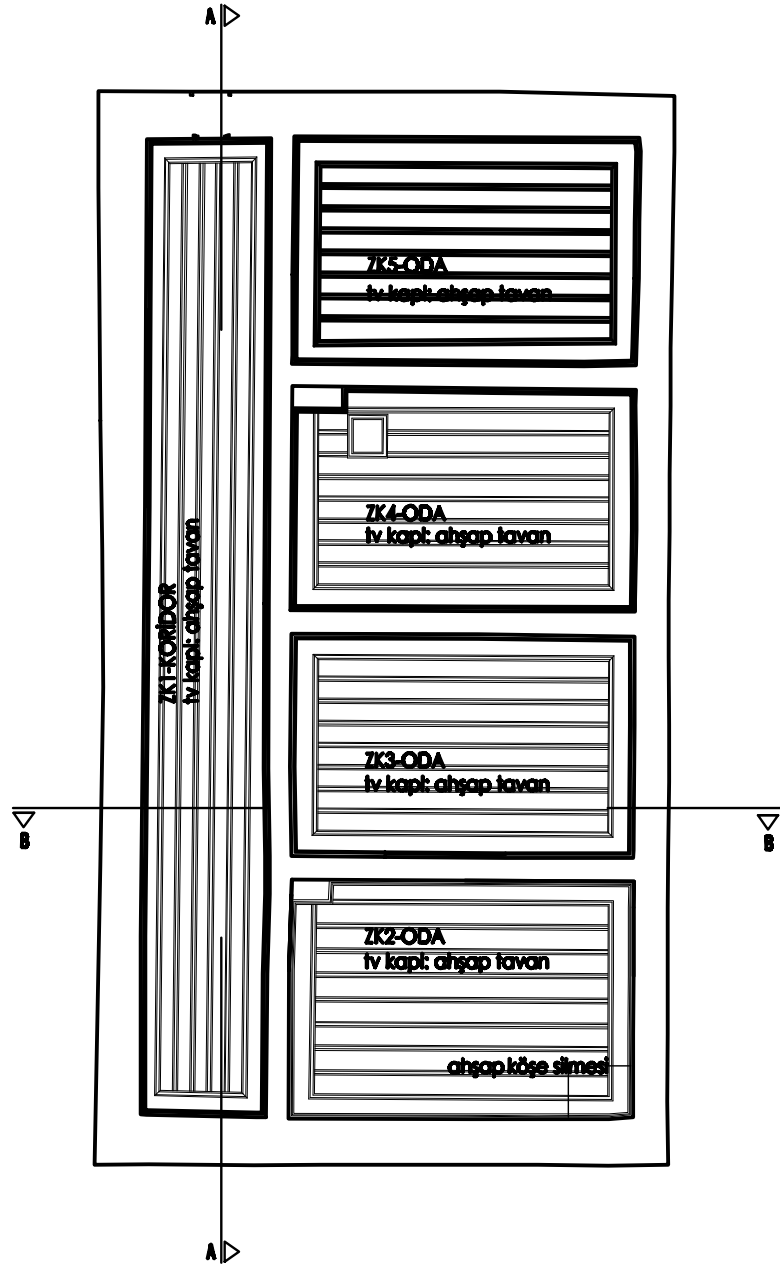
DEDEGAN

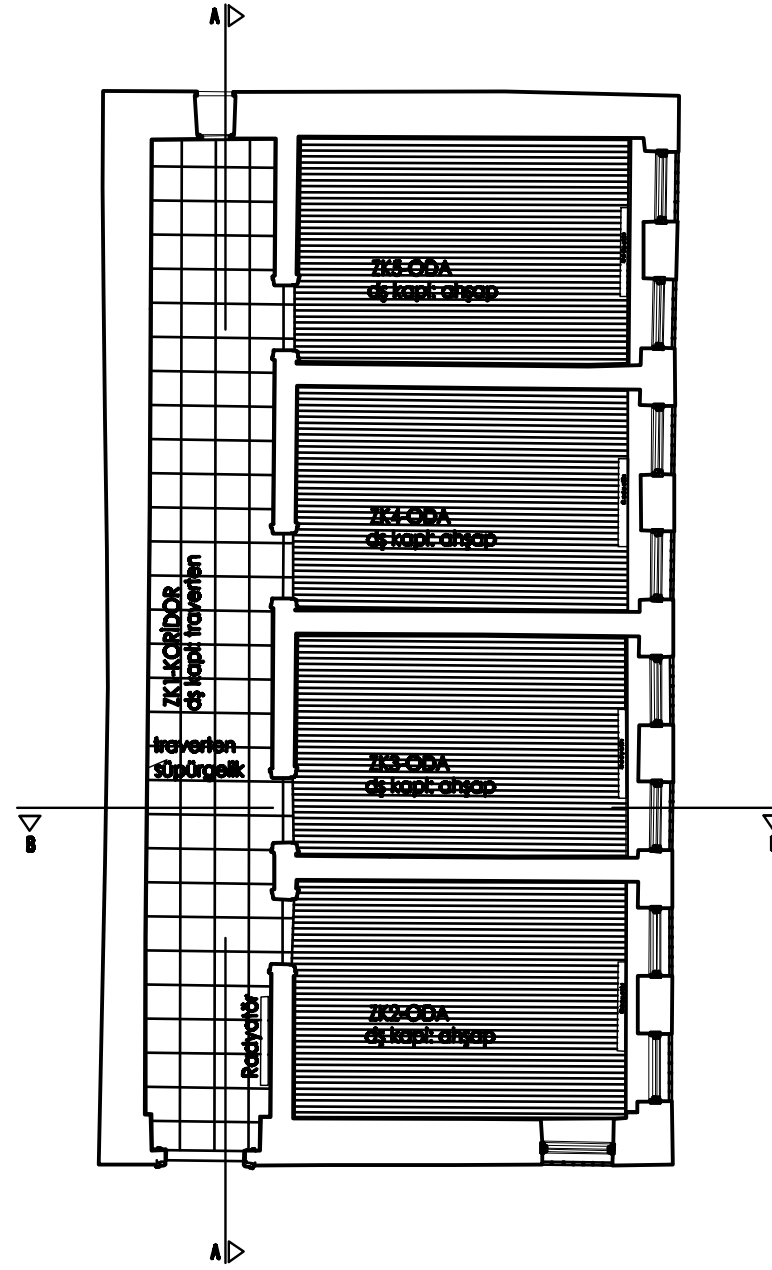
PLAN ÖLÇEK:1/100

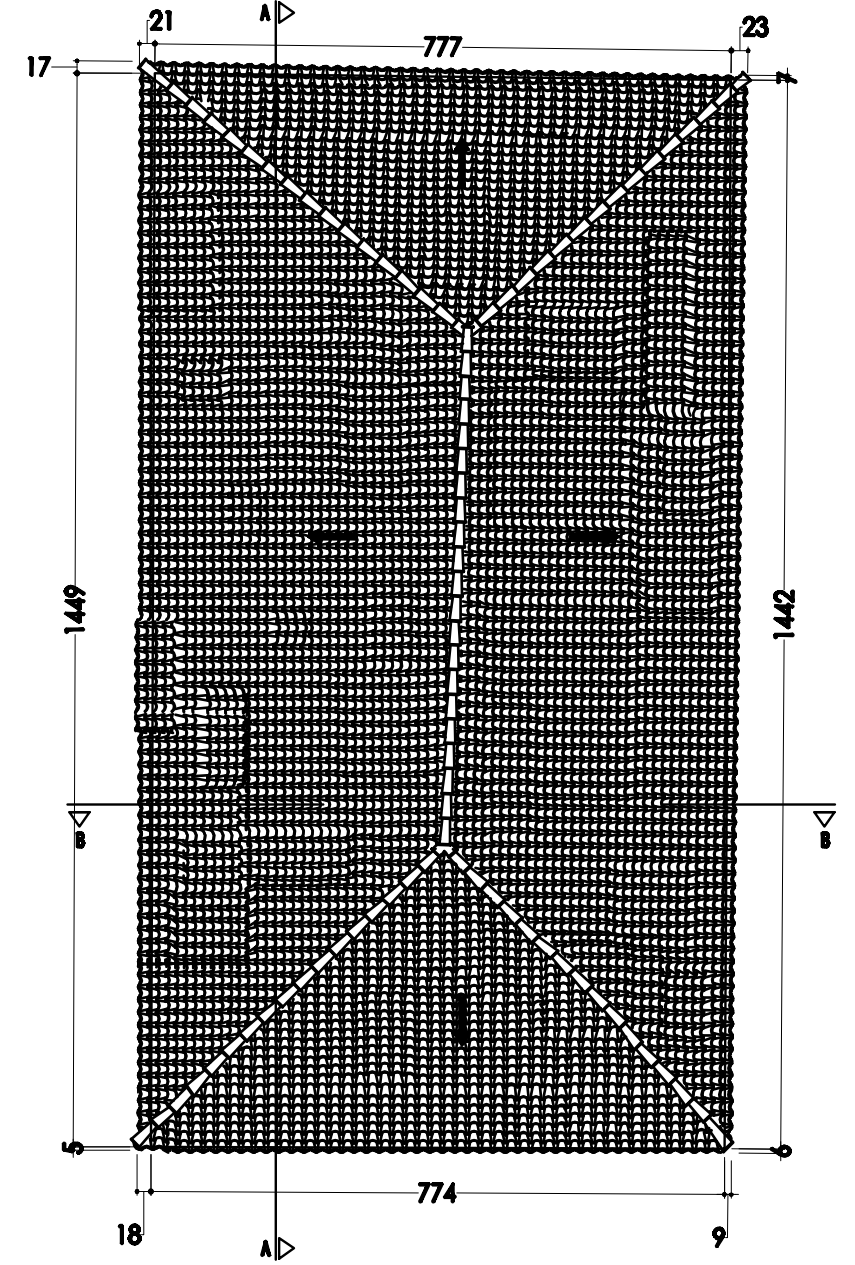
PLAN(ÖLÇÜSÜZ) ÖLÇEK:1/100

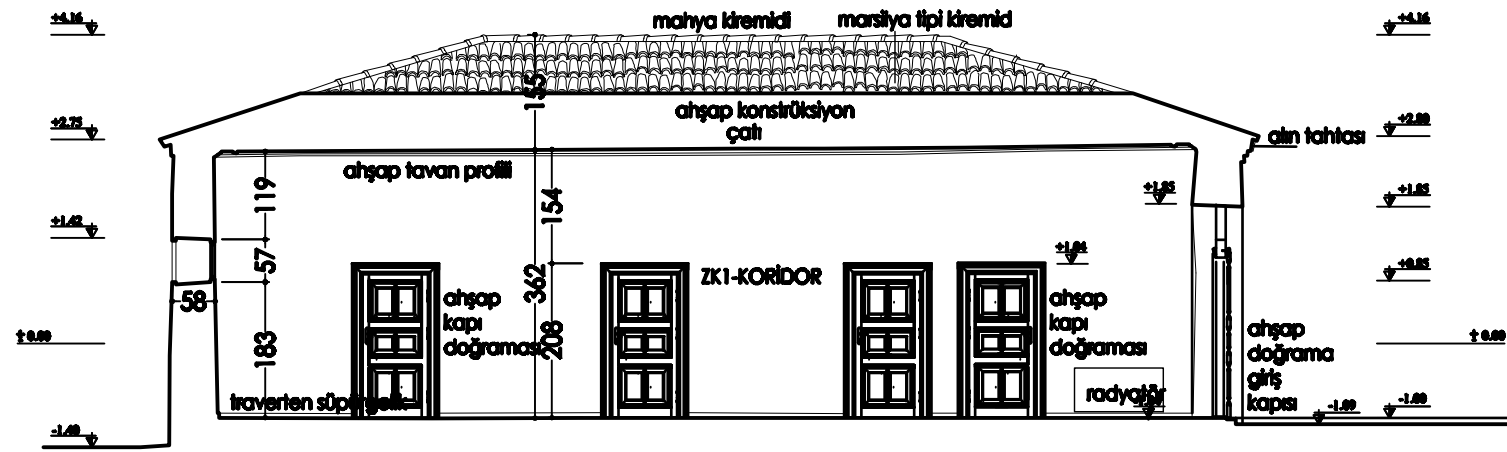
TAVAN PLANI
ÖLÇEK:1/100

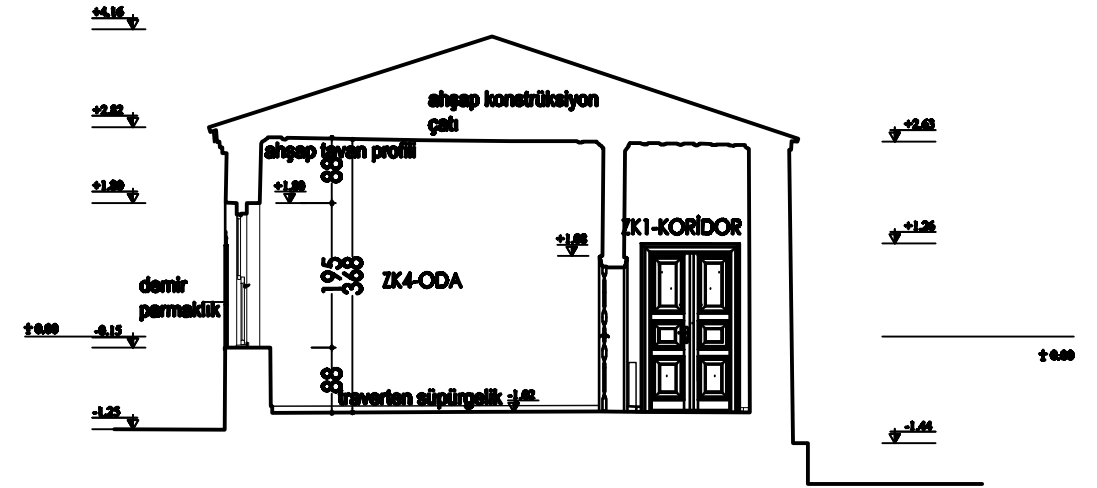
DÖŞEME PLANI
ÖLÇEK:1/100

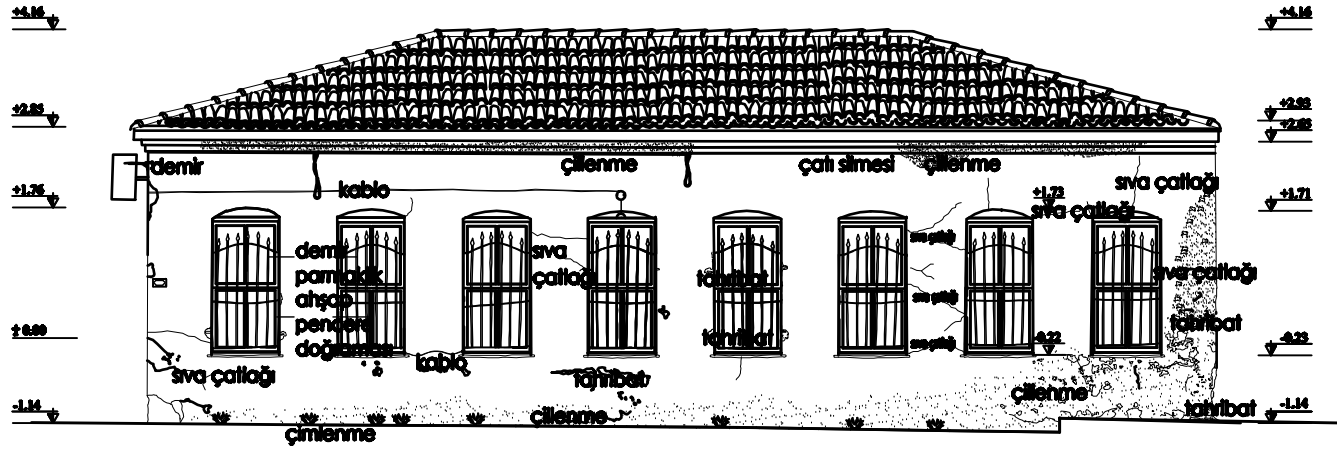
ÇATI PLANI
ÖLÇEK:1/100

A-A KESİTİ
ÖLÇEK:1/100

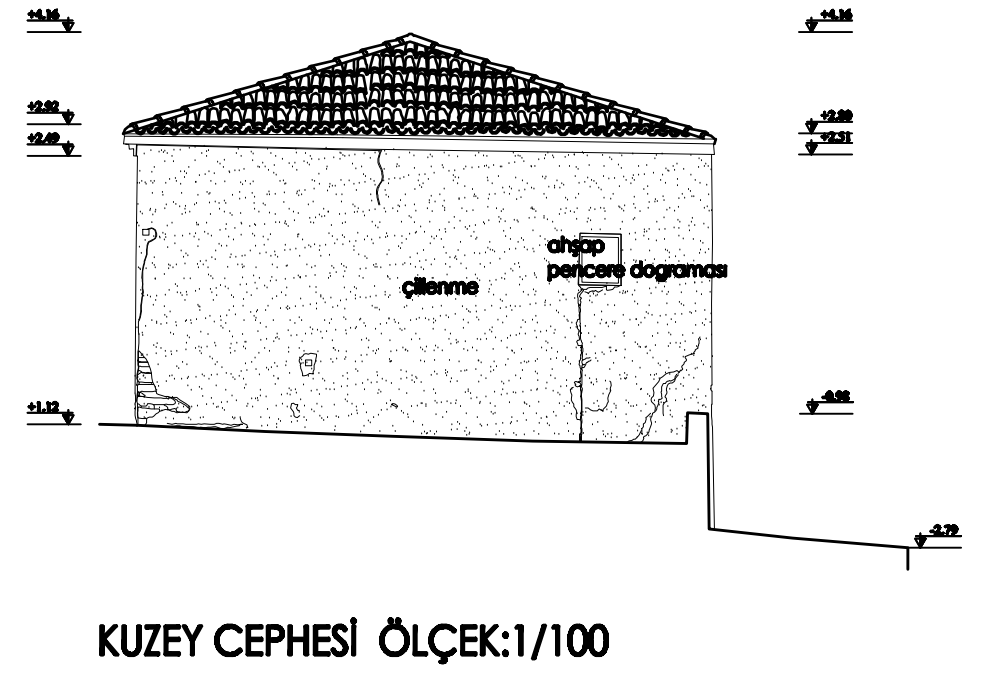
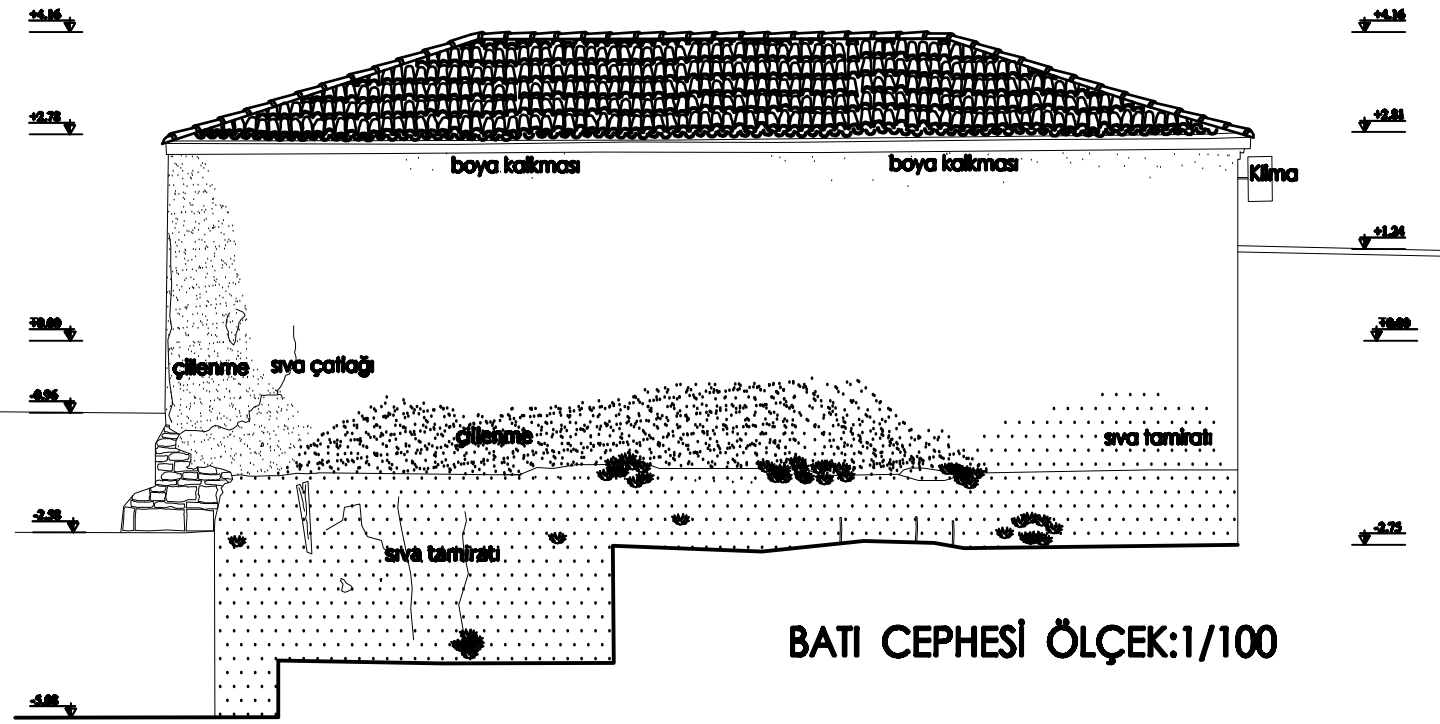
B - B KESİTİ
ÖLÇEK:1/100

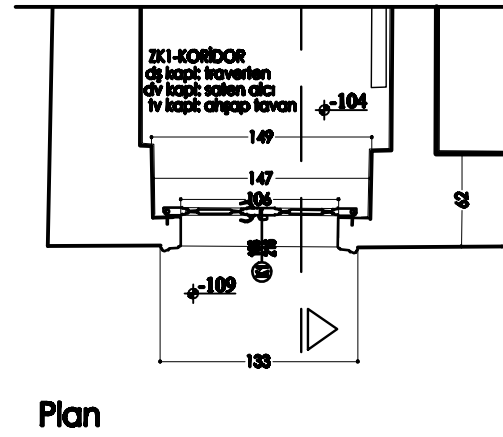
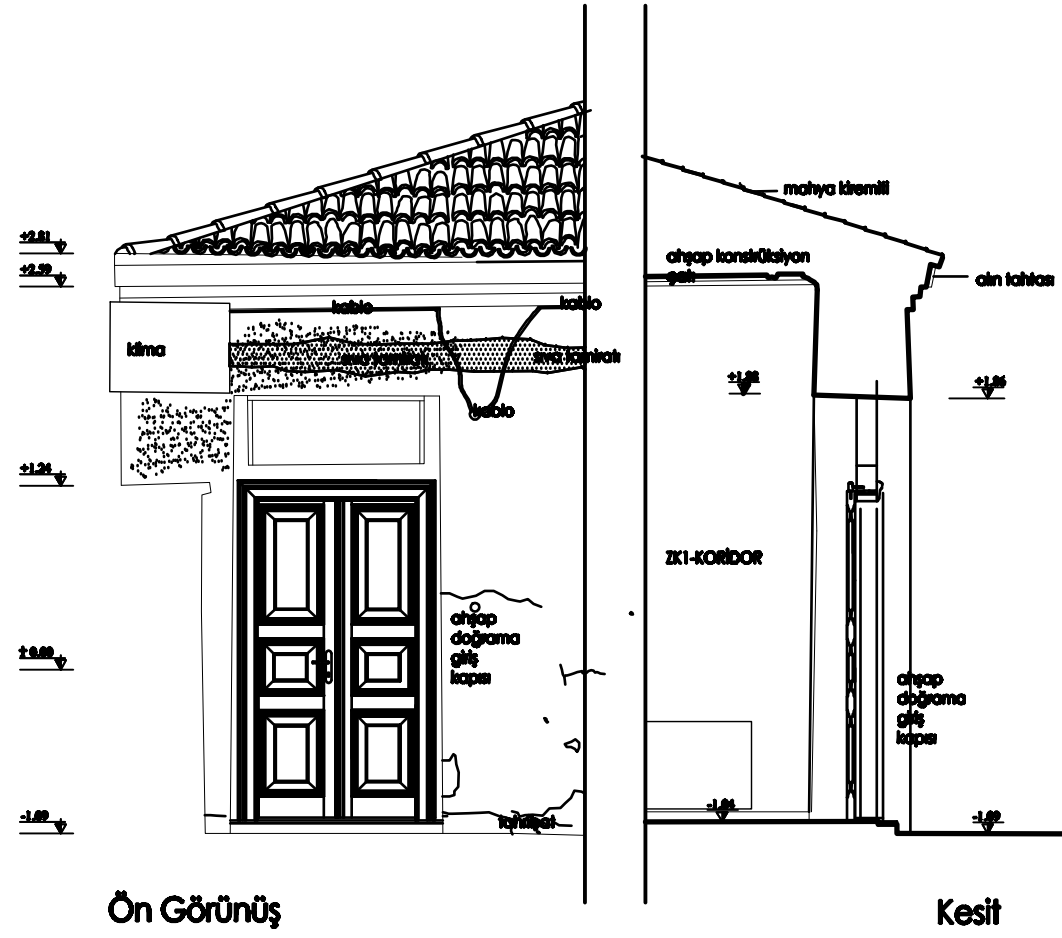

DOĞU CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

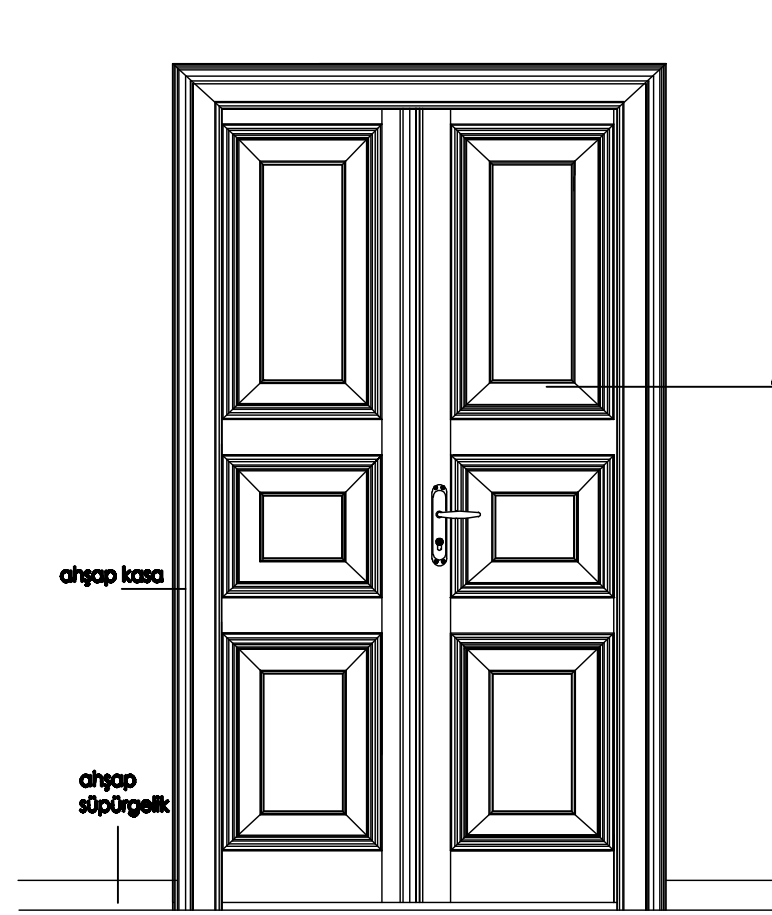

GÜNEY CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

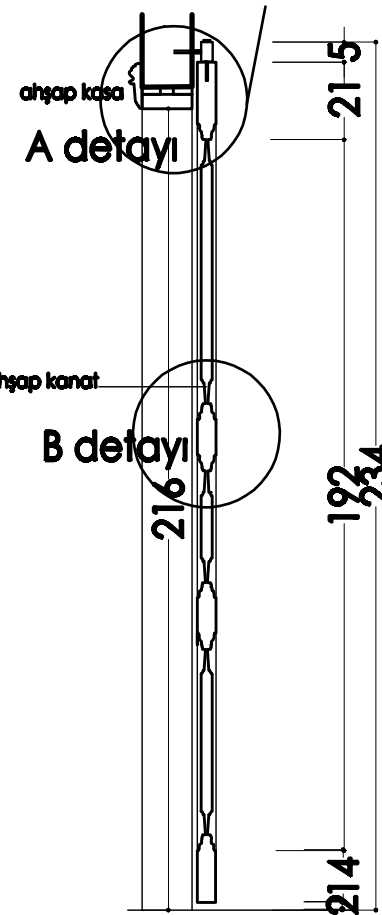

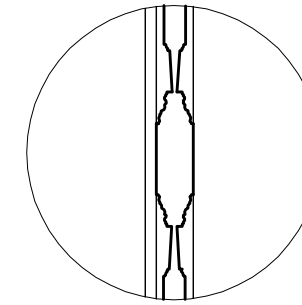
GİRİŞ KAPISINDAN SİSTEM DETAYI ÖLÇEK:1/50

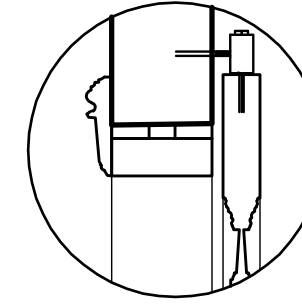
Görünüş

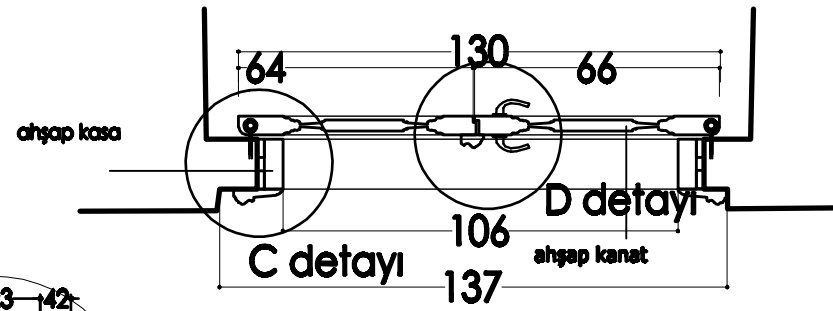
Kesit

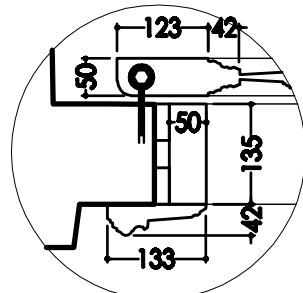
A detayı

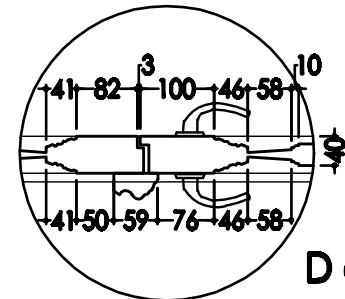
B detayı

Plan

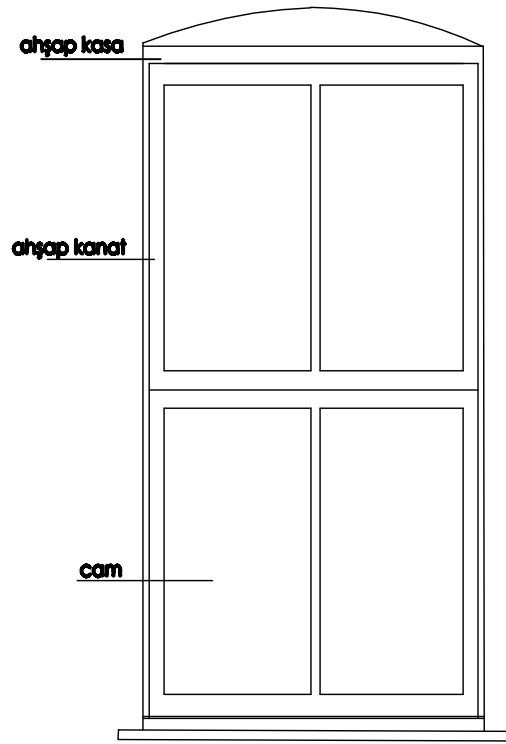

C detayı

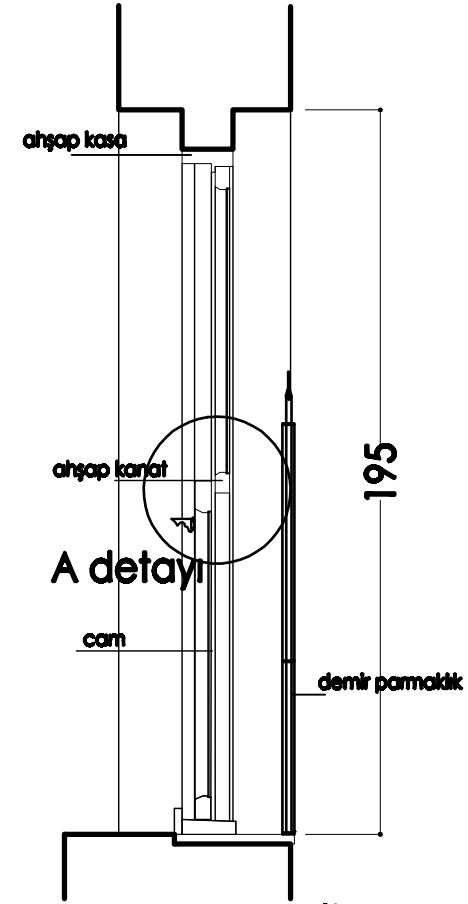

D detayı

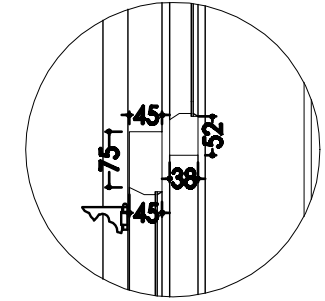
K1 KAPI DETAYI ÖLÇEK:1/20

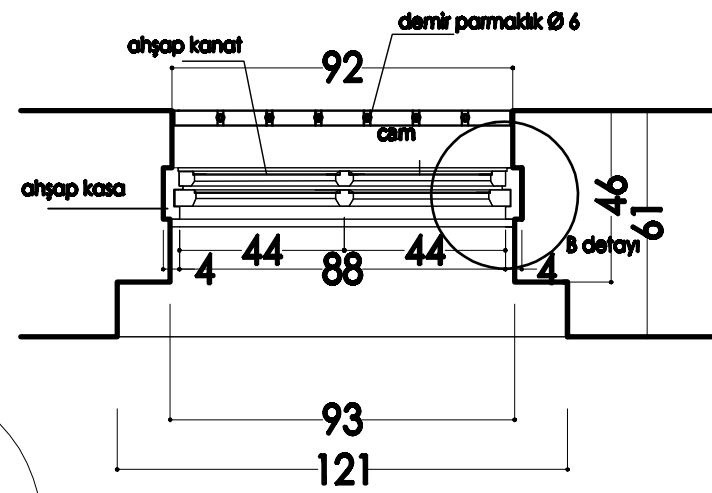
Görünüş

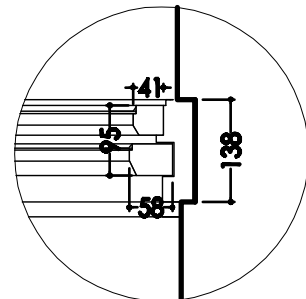
Kesit

A detayı

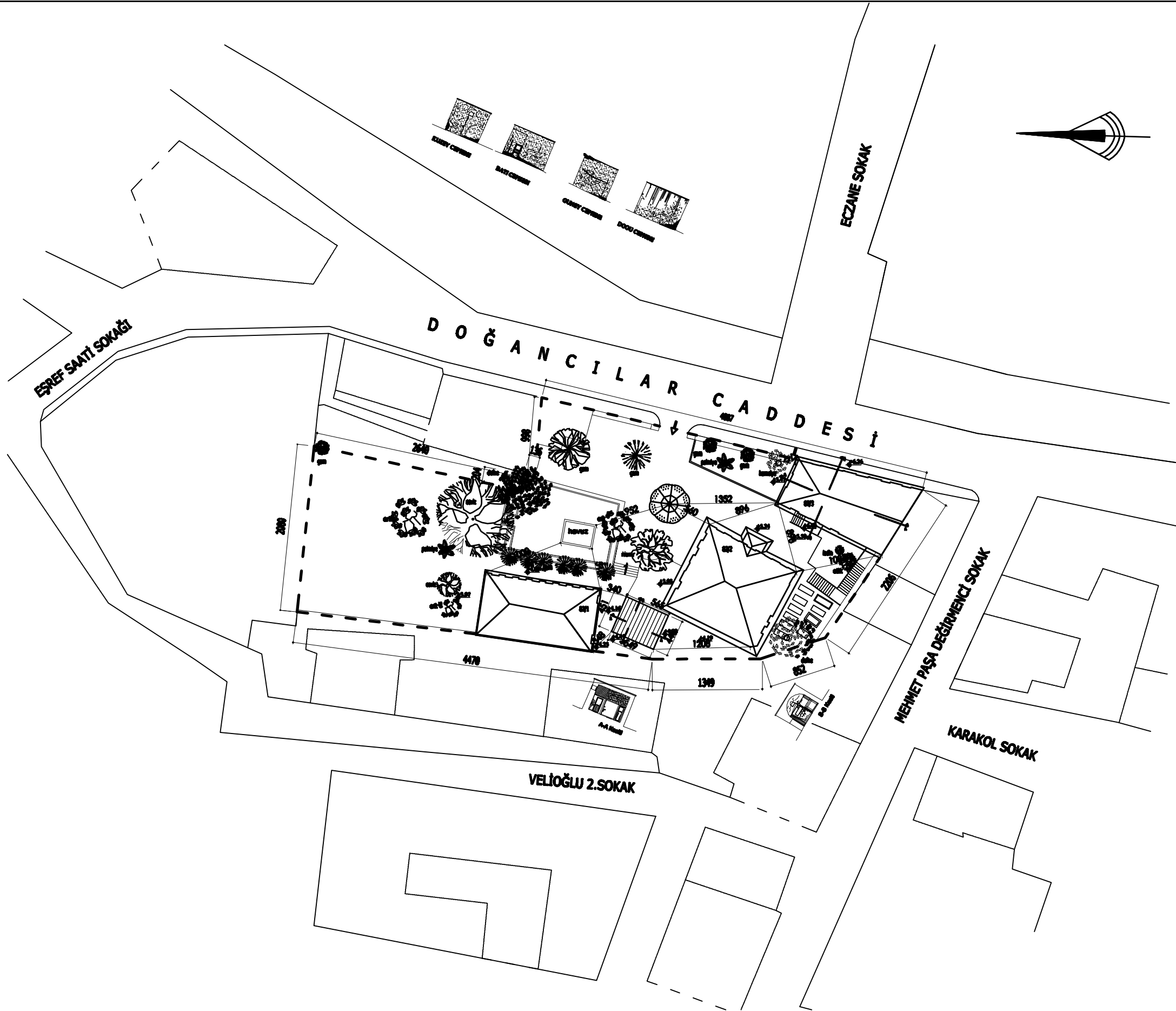
Plan

B detayı

P1 PENCERE DETAYI ÖLÇEK:1/20

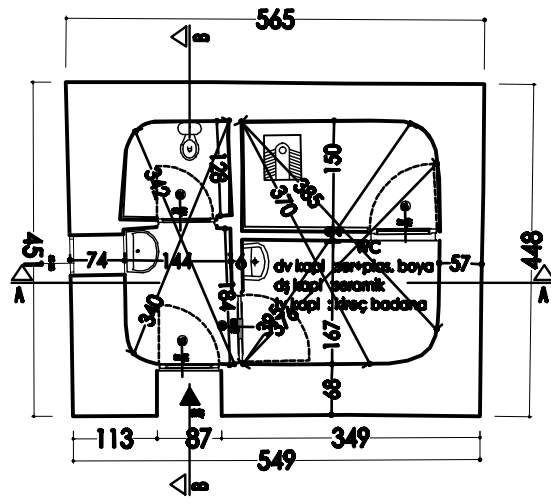
SU SARNICI

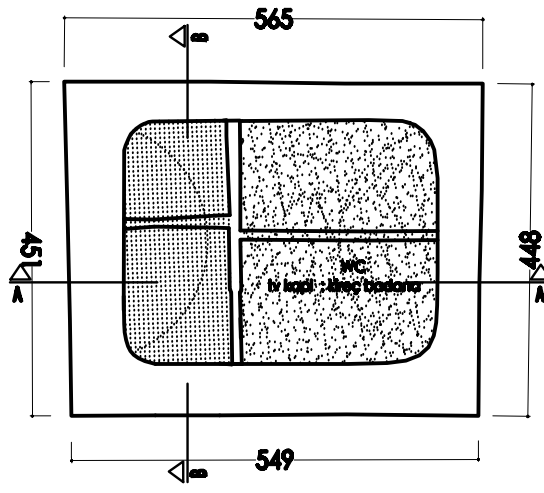
VAZİYET PLANI ÖLÇEK:1/500

SU SARNICI

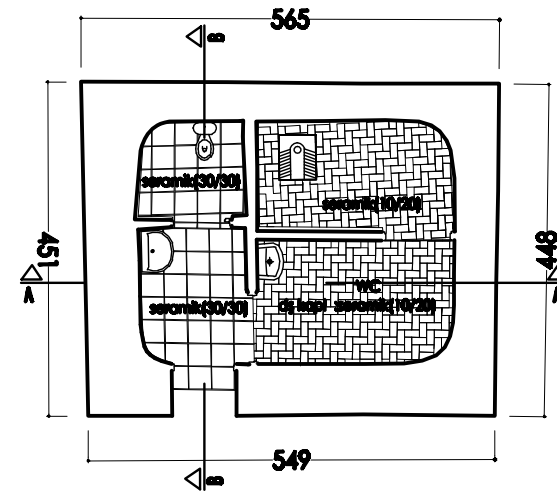
EK 41

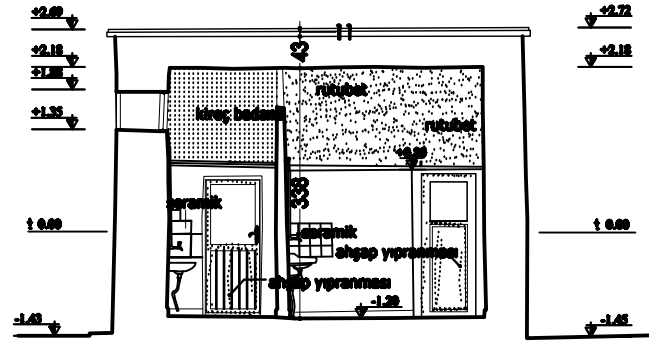
PLAN ÖLÇEK:1/100

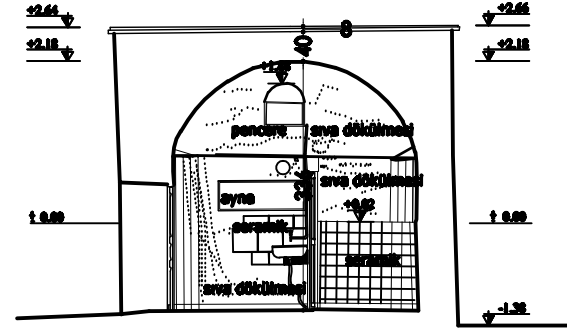
TAVAN PLANI ÖLÇEK:1/100

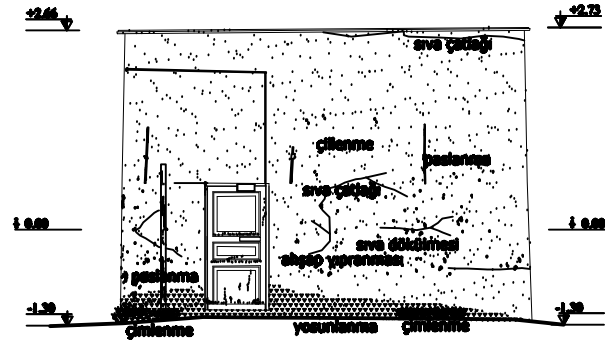
DÖŞEME PLANI ÖLÇEK:1/100

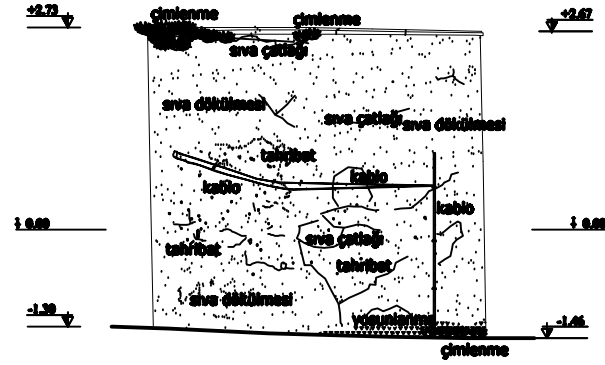
A-A KESİTİ ÖLÇEK:1/100

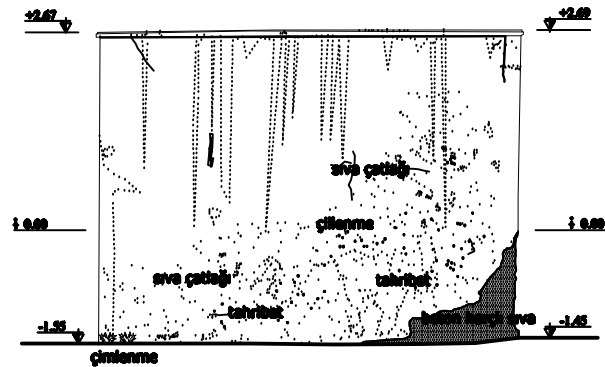
B-B KESİTİ ÖLÇEK:1/100

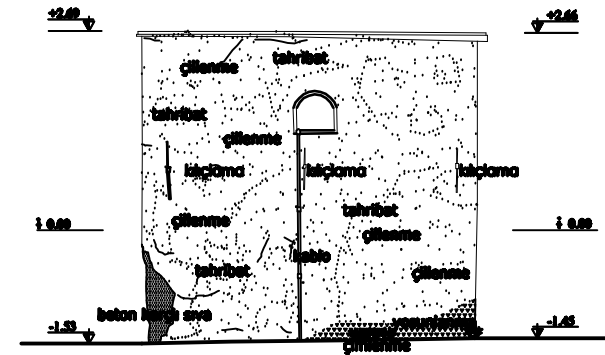
BATI CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

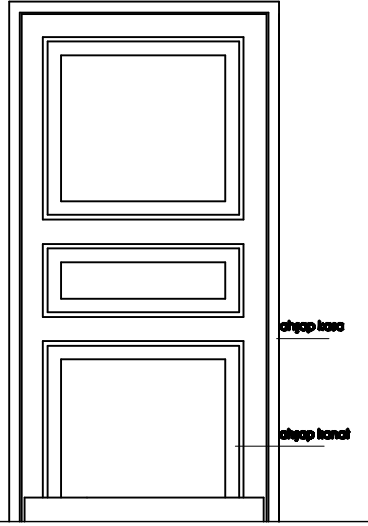
GÜNEY CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

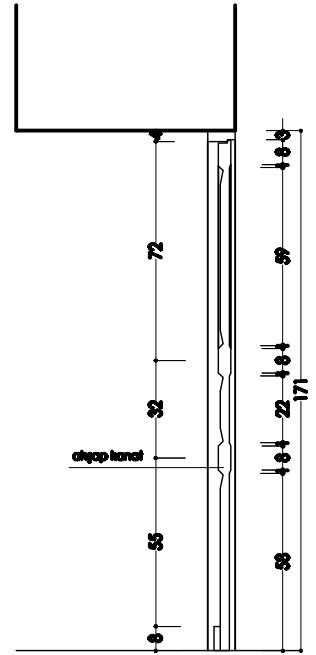
DOĞU CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

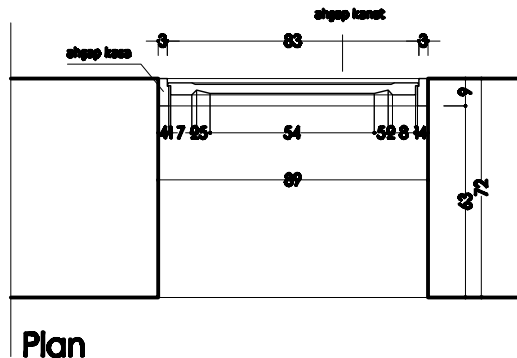
KUZAY CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

Görünüş

Kesit

Plan

K1 KAPI DETAYI ÖLÇEK: 1/20

RESTİTÜSYON PROJELERİ

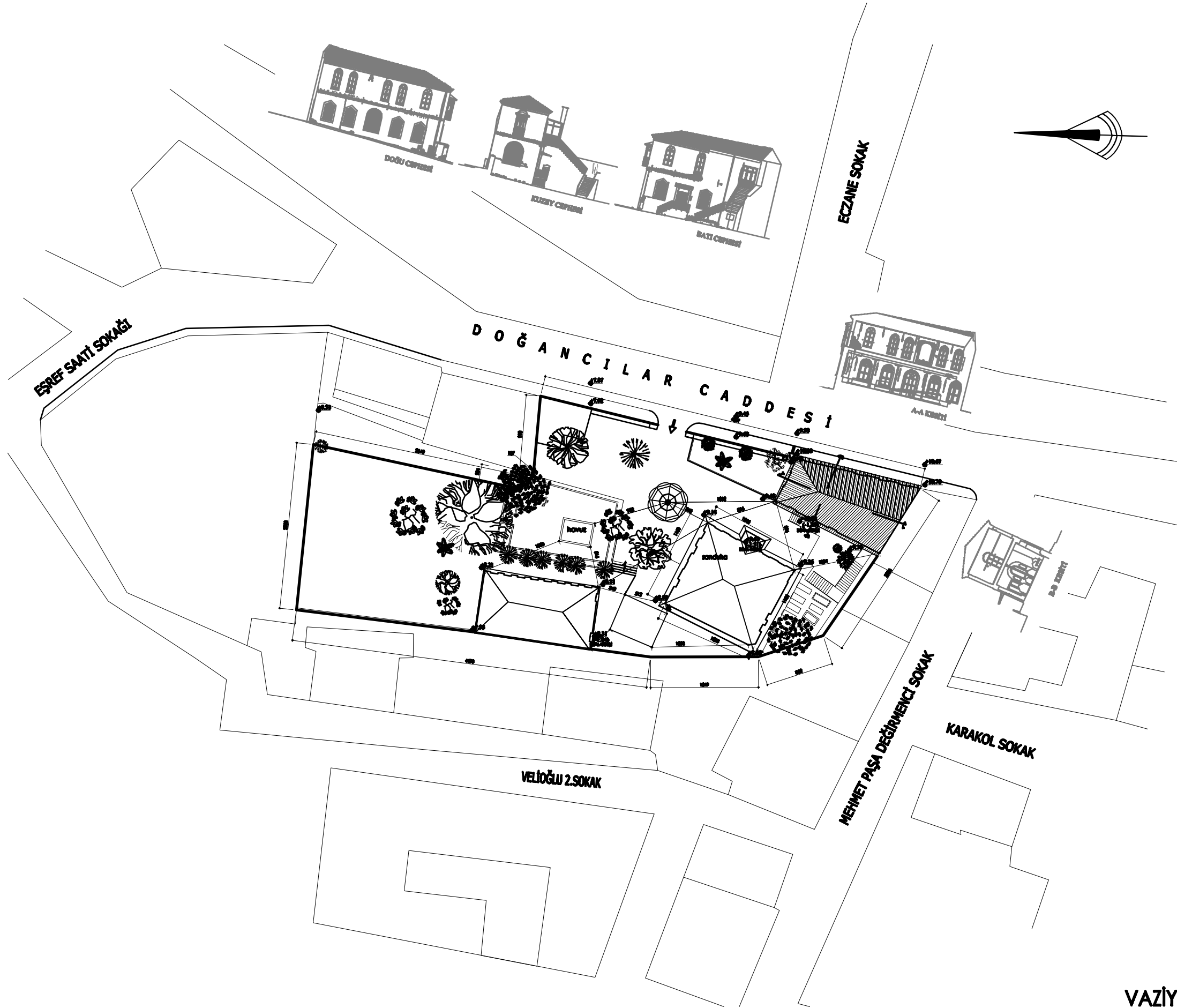
1- SEMAHANE – TÜRBE

2- SELAMLIK

3- DEDEGAN

4- SU SARNICI

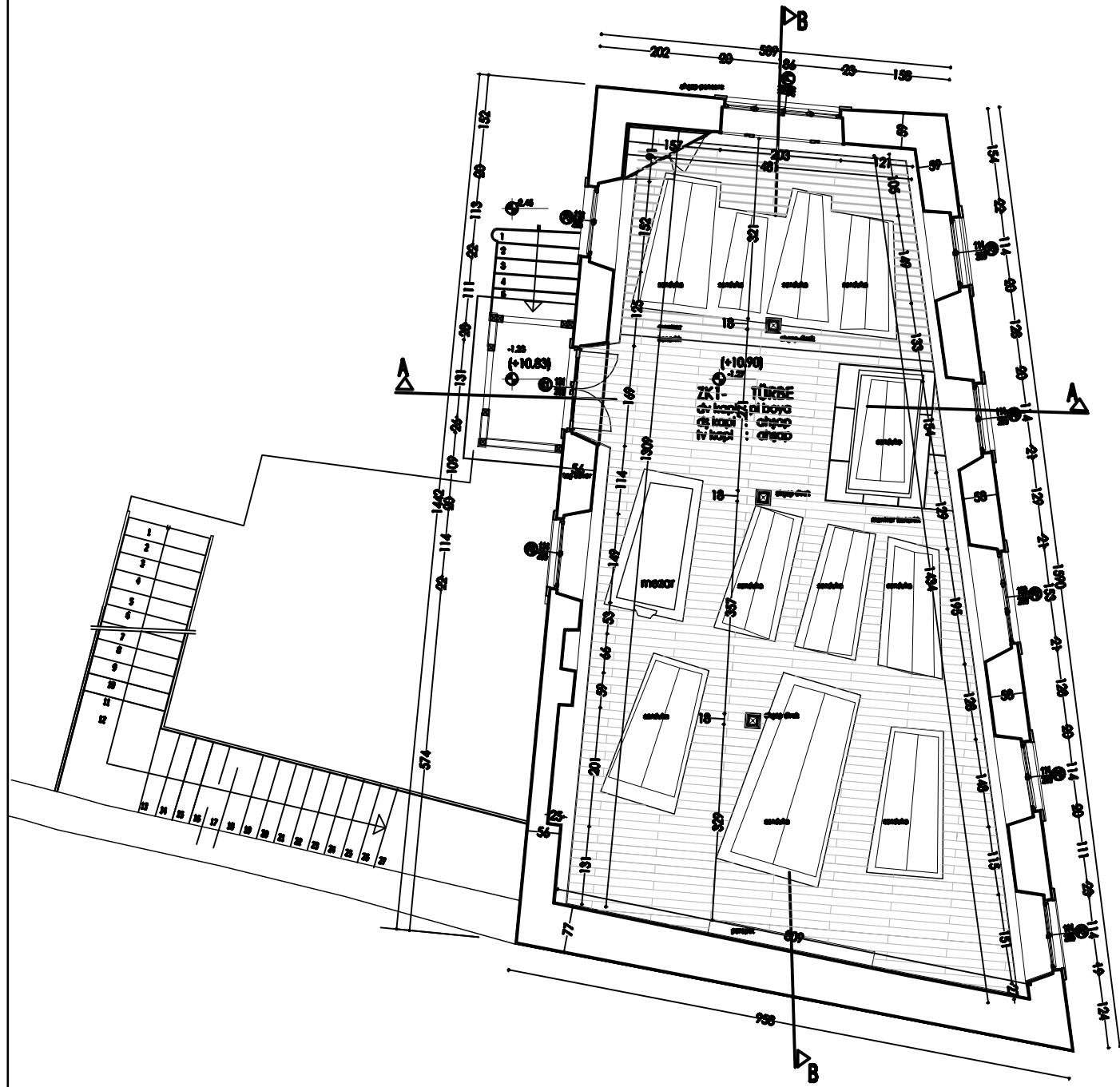
SEMAHANE - TÜRBE

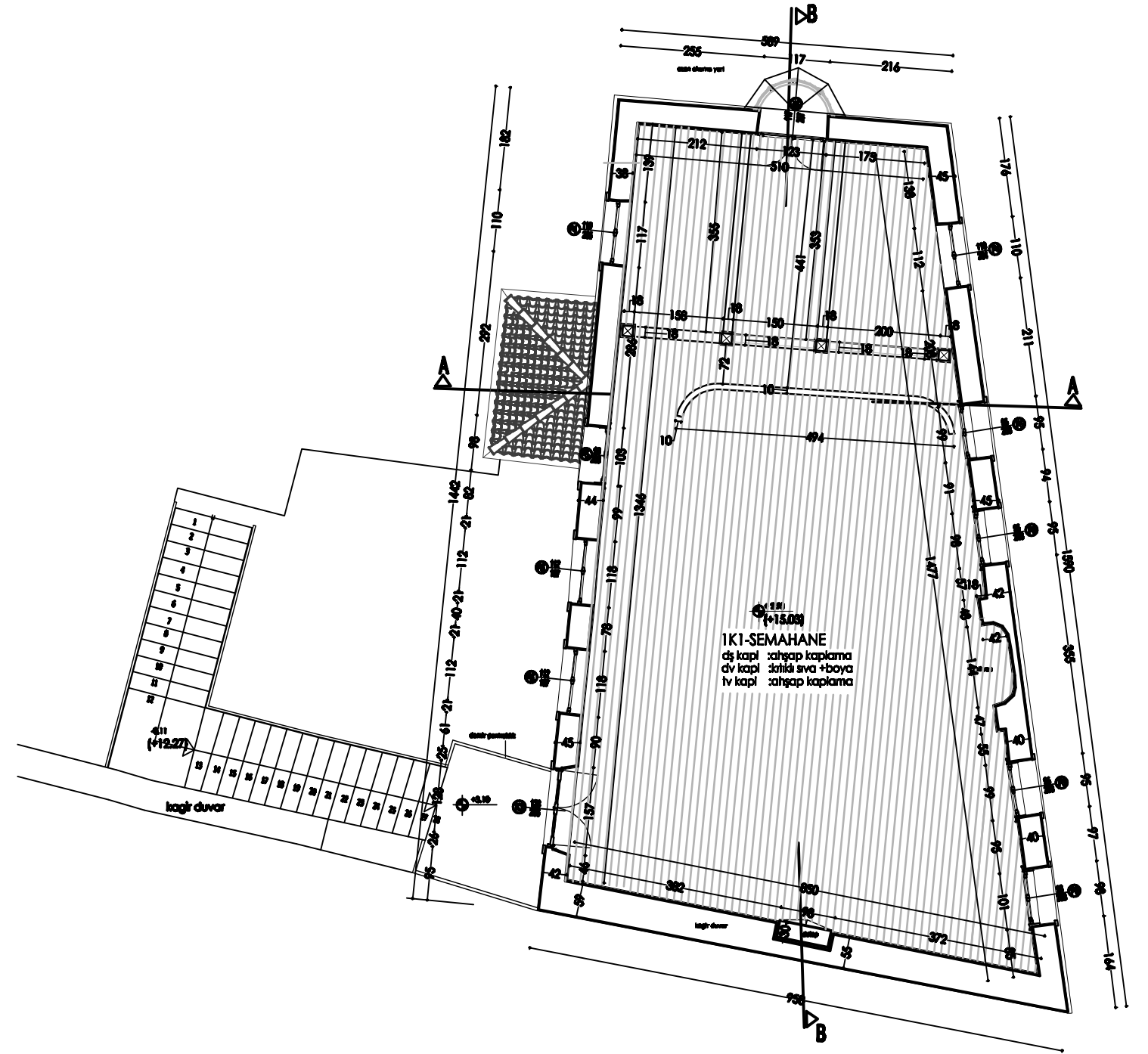
VAZİYET PLANI ÖLÇEK:1/500

SEMİHANE VE TÜRBE

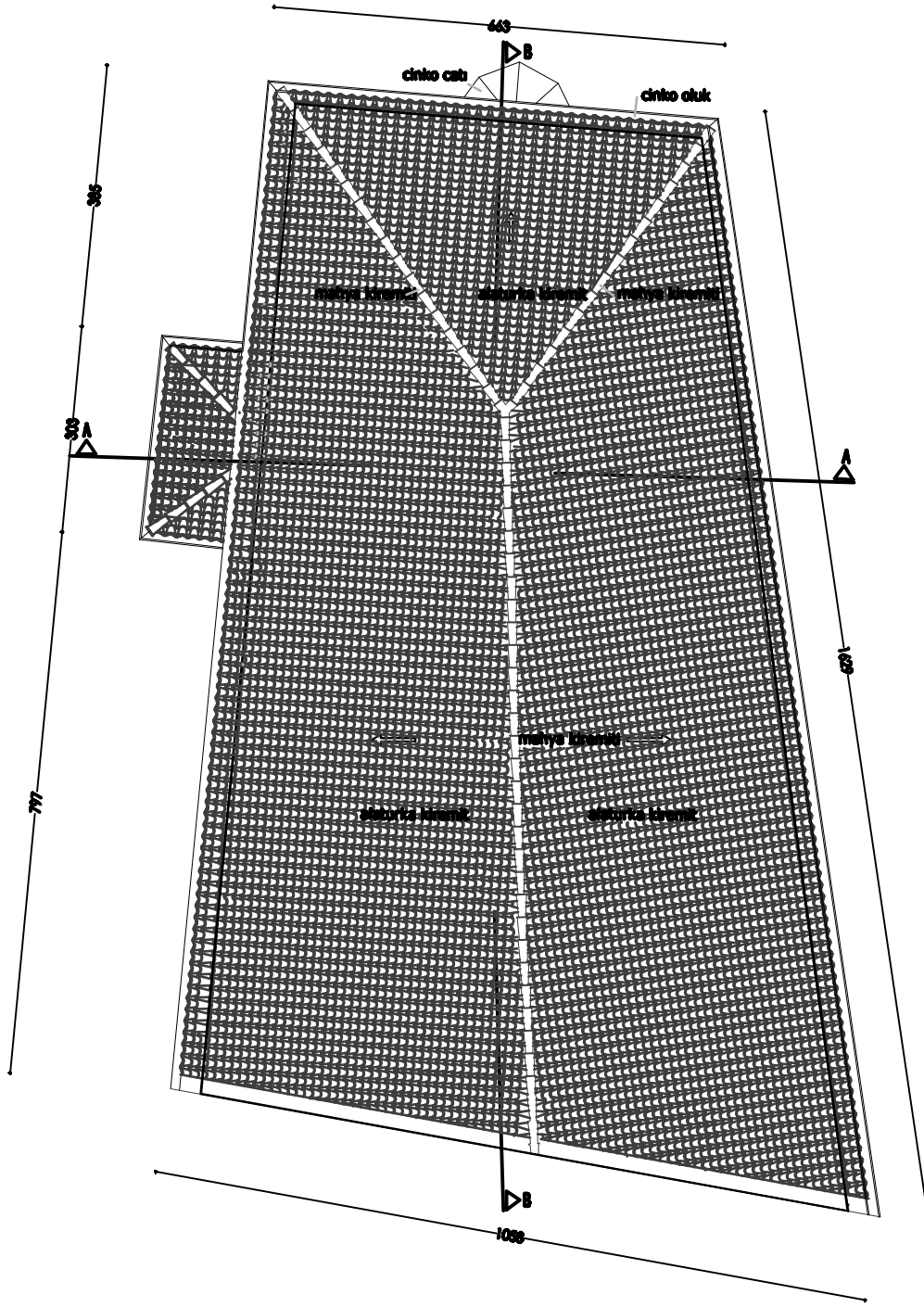
EK 45

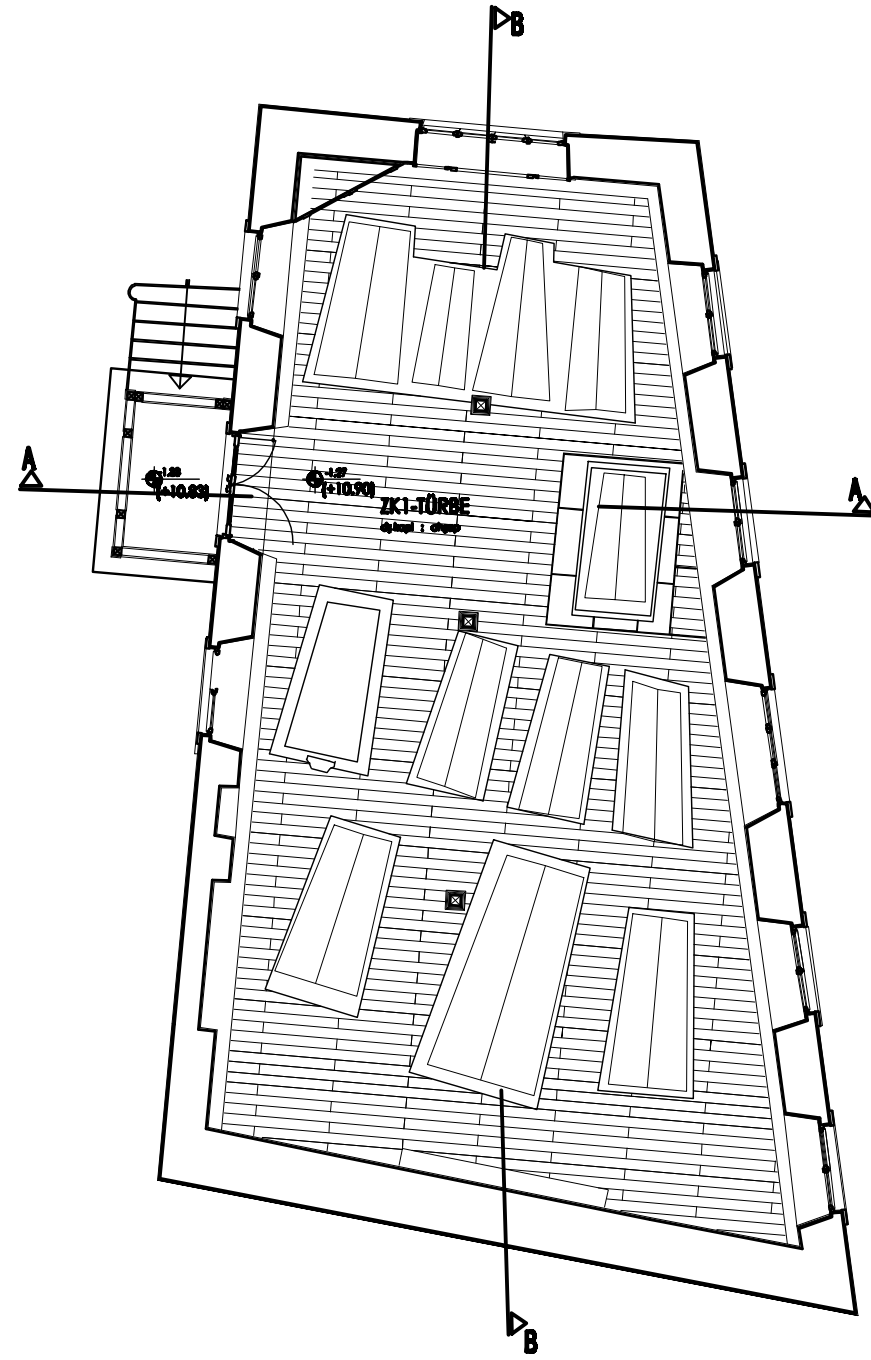
ZEMİN KAT -TÜRBE PLANI ÖLÇEK:1/100

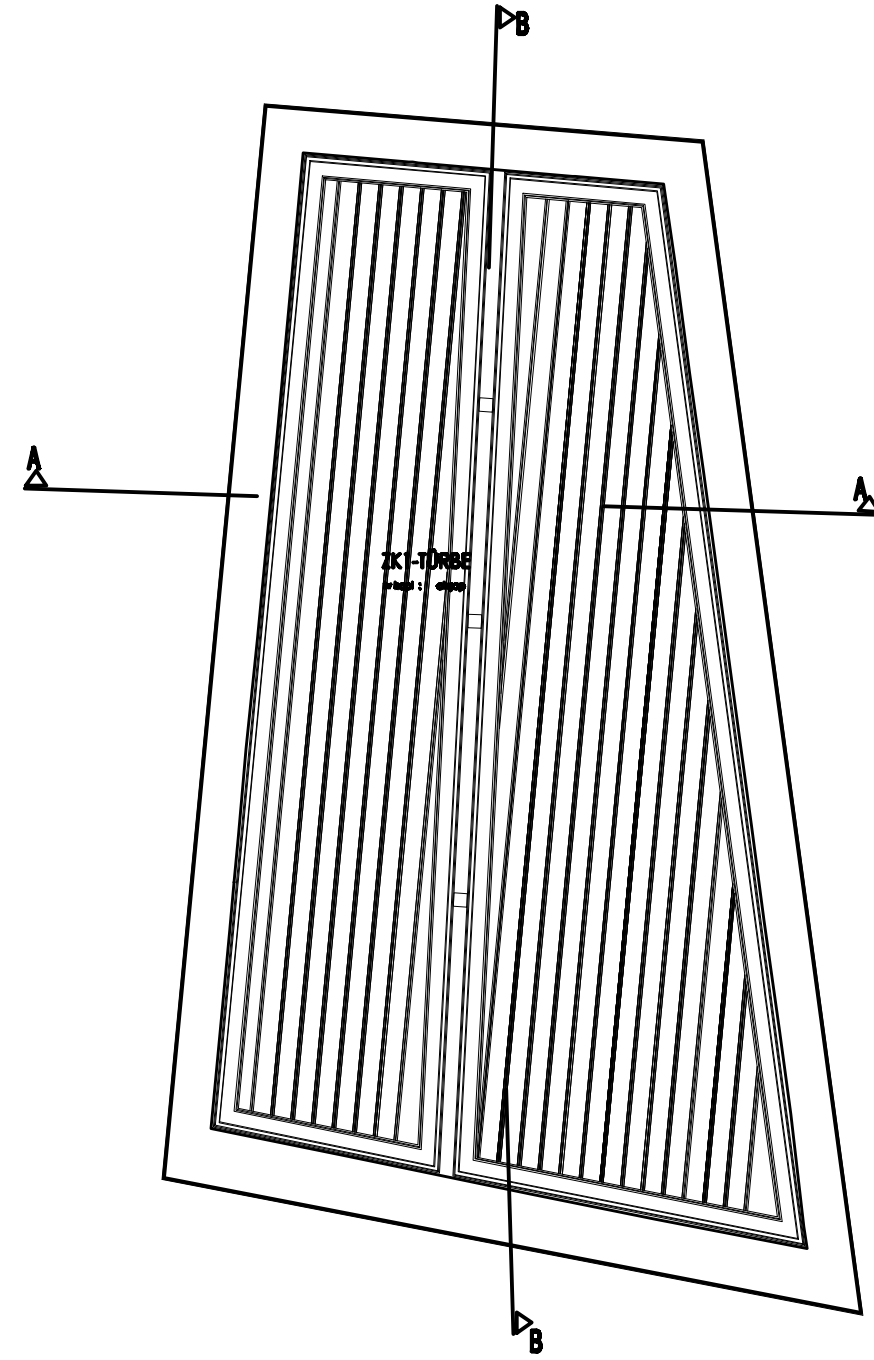
ÜST KAT - SEMAHANE PLANI ÖLÇEK:1/100

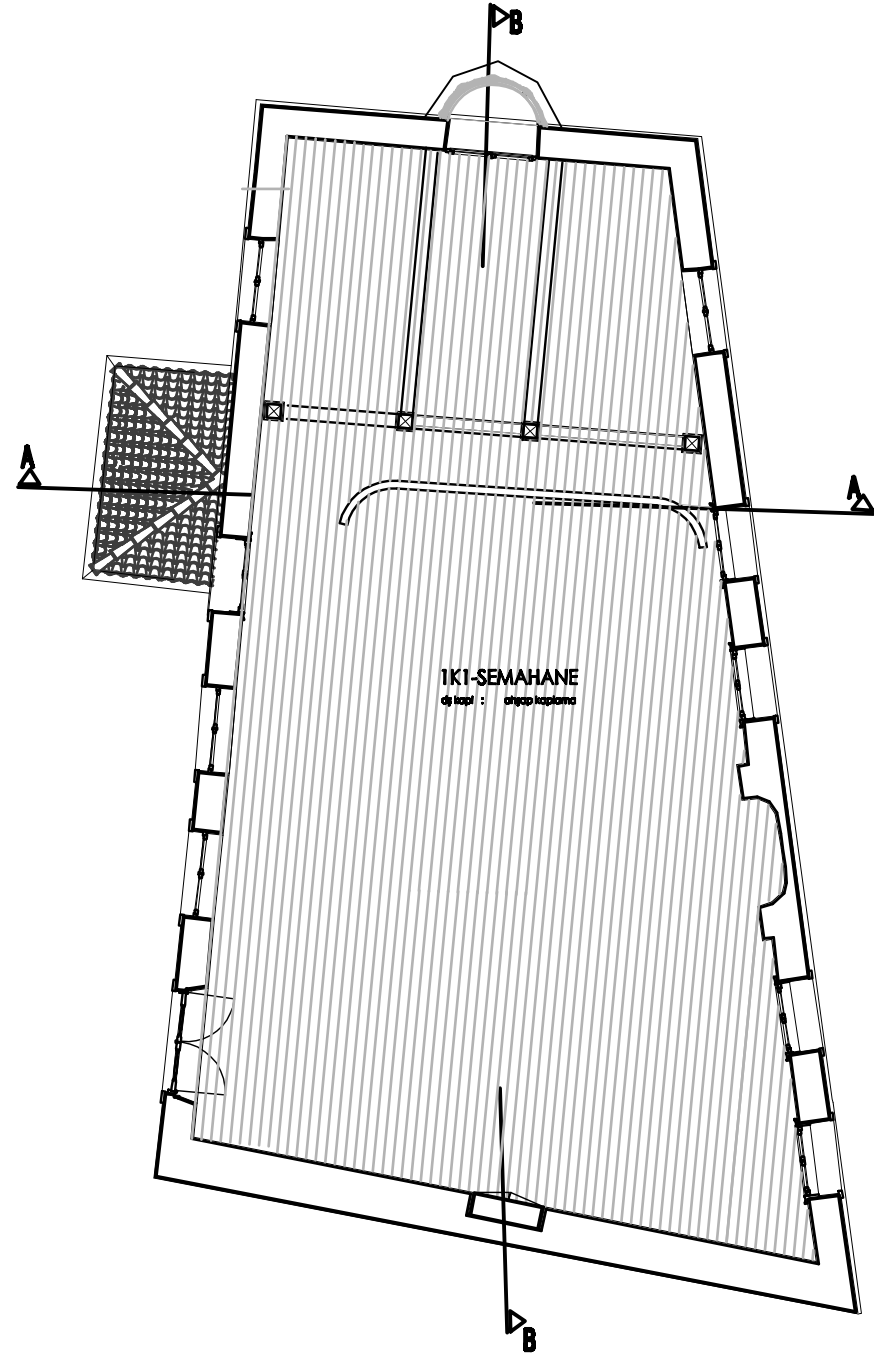
ÇATI PLANI ÖLÇEK:1/100

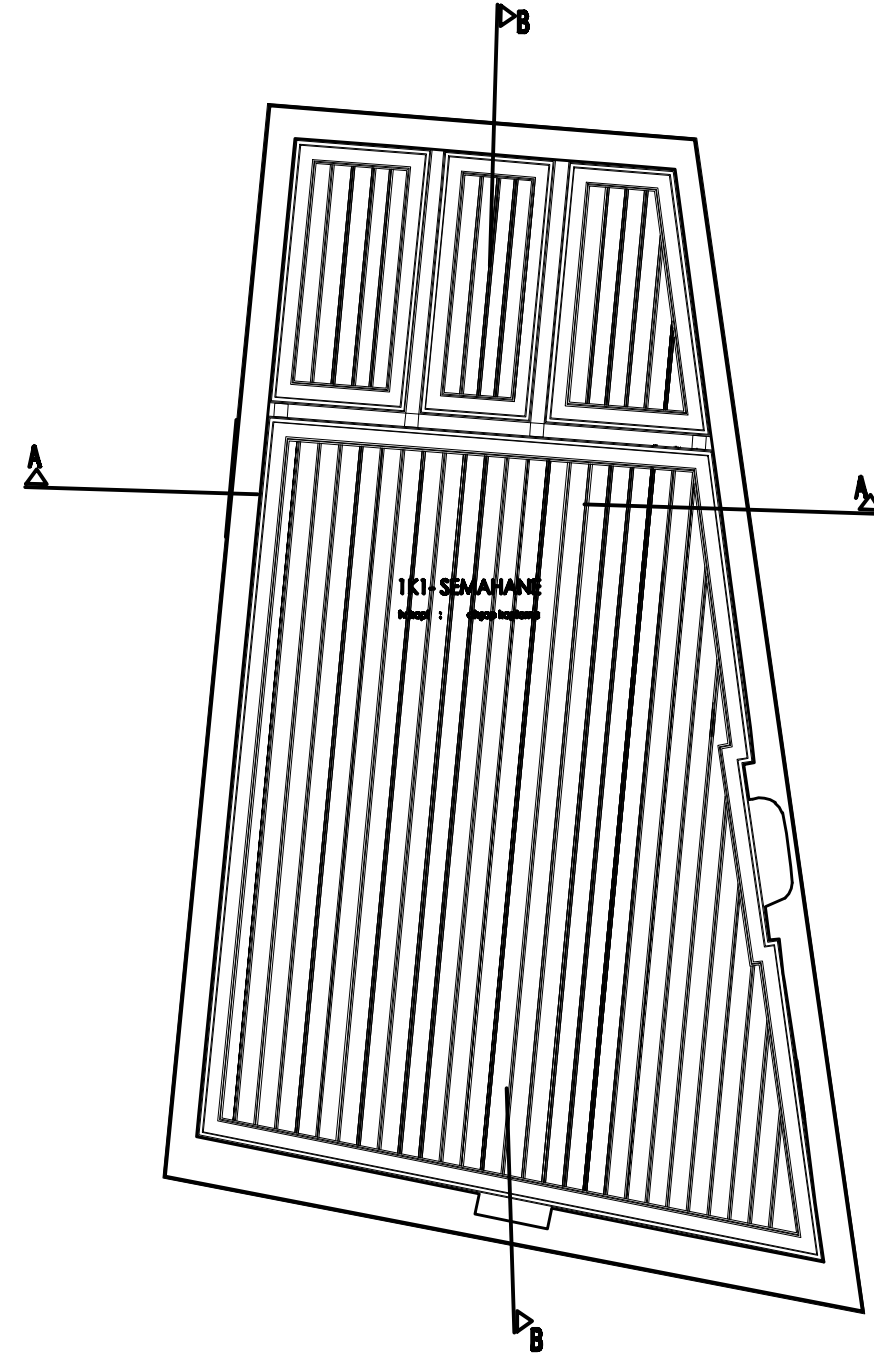
ZEMİN KAT- TÜRBE DÖŞEME PLANI ÖLÇEK:1/100

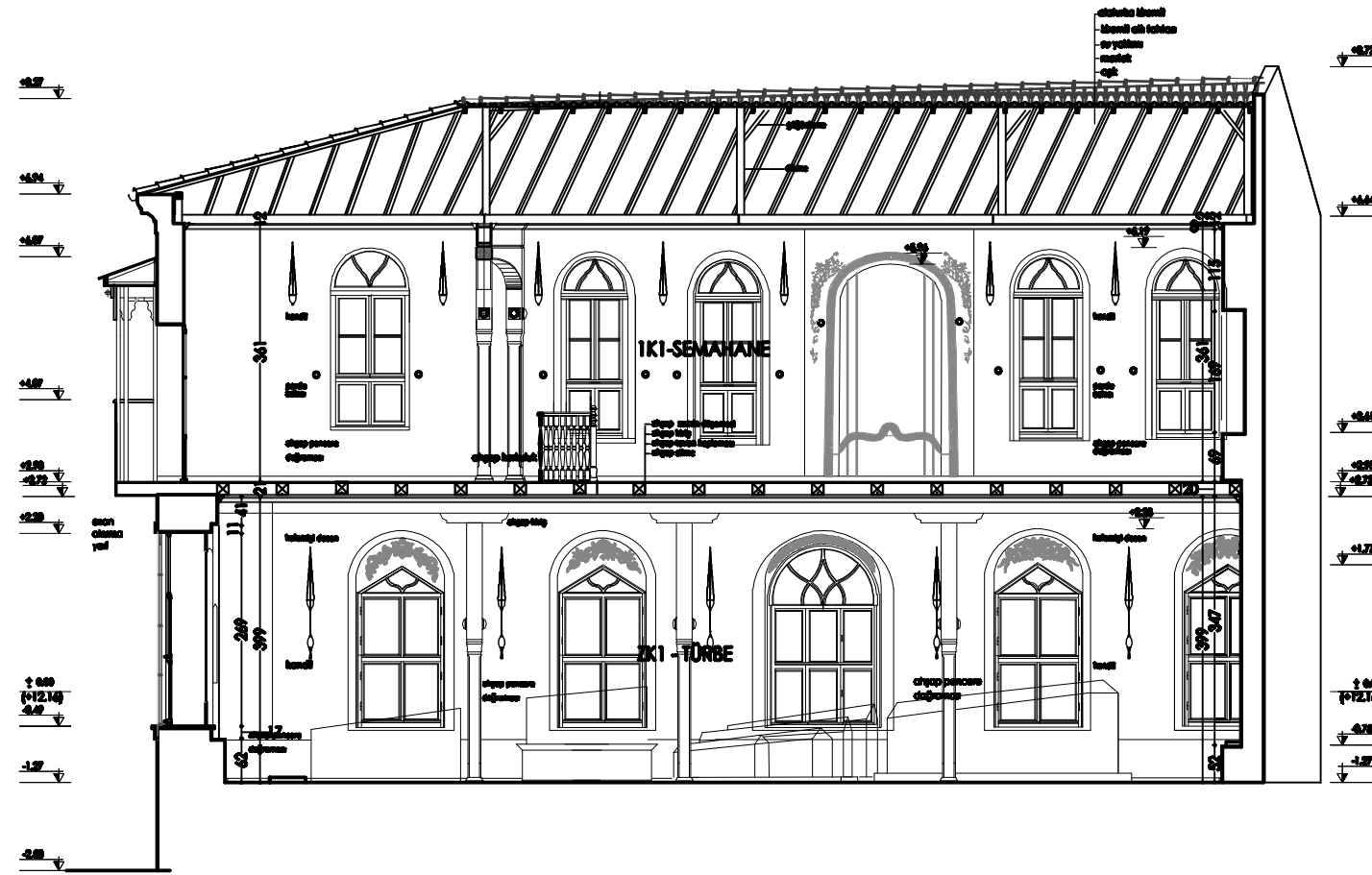
ZEMİN KAT -TÜRBE TAVAN PLANI ÖLÇEK:1/100

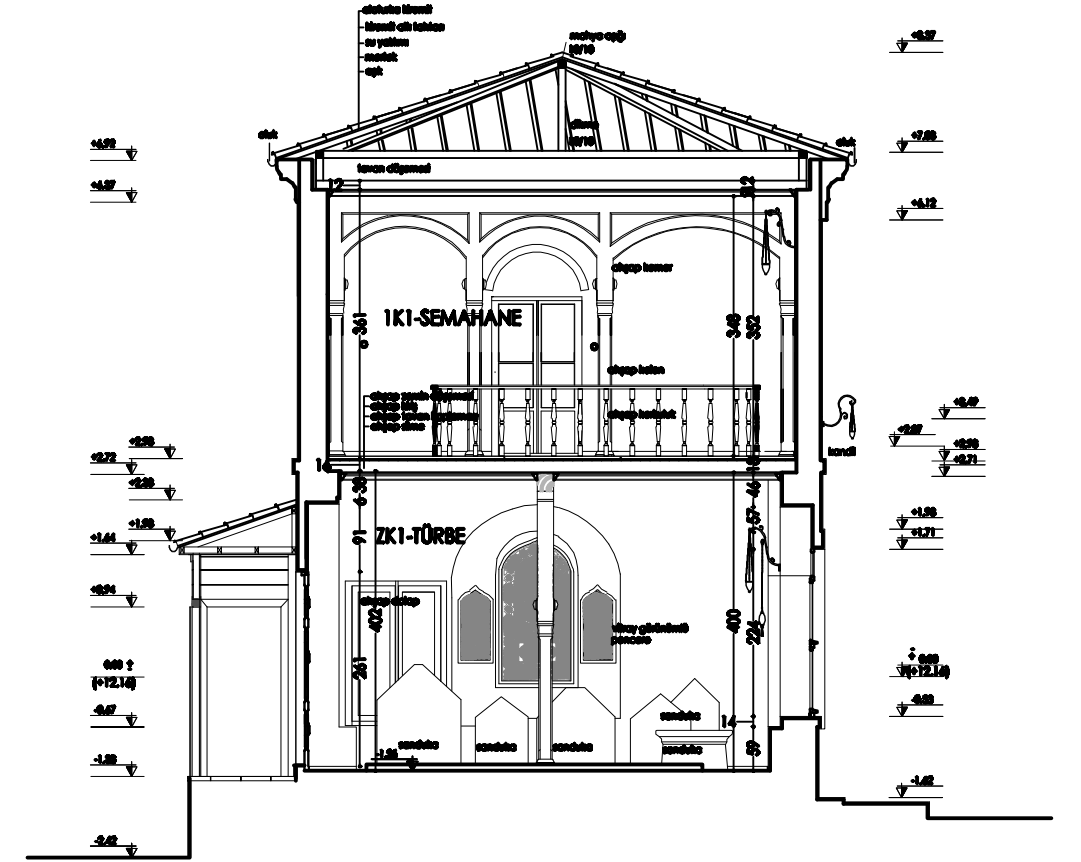
ÜST KAT - SEMAHANE DÖŞEME PLANI ÖLÇEK:1/100

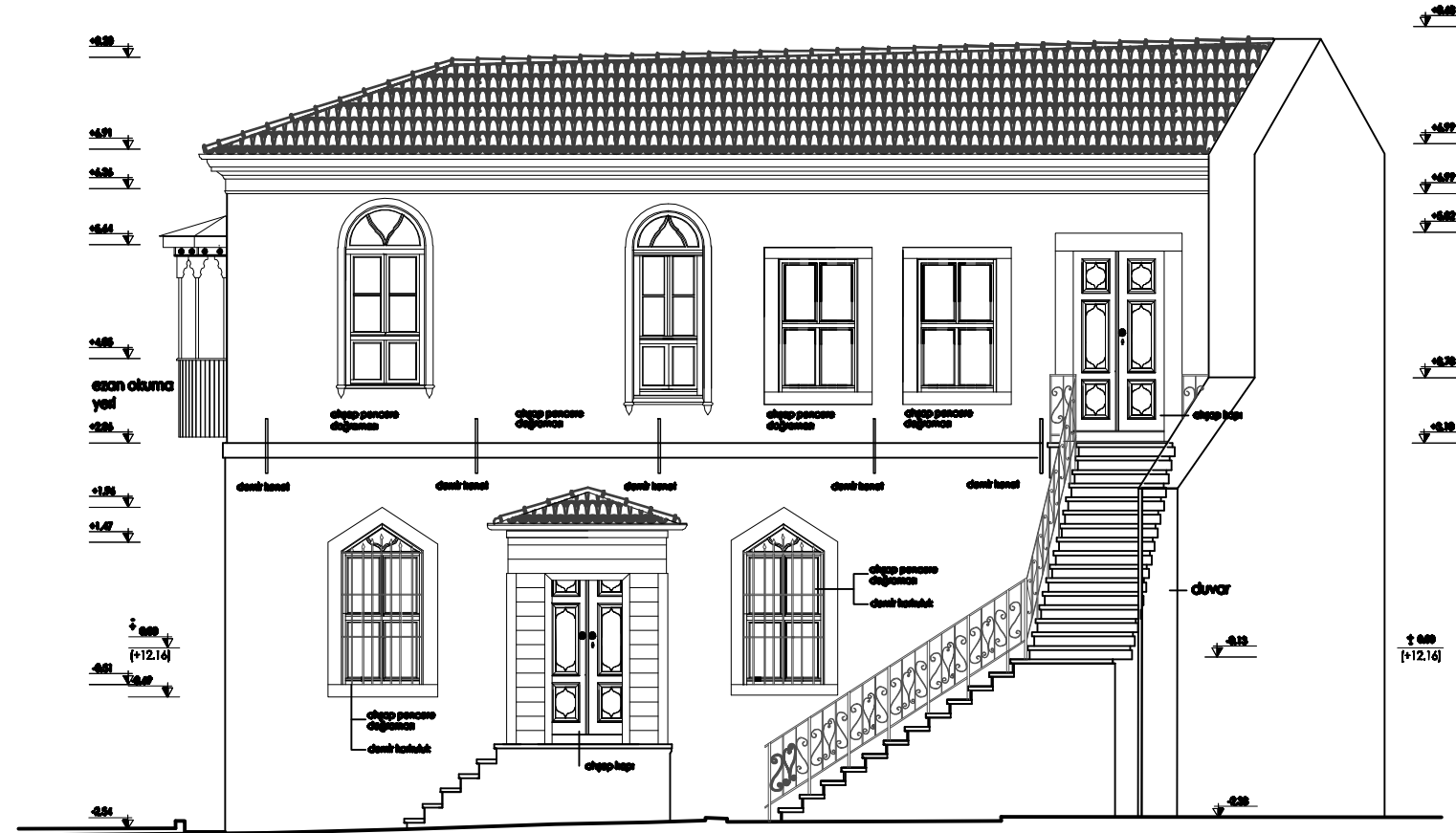
ÜST KAT -SEMAHANE TAVAN PLANI ÖLÇEK:1/100

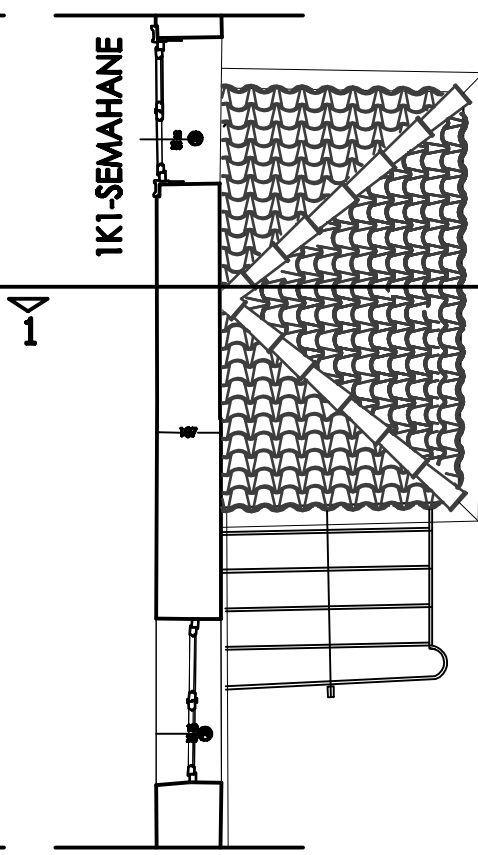
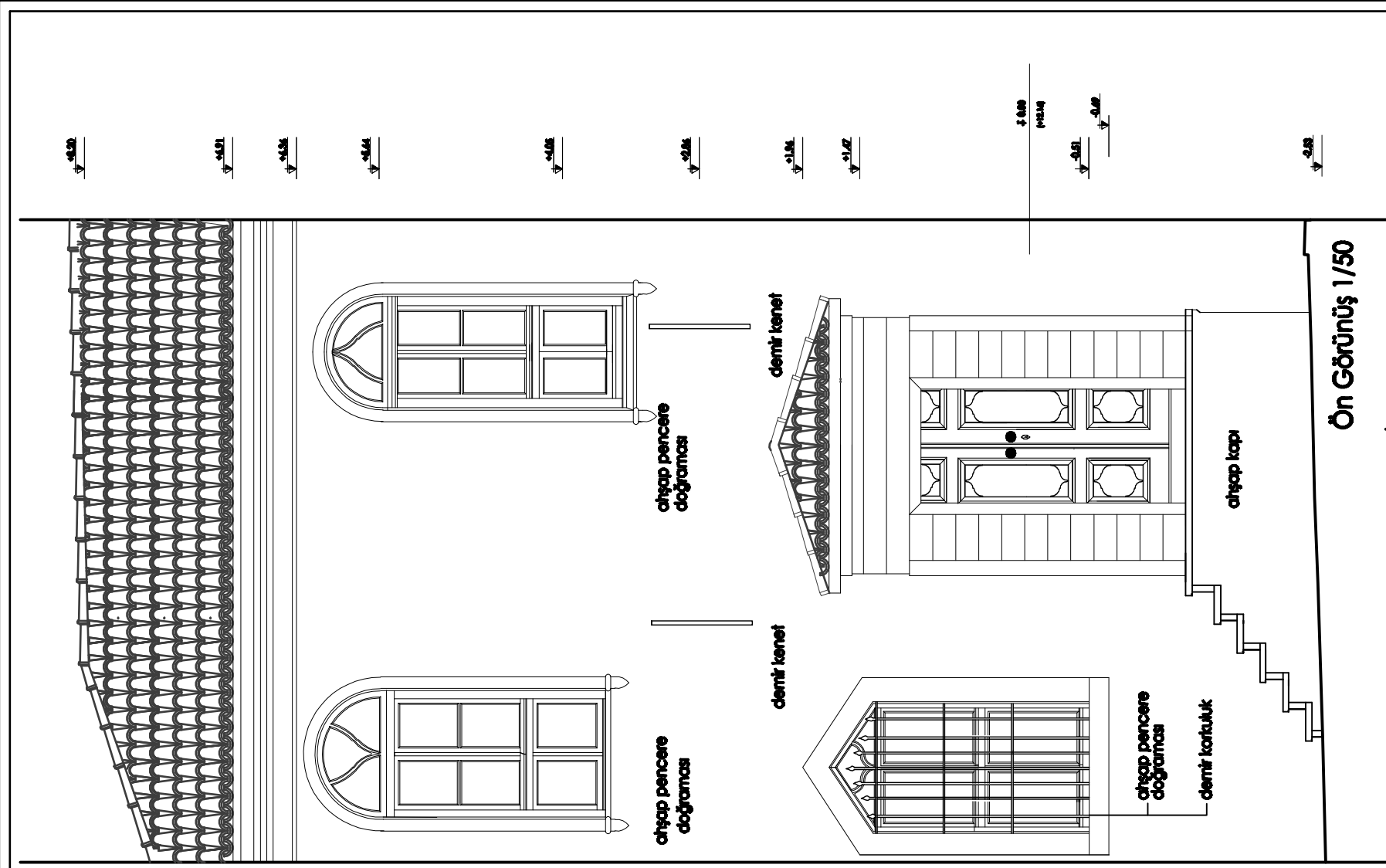
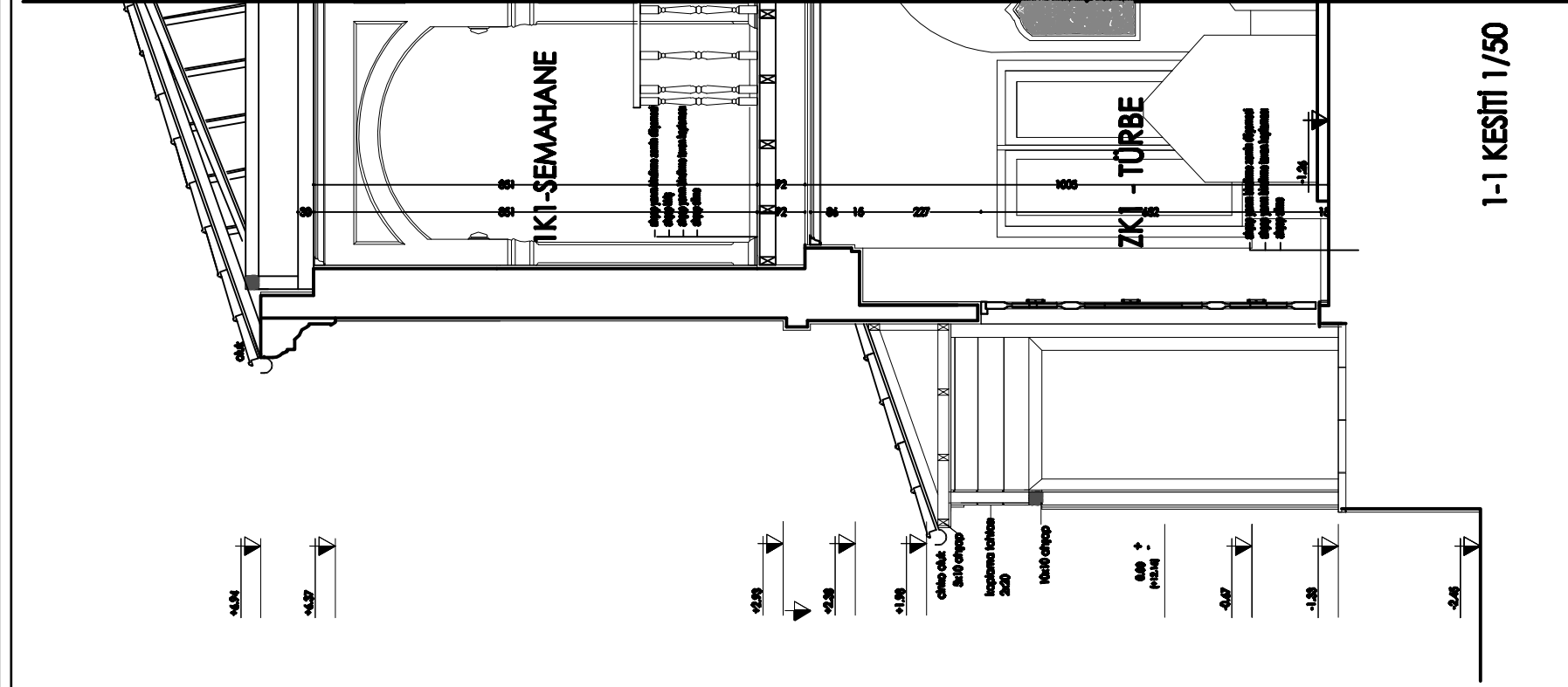
B-B KESİTİ ÖLÇEK:1/100

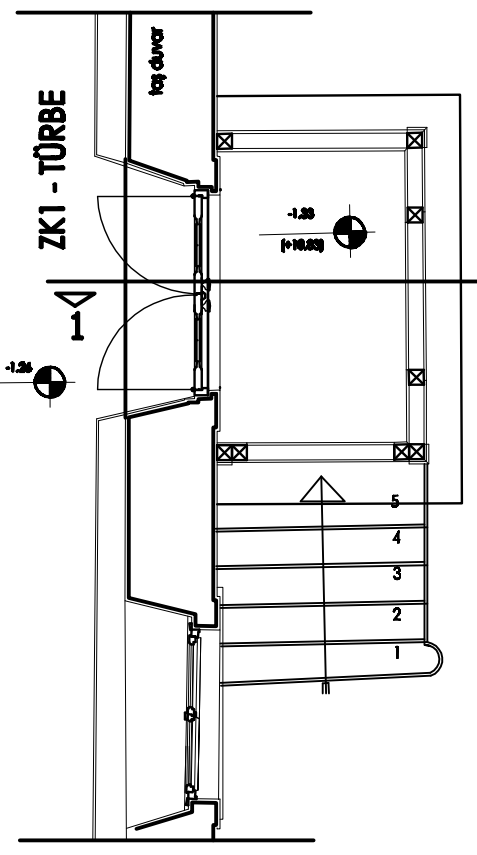
A-A KESİTİ ÖLÇEK:1/100

BATI CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

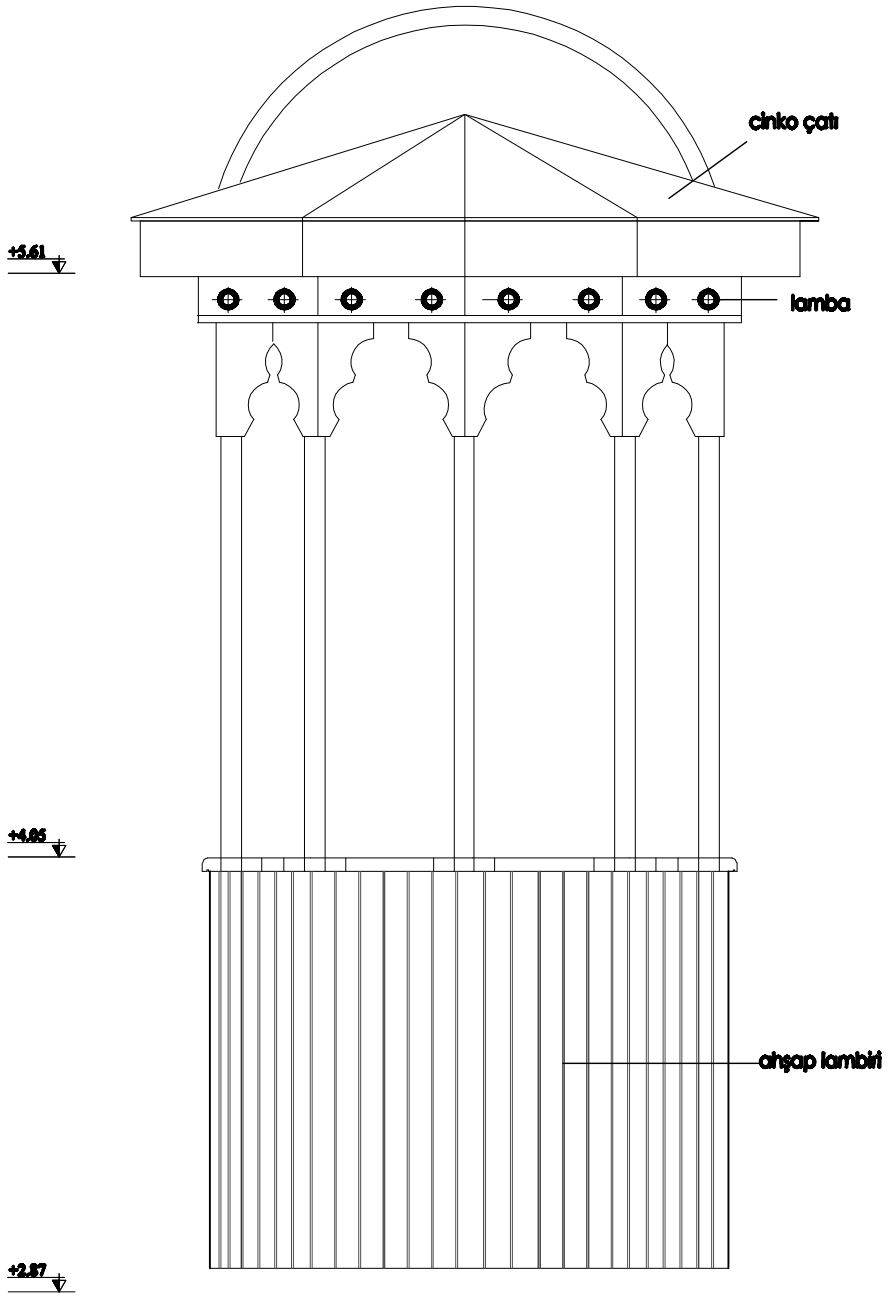

Üst Kat(Semahane) Plan 1/50

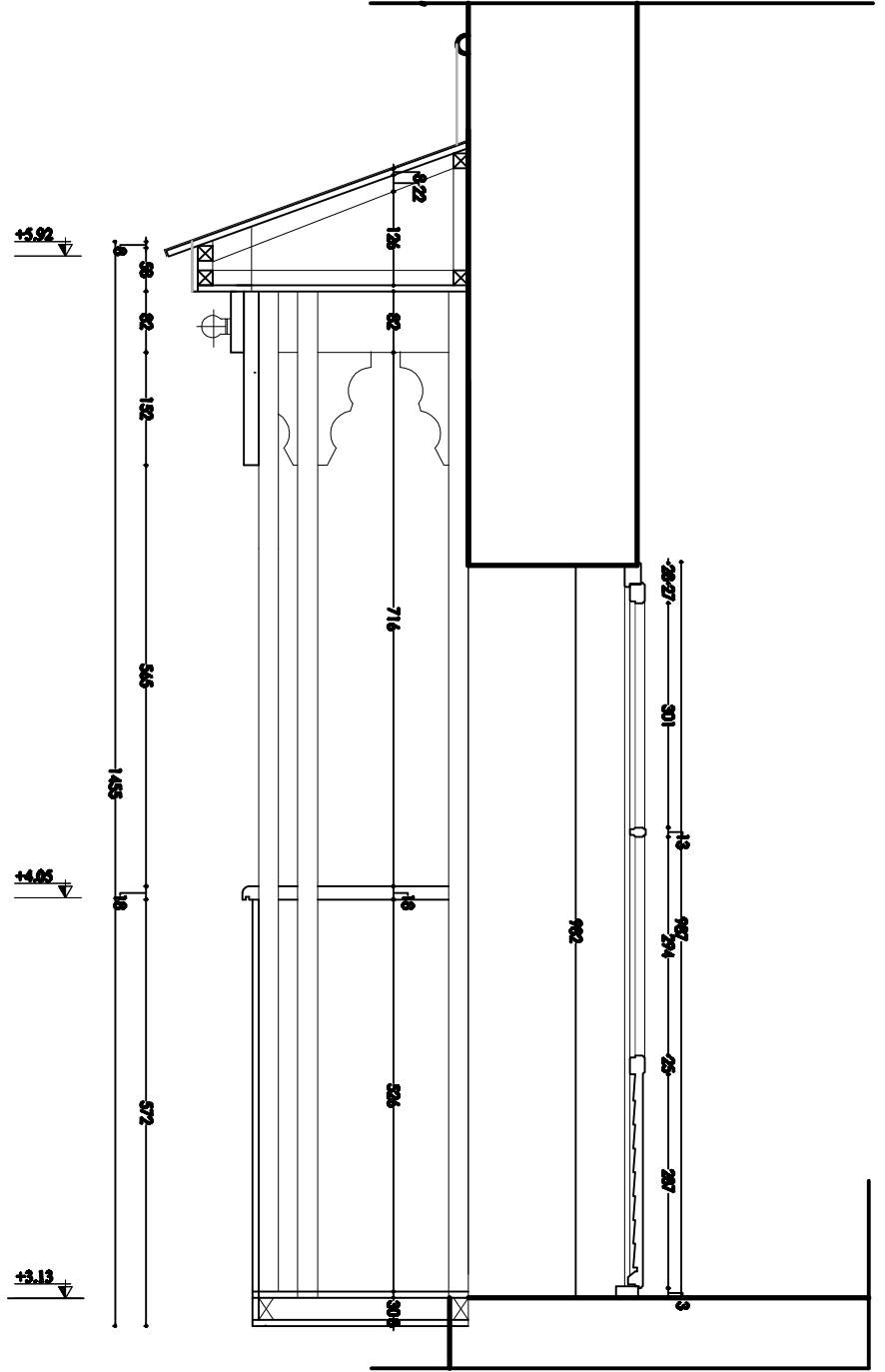

Zemin Kat(Türbe) Plan 1/50

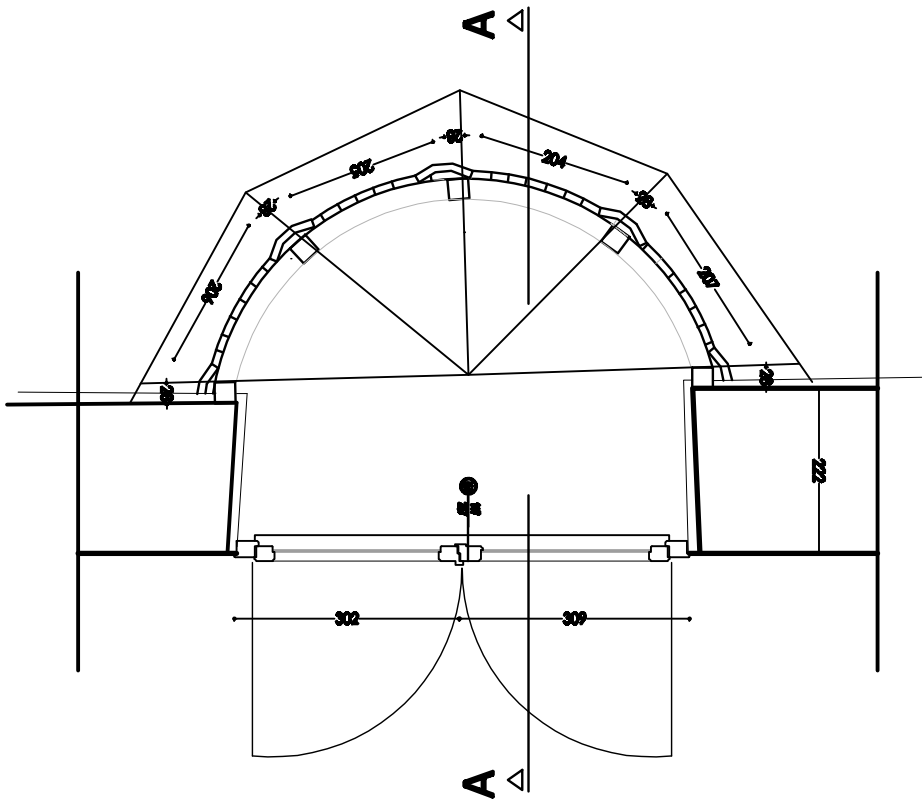
GİRİŞ KAPISINDAN SİSTEM DETAYI ÖLÇEK: 1/50

SİSTEM GÖRÜNÜŞÜ 1/20

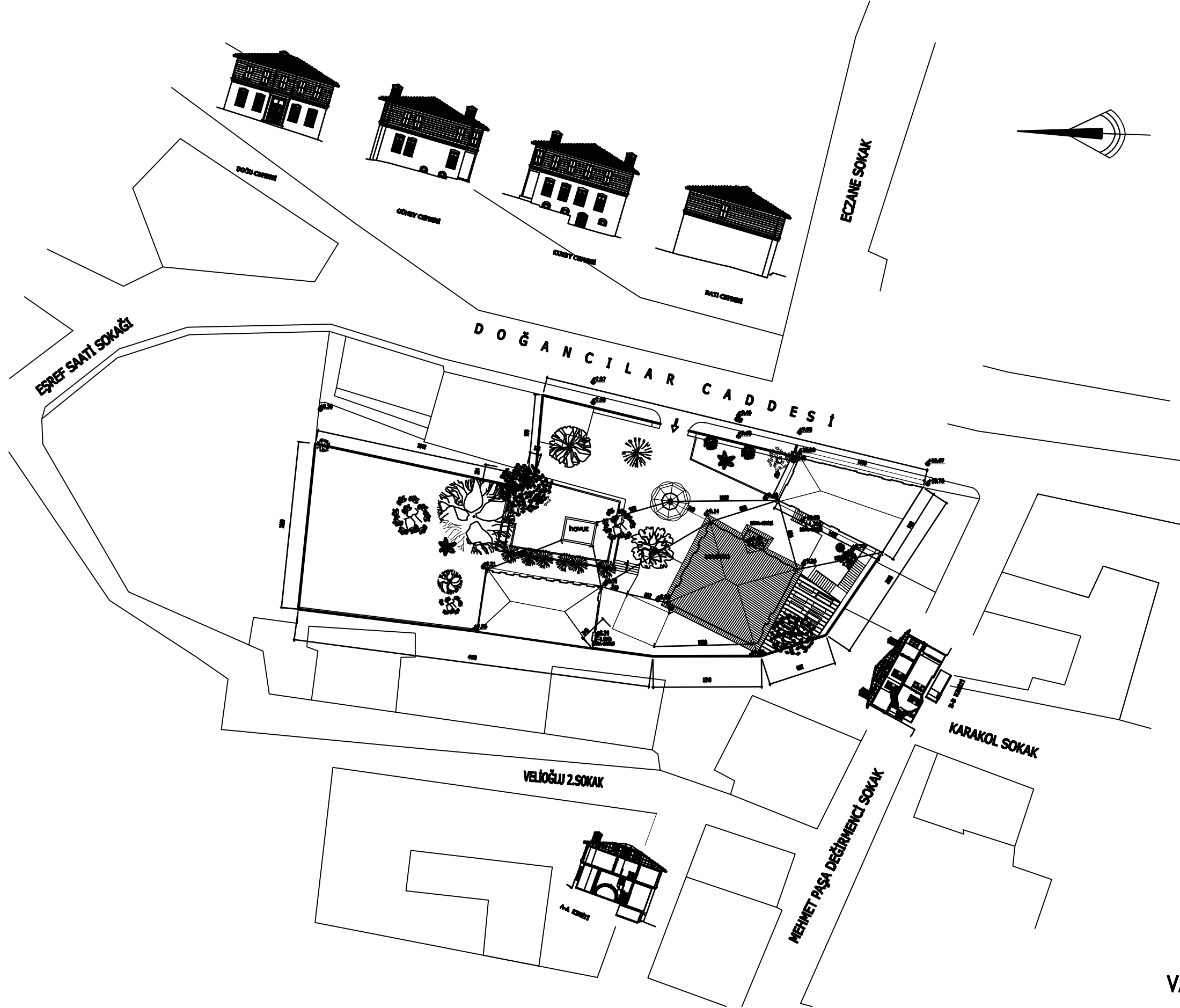

A-A SİSTEM KESİTİ 1/20

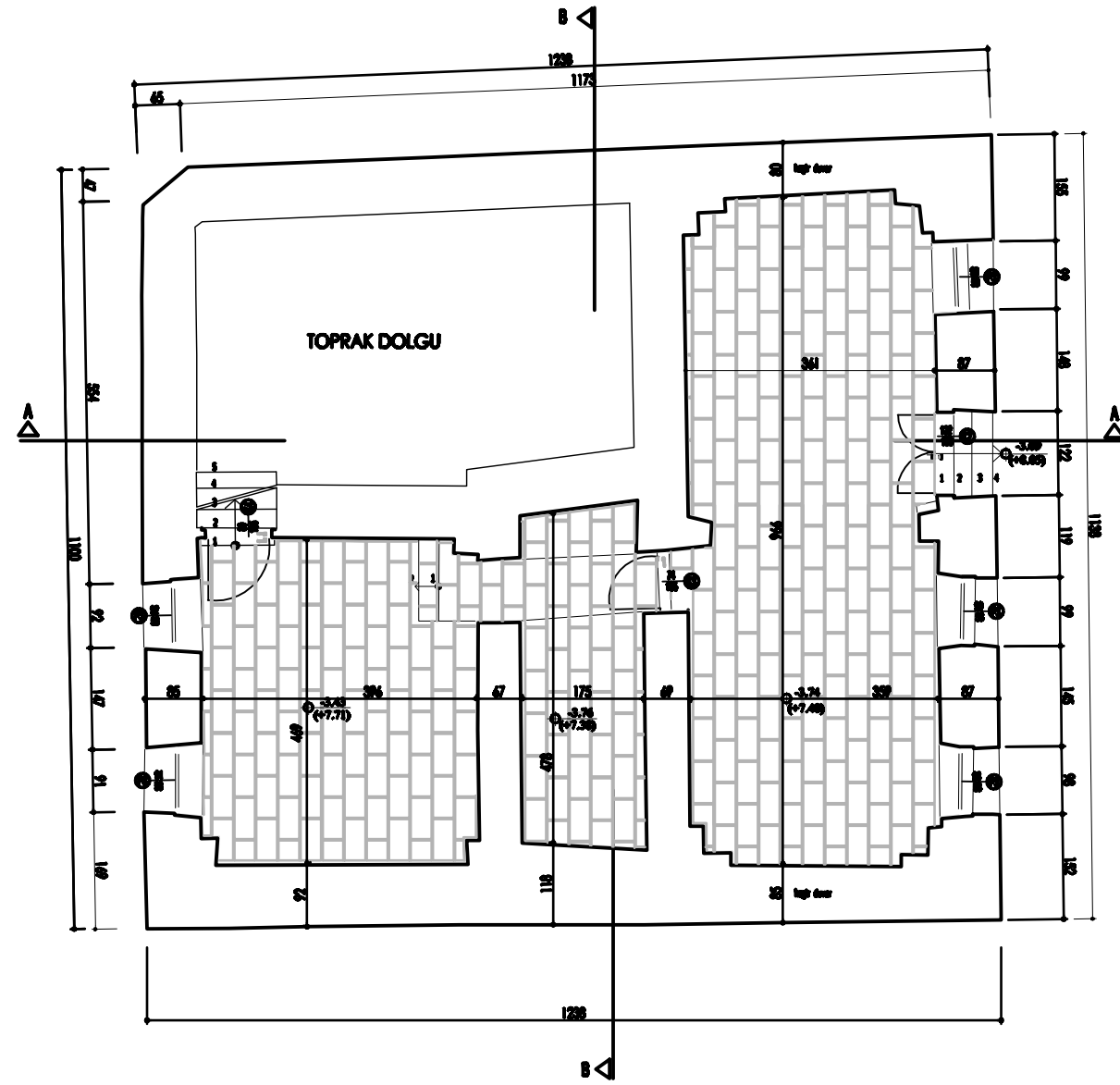

EZAN OKUMA BALKONU SİSTEM PLANI ÖLÇEK: 1/20

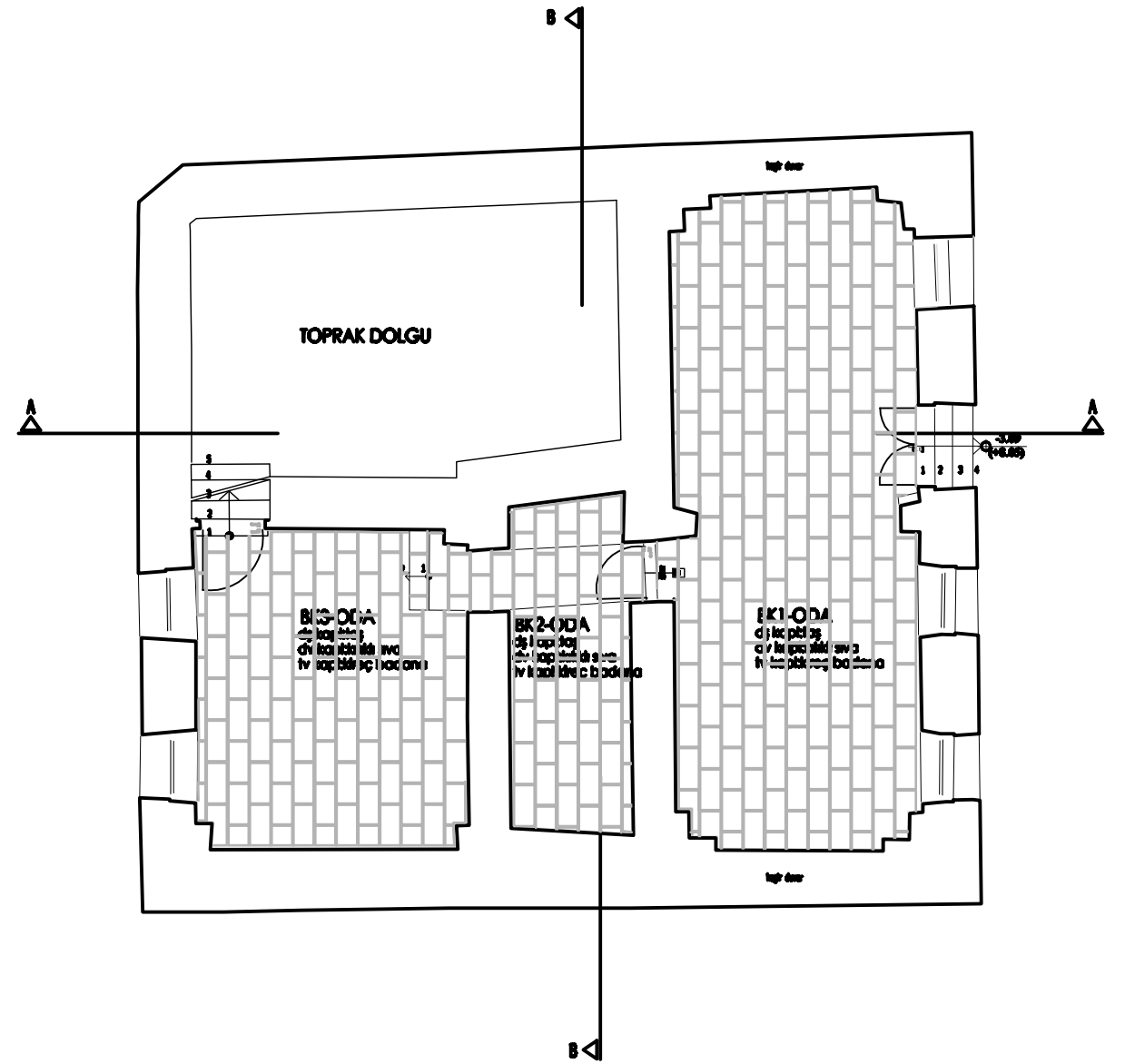
SELAMLİK

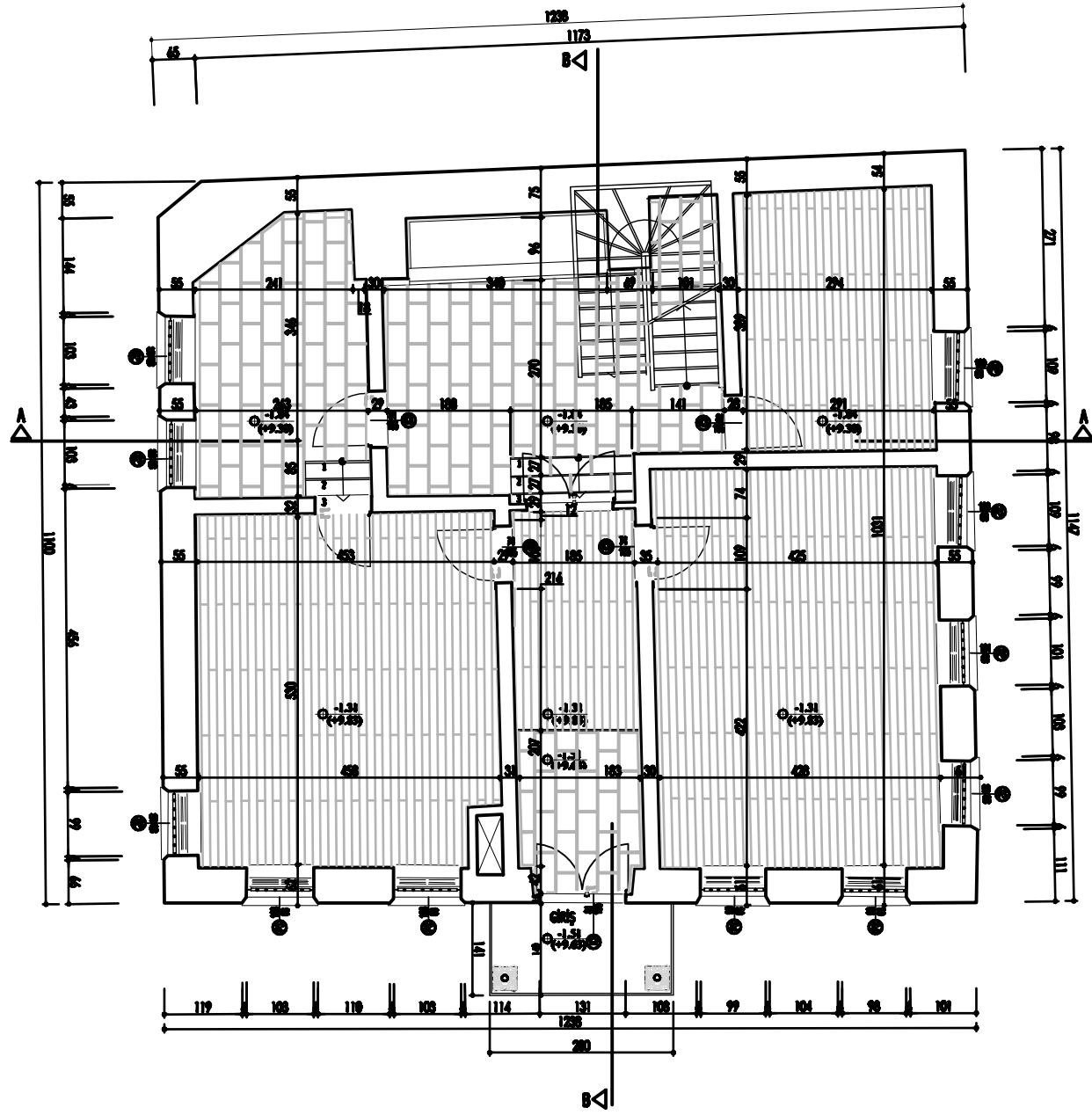
VAZİYET PLANI ÖLÇEK: 1 / 500

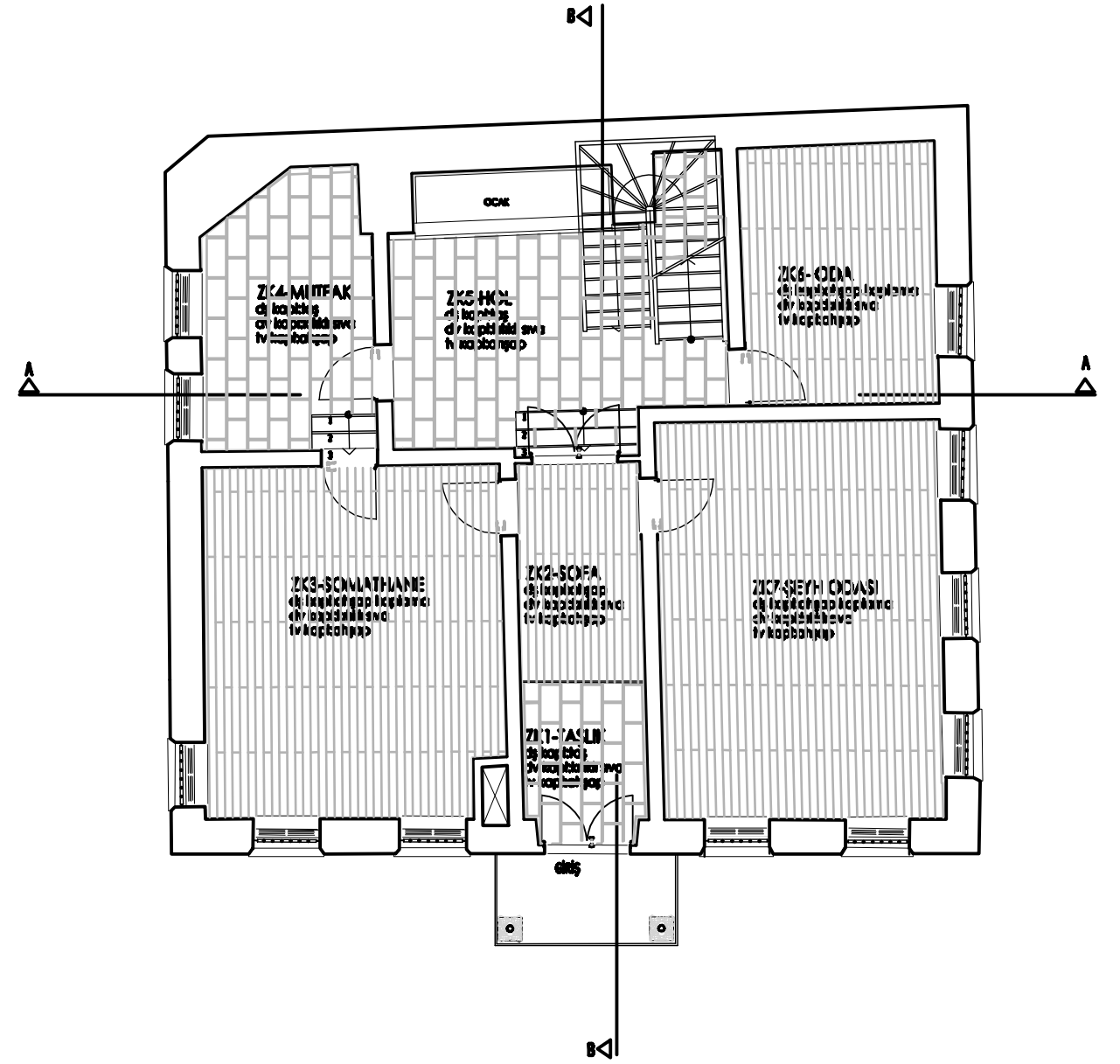
BODRUM KAT PLANI ÖLÇEK:1/100

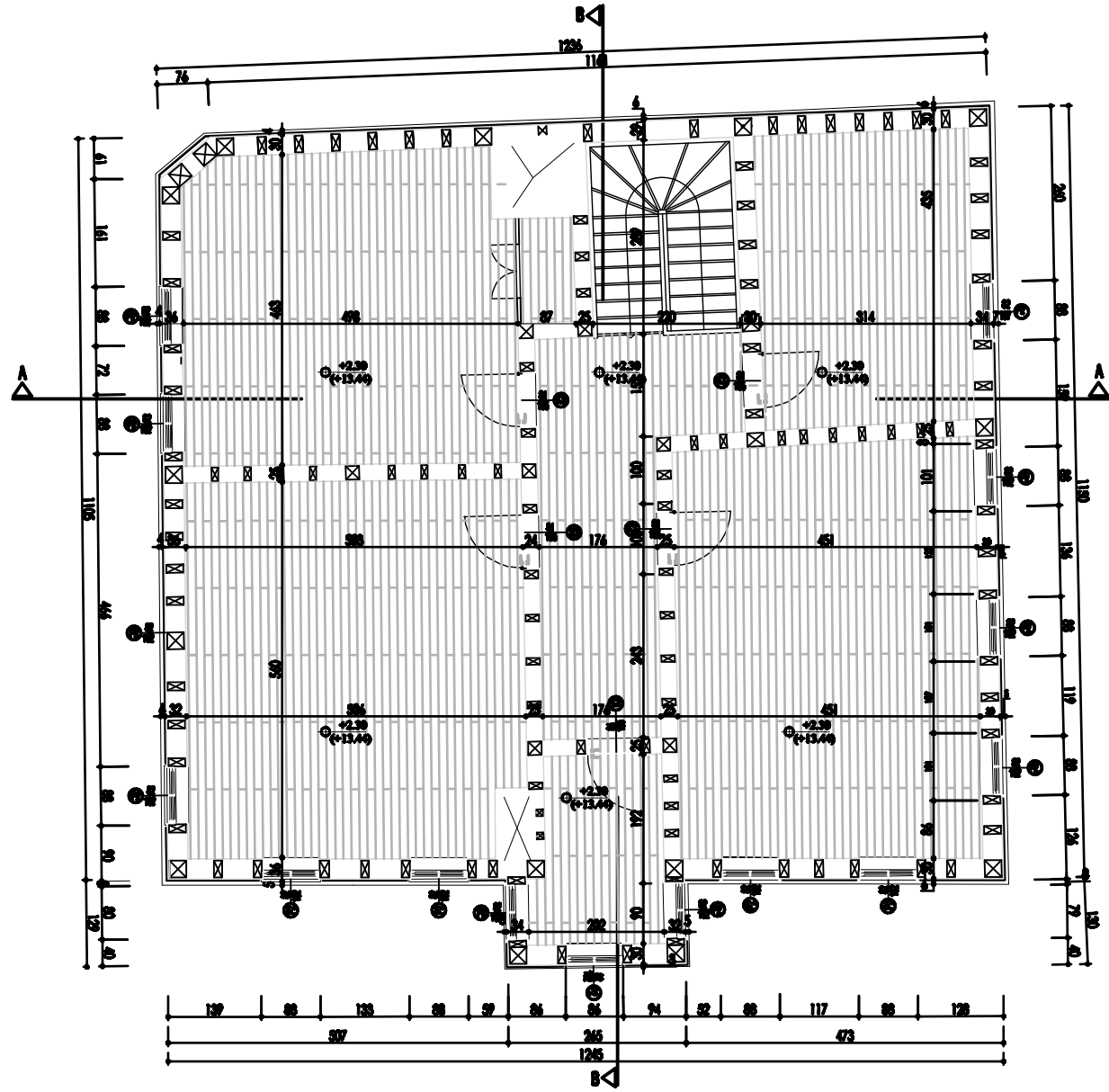
BODRUM KAT (ölçüsüz) PLANI ÖLÇEK:1/100

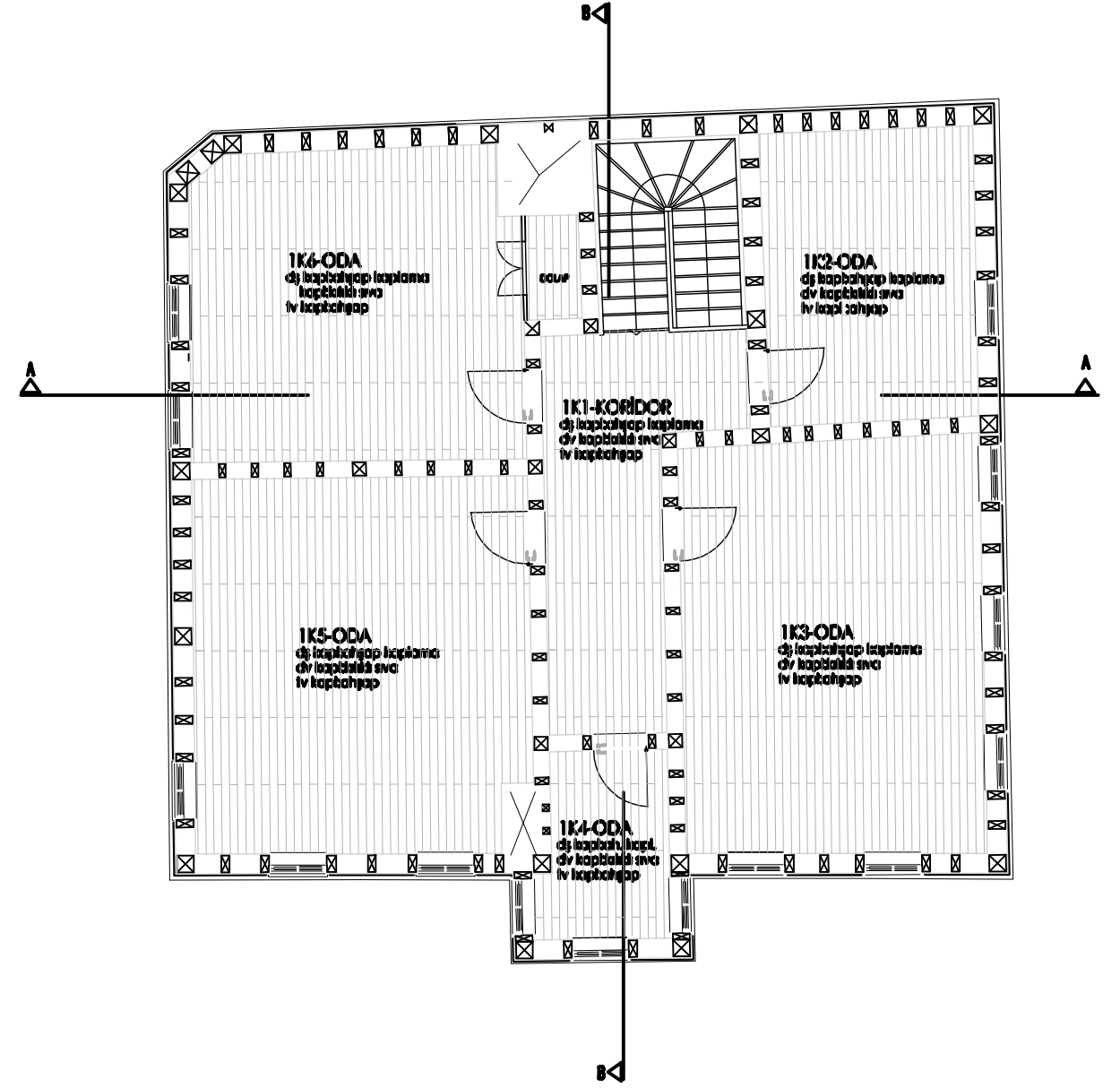
GİRİŞ KAT PLANI ÖLÇEK:1/100

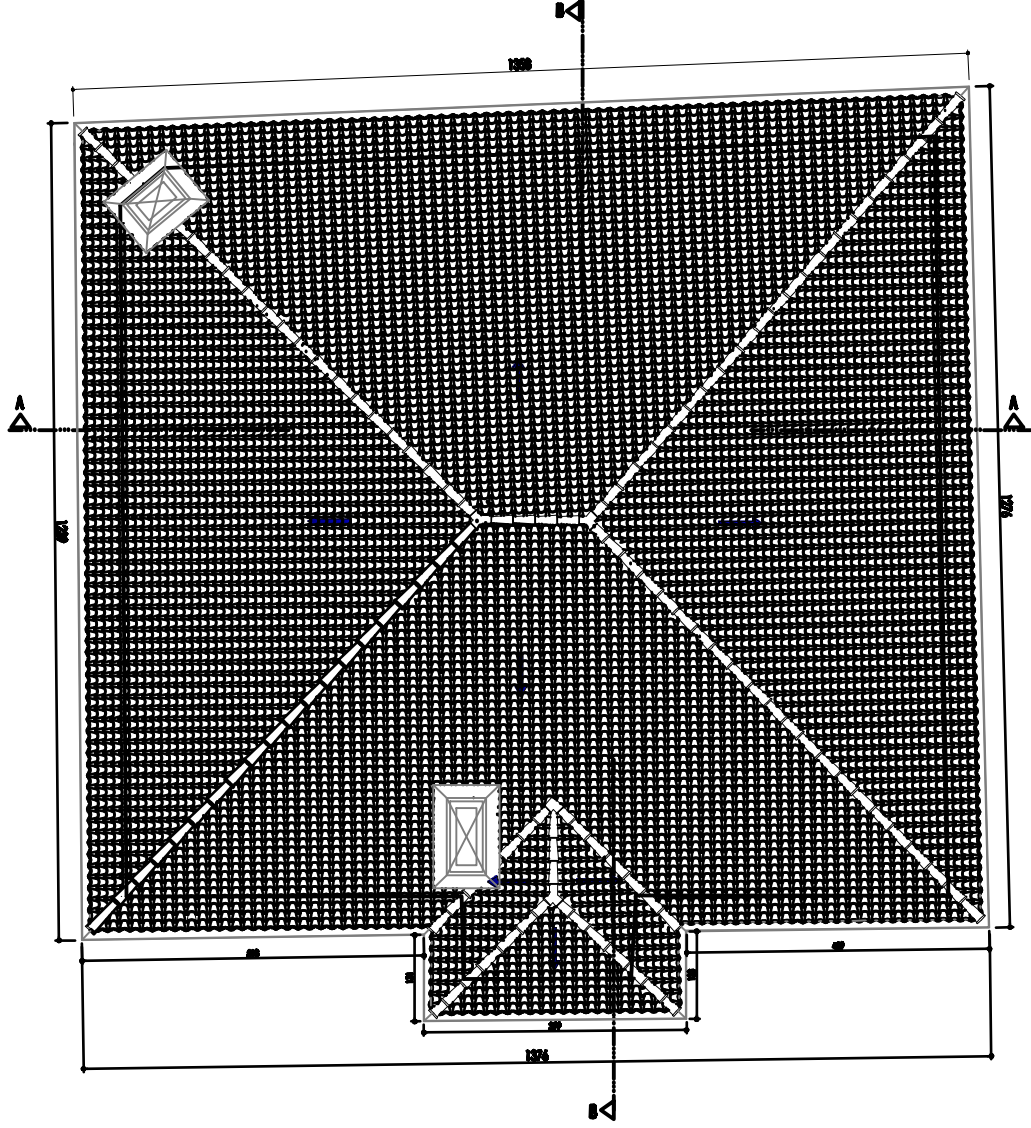
GİRİŞ KAT (ölçüsüz) PLANI ÖLÇEK:1/100

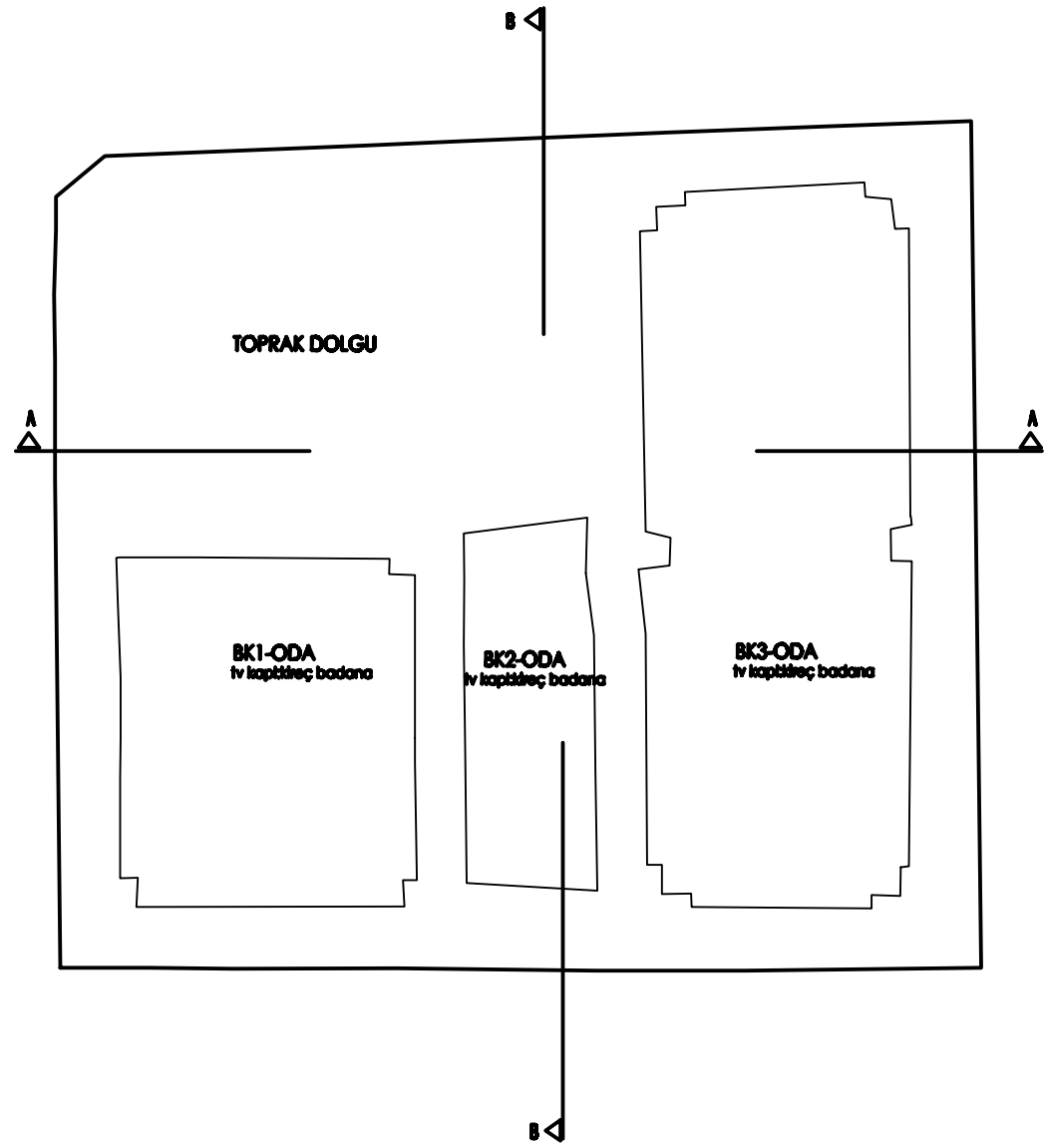
ÜST KAT PLANI ÖLÇEK:1/100

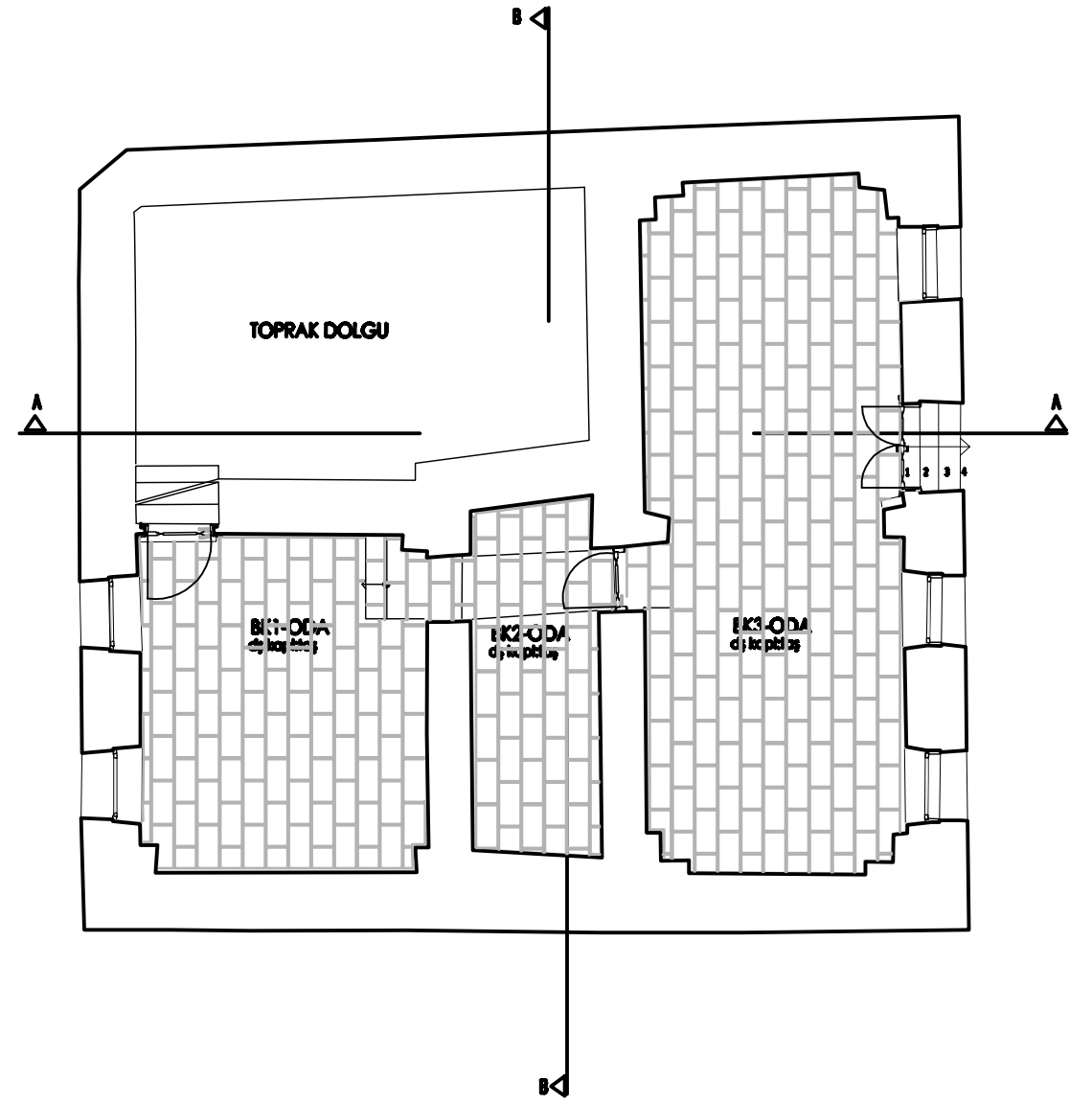
ÜST KAT (ölçüsüz) PLANI ÖLÇEK:1/100

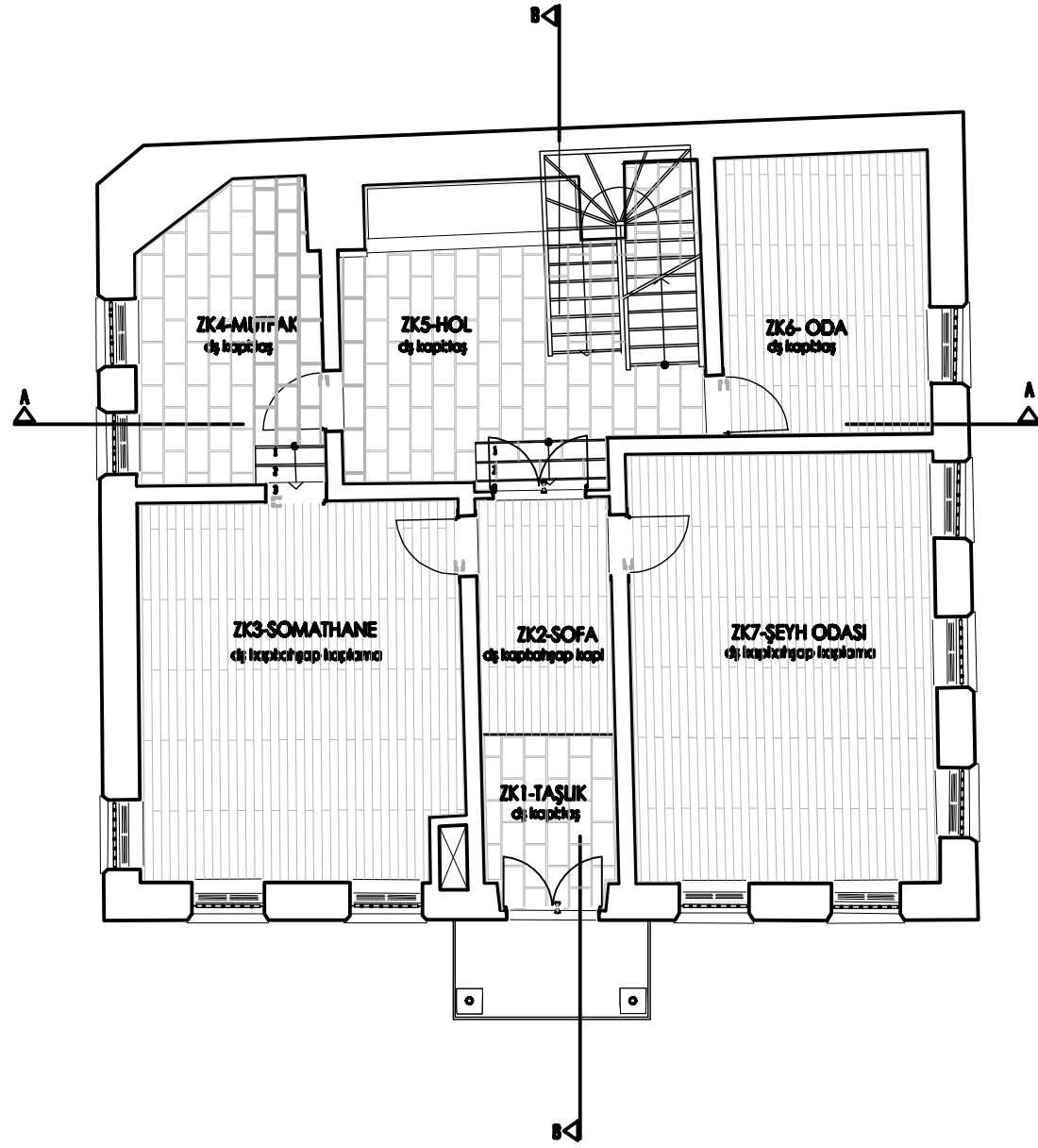
ÇATI PLANI ÖLÇEK:1/100

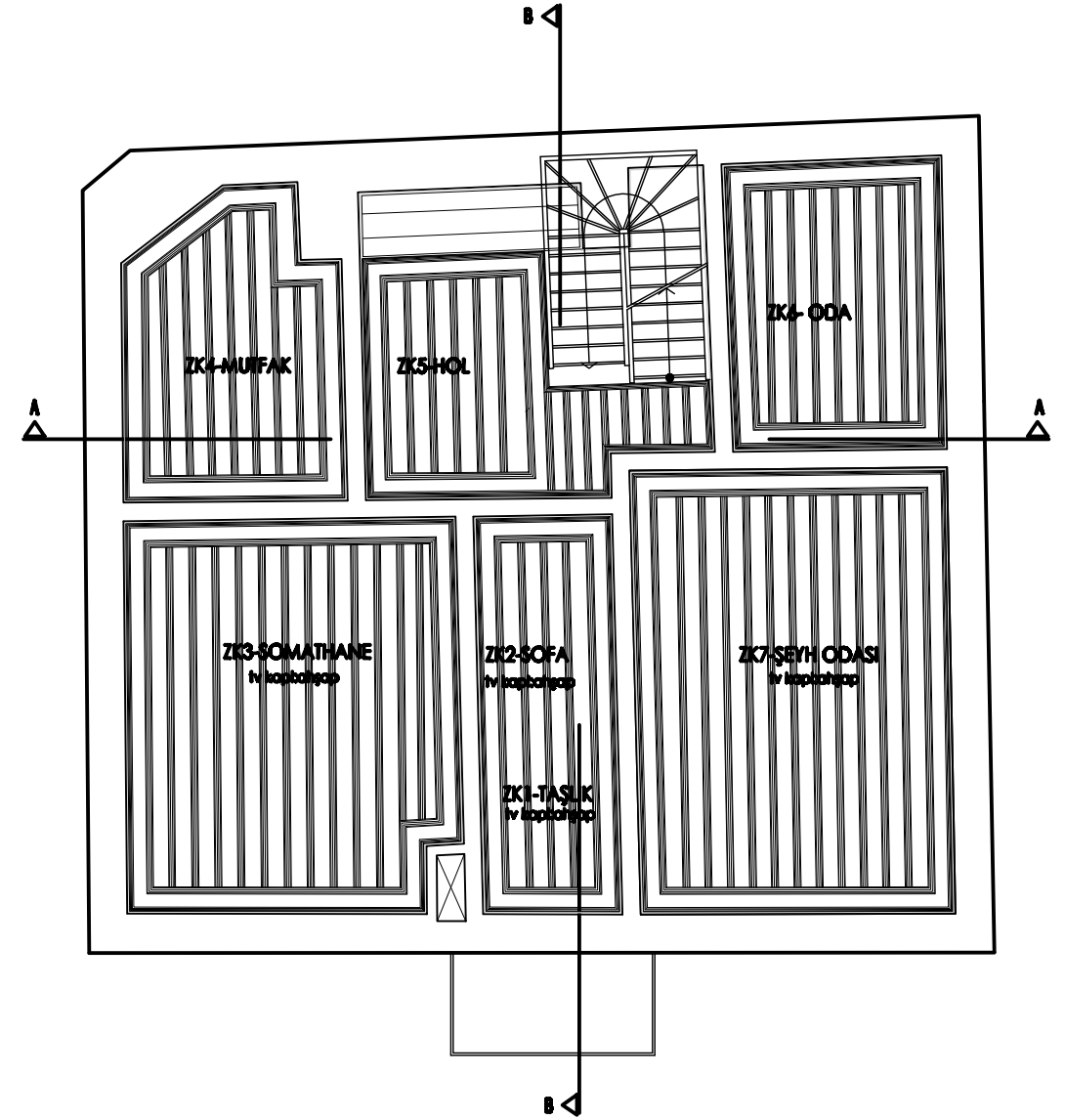
BODRUM KAT TAVAN PLANI ÖLÇEK:1/100

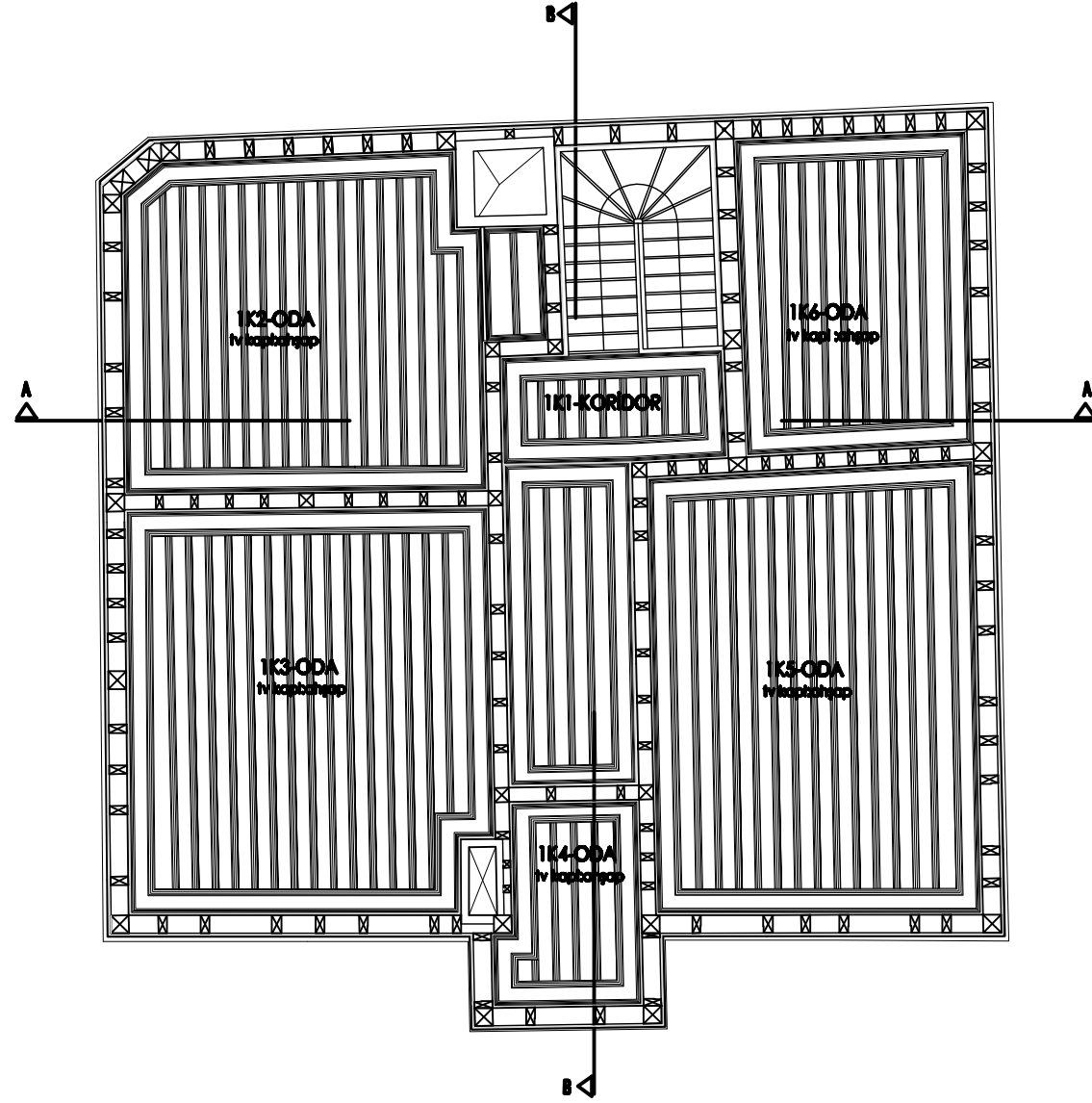
BODRUM KAT DÖŞEME PLANI ÖLÇEK:1/100

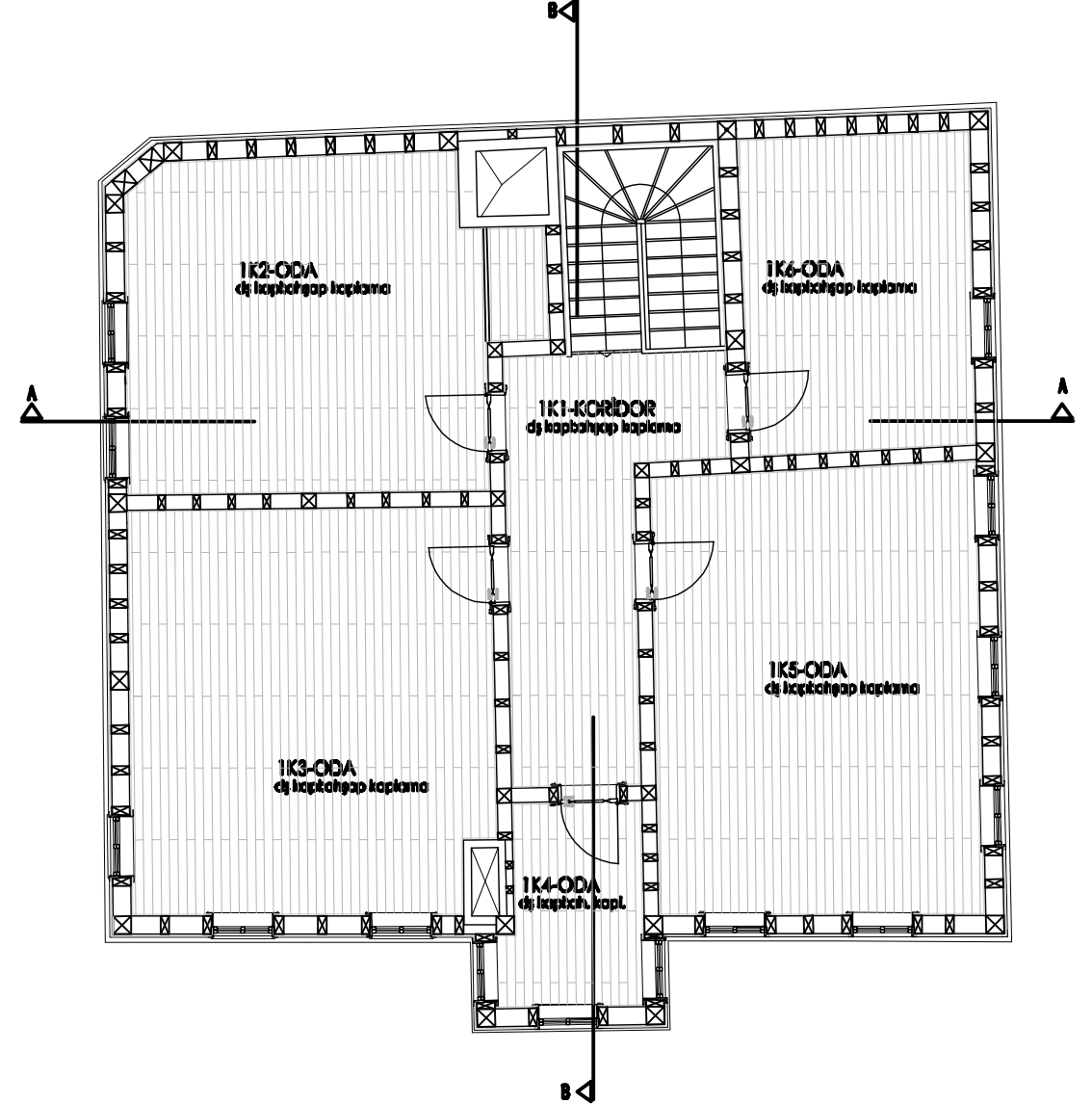
GİRİŞ KAT DÖŞEME PLANI ÖLÇEK:1/100

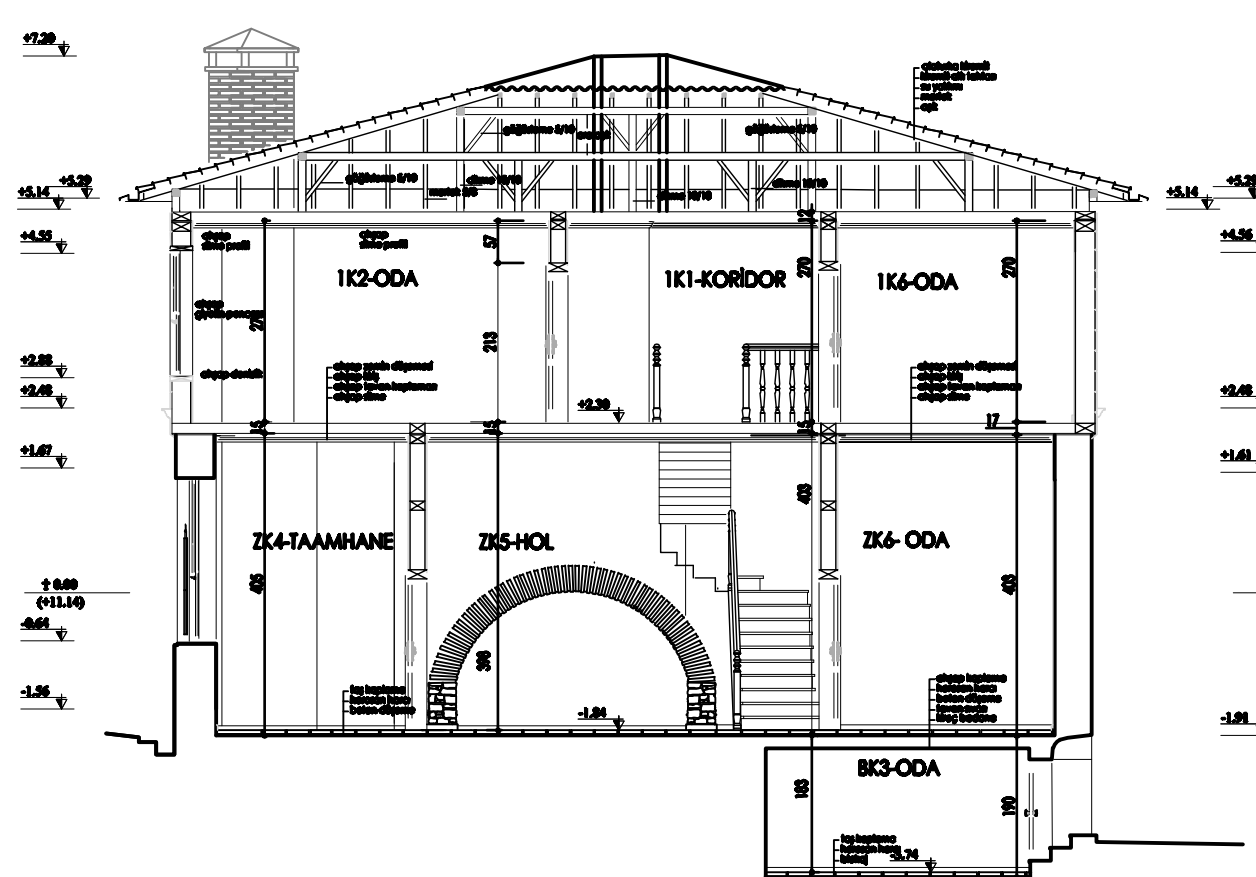
GİRİŞ KAT TAVAN PLANI ÖLÇEK:1/100

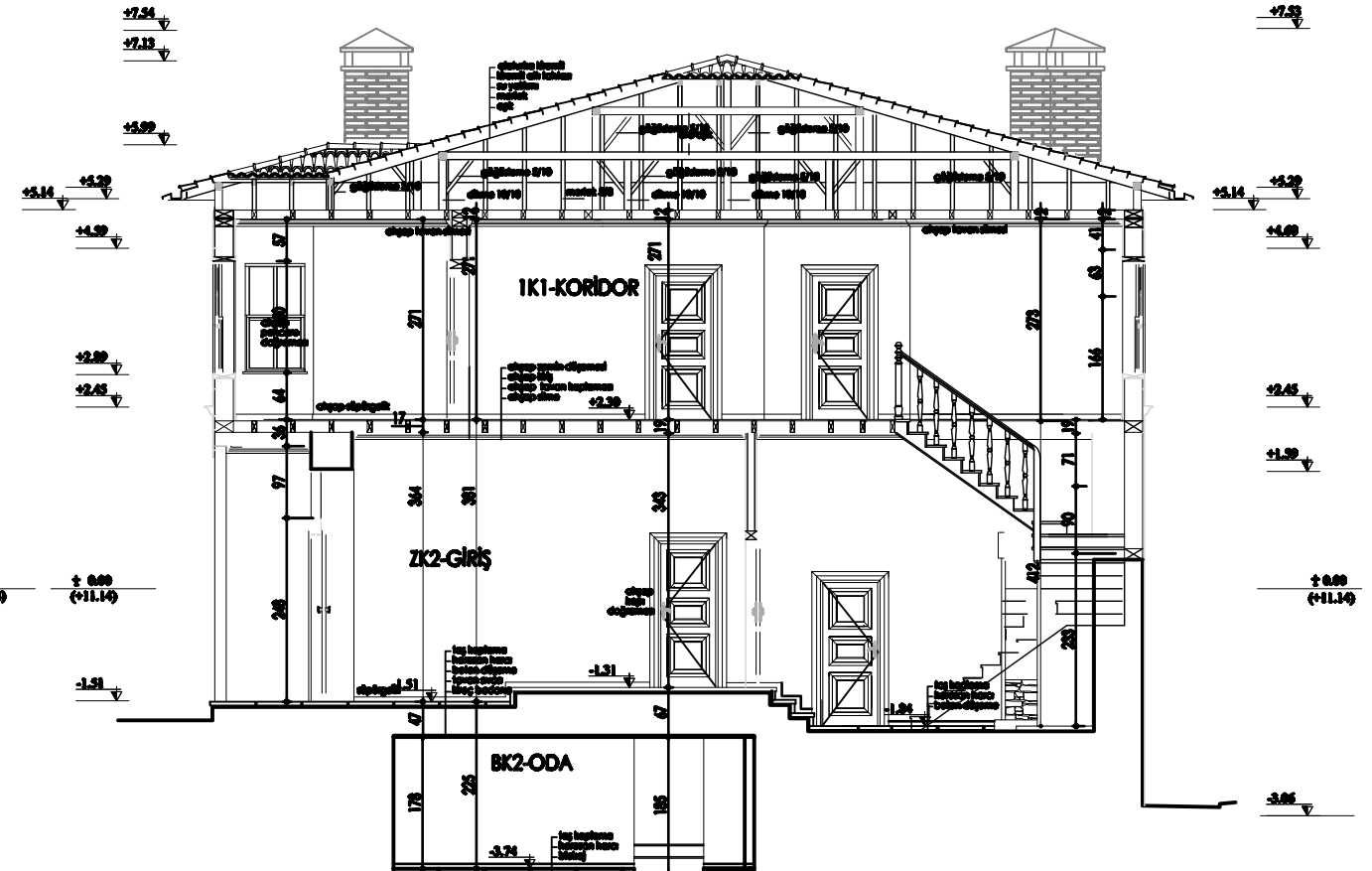
ÜST KAT TAVAN PLANI ÖLÇEK:1/100

ÜST KAT DÖŞEME PLANI ÖLÇEK:1/50

A - A KESİTİ ÖLÇEK:1/100

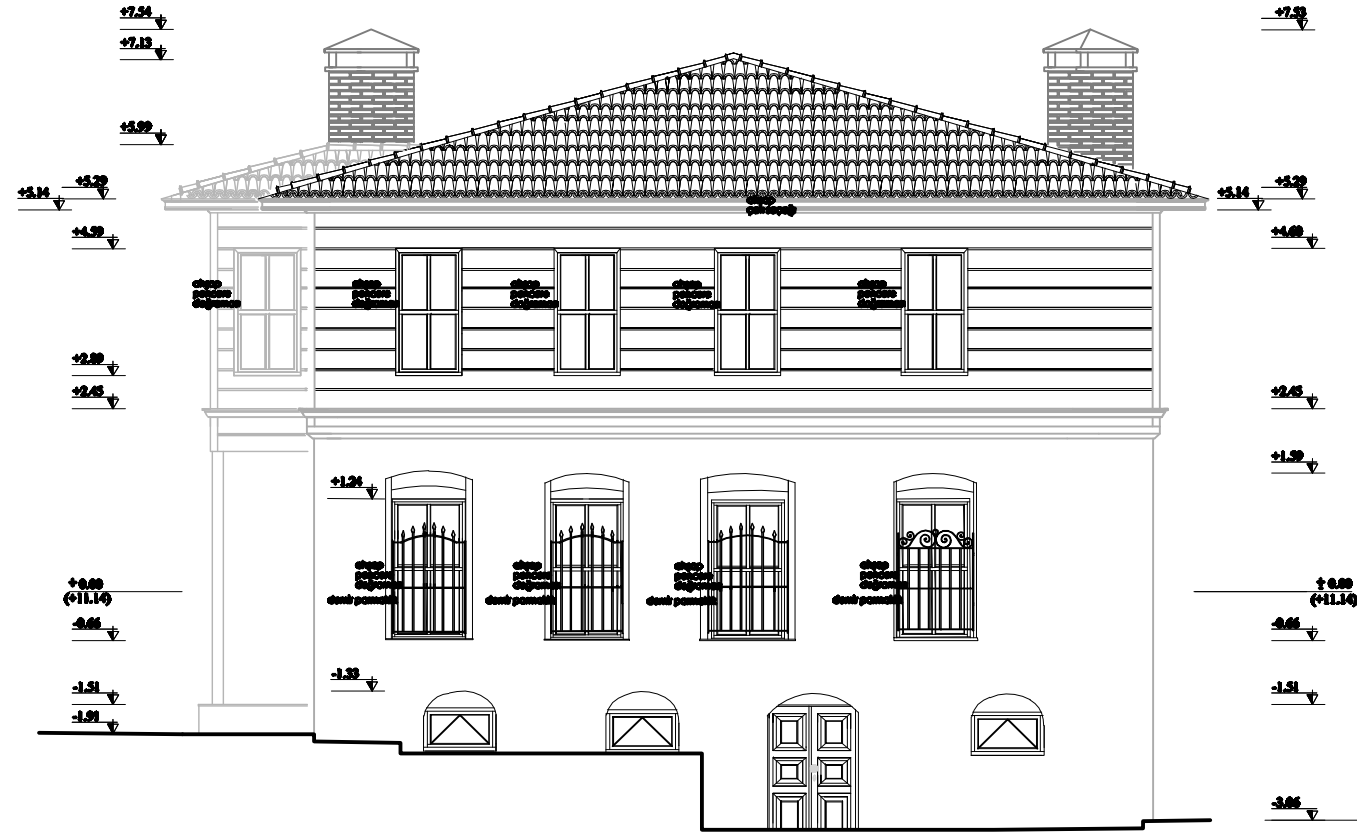
B - B KESİTİ ÖLÇEK:1/100

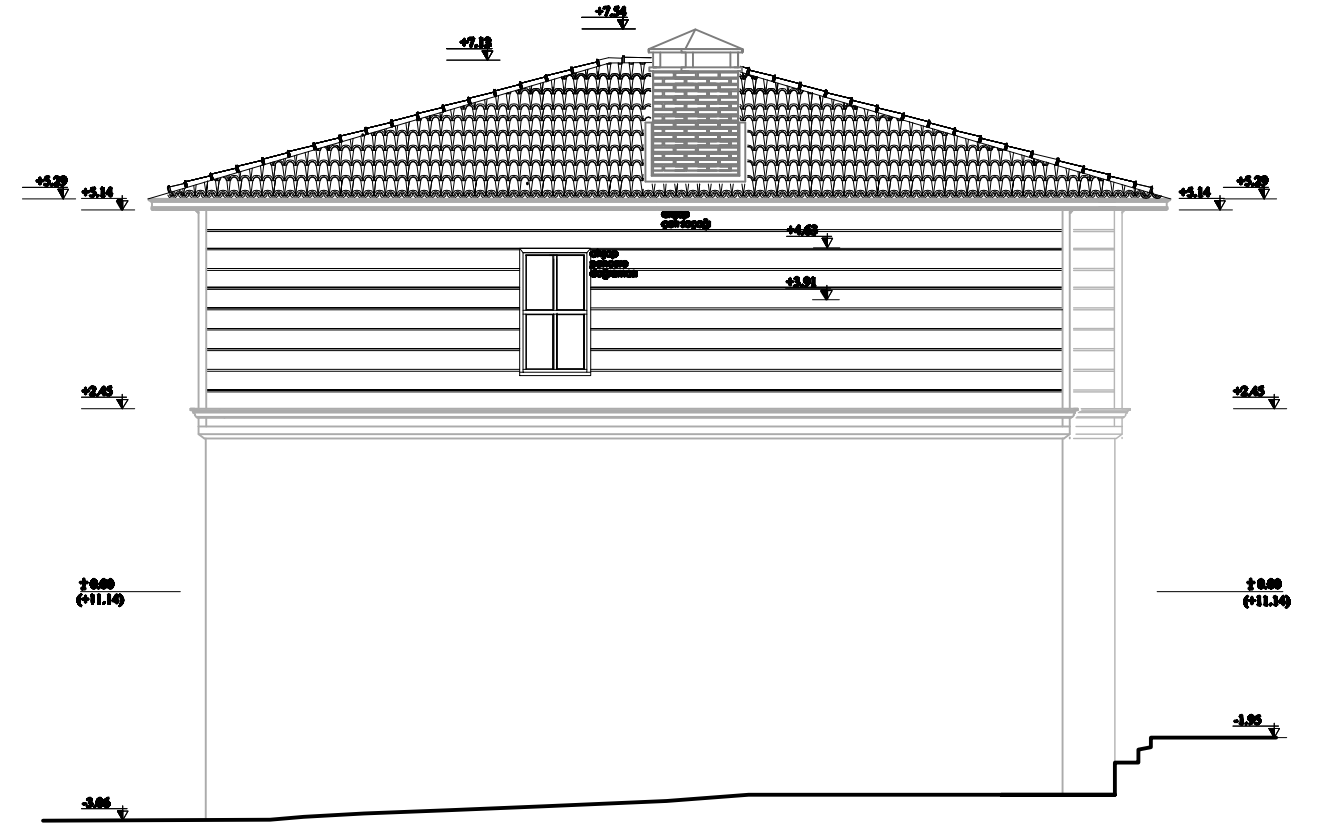
DOĞU CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

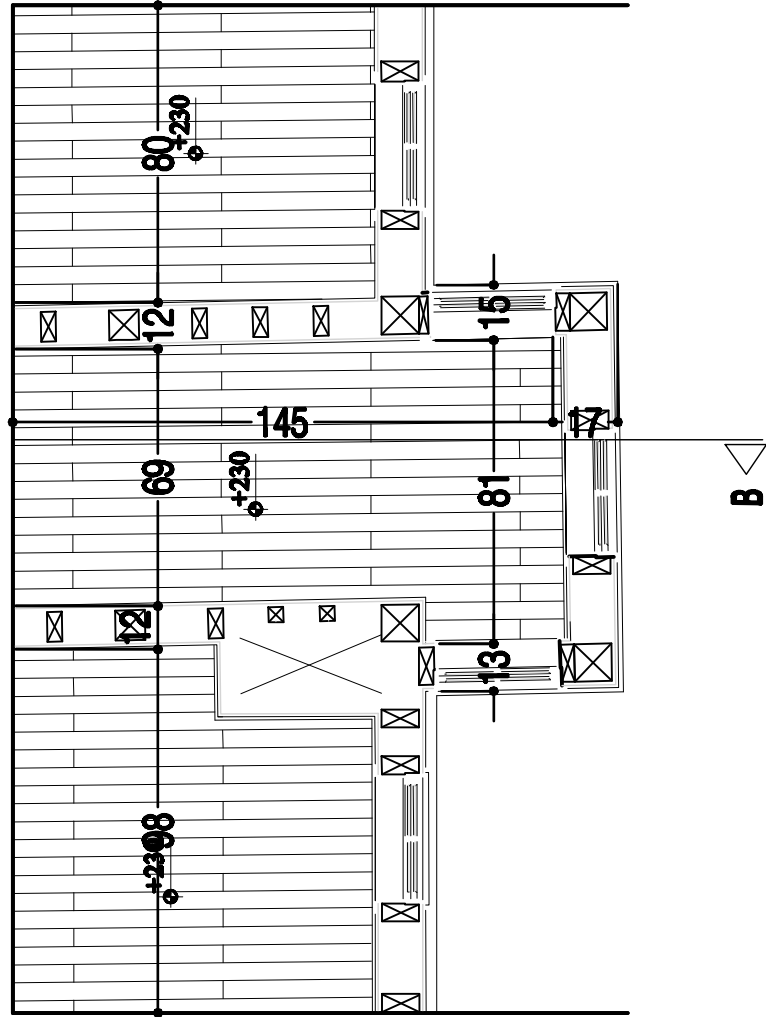
GÜNEY CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

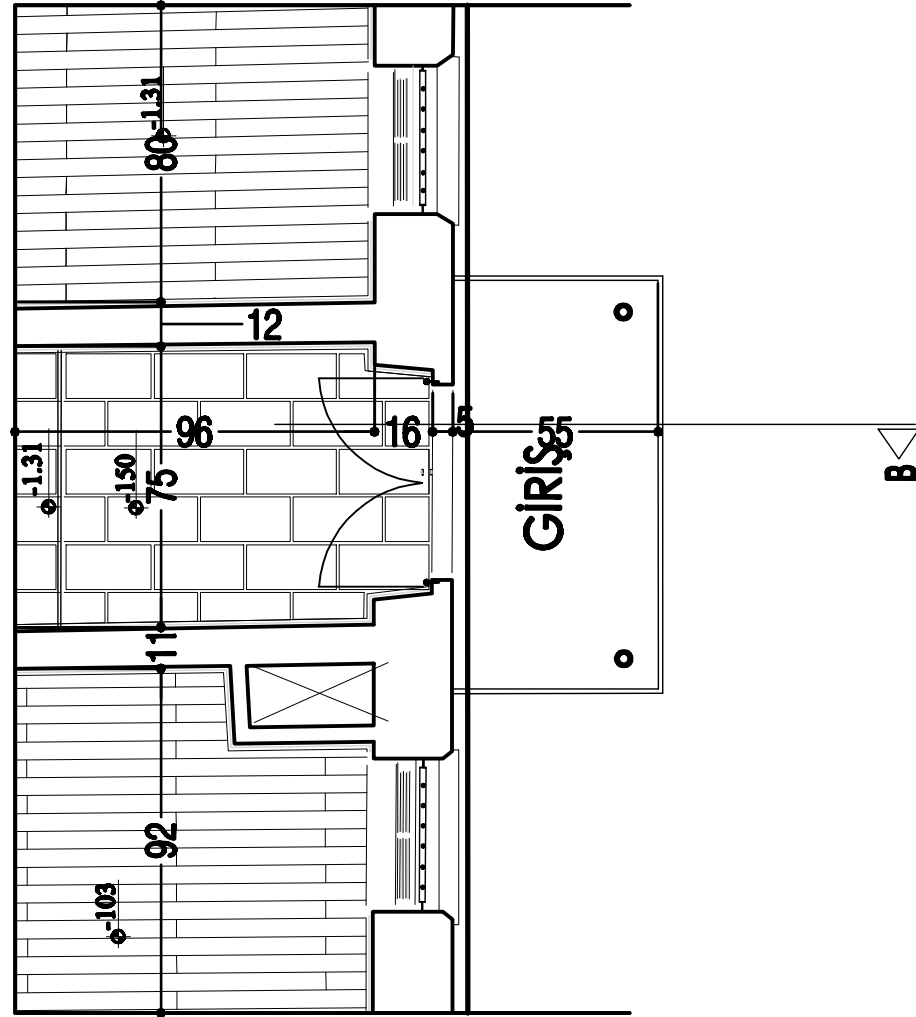
KUZEY CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

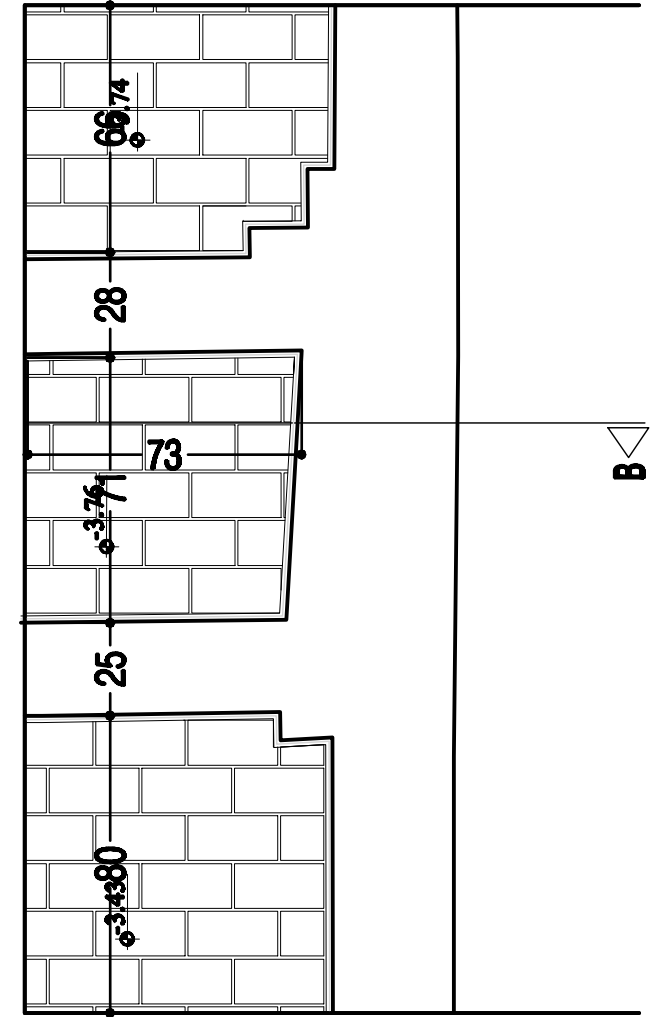
BATI CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

ÜST KAT PLAN ÖLÇEK:1/50

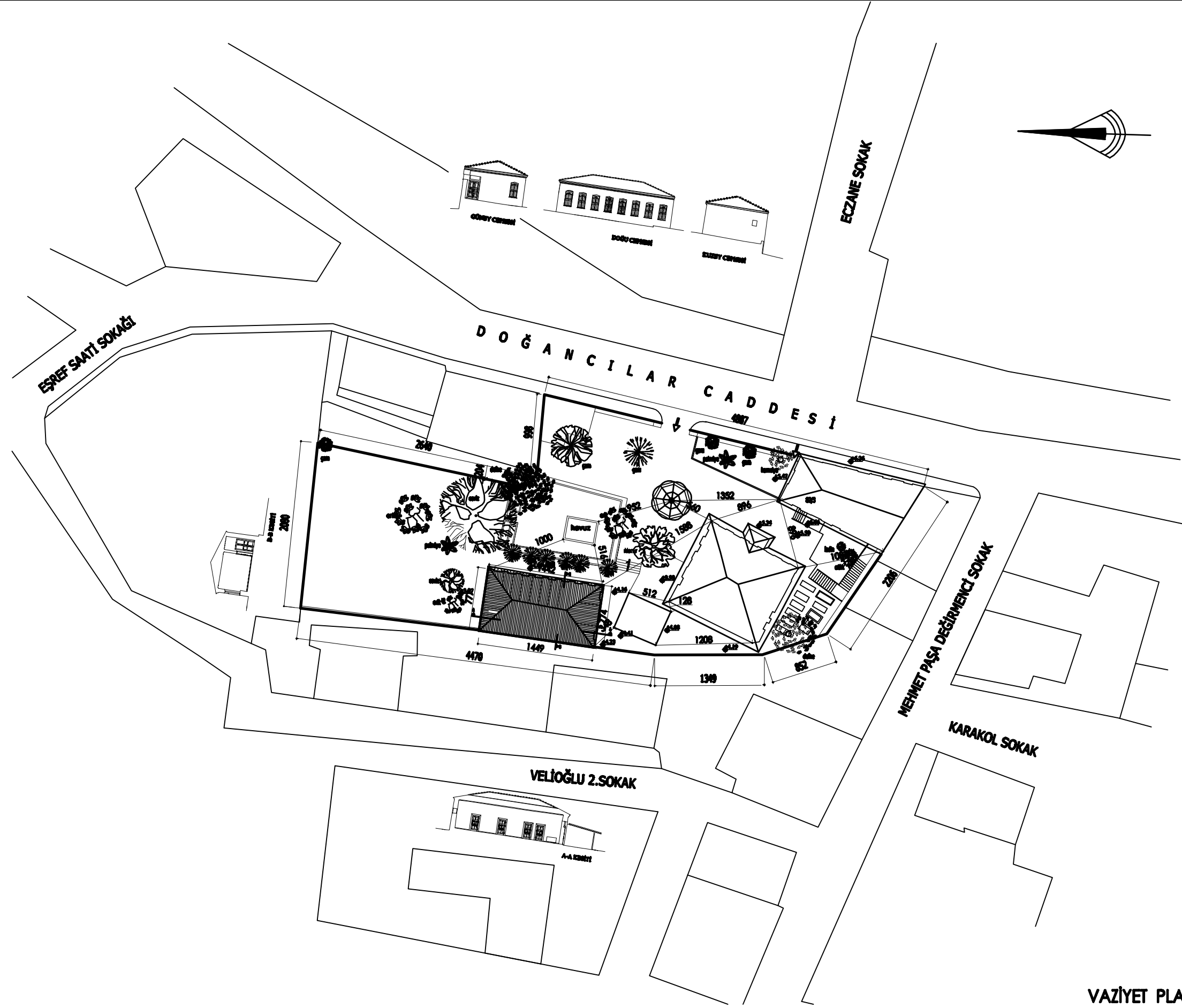
ZEMİN KAT PLAN ÖLÇEK:1/50

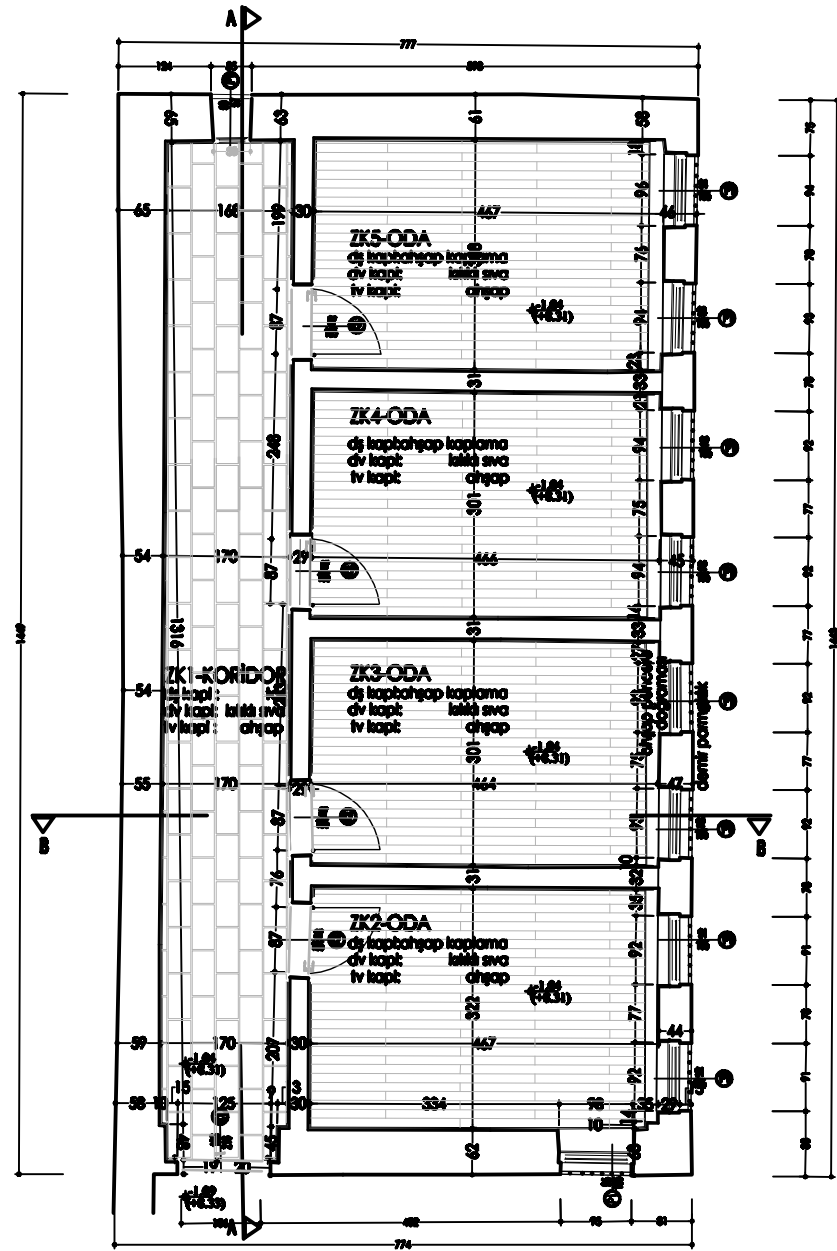
BODRUM KAT PLAN ÖLÇEK:1/50

GİRİŞ KAPISINDAN SİSTEM DETAYI ÖLÇEK:1/50

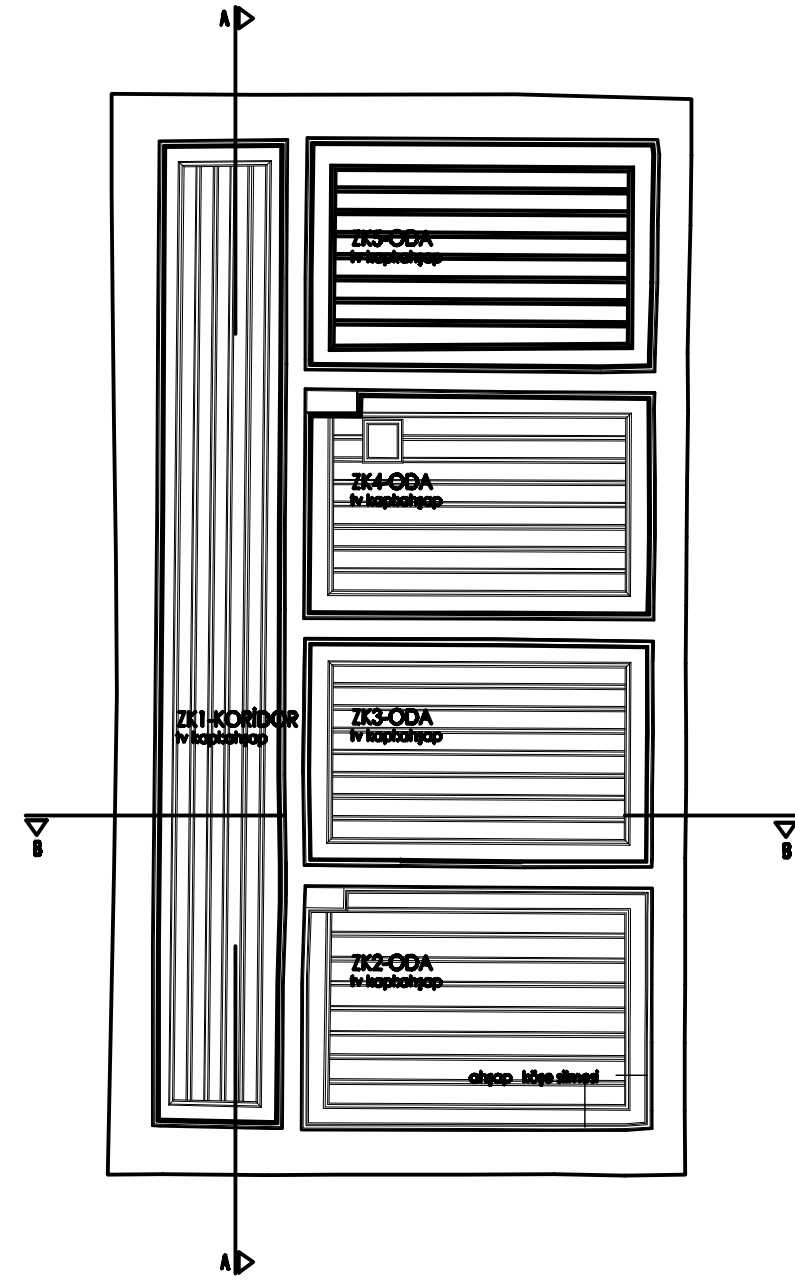
DEDEGAN

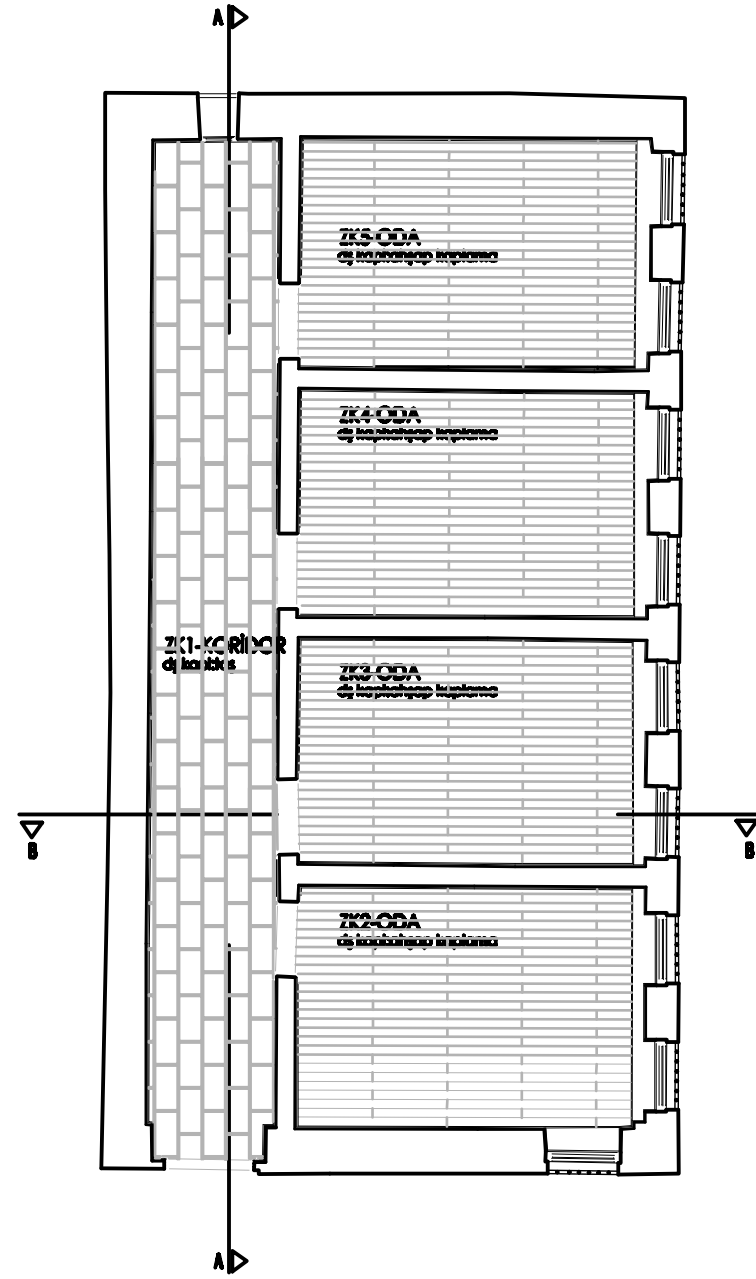
VAZİYET PLANI ÖLÇEK: 1 / 500

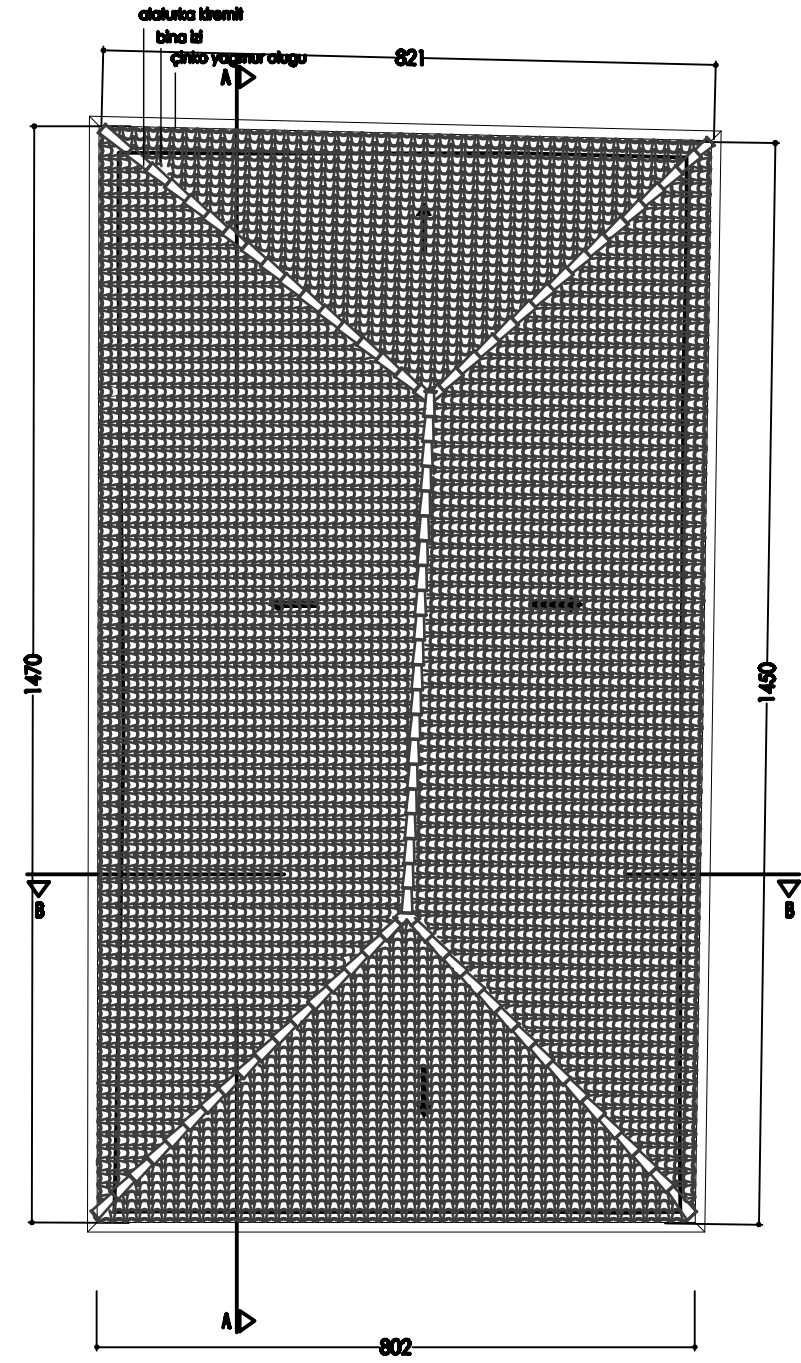
PLAN ÖLÇEK: 1/100

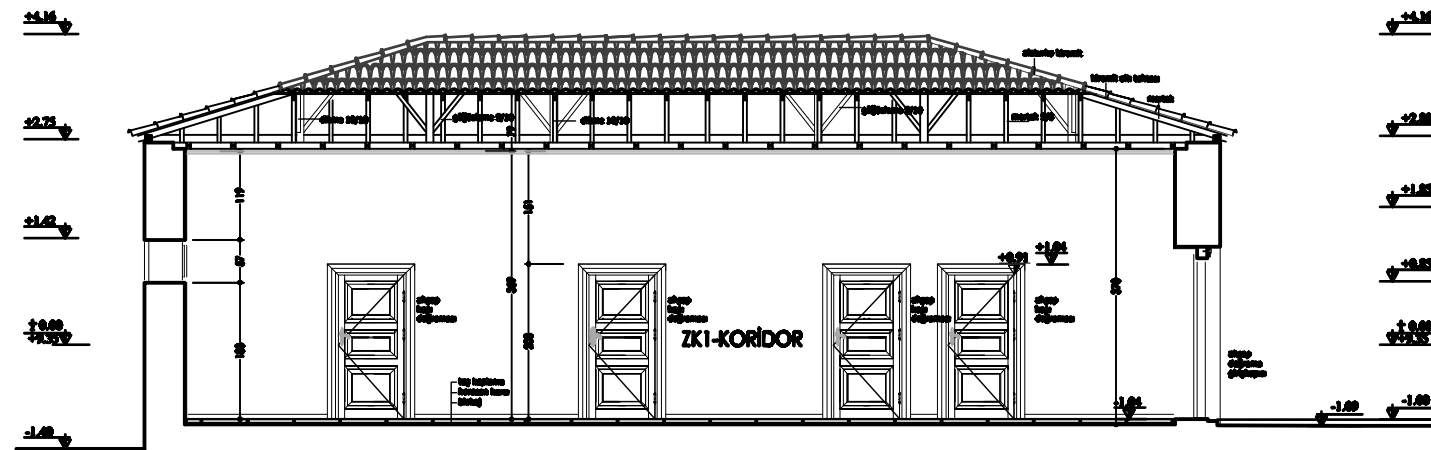
TAVAN PLANI ÖLÇEK: 1/100

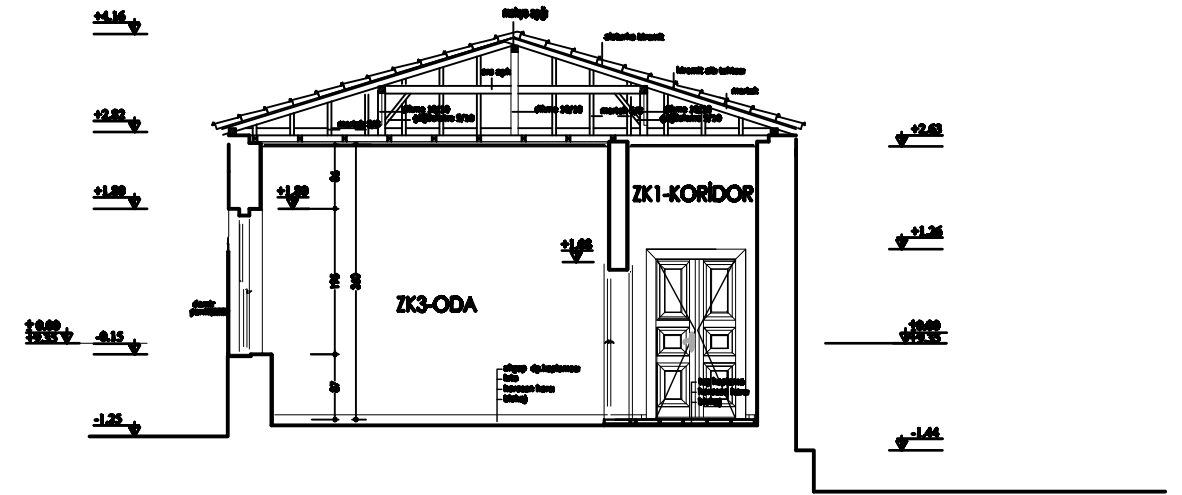
DÖŞEME PLANI ÖLÇEK: 1/100

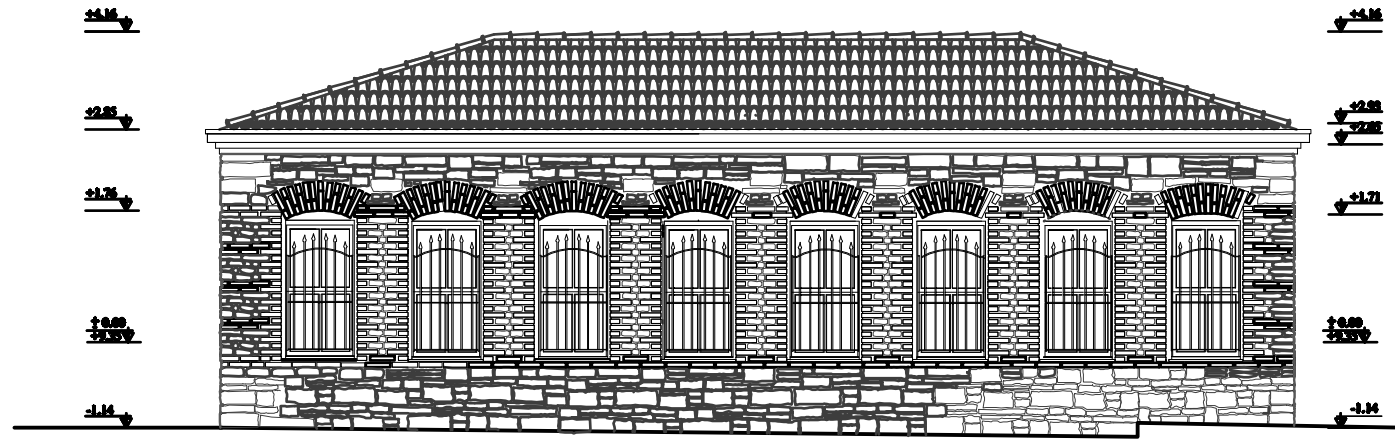
ÇATI PLANI ÖLÇEK: 1/100

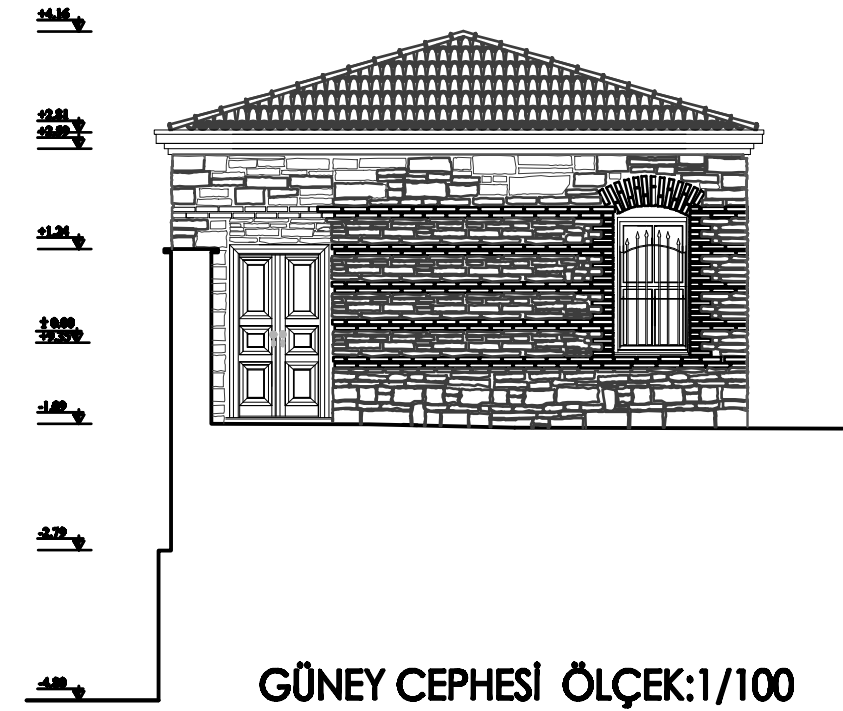
A- A KESİTİ ÖLÇEK: 1/100

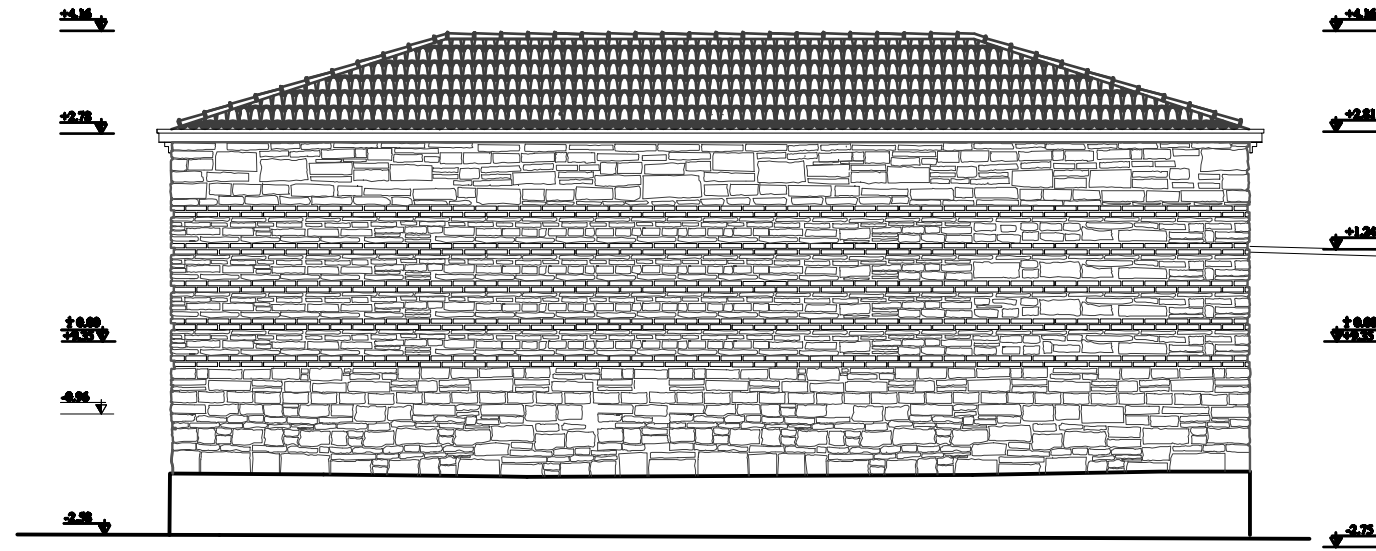
B - B KESİTİ ÖLÇEK:1/100

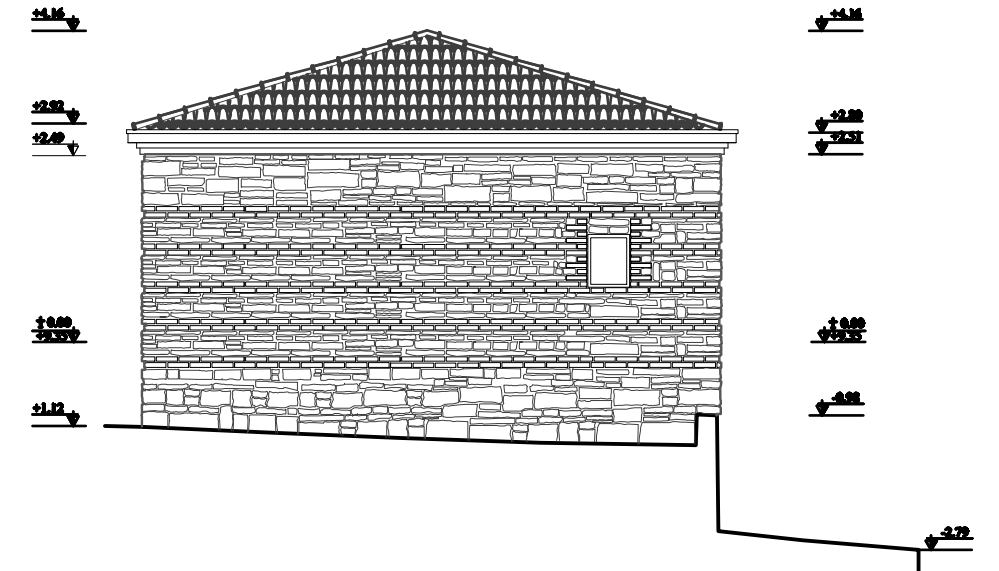
DOĞU CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

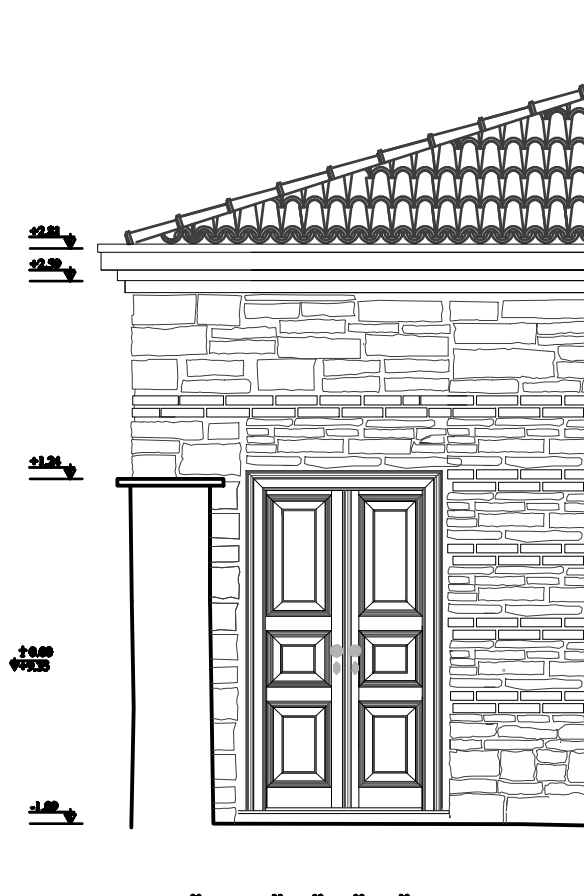
GÜNEY CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

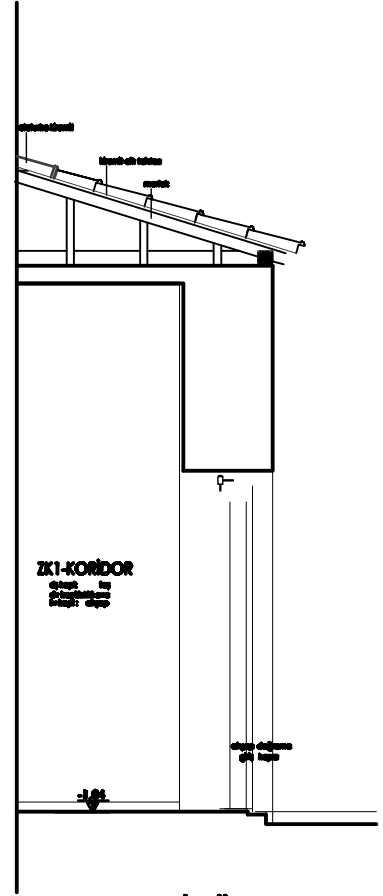
BATI CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

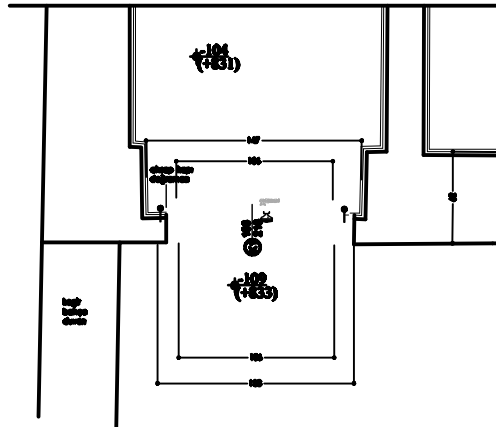
KUZEY CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

ÖN GÖRÜNÜŞ ÖLÇEK:1/50

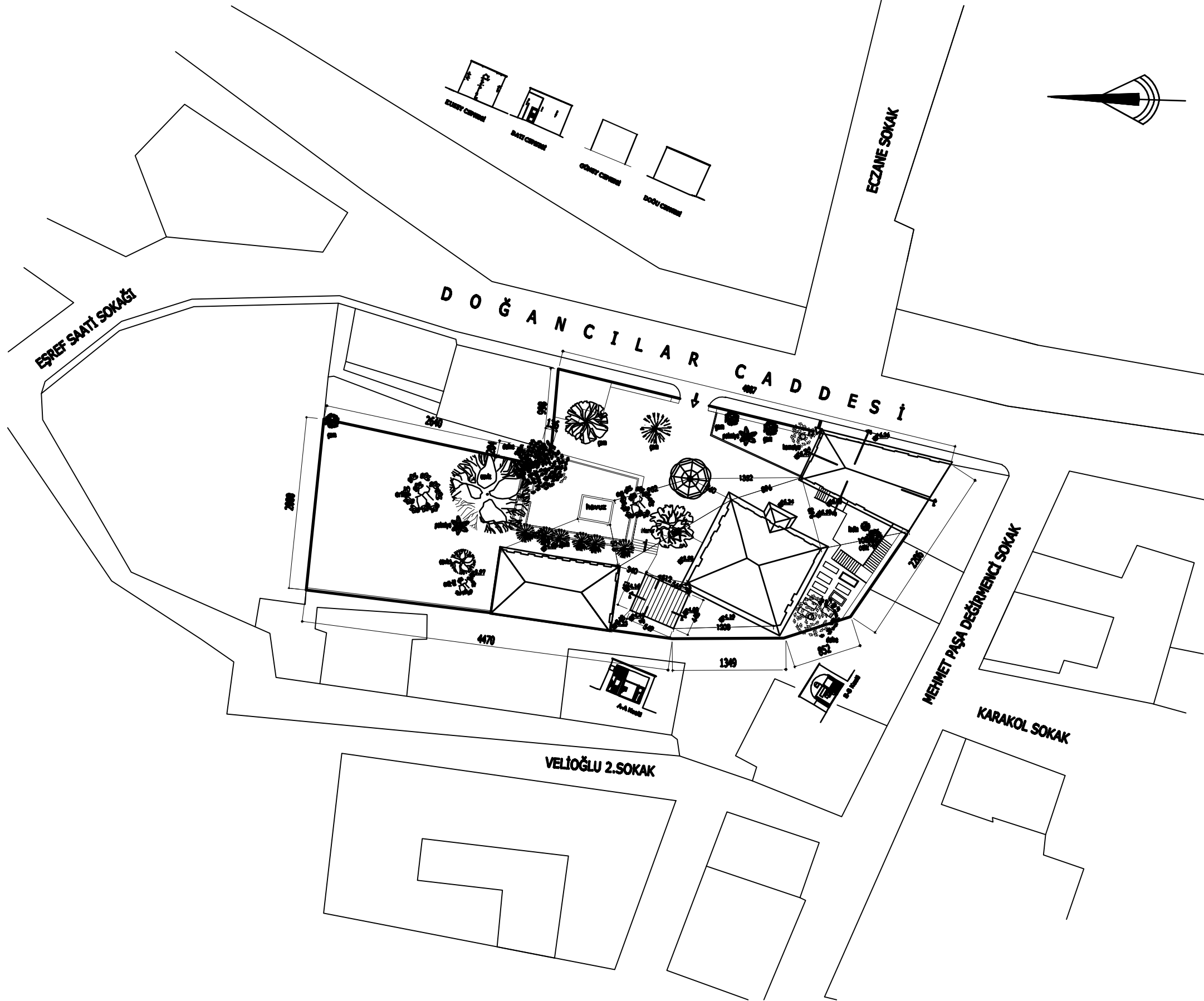
KESİT ÖLÇEK:1/50

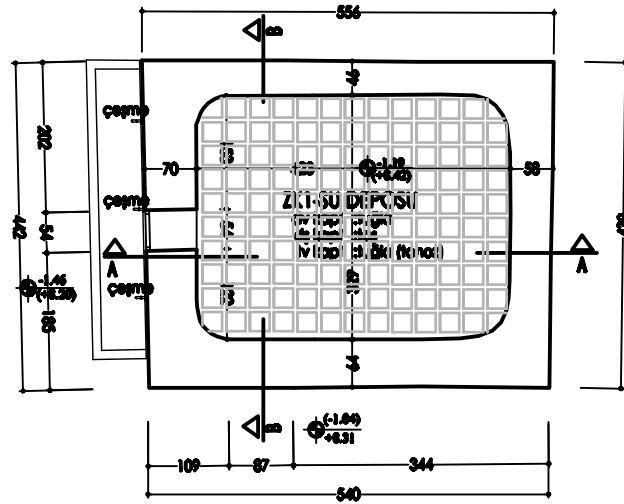
PLAN ÖLÇEK:1/50

GİRİŞ KAPISINDAN SİSTEM DETAYI ÖLÇEK:1/50

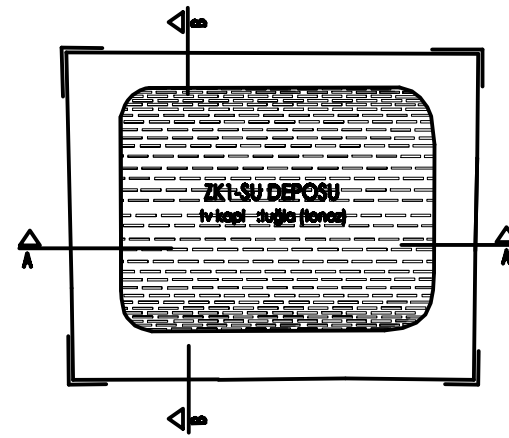
SU SARNICI

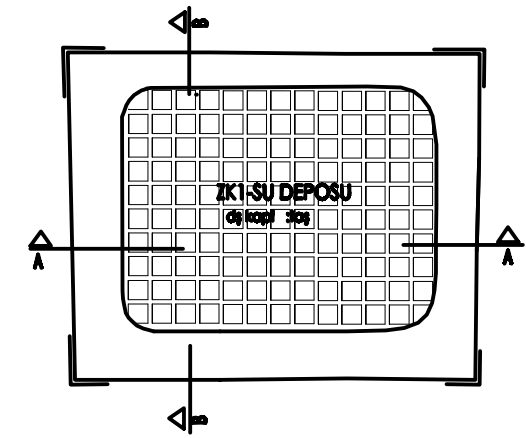
VAZİYET PLANI ÖLÇEK: 1/500

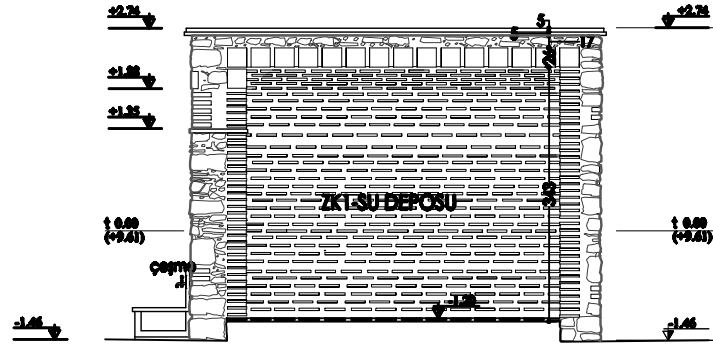
PLAN ÖLÇEK:1/100

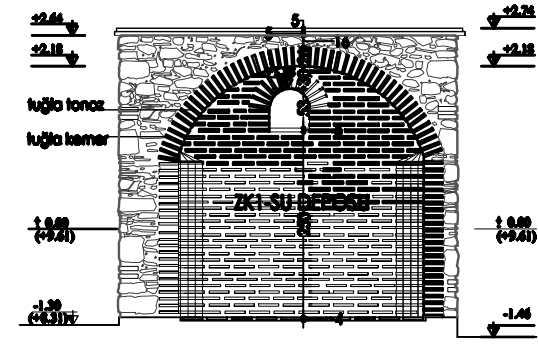
TAVAN PLANI ÖLÇEK:1/100

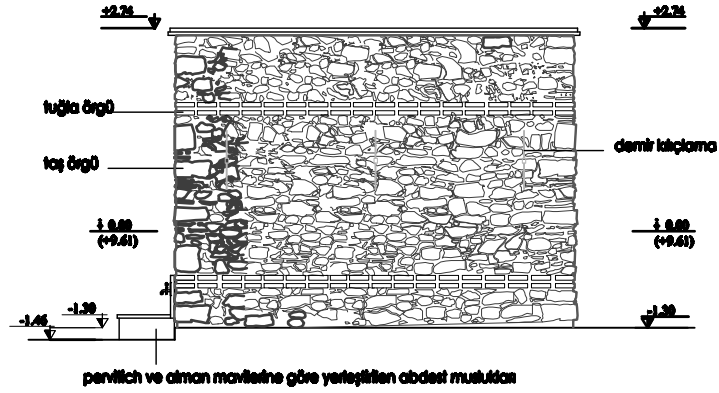
DÖŞEME PLANI ÖLÇEK:1/100

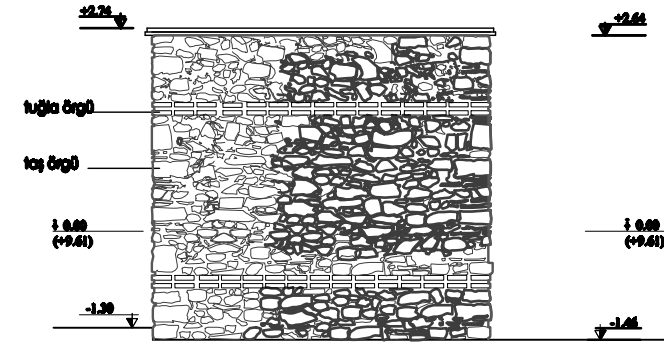
A-A KESİTİ ÖLÇEK: 1/100

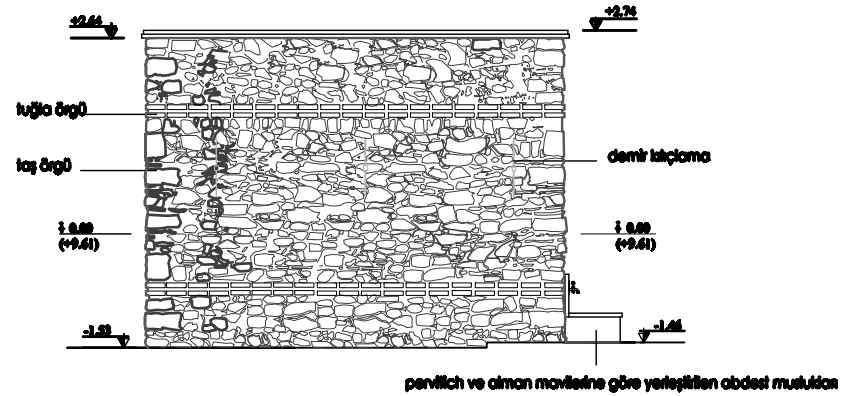
B-B KESİTİ ÖLÇEK: 1/100

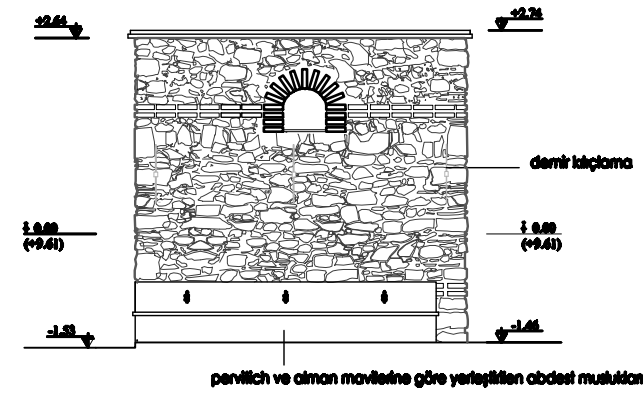
BATI CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

GÜNEY CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

DOĞU CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

KUZAY CEPHESİ ÖLÇEK:1/100

ÖZGEÇMİŞ

Murat ARAPOĞLU, 1972 yılında İstanbul'da doğdu. 1991 yılında girdiği Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümünden Haziran 1996'da mezun oldu. 2007-2008 öğretim yılı bahar döneminde Haliç Üniversitesi , Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Programında yüksek lisans eğitimi almaya hak kazandı. 1997 yılında askerlik vazifesini tamamladı. 1999 yılından itibaren çeşitli firmalarda çalıştı. Evli ve bir kız çocuğu vardır.